

AUGUSTINA BUDJA

SLOVENER
| SVERIGE

och
integrationspolitiken

Augustina Budja

SLOVENER

| SVERIGE

och

integrationspolitiken

Augustina Budja

SLOVENER I SVERIGE och integrationspolitiken

Landskrona, i mars 2006

Självförlag, Landskrona

CIP – Kungliga biblioteket, Stockholm
NUK, Ljubljana, Slovenien

ISBN 13: 978-91-974694-4-0

ISBN 10: 91-974694-4-0

Översättningar, foto, typografi, sättning, omslag
Augustina Budja

Medarbetare

Anne-Marie Budja, Zvonko Bencek, Dora Tuomainen, Helena Molin, Kerstin & Leopold Karlin och Danni Stražar

Korrektur

Anne - Marie Budja och Helena Molin

*Tillägnas min familj
och slovener i Sverige*

Denna skrift har fått projektstöd från Kulturdepartementet i Slovenien – Ministrstvo za Kulturo Republike Slovenije - och från Slovenska riksförbundet i Sverige

© Alla rättigheter förbehållna, inklusive rätten att reproducera boken eller delar av densamma i någon form.

Printed in Sweden

Tryckeri: Ordgruppen / Författarens Bokmaskin, Stockholm 2006

FÖRORD

Slovensk invandring till Sverige började för ca 50 år sedan. Hur länge och på vilket sätt räknas det att en integrationsprocess ska pågå? På basis av de senaste rönen inom internationell forskning gällande migration skulle integrationsprocessen för slovener i Sverige ha underlättats om förutsättningar för en kulturpluralism, kulturmångfald förekommit genom att slovener i Sverige samtidigt har möjlighet att bevara sin slovenska identitet. För detta krävs att även hemlandet Slovenien stödjer deras identitetskänsla och uppmuntrar kontinuiteten i sloveners kulturliv i Sverige. Detta kan ske genom olika projektstöd och stöd i utveckling av slovenska språket hos första och de följande generationer, där det finns särskilda behov. Det krävs speciellt utformade program för att kunna uppnå resultat. Ett generationsbyte i Sverige pågår redan, antal slovener som kom hit under 1960- och 70-talen blir allt mindre och det blir allt svårare att kunna möta dem i deras roll som vittnen för slovenernas första generations invandring till Sverige.

Invandrar- och minoritetspolitiken i Sverige slogs 1975 fast utifrån de tre övergripande målen VALFRIHET – JÄMLIKHET – SAMVERKAN. Med valfrihetsmålet menar man att språkliga minoriteter ska kunna välja i vilken grad de önskar en svensk kulturell identitet eller behålla och utveckla den ursprungliga identiteten. För att kunna bibehålla den egna förutsätts att kulturen utövas inom den egna gruppen på det egna språket. Den egna kulturella verksamheten ger invandrarorganisationerna en viktig roll som bärare av invandrarkulturer i Sverige. Invandrarorganisationerna är en av förutsättningarna för valfriheten. Tryggheten i den egna kulturen/föräldrarnas kultur underlättar integrationsprocessen i samhället. Föreningarna samlar människor som saknar politiskt inflytande. Språket och umgängestraditioner är bara några faktorer som utgör spärrar för att invandrare har svårt att integreras i Sverige. Erfarenheterna visar att deltagande i invandrarföreningar leder till ökad delaktighet även i övrigt föreningsliv i Sverige (inom idrott, kultur, facket, politik) eftersom detta bidrar till en större förståelse mellan olika befolkningsgrupper och motverkar fördomar.

De stora nationerna, nationsstaterna profilerar sig alltid med egen historia. Minoriteterna i landet får dock ingen särskild plats eller erkännande om de inte bidrar med detta själv. Det känns därför särskilt angeläget att bidra med en historia om SLOVENER I SVERIGE. En invandrare är alltid också en utvandrare. Människor kommer inte från ingenstans, utan de har levt i något land innan de under en eller annan form och av olika orsaker invandrat till ett annat. Man blir inte svensk bara för att man bor i Sverige. Precis som slovenernas historia så består även svenskarnas historia av en lång rad invandringar och utvandringar, från stenåldern fram till idag. Folk och kulturer har alltid blandats. Det är snarare ett undantag än en regel att befolkningen i ett land skulle vara homogen. SLOVENER I SVERIGE och integrationspolitiken är avsedd för svenskar och slovener i Sverige, boken presenterar i korthet äldre och nyare historia samt slovenernas invandring till Sverige, antal, tidpunkt, kön och något om integrationsprocessen, umgängesformer, samhällsliv i vardag och till fest. Stoffet presenteras enkelt, sakligt och konkret. Slovenernas liv, arbete och det historiska händelseförloppet innehåller så mycket dynamik och stoff för läsarnas fantasi att det inte finns anledning att ge boken den fabulerande novellens karaktär.

Historiskt sätt skiljer sig slovenernas öde inte mycket från andra nationers öden på flera punkter. Innehållet i boken kan ses som universellt, något som i stora drag liknar andra nationers historiska processer, men ändå inte. När det gäller slovener i Sverige, har de precis som andra grupper i landet olika bakgrund och utgångspunkt från början till slut. Det som är gemensamt för alla är dock - att de på något sätt har lämnat sitt land och bosatt sig i Sverige.

Författaren

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning - 7

1. BAKGRUND - 8

Att göra slovener synliga - 8
Syfte och metod - 9
Avgränsningar - 11
Tidigare kunskapsproduktion - 12
Bokens uppläggning - 13
De största invandrargrupperna kring 1970 - 13
Slovener, andra sydslaviska folkgrupper med flera - 14
Serber - 14
Montenegriner - 15
Kroater - 15
Slovener - 15
Makedonier - 15
Bosniska muslimer/ bosniakerna - 15
Rusiner - 15
Sanzakmuslimer - 15
Kosovoalbaner - 16
Albaner från Makedonien - 16
Ungrare från Exjugoslavien - 16
Invandringen - 16
Antal exjugoslaver i Sverige i dag - 17
Vi måste se bakåt för att kunna gå framåt - 17
Invandrare är heterogena folkgrupper - 18
USA:s recept på problemet? - 19

2. SERBER – KROATER – SLOVENER, ETT KUNGARIKE - 20

Äldre historiska teorier - 20
Några historiska paralleller - 21
Slovenien - en del av Romarriket - 21
Ländernas attraktiva läge - 22
Kriget på Balkan - 23
Tito – ledare av blandat ursprung - 24
Självständighets förklaring och Exjugoslaviens sammanbrott - 24
Vad hände sedan? - 25
Nyare historia i korta drag - 26
Politiska tankar i Slovenien - 27
Främmande herrar - 27
Slovener i hemlandet och utanför - 28
Drömmen om återvandring - 29
Några slutsatser och nya frågor - 29

3. ALLMÄNT OM SVENSK INVANDRAR- OCH INTEGRATIONSPOLITIK - 31

Integrationspolitikens mål i samhället - 31
Ökat behov av stöd till etniska organisationer - 31
Några begrepp och definitioner - 32
Minoriteter och autonomier - 34
Utanförskapets konsekvenser - 35
Myndigheterna och integrationspolitiken - 35
Från invandrar- till integrationspolitik - 36
Invandrare är representerade i alla branscher - 37
Språkets betydelse - 38

Mångfald och diskriminering - 38
Egen reflektion - 39

4. OM SLOVENIEN OCH OM KÄNDA SLOVENER I SVERIGE SAMT ANDRA FÖRBINDELSER - 41

Några paralleller - 41
Kriget och självständigheten - 41
Handel och ekonomi - 42
Sloveniens EU-inträde - 42
Statsbesök på högsta nivå - 43
Kungaparet på statsbesök till Slovenien - 45
Svenskar genom tiderna om slovener och Slovenien - 45
Reflektion av en svensk över slovener i början av förra seklet - 46
På Savafloren - 47
Ljubljana efter jordbävningen 1895 - 48
Veldes-sjön (Blejsko jezero) - 48
Nationella väckelser - 49
Naturskön Ljubljana (Laibach) - 49
Den europeiska civilisationen... - 50
Alfred Jensen, kulturförmedlaren - 51
Carl Snoilsky, 1841-1903; svensk skald med slovenska rötter - 52
Snoilskys ättlängd - 53
Den gustavianska tidens skald - 55
Ljubljana/Laibach - 57
Carl Snoilsky, ursvensk med slovenska rötter - 58
Fast hav och fjällen skilja... - 59
Sportprofiler - 60
Stenmark och Križaj - 60
Armand Kranjc, boxare - 60
Miro Zalar, friidrott - 61
Helena Brglez, konstakning - 63
Forskning - 63
Jure Piškur - 63
Lund handplockade professor i hett ämne - 67
Edvard Pišler - 68
Åskmolnet - 68
Jaro Ankerst, läkare i Lund - 69
Lojze Hribar, jurist - 69
Edit Novak, jurist - 69
Linné och Scopoli - 69
Konst - 70
Franko Luin, typograf - 70
Ester Ušaj Andersen, Köpenhamn, Danmark - 71
Karlo Pesjak, naturfotograf - 72
Jože Stražar Kiyohara - Konstnär - 74
Konstnärer i Farsta - Sumiko Kiyohara - 76
Darinka Berginc, bildkonstnär - 77
Tanja Tuomainen, ung konstnär i Asmundtorp - 79
Slovensk litteratur i Sverige - 81
Översättningar - 81
Böcker och skrifter på slovenska - 82
Slovenska tidskrifter i Sverige förr och nu - 83
Redaktioner – Naš glas, Informativno GLASILO/ Informationsbladet - 86
Litterär produktion på slovenska i Sverige - 87
Augustina Budja, Landskrona - 88

Mihaela Barišič – Hojnik, Stockholm - 90
 Adi Golčman, Stockholm - 91
 Marija Hriberšek, Halmstad - 91
 Tone Jakše, Stockholm – Slovenien - 92
 Branislav Kalčević, Stockholm - 93
 Gabrijela Karlin, Landskrona - 94
 Rado Omota, Stockholm - 94
 Zvone Podvinski, Göteborg - 95
Övriga kulturarbetare, musiker och författare - 96
 Therese Budja Laudon – Dikter och teckningar - 99
 SJÄLVBIOGRAFI - 100
 Matej Benček, Landskrona - 101
 Alenka Černec – en europé - 102
 Alexander Westerlund, 16 år - 103
 Danni Stražar – en slovenska med hjärtat i Sverige - 105
Intervjuer och reportage - 106
 Anne- Marie intervjuar sin mormor Angela Budja (2003) - 107
 Slakten är bäst – 115
 Augustinas familjer – 117
 Rebecka och Charlie Solve – 118
 Andre Westerlund och Amanda Molin – 119
 Dora Tuomainen samt syskonen – 120
 Presentation av Gabrijela Karlins familj – 121
 Andreas, Victor och Annie Karlin – 122
 Robert Karlin med familj – 124
 Familjen Karlin Simon – 125
 En fotopresentation av Olga Budjas familj – 126
 Kembro – David, Daniel och Isabelle – 127
 Dominika Kostanjevec – 128
 Det geografiska avståndet - 128
Musik och annat - 129
 Fältstudie i musiketnologi - 129
 Hon kombinerar slovenskt och svenskt - 134
 En intervju i ett annat samband - 137
 Internationella biblioteket – Intervju - 139
Text till slovensk nationalsång på engelska - 140
 JUSTIN HVALA, Intervju - 141
 Zvonko, Zvonimir Benček – 148
 Brevet från Jönköping, av Inger Benček - 154

5. SLOVENSKA ORGANISATIONER I SVERIGE - 158

Slovenska Katolska missionen och själavårdare i Sverige - 158
Slovenska riksförbundet i Sverige och den Slovenska kommitténs roll - 160
Slovenska föreningar i Sverige - 161
ORFEUM – konstitutionsmöte och stadgar - 162
 Några illustrationer/foton från föreningsaktiviteter i Sverige - 165
TRIGLAV: (1964-1977); LIPA (1977--); ORFEUM (1999--), Landskrona - 165
SLOVENIJA, Olofström, (1973--) - 166
SLOVENIJA, (1970--), Eskilstuna - 167
PLANIKA, (1974--): Malmö - 167
SLOVENSKI DOM, Göteborg (1998--) - 168
VADSTENA, (1974--) - 169
FRANCE PREŠEREN, Göteborg, (1973–) - 171
JÖNKÖPING - 172

Föreningen SIMON GREGORČIČ, Köping - 172
SLOVENSKA FÖRENINGEN, Stockholm, (1972--) – 173
Svensk-slovensk vänskapsförening, Stockholm - 174
 SLOVENSKA RIKSFÖRBUNDET I SVERIGE OCH ANNAT -175

6. EN MINDRE STATISTISK UNDERSÖKNING OM ANTAL SLOVENER I SVERIGE - 178

Hur man ljuger med statistiken - 178
 Kontakter med SCB; ett sätt att göra statistik - 179
Avtalet - 181
 Resultat av undersökningen - 182
 Arbetskraftsinvandring - 184
 Hermeneutiken - 185
 Förväntningar på statistikföringen - 186
 Språkkunskaper - 186
 Migration - 187
 Dokumentation - 188
 Samordningskommittéernas roll - 188
 Slovenernas rädsla - 189
 Den sociala konventionen - 189
 Pangermanism och panslavism - 190
 Arbete och hälsa - 190
 Marginalisering - 191
 Maktlöshet - 192
 Teknikens framfart och utbildning 192
 Social ekonomi, föreningar - 193
 Positiv särbehandling - 194

7. SAMMANFATTANDE DISKUSSION - 196

Självständighet - 196
 Kritiken - 196
 Inrikes och utrikespolitiken – 197
 Rapport från Utrikes departementet - 199
 Ekonomi - allmänt - 197
 Sverige - Slovenien bilateralt - 200
 Besöksutbyten - 201
 Nationalstat eller multinationalstat – 201
 För- och nackdelar för etnisk registrering - 202
 Skillnader i integrationspolitik - 202
 Politiska ambitioner - 203
 Statistikbrist - hindret mot insatser - 203
 Inbyggda konflikter - 204
 Svårigheter med olika begreppsanalys - 204
 Fördelar - 206
 Invandrare – utvandrare - 206
 Fackföreningsrörelsens inställning - 207
 Allmän information om socialförsäkringar i Sverige – 208
 Hur kan vi veta något? – 220
 Sverige-slovenernas globala situation - 211
 Föreningslivet och kyrkan viktiga för slovener - 212
 En kollektiv identitet - 213
 Självuppfyllande profetior - 214

Behovet av ekonomiskt stöd för etniska organisationer - 215
Invandrare - ett samlande begrepp för alla icke-svenskar i Sverige - 216
Pedagogiska syften - 216
Identitetsfrågor - 217
Slovenernas framtidsvisioner i Sverige - 219
Avslutande reflektion – 219
Slovenien i korthet – 223

Några historiska möten – 225
Apendix 228

**LITTERATUR- OCH
KÄLLFÖRTECKNING - 232**

Europa med Slovenien (i mitten), mörkare markering

Källa: IT, 2006

INLEDNING

Augustina Budja föddes 1945 i

Slovenien efter 2:a världskrigets slut och kom till Sverige under *arbetskraftsinvandring* år 1964. Hon har under en längre tid känt ett behov av att finna svar på vissa frågor, beträffande slovenier

i Sveriges. Genom att skriva har A Budja skapat sig ett språk och funnit en lämplig kanal för att kunna göra sin röst hörd.

Den svenska arbetskraften under efterkrigstiden räckte inte till. För att fylla den växande industrins behov började man rekrytera människor i andra länder. Under 1950-talet började invandringen från Finland och på 1960-talet kom bland annat *jugoslaver*, där även den slovenska gruppen ingick. Man rekryterades i hemlandet eller sökte sig till Sverige på egen hand. Även dessa grupper bildade snart föreningar. Den första slovenska föreningen bildades i Landskrona 1968 med namnet Triglav (namnet på det högsta slovenska berget och därmed också slovensk nationell symbol). Sedan följde en rad andra föreningar i Sverige efter. Idag finns det 11 slovenska föreningar i Sverige. Dessa lokala föreningar har också kommit att fungera som språkrör för den egna gruppen i respektive kommun. För att samordna föreningarnas verksamhet och ta tillvara föreningarnas intressen på riksplanet, har de flesta föreningar av samma nationalitet slagit sig samman i ett riksförbund. Efter att föregående varit anslutet till det dåvarande *jugoslaviska*

riksförbundet i 21 år genom en samordningskommitté för slovenska föreningar, bildades det Slovenska riksförbundet i Sverige i februari 1991.

Slovenska föreningar är spridda över stora delar av landet och har ofta en stor bredd i sin verksamhet. De fyller en viktig funktion – de är ett slags hemmaplan, där man kan träffas och tala slovenska, sjunga, läsa tidningar, spela tennis, kort, biljard, schack och göra annat intressant. Det hjälper slovenerna att behålla kontakten med sitt språk och sin kultur och de försöker se till att deras barn också får del av det gemensamma kulturarvet. De flesta föreningar har eller har haft egna bibliotek, några erbjuder sina medlemmar social rådgivning och stöd i olika frågor. Oftast lägger de stor tyngdpunkt på barn- och ungdomsverksamhet för att ge andra och följande generationer som växer upp i Sverige en stabil etnisk identitet. Viss frivillig hemspråksträning förekommer också och verksamheten bedrivs både på slovenska och på svenska, vilket känns helt rätt efter snart fem decennier i landet.

Aktiviteterna är ofta förlagda till helgerna då hela familjen kan vara med. Föreningarnas verksamhet är i stort sätt öppen för alla, utan krav på medlemskap.

Augustina Budja

1. BAKGRUND

Att göra slovener i Sverige synliga

Olika strategier beträffande slovener utomlands kan inte bara grundas på kvantitativ data, så som antalet slovener i Sverige och dylikt, och det går inte att generalisera frågan. Vad som behövs är en differentiering av problemen. Mitt eget ursprung är slovenskt och därför känns det naturligt för mig att vilja belysa slovenernas situation i Sverige. Genom en kombination av både kvalitativ och kvantitativ undersökningsmetod vill jag för läsaren presentera den slovenska invandrargruppen i Sverige. Min ursprungliga teori har varit att det finns upp till 7000 slovener i Sverige. Detta antal ifrågasattes både av vissa slovenska och svenska myndigheter, på bekostnad av att olika förmåner genom politiska beslut har tagits bort och försämrat situationen för slovener (till exempel det slovenska radioprogrammet i SR, P2).

Boken har tillkommit dels genom ett samarbete med Statistiska Centralbyrån (i vidare text **SCB**), där uppdraget har gått ut på att först göra en grundforskning kring alla förekommande slovenska orter bland övriga jugoslaviska orter som förekommit i registret (ca 18 000) i samband med slovenernas invandring till Sverige under efterkrigstiden. Sammanställningen har gjorts av SCB i en tabell, som innehåller vissa bestämda statistiska uppgifter om slovener i Sverige. Dels har jag gjort en litteraturstudie av olika författare, och dels är boken en tolkning av mina egna iakttagelser och delstudier genom åren i Sverige.

Två- eller flerspråkighet är snarast det normala tillståndet för världens folk. Sverige har fortfarande ringa erfarenheter samt kunskap om inhemska språkliga och kulturella minoriteter. Språk- och kulturförhållanden för olika invandrargrupper negligeras, vilket enligt olika forskare är en svår politisk och medmänsklig försummelse. Undervisning i moderna främmande språk är i Sverige fortfarande starkt begränsad till de tre stora språken; engelska, tyska och franska med vissa undantag för ryska och spanska. Eftersom få svenskar har goda kunskaper i de flesta av invandrarspråken betyder immigrationen till Sverige att landet genom invandrarna får en mångdubblad skara av personer med olika språkfärdigheter. Detta i sin tur innebär ett mycket betydelsefullt tillskott till landets kulturella och språkliga kunskapsfond (Gunnar Tingbjörn, 1981). Livslångt lärande är ett begrepp som har allt större betydelse i dagens samhälle.

Språksvårigheterna av olika slag sätter ofta käppar i hjulet när man vill hävda sig i samhället och i synnerhet på arbetsmarknaden. För många människor utgör livslångt lärande en ny möjlighet och för andra innebär begreppet en svår stressituation inför kraven på ständig vidareutbildning och kompetensutveckling. Det finns ett ordspråk som säger *”synt du inte - finns du inte”*. Slovenerna tillhör en sådan folkgrupp i Sverige som inte synt trots att den har funnits här i ca 50 år. Man kan se tendenser i vårt samhälle som pekar på en marginalisering av små grupper i samhället. Innehållet i denna bok går ut på att synliggöra slovener i Sverige.

De flesta studier som görs om olika invandrargrupper i Sverige utförs av infödda svenskar och är av behavioristisk karaktär. Man mäter hela tiden skillnader mellan invandrare och födda i Sverige. Men också andra- och tredje generationen av ”invandrare” är inräknade i invandrargrupperna. Min reflektion är att om man inte har tillgång till

invandrarnas etniska data, klumpar man ihop dem till en grå massa och riskerar att skapa och nagla fast skillnader som hämmar integrationen, eftersom tänkandet som VI och DE förstärks.

Varje forskning kräver självstudier och kontakter med omgivningen samt med människor som ligger till grund för undersökningen. Själv har jag tidigare vid flera tillfällen genomfört några mindre studiearbeten om slovenier i Sverige. Bland annat medverkade jag vid utgivningen av en monografi med studier om slovenernas litterära produktion utomlands. Monografien har utgivits i tre band, där det första behandlar slovenerna i Europa, Australien och Asien och de andra två behandlar alla övriga delar av världen där slovenerna en gång bosatt sig. Jag har fått kartlägga Sverige-slovenernas kulturyttringar och deras litterära verk. I min undersökning använde jag mig av flera tidskrifter och tidningar både i Sverige och i Slovenien, utkomna efter 1970-talet och fram till våra dagar. Tonvikten har lagts på artiklar som behandlar frågor kring slovenerna i Sverige. Arbetet publicerades på slovenska med titeln: "Slovenska izseljenska književnost"; i Ljubljana (Slovenien) 1999, med underrubriken: Slovenski izseljenci v Evropi po letu 1945: Švedska ("*Slovenska utvandrarnas litterära produktion*"; *Slovenska utvandrare i Europa efter 1945: Sverige*). En informativ monografi på slovenska om SLOVENER I SVERIGE har också publicerats av Augustina Budja, 2005. De slovenskspråkiga läsarna hänvisas till dessa monografier.

För att kunna förstå slovenernas historia och slovenska invandrarnas situation i Sverige, bör läsaren få en kort presentation av de sydslaviska folkens historia. Sydslaverna eller ex-jugoslaverna var en av 60- och 70-talens stora arbetskraftsinvandrare i Sverige. Alla - slovenier, kroater, bosnier, montenegriner, serber, makedonier och Kosovoalbaner kallades i Sverige förenklat "jugoslaver". Traditioner har visat sig vara svåra att bryta i Sverige, därför behövs det mera data om de olika grupperna av människor som en gång invandrat till Sverige. På senare år har en stor del av detta sydslaviska folk drabbats av en ny gammal ideologi - nationalismen. Resultatet har blivit hat, folkmord och etnisk rensning. En hel del har sökt sig till Sverige som flyktingar. Numera kallar sig ingen längre jugoslav, därför bör man lämpligen respektera detta även från svenskt håll.

Människorna förändras ständigt i samspel med omgivningen. I denna undersökning har jag kommit på att det inte finns några vattentäta skott mellan subjekt och objekt och att forskningsobjektet skapas av det forskande subjektet. Vi är selektiva i vår uppfattning av verkligheten. Vi ser och registrerar det som passar oss och stämmer överens med våra intressen. Som läsare gör du rätt i att inte generalisera utifrån de intryck som jag söker förmedla på följande sidor.

Några av oss upplever en massa märkligheter redan i en enda liten händelse, andra kan flänga runt över hela kontinenter utan att uppleva något särskilt. Om detta arbete om slovenier i Sverige inte blir den upplevelse som läsaren har väntat sig, så är det kanske inte bara jag och det valda ämnet som bär skulden. Hittar du däremot något intressant i min framställning, så har du kanske dig själv mest att tacka för det.

Syfte och metod

Syftet med mitt arbete har varit att förmedla förståelse, genom insikt i andra människors tänkande och sättet att vara samt att förmedla nya kunskaper om den slovenska

minoritetsgruppen ”invandrare” i Sverige. Tanken har varit att sanning är förståelse. Man kan dock ifrågasätta om alla ”sanningar” överensstämmer med verkligheten. Allting är relativt; jag vill dels förstå och tolka slovenernas globala situation, knuten till sitt tids- och rumsammanhang, dels vill jag - genom att studera slovenier i Sverige - göra en narrativ framställning av materialet. Syftet var också att belysa frågan om identiteten och den dubbla tillhörigheten hos slovenier.

När Sverige blev ett bland invandrarländer, började också invandrardebatten och detta ledde till både positiva och negativa inställningar. De ”utvalda” arbetskraftsinvandrarna som kom under 1950- talet och i början av 1960- talet blev väl mottagna. Men så växte invandringen och därmed blev debatten livligare. Det var en debatt om assimilering, om hur de skulle smälta in i det svenska samhället och bli ”de nya svenskarna”. Barnen till arbetskraftsinvandrarna blev fler, de växte upp och det uppstod konflikter och problem. Man började förstå att det inte var så lätt att byta kultur och att språket har med individens identitet, utveckling och trygghet att göra. År 1975 växte ur allt denna invandrapolitikens tre huvudmål fram: *samverkan, jämlikhet och valfrihet*.

Dessa mål innebar en rad viktiga saker som till exempel att invandrare och flyktingar ska ha rätt till sitt språk och sin kultur. Invandrare- och flyktingbarn ska ha rätt till undervisning både i och på sitt eget språk. Tolk med god utbildning bör anlitas för invandranas samhällsservice och rättssäkerhet (Heyman, 1983: 17-18). Svenskar med invandrabakgrund - även om de är födda och uppvuxna i Sverige – kallas fortfarande för invandrare. Andra generationens invandrare har vuxit upp i Sverige, med värderingar och normer som skiljer sig från föräldrarnas, men är de svenskar? När det blev dags att välja uppsatsämne föll det sig naturligt för mig att med hjälp av en litteraturstudie undersöka hur slovenier upplever sin identitet och sin situation i den omgivning de befinner sig i.

1981 räknade man att ca 10 procent av eleverna i den svenska skolan har ett annat förstaspråk än svenska. Prognoser pekade på att antalet elever som kommer från en två- eller flerspråkig miljö kommer att öka mycket snabbt. Man räknade med att år 2000 skulle vart tredje barn i Sverige tillhöra denna kategori. År 1999 fanns det ca 1,8 miljoner personer i Sverige som helt eller delvis hade utländsk bakgrund. Av dessa fanns det 800 000 personer, som var födda i Sverige och hade minst en förälder som var född i ett annat land (SCB, 2005). Oavsett vilken omfattning och karaktär invandringen får i framtiden kommer Sverige aldrig att bli ett enspråkigt eller ett homogent land igen. Under 1980-talet gällde det att Sverige måste inrätta sig för att bli ett mångspråkigt och mångkulturellt samhälle och skapa sådana livsbetingelser att invandrade grupper kan behålla och utveckla sina förstaspråk och sin kulturella identitet. Enligt Gunnar Tingbjörn (*Invandrarbarnen och tvåspråkigheten. Skolöverstyrelsen, 1981*) skulle invandrare utöver att kunna värda sitt förstaspråk också få bästa möjliga undervisning i svenska, eftersom detta är nödvändigt för att uppnå en aktiv tvåspråkighet, som i sin tur är en förutsättning för en fullvärdig tillvaro som minoritetsindivider i ett majoritetssamhälle. Hur blev det då med dessa och andra framtidsvisioner bland slovenier i Sverige?

Undersökningens problemområden kan sammanfattas i följande övergripande punkter:

- ♣ *Slovenien och slovenerna – vilka är de historiskt sett?*
- ♣ *Hur många, när och varför kom slovenier till Sverige?*
- ♣ *Hur ser Sverige-sloveners globala situation ut idag?*

- ♣ *Etnisk registrering och integrationspolitiken.*
- ♣ *Hur upplever slovener sin egen identitet i Sverige?*
- ♣ *Slovenernas framtidsvision i Sverige*

Själv tycker jag att intervjumetoden är den bästa metoden för att få information om hur en person uppfattar och känner inför intervjufrågorna. De få intervjuer med slovener som jag har valt att inkludera är delvis strukturerade utan några fasta svarsalternativ. En av intervjuerna är utförd av min dotter Anne-Marie Budja, en annan av mig själv och resten av olika journalister och andra personer. Det ska kännas som ett samtal och inte som en utfrågning. Intervjuerna är utförda av olika intervjuare vid olika tillfällen. De andra undersökningsmetoder som använts var dels deskriptiva (beskrivande, resultat, statistik) samt dels induktiva, där jag med utgångspunkt av empiriska iakttagelser har arbetat mig fram till mer generella föreställningar om slovenernas situation i Sverige. Undersökningen kunde ha gjorts på annat sätt också, men jag har valt att hålla mig inom dessa ramar. Angående vissa statistiska data om slovener har jag sökt samarbete med SCB (2001), dock gjordes en stor del av undersökningen på egen hand för att uppnå de sökta svaren. Jag reflekterade kring vissa frågor med tanke på förutsättningarna kring mitt eget tänkande – varför gör jag det, var står jag själv och vad vill jag uppnå med undersökningen?

Man ska inte glömma att min förförståelse präglas av mina egna uppfattningar om undersökningsobjektet. Genom den induktiva (generaliserande) och den deskriptiva metoden har jag sökt rättfärdiga mina tolkningar i frågor som rör aktuella problemområden. För att kunna genomföra undersökningen har material hämtats från en del svenska studier samt några studier som publicerats i Slovenien. Vidare har materialet inhämtats från olika svenska och slovenska tidskrifter och broschyrer samt via IT. Mitt eget slovenska invandarperspektiv har också hjälpt mig att studera ämnet SLOVENER I SVERIGE och Internet har varit mig till stor hjälp

Dilemman för både första och andra generationens invandrare kan vara svåra att upptäcka och beskriva konkret för den som inte har vuxit upp och levt med två olika kulturer. Därför har det varit en fördel att jag är uppvuxen i en tvåspråkig och tvåkulturell miljö och har därmed egna sociala erfarenheter om hur det är att vara invandrare i Sverige. I vetenskapliga diskussioner är det omstritt om det är möjligt eller ens eftersträvansvärt att uppnå objektivitet inom samhällsvetenskaplig forskning. Jag eftersträvar dock största möjliga saklighet och försöker vara så objektiv som det är möjligt.

Jag har valt att tillämpa ett begränsat notsystem och har istället refererat direkt till vissa specifika arbeten ur vilka jag hämtat kunskap och information eller direkt använt delar ur dessa arbeten. I så fall har detta angivits. Anledningen till att jag valt att göra så är för att undvika att ange källor till olika uppgifter som framförts under samtal och intervjuer. Jag är medveten om att detta innebär ett visst avsteg från en god vetenskaplig praxis, men jag valde att kompromissa med objektiviteten för att få fram de uppgifter som var relevanta för undersökningen.

Avgränsningar

Enligt olika forskare går identitetsbildningen under ungdomstiden ut på att definiera sig själv som en unik varelse och att utveckla en identitet. Det sker dels genom att foga

samma de tidigare barnidentiteterna, dels genom att skapa en ny vuxenidentitet. Sökandet efter en identitet är ett grundläggande mänskligt behov, ett behov som är lika viktigt som mat, säkerhet och sexuell tillfredställelse. Identiteten har både objektiva och subjektiva aspekter. Den objektiva sidan kan förenklat ses som kännetecken fastställda av andra. Dessa kännetecken syftar inte bara på yttre attribut (kön, ålder, etniskt ursprung o.s.v.), de innehåller även hypoteser eller tillskrivningar av inre egenskaper, såsom karaktär, personlighetsegenskaper och handlingsmotiv. Den subjektiva sidan av identiteten är en inre scen där både jag själv, ”de andra” och världen framträder. Denna sida syftar på individens självuppfattning och självbild, d.v.s. identiteten inför sig själv.

Föremålet för undersökningen har Sverige-slovenerna varit. Slovenernas identitetskänsla, föreningsliv, familjeliv, andligt liv, ekonomiska förhållanden och andra sociala frågor har jag ansett som mest relevanta att undersöka. En tidigare undersökning om antalet slovenier i Sverige har också lagts till i något uppdaterad form. Några områden som kan belysa olika aspekter av slovenernas situation i Sverige är följande:

Social situation inklusive nätverk/fritid

Organisationslivet/Föreningsaktiviteter

Demokratidelaktighet/Slovenernas subjektiva upplevelse av sin delaktighet

Rent intuitivt antog jag att det skulle finnas en del tillgänglig litteratur på svenska som belyser slovenernas situation i Sverige. Slovenerna är en av de tidigare invandrade grupperna som nu har funnits i Sverige i drygt fyra decennier och då förväntar man sig att det finns en del skrivet om denna minoritetsgrupp; i synnerhet om dess nuvarande situation och eventuellt något om utvecklingen sedan ankomsten. Mitt eget slovenska ursprung gör att jag med hjälp av en/eller min tolkningsteori försöker beskriva hur slovenernas verklighet i Sverige uppfattas av mig. Som stöd i mina förhållanden har jag använt en del tillgänglig litteratur – bland annat det Slovenska Förbundets tidskrift på slovenska, vidare har jag hela tiden haft tillgång till informationsmaterial som förbundet använt internt. Det har dock funnits flera svagheter i materialet, det bör påpekas. Att använda tidskrifter som källor kan vara problematiskt. Det är inte helt säkert att tidskriftens åsikter alltid överensstämmer med förbundets och slovenernas åsikter i vissa frågor.

Bokens omfattning har dock i denna mån även fått styra valet av material. Några intervjuer och reportage användes. I huvudsak har jag valt att studera en del frågor i ett globalt perspektiv. För analysens skull och som bakgrundsfakta till SLOVENER I SVERIGE och för att väcka läsarens intresse, diskuterar jag migrationspolitiken i Sverige efter 1975. Jag anser att min egen förståelse i invandringsfrågor – min egen erfarenhet – utgör en viktig del av empirin så som jag uppfattar verkligheten med mina sinnen.

Tidigare kunskapsproduktion

Som underlag för undersökningen har tidigare genomförda undersökningar av intresse studerats, det lilla som har dokumenterats. Från utlandet har bl.a. kunskap hämtats rörande situationen för slovenier, bosatta utanför Sloveniens gränser, främst slovenier i Sverige. På det historiska området har den tvåspråkiga boken *Slovenien från urtid till nutid* (Rado Omota, Stockholm, 1991) varit betydande jämte inhämtat material från *Internet*. På

invandrarområdet har ett antal arbeten studerats av vilka följande har varit av störst betydelse: Slovensk tidskrift *Naš glas* (Stockholm, olika nummer 1974-2002)), *Informationsbladet* (utgivare Slovenska Riksförbundet i Sverige, Landskrona, olika nummer 2003--), *Naša luč* (Klagenfurt och Ljubljana, olika nummer 1954-2005), Uppsatsen *Slovenier i Sverige* (Augustina Budja, Malmö högskola, 2001) *Slovinci na Švedskem* (Augustina Budja, Landskrona, 2005), *Ko tujina postane dom* (= När utlandet blir ett hem. Marina Lukšič – Hacin, Ljubljana, 1995), *The confrontation between myth and reality on the arrival of the emigrants to a new land* (Ljubljana, 1995), *Zgodbe in pričevanaja* (= Händelser och berättelser. Marina Lukšič – Hacin, Ljubljana, 2001), samt *Invandringens psykologi* (Elsie Söderlindh, Natur och kultur, 1992). Tommy Holm har 1984 i boken *Det mångkulturella Sverige* uppmärksammat slovenerna i Sverige. Vissa särdrag i svenska och slovenska har behandlats i *Švedska slovnica za Slovence* (Augustina Budja. 2002. Svensk grammatik för slovenier. Ljubljana, 2002), *Svensk-slovensk ordguide* (Augustina Budja. 2003/04. *Slovensk-svensk ordguide*, Landskrona, 2003/04) samt *Švedsko – Slovenski slovar* (Lena Holmqvist. 2004. Ljubljana, 2004) har också använts.

Dessa arbeten plus några bidrag från enskilda personer/slovenier i Sverige bidrar alla på sitt sätt till att få en bättre bild på förändringsprocessen bland slovenier i Sverige.

Bokens uppläggning

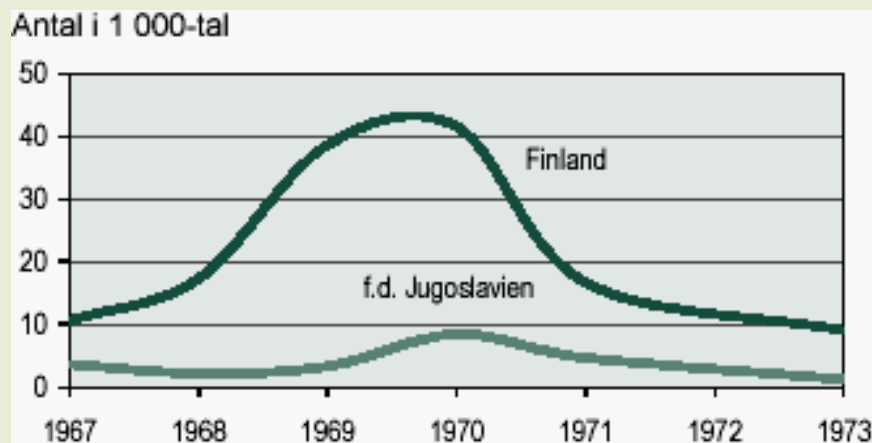
I första kapitlet tar jag upp en kort framställning om Slovenien samt bokens syfte och metod. För att läsaren ska få en bättre bild av ex-jugoslaver, vilka etniska grupper det handlar om, har jag gjort en kort presentation av dessa i andra kapitlet. För migrationspolitiken i Sverige redogör jag i kapitel tre, där det också diskuteras om begreppen kring invandrare och om språkets betydelse. I kapitel fyra presenteras Slovenien och några mer eller mindre kända slovenier i Sverige och i kapitel fem presenteras de viktigaste slovenska organisationerna i Sverige i korta drag. I kapitel sex genomförs en mindre statistisk undersökning om antalet slovenier i Sverige. Undersökningen bygger på delar av min korrespondens vid den grundläggande bearbetningen och sammanställningen av statistisk data i samarbete med SCB.

Hela tiden har jag varit medveten om att alla referenser till empirin är ett resultat av tolkningen. Det är omöjligt att beskriva hur det verkligen är, man kan endast redogöra för sin tolkning av verkligheten. I Kapitel sju diskuterar jag slutligen mina tolkningar av resultat och iakttagelser av både den genomförda statistiska analysen samt litteraturstudien som ligger till grund för min diskussion. Avslutningsvis följer ett appendix och en litteratur- och källförteckning.

De största invandrargrupperna kring 1970

Åren 1969-1970 nådde invandringen från Finland rekordnivå. I Sverige rådde högkonjunktur samtidigt som det finska jordbruket genomgick omfattande strukturförändringar, vilket resulterade i stor arbetslöshet. Trots att invandringen av utomnordiska medborgare var reglerad sedan 1967 var även inflyttningen från f.d. Jugoslavien stor. Tillsammans utgjorde dessa två grupper nästan 70 procent av

invandrarna 1970. Toppen på invandringskurvan ca tio år senare beror även på det höga antalet invandrare från Norge och Danmark (Statistiska Centralbyrån, 2005).

Tabell 1
SCB, 2005

Slovenier, andra sydslaviska folkgrupper med flera

I Sverige klumpar man ihop alla invandrare, oavsett var de kommer ifrån och vilka orsaker de hade för att komma till Sverige. Rasismen har många ansikten. Den kommer brutalt och direkt till uttryck genom etnisk rensning, men den kommer mera i smyg genom de etablerade samhällsinstitutionernas och massmediernas attityder och handlingar. De vanliga samtal som förs om "de andra" är kanske en av de mera förtäckta formerna och är svårare att tyda, komma åt och bekämpa.

Olika effekter förgrenas av den osäkerhet som välfärdsstatens sönderfall, den kollektiva identitetens försvagning, ekonomiska kriser samt det som universalismens svikna löften lett till. I spåren av övernationell integration och maktkoncentration, rädsla för anonymisering av kontroll, skapas förutsättningar för identitetsmässig osäkerhet lite varstans i Europa (Rasismens varp och trasor; Statens Invandrarverk, 1995). Detta åtföljs av en ny sorts etnicisering i olika länder, regioner och lokala områden, en blandning av gamla identiteter putsas upp och visas fram. I Sverige hör försvenskningen till dessa processer. Detta åtföljs vanligen av intolerans och uteslutande av människor som definieras som annorlunda, som "de andra". Invandrarskap utvecklas till ett dilemma som förenar den moderna världen, tider med platser, Europa med Amerika; detta formas till en rasism utan ras. Invandrarskap har blivit till ett permanent tillstånd av kulturell underordning och socialt utanförskap. Det är bara en sak som alla invandrare i Sverige och i andra länder säkert har gemensamt, att de har lämnat sitt land och bosatt sig i ett annat, till exempel Sverige. De avgörande individuella orsakerna skiljer sig helt.

En invandrare är också en utvandrare, en individ med sin nationella, kulturella, religiösa och politiska bakgrund. Här nedan följer en del fakta om de största folkgrupperna i Exjugoslavien, detta i syfte att lättare kunna förstå sambandet mellan sydslaver och andra folkgrupper däromkring.

Serber

De flesta serber som bor i Sverige kom som arbetskraft under 60-talet. På den tiden kallades de aldrig något annat än "jugoslaver". Serberna är kristna ortodoxa och talar serbiska (serbokroatiska). Även serbiska grupper, speciellt från delar av Kroatien, Bosnien och Kosovo, har drabbats av etnisk rensning under senare år på grund av Miloševićs krigsförda politik. Men serberna har i stort sett flytt till områden inom Exjugoslavien samt

ett mindre antal till avlägsna länder såsom Sverige. (I väntan på sin rättegång i fängelset i Haag avled Slobodan Milošević den 11 mars 2006, dödsorsaken är vid skrivandets stund okänd).

Montenegriner

Montenegriner har i århundraden ansett sig vara ett eget folk, som dock är närstående serberna. En del montenegriner finns i Sverige. De kom nästan uteslutande på 60-talet som en del av den "jugoslaviska" arbetskraftsinvandringen. Montenegriner är ortodox kristna men det finns även en del muslimer som talar serbokroatiska. Serber har i allmänhet haft svårt att få montenegrinerna att ställa sig bakom serbisk nationalism.

Kroater

En hel del kroater kom som arbetskraftsinvandrare på 60-talet. Några tusen har kommit som flyktingar under senare år. Kroater är katoliker och talar kroatiska.

Slovenier

Slovenier räknas i Sverige till de "jugoslaviska" invandrarna. Först under 1990-talet började en slovensk identifikation för slovenier äga rum i Sverige. Slovenier stod utanför inbördeskriget i Exjugoslavien. Därför finns det inga slovenska flyktingar. Majoriteten av slovenier är katoliker och talar ett eget språk - slovenska.

Makedonier

De flesta av makedonier kom till Sverige som "jugoslaver" på 60-talet. Den nya staten Makedonien (ibland kallad Skopje eller "den före detta jugoslaviska provinsen Makedonien") höll sig utanför inbördeskriget i Exjugoslavien. Makedonier är kristna ortodoxa och talar makedonska, men det finns också en hel del som talar albanska, muslimer och romer (zigenare).

Bosniska muslimer/bosniaker

Bosniska muslimer fanns med i den "jugoslaviska" invandringen. En mycket stor muslimsk flyktingström kom under det jugoslaviska inbördeskriget där Bosnien drabbats mycket hårt av krig och etniska rensningar. En del bosniska muslimer med tillfälliga kroatiska pass väntar fortfarande på utvisning. Bosnierna är sunnimuslimer, oftast mycket sekulariserade.

Rusiner

Detta är en liten folkgrupp som bor i den serbiska provinsen Vojvodina. De talar ett språk som är närmast släkt med slovenska eller möjligen ukrainska (uppgifterna varierar). De är ortodoxa kristna. Några rusiner kom till Sverige med den "jugoslaviska" invandringen. Däremot har rusinerna inte utsatts för någon etnisk rensning i klass med andra ickeserbiska folk i området.

Sanzakmuslimer

Denna muslimska grupp anser sig för att etniskt vara serber. De utsattes för etnisk diskriminering i sina traditionella områden på gränsen mellan Serbien och Montenegro. En grupp försökte få politisk asyl i Sverige för ca 10 till 15 år sedan, men få fick stanna.

Kosovoalbaner

Redan på 60-talet kom några få Kosovoalbaner till Sverige, de flesta kom som flyktingar på 90-talet, men många skickades tillbaka till misär och förtryck i sitt hemland, Kosovoprovinsen. I Kosovo ansågs de vara andra klassens människor och deras språk och kultur undertrycktes hårt. Ca 4 000 personer med albanska som modersmål fick stanna i Sverige. Kosovoalbaner talar ett annat albanskt språk är de flesta albaner i Albanien. I Albanien talar majoriteten toskiska. I Kosovo talas ghegiska. Fler Kosovoflyktingar har kommit till Sverige efter kriget mellan Jugoslavien och Nato, men de flesta av dem som kom sist verkar ha återvänt till Kosovo. Men det finns fortfarande flyktingar i Sverige som väntar på besked.

Albaner från Makedonien

Albaner från Makedonien anser sig etniskt diskriminerade av Makedoniens slaviska majoritet. En gerillarörelse är just nu igång i norra Makedonien. Några av de albanska makedonier kom till Sverige som arbetskraftsinvandrare på 60-talet.

Ungrare från Exjugoslavien

Det finns en ganska stor ungersk minoritet i Vojvodina. En del ungersktalande "jugoslaver" kom från detta område till Sverige som arbetskraftsinvandrare.

Invandringen

De flesta serber, kroater, slovener, bosniaker och andra från Exjugoslavien som finns i Sverige kom redan på 60- och 70-talen. Här registrerades de som jugoslaver, eftersom man inte tog hänsyn till den etniska bakgrunden utan bara till den nationella. Dessa kom från länder som Serbien, Kroatien, Slovenien, Bosnien och Hercegovina med flera. Man kan jämföra Ex-sovjet och dess olika etniska folkgrupper.

Tillsammans med greker och finländare var dessa viktiga rekryteringsgrupper för den svenska industrin, som hade brist på arbetskraft. Denna första invandringsvåg kallades aldrig något annat än "jugoslaver" av svenskarna. Om det fanns några motsättningar mellan exempelvis serber och kroater så märkte svenskarna inget av det. Den svenska invandrapolitiken med sina kulturpolitiska mål om jämlikhet, valfrihet och samverkan – gick ut på att så många av dessa invandrare som möjligt skulle stanna för gott i Sverige.

En andra våg har kommit som flyktingar undan kriget under 1990-talet. Fortfarande kommer enstaka flyktingar till Sverige. Oftast är det människor från etniskt rensade områden, människor som är oskyldiga men drabbade. Den svenska flyktingpolitiken har gått ut på att så fort som möjligt skicka tillbaka dem till hemlandet. Bara rent krig i hemlandet har lett till att en del av flyktingarna har fått politisk asyl, permanent eller tillfällig, i Sverige. Skillnaden mellan de äldre "jugoslaviska" invandrarna och de nya flyktingarna är stor. Inte minst beror det på att 60-talsinvandringen till stor del bestod av människor i blandade äktenskap och att de tidigare invandrarna har jobb och har etablerat sig i Sverige.

Antal ex-jugoslaver i Sverige i dag

Det kan vara så många som 120 000 människor i Sverige som är 1:a, 2:a och 3:e generationens "jugoslaver". Av dem talar 60 000 serbiska, kroatiska eller bosniska (serbokroatiska). Många, speciellt de yngre, talar svenska som modersmål. 45 000 har kommit som flyktingar från Bosnien på 90-talet, varav en hel del blev utvisade eller väntar på utvisning. Bland dessa människor från Exjugoslavien finns också en del judar samt romer. Från Ex-jugoslaviska delstaten Makedonien kom en del albanskspråkiga. Även de kallades ofta jugoslaver i statistiken. Flera tusen flyktingar kom till Sverige som asylsökande från Serbien, Kosovo eller de bosniska områdena under 2001. De var den näst största asylsökande gruppen (efter irakierna). Många har också återvänt sedan dess. (Mats Adolfsson. Invandrarna - våra förfäder. It, 2005). Begreppet jugoslaver är inte så enkelt att definiera, eftersom det omfattar många skilda folk, med skilda kultur, etnicitet, språk, religion och skrift. Och – dessa folk präglas av skilda historiska processer.

Man måste se bakåt för att kunna gå framåt

En invandrare är alltid - eller snarare först och främst - också en utvandrare. Enligt många forskares övertygelser måste man se bakåt för att kunna gå framåt. Många intressanta invandrapolitiska mål lagfästes under 1970-talet som hade kunnat ge invandrarna en viktig roll i det svenska samhället om de hade fått tillfälle att fortsätta. Det beklagliga hände vid mitten av 1980-talet, då flyktingpolitiken förklarade hela invandrapolitiken. Den förstörde en hel del av vad som redan var en etablerad eller var på väg att bli en lyckad integration. Man vet att integrationen inte kan påtvingas, den måste ske på frivillig basis. Nu har både Sverige och Slovenien blivit medlemmar i EU, så det gäller att anpassa sig till nya förhållanden och se fram emot en europeisk identitet.

Dock kan man säga att en människa som inte kan påverka sin situation förblir en människa utan identitet. Efter 30-, 40- eller 50 år i Sverige kan slovenerna ofta uppleva att de står utanför beslutsapparaten mer än någonsin. Varje grupp måste kunna utveckla sin egen kultur och sitt eget språk med utgångspunkt i den egna traditionen. Det räcker inte alltid att säga att individen själv får välja. Först måste det till en del kollektiva lösningar, för att det ska finnas några alternativ att välja mellan. På vägen fram till en gemensam europeisk identitet försöker minoriteter och människor inom de marginaliserade grupperna i samhällen stärka sin individuella identitet för att motverka faran att bli ett med den grå massan, som invandrare förpassats till.

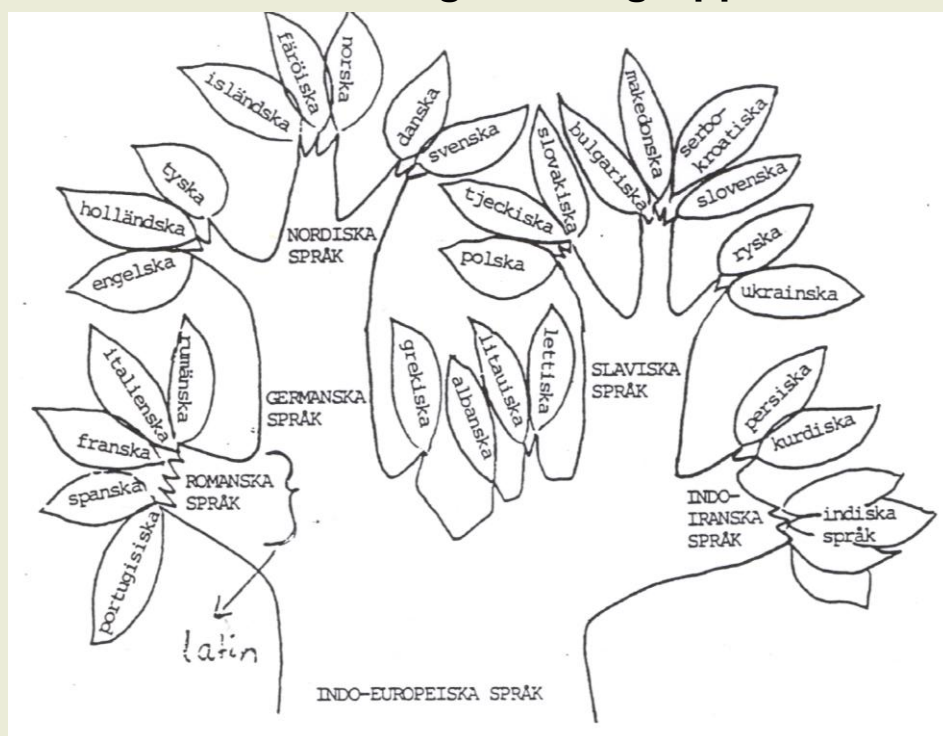
Människor kommer inte från ingenstans, de har levt i något land innan de under en eller annan form invandrat till ett annat. Med i bagaget har de tagit sina tidigare upplevelser och kulturyttringar. Språket är bara en av barriärerna när man möter det okända som migrationen för med sig. Och precis som slovenernas historia så består även svenskarnas historia av en lång rad invandringar och utvandringar genom historiens gång. Folk och kulturer har alltid blandats i Europa och i andra länder och kontinenter. Ingenting varar för evigt och vår kultur är inte på långt håll något som förblir statiskt. Det är snarare undantag än regel att befolkningen i ett land förblir helt homogen.

Folks och nationers vagga ligger främst i historieböckernas omslag. Det var nationalromantiska historiker som under 1800-talet skapade nationen och nationalstaten. I

detta nationsbyggande spelade skriftspråket en viktig roll trots att detta var en konstruktion som var sammanfogad av de för tillfället dominerande dialekterna. Språket föregick således inte nationen utan nationen föregick språket. Nationalstaten skapade sitt nationella språk för att legitimera sig. Enligt en klassisk definition ligger skillnaden mellan en dialekt och ett språk i att *språket har en regering och en armé*, vilket dialekten saknar. Erik Hobsbawm talar om en massproduktion av nationer under 1800-talet, där kulturella kännemärken skapades för att sedan presenteras som autentiska och uråldriga. Det "äkta" behövde det "falska och främmande" för att kunna profilera sig, de proklamerade nationella identiteterna var dock svaga och behövde en polarisering för att kunna slå rot (Rasismens varp och trasor. 1995).

Ibland är nationalism positivt och kan skapa en gemenskap mellan människor men den kan också utvecklas till något negativt och hotfullt. Å ena sidan kanske den skapar en lyckokänsla för människor som känner samhörighet. Å andra sidan kan nationalism skapa intolerans, fiendskap och distans. Nationalismen bygger på en stark "vi-känsla", vi är bättre än de, vår livsstil är bättre – de är sämre, vi kan vinna och så vidare. Vid en punkt kan nationalism övergå till ett revirtänkande som kan bli farligt. En sak är att försvara sitt land mot angrepp men att "försvara" sitt land mot flyktingar och invandrare kan leda till våld och diskriminering samt skada samhällets demokratiska grundvalar. En grupp i samhället kan fastna i en mental blockering. Man föreställer sig att "motparten" på ett eller annat sätt är annorlunda, tror annorlunda, tänker på ett annat sätt och för den skull är "mindre värd" än jag själv och den grupp jag tillhör. Vi bör lära av historien och se bakåt för att kunna gå framåt.

Invandrare är heterogena folkgrupper

Människan är i underläge utan ett språk, att sakna ord är tufft. Men det betyder inte att om man inte kan svenska (eller kan det dåligt) att man också saknar sitt eget språk. Till vänster illustreras några större språkgrupper i världen, men det finns ytterligare tusentals språk, genom vilka människor tänker, talar och formas. I Sverige har vi idag åtskilliga minoriteter och immigranter. Man får aldrig dra alla invandrare

över en kam, de är en heterogen grupp. Skillnaden mellan en etnisk grupp och andra etniska grupper har numera varit påtaglig. Det är bara Sverige som fristad som fungerar som den gemensamma sammankopplingen bland invandrare. Speciellt, när det gäller de

orientaliska grupper som fortfarande hyser förhoppningar om ett självständigt land. Det betyder i klartext: minoriteter som (assyrier/syrianer, kurder, armenier etc.) som bekämpar totalitära regimer för nationens självständighet, frihet, identitet och rättvisa.

”VI och DE-tänkandet” blev konsekvensen av den förda integrationspolitiken efter mer än ett halvt sekel. Man vet också att segregationens konsekvenser tyvärr har infiltrerat invandrarnas andra generation och till slut hamnat på idrottsläktarna. I det avseendet är svenska politiker skyldiga att ge någon trovärdig förklaring till fenomenet och skyndsamt börja förändra den traditionella kartan som stänger ute varje kreativ immigrant. Politikerna måste sluta blåsa upp den policy som expanderar eller skapar nya segregerade områden. Istället bör de stimulera ett tänkande som kan omöjliggöra dessa märkliga fenomen. Man har behov av en strategi som kan infria medborgarnas förväntningar om ett gemensamt liv och en tryggare framtid.

Invandring efter födelseland 1998-2004. Antal invandrare							
Födelseland	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Sverige	11 508	13 011	13 664	13 797	13 266	12 588	11 467
Danmark	1 090	1 240	1 916	2 418	2 969	3 226	3 203
Finland	2 999	3 266	3 426	3 349	3 262	3 151	2 716
Island	279	301	360	352	402	416	355
Norge	1 606	1 964	2 891	3 104	3 443	3 168	2 573
Norden	17 482	19 782	22 257	23 020	23 342	22 549	20 314
Storbritannien och Nordirland	994	1 066	1 314	1 433	1 449	1 252	1 229
Tyskland	1 314	1 285	1 822	1 806	1 883	1 998	2 010
EU15 utom Norden	4 524	4 466	5 651	6 114	5 970	5 591	5 749
Polen	707	764	757	930	1 195	1 143	2 552
Eu10	1 486	1 585	1 702	1 985	2 423	2 218	4 102
f.d. Jugoslavien Bosnien-	2 015	1 264	2 745	2 316	2 140	1 600	413
Hercegovina	1 901	965	1 068	1 022	1 187	1 405	975
Turkiet	876	856	791	861	984	1 378	1 314
Övriga Europa	6 859	5 174	7 267	6 548	6 955	7 411	7 004
Etiopien	322	297	260	265	248	286	361
Somalia	766	448	639	698	955	1 361	1 159
Afrika	2 783	2 450	2 721	3 156	3 541	4 401	4 723
USA	1 091	1 140	1 247	1 250	1 245	1 181	1 174
Nordamerika	1 768	1 817	1 955	1 912	1 914	1 906	1 867
Chile	485	481	585	624	574	570	567
Sydamerika	1 550	1 482	1 799	1 987	1 971	1 957	2 009
Irak	5 536	5 635	6 678	6 663	7 472	5 425	3 126
Iran	1 376	1 131	1 249	1 444	1 587	1 300	1 610
Afghanistan	374	408	831	950	952	929	851
Thailand	574	722	849	938	1 326	2 075	2 175
Asien	12 455	12 534	14 695	15 525	17 426	17 211	15 712
Oceanien	399	375	458	440	430	416	422
Sovjetunionen	72	67	35	51	58	55	49

Tabell 2, (SCB, 2005)

USA:s recept på problemet?

Sverige, som alla andra europeiska länder på kontinenten, har tecknat sig en ny väg inom integrationspolitiken. Ett koncept som har en helt annan attityd till den etniska mångfalden är den som prövas i USA. Och tanken att jämföra USA:s policy som förebild i integrationsvärlden är bara ett påfund som förstärker den bottenlösa klyftan mellan ”VI och DE”. Vanligtvis brukar man kalla USA en invandrarkontinent. Där olika invandragenerationer med européer i spetsen, har skapat den uthålliga dynamiska utveckling som dominerar över etniska motsättningar. De stora

minoriteterna med lägre status som svarta, kineser och ”latinos” har i sin tur lyckats förverkliga sina gamla drömmar, men till priset av ett segregerat samhälle. En trend som bör stoppas i Sverige.

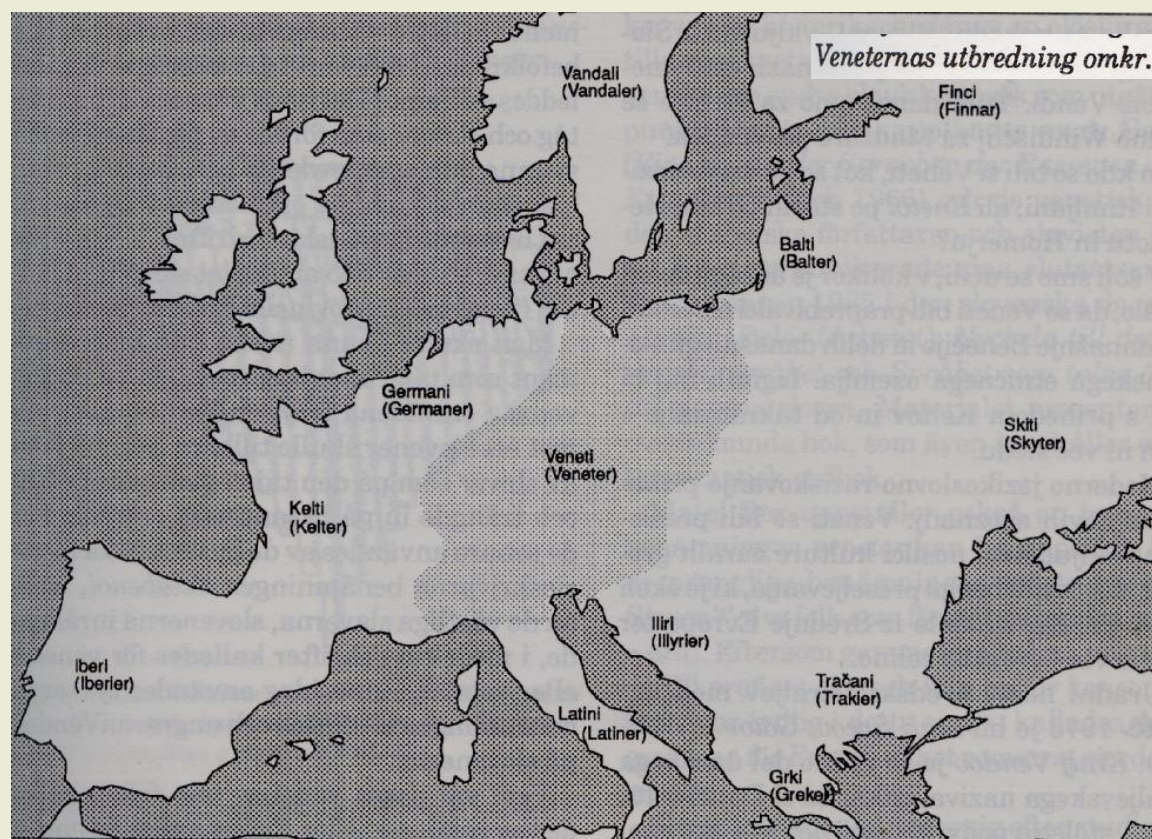
”Varje förmiddag ägnar jag åt att tänka. Mina idéer kommer så långsamt att jag måste vara försiktig med att inte störa mina tankar”, sa en gång Nobelpristagare i litteratur, Vidiadhar Surajprasad Naipaul (DN den 01 12 03). Man kan sålunda säga att samhälls-planeringen också bör vara försiktig och noggrann, när det gäller att vända den negativa trenden i den internationella integrationspolitiken. Misslyckandet har visat sig i kapitulation av den klassiska integrationsideologin. Felet ligger hos de beslutsfattande organ och dess bedömningar, som inte ens diskuterats med de berörda parterna, d v s invandrarna.

2. SERBER – KROATER – SLOVENER, ETT KUNGARIKE

Äldre historiska teorier

De första tillförlitliga rapporterna om slaver eller slovener härrör från första århundradet e. Kr. då de grekiska och romerska skildrarna (Plinius d.ä., Tacitus och Ptolemaios räknar upp de folk som lever utanför det romerska imperiets gränser). I sina källor kallar dessa tre de västra slaverna för veneter och enligt Ptolemaios var slaverna på den tiden ett stort folk. Tyskarna kallar än idag slovenerna för vender eller vindischer. I avslutningen av den förhistoriska tiden på nuvarande slovenskt område inräknas uppkomsten av det noriska kungariket Regnum Noricum.

Slovener kom på 1300-talet under Habsburgarnas österrikiska välde som slovensk provins. De högre klasserna kom att bli helt förtyskade medan bondebefolkningen bevarade sin slovenska identitet. På 1800-talet började slovenerna kräva ökat självbestämmande inom Österrike-Ungern. En del slovener omfattade den serbiska idén om att förena alla sydslaver i en enda stat på södra Balkan. Efter det österrikiska kejsardömet fall under första världskriget anslöt sig Slovenien år 1918 till den nybildade stat som utropades till ”Serbernas, kroaternas och slovenernas kungarike”, och som senare fick namnet Jugoslavien. Jugoslavien betyder sydslavernas rike, jug, jugo = syd.

Källa: *Rado Omota, Stockholm, 1991*

Teorier om gamla slovenska förfäder i dagens Slovenien är flera, en av dem är, att den västra delen av Slovenien befolkades

av *veneter* redan flera tusen år f.Kr. Enligt vissa författare leder den moderna språkvetenskapen till nya insikter: veneter var ett urslaviskt folk, bärare av urngravarnas kultur och den tidens folkvandring som utgick från Mellaneuropa och spred sig över hela kontinenten ca år 1200 f. Kr. De arkeologiska lämningarna vittnar om olika folkgrupper som genom historiens gång vistades på slovenskt territorium sedan urtid.

En annan teori säger att slovener under senare hälft av 500-talet tillsammans med avarer (en stam av turkisk ursprung) utvandrade från södra delen av Karpaterna och bildade ett gemensamt stamförbund. Enligt denna teori bosatte sig slovenerna fram till år 600 e. Kr. inte bara inom våra dagars slovenska etniska områden, utan även norr om dessa, mellan floden Dravas källa i väst, Balatonsjön (i dagens Ungern) i öst och vid Donau mellan Wien och Linz i norr, dvs. inom en stor del av landet som är dagens Österrike. I väst stoppades de av langobardernas *limes* (en befästningskedja längs Furlaniets utkant), där den slovenska gränsen går än idag. Denna teori föddes, enligt vissa forskare som är anhängare av den venetiska teorin, ur ideologiska behov, såväl storgermanska som panslaviska (Rado Omota, 1991).

Några historiska paralleller med övriga världen

Enligt olika källor uppstod i början av pålbyggarnas tid och redan dessförinnan stater med en utvecklad kultur och skrivkonst. Sumeriska stater; Babylon, Egypten och Kina är alla stater som efterlämnat skapelser som ger oss bättre kunskaper om deras liv och kultur än de som finns om Europas urinvånare. Utvecklingen kommer sent ju längre norrut vi förflyttar oss. I Norden slutar stenåldern 1400 f.Kr. Den efterträddes av bronsåldern som varade ca 1 000 år. Landet håller på, efter att det tidigare pressats ned av inlandsisen, att höja sig ur havet och befolkningen är gles (Rado Omota, 1991).

Slovenien - en del av Romarriket

När romarna erövrade trakten betydde det en stor invandring av romare, speciellt till kusttrakterna av det som i dag är Kroatien. Den italienska invandringen har fortsatt under århundradena. Även grekisk-romerska bysantinare tog under en tid över i området. Senare invaderade andra stammar området, som östgoter, hunner och många andra. Olika slaviska stammar flyttade dit från områden som i dag är Ukraina, förmodar man. De trängde inte undan andra, bara blandade sig med den lokala befolkningen. Man förmodar också att den lokala befolkningen tog över det slaviska språket, förutom greker och albaner.

En gnostisk sekt - bogomilerna - tog över i delar av området. Denna gnostiska stat i Bosnien krossades, men området var från denna tid religiöst splittrat mellan de ortodoxa kristna och katarerna. Detta pågick under det första årtusende e.Kr. Med tiden utkristalliserade sig nya folk - serber, kroater och andra grupper. Slovener har genom historien kopplats till veneter, vander och slaver. Området stod först under bysantinsk överhöghet, därefter blev Serbien självständigt medan Kroatien och Slovenien kom under ungersk och tysk dubbelmonarki. Det ledde till att kroaterna och slovenerna blev katoliker medan serberna (bysantinsk) ortodoxa.

Slovenien var en del av Romerska riket fram till dess sönderfall. De slaviska anfäderna till dagens slovener antas ha bosatt sig i området på 500-talet. Det slaviska hertigdömet Karantanien, den första protoslovenska och den första stabila slaviska staten, grundades på 600-talet. Slovenernas första kända statsbildning, Carantania eller Karantanien, etablerades omkring 600-700-talet. Den innefattade dagens Slovenien, Kärnten i Sydöstra Österrike samt den norröstra delen av dagens Italien (Slavia Friulano).

Det slovenska området kom sedan att ligga under det mähriska riket, för att sedan falla under Frankerriket. År 745 förlorade Karantanien sin självständighet till förmån för Frankerriket och många slaver konverterade då till kristendomen. Följden blev en avsevärd germanisering och en övergång till katolicismen.

Bilden: *Karantanien efter år 976 (IT, 2006)*

Runt år 1000 skrevs de freisingiska skrifterna, som var de första slovenska och även de första slaviska skrifterna med det latinska alfabetet. Under medeltiden var dagens Slovenien delat främst mellan Venedig och Bayern. På 1300-talet kom det mesta av Slovenien att hamna under det habsburgska Österrike och förblev så ända fram till första världskrigets slut och Österrike-Ungerns kollaps år 1918 då slovenerna ingick i SERBERS – KROATERS OCH SLOVENERS KUNGADÖME, som efter 1929 kom att bli känt som Jugoslavien.

Reformationen fick stora framgångar hos slovenerna. Katekesen översattes till slovenska, vilket väckte ett stort intresse för det slovenska språket och det slovenska arvet. Motreformationen slog dock hårt och tyskan kom att bli överklassens språk, medan bondeklassen talade slovenska. Napoleons experiment med "de illyriska provinserna" i början av 1800-talet väckte återigen intresset för det slovenska språket. 1848 väcktes krav på slovensk autonomi inom Habsburg, men de fick inget resultat. Vid det första världskrigets slut valde en majoritet av slovenerna att ingå i det nya Serbers, kroaters och sloveners kungadöme, då de ansåg att detta var det bästa sättet att bevara det slovenska språket och den slovenska identiteten.

Slovenien var redan vid inträdet i den första bildningen, kungadömet (SHS) det i särklass mest utvecklade och välbärgade området, en position man behöll fram till Jugoslaviens upplösning. På grund av de relativt stora skillnaderna mellan slovenska och serbokroatiska lyckades slovenerna hålla sig på sin kant under mellankrigstiden och undvika att dras in i de starka politiska och nationella konflikterna.

Ländernas attraktiva läge

Historien här handlar om områden som mellan 1918 – 1929 kallades kungariket av serber, kroater och slovener och som under tiden mellan 1929 - 1991 kallades Jugoslavien med olika styrelseskick. På sydvästra Balkan har skilda folk bott så länge som historieskrivningen funnits. Området har nämligen alltid varit en korsväg där folk har

vandrat fram och tillbaka. Några av forntidskulturerna i området har fått egna namn, som Butmir, Hum och Bubanj. Andra är utlöpare från kulturer som vi känner igen från Norden eller västra Europa, som Klockbägarkulturen, Stridsyxkulturen och Höggravskulturen. I dagens Slovenien har lämningarna efter Urnegravskulturen med flera hittats. Slovenien kallas också landet på den soliga sidan av Alperna.

Balkan var ett av de tidigaste områdena i Europa med utvecklat jordbruk. Tidigt kom indoeuropeiskt språk till området, men det är osäkert om det var genom en invandring, eller mer en ren kulturspridning. Under antiken beboddes området av illyrier och thraker, men de bestod i sin tur av blandningar av andra folkstammar som kommit till området. Albanerna härstammar delvis från illyrierna och förmodligen talar de ett språk som härstammar direkt från den sydliga illyriska, men de har troligen också andra förfäder inblandade. I södra delen, Makedonien med omnejd, bodde grekiskspråkiga stammar, bland annat makedonierna och dorerna. Från Makedonien utgick Alexander den stores väldiga rike. Kelter fanns också tidigt i området, särskilt i nuvarande Slovenien har man funnit keltiska fynd.

En kort storserbisk storhetsperiod avbröts när turkarna besegrade serberna på Trastfältet i nuvarande Kosovo år 1389. Men hela Exjugoslavien blev inte turkiskt. Längst nästan hela Adriatiska kusten behöll de italienska handelsstaterna Ragusa och Venedig sina områden. I inlandet förblev en del av det tidigare Serbien, Montenegro, tidvis självständigt. Under turkarnas välde bytte en del människor religion. Främst gällde det bogomilerna, som hellre gick över till islam än kristendomen. Men även en del serber ville göra karriär i den osmanska staten och gick över till islam.

Serbien blev åter självständigt på 1800-talet och serberna ansåg, allt sedan sin medeltida storhetstid, att de hade till uppgift att ena slaverna på Balkan. De ville rycka loss Kroatien från Österrike och södra Serbien och Makedonien från det Osmanska riket. Serbiska nationalister mördade den österrikiske tronföljaren i Sarajevo år 1914 och Österrike ansåg att den lilla serbiska staten stod bakom attentatet. Ryssland inskred till försvar för sina ortodoxa trosfränder i Serbien. Det startade den kedjereaktion som ledde till 1:a världskriget.

Krigen på Balkan (1912, 1918, 1945. 1991)

Genom kriget på Balkan trängdes turkarna tillbaka ändå mer. De tvingades dra sig tillbaka sedan det bildats en allians mot dem av Serbien, Montenegro, Grekland och Bulgarien. Utgången av kriget gynnade Serbien, utan fördubblades. Men stora delar av Balkanhalvön behärskades fortfarande av Österrike-Ungern som hade flyttat fram sina positioner på slavernas bekostnad.

Skotten i Sarajevo ledde till en explosion som skakade hela Europa under de kommande åren. De utlöste 1:a världskriget men var inte den enda orsaken till kriget. Österrike påstod att Serbiens ledare låg bakom skotten och förklarade krig mot Serbien en månad efter attentatet. Men serberna var inte ensamma. Ryssland som stod på Serbiens sida anfölls av Tyskland som stödde Österrike-Ungern. Ungefär samtidigt inledde Tyskland krig mot Frankrike och Storbritannien. Därmed var 1:a världskriget ett faktum.

Visserligen besegrades Serbien i 1:a världskriget, men tillhörde ändå segermakterna. Serbiens kung erkändes efter kriget som kung i ett nytt rike - Jugoslavien.

Namnet betyder "Sydslavien" och enade alla sydliga slaviska områden, utom Bulgarien. Därmed hade serberna, med västmakternas och Rysslands stöd, nått sitt mål. Men de icke-serbiska folken inom riket - kroater, slovener, slaviska makedonier, bosniska muslimer, albaner m fl kände sig mer eller mindre förtryckta.

Dåvarande Jugoslavien ockuperades av tyskarna under 2:a världskriget. Kroatien blev en till namnet självständig stat med kroatisk ledning. Med tyskt godkännande inrättade Kroatien koncentrationsläger. Gerillarörelser startades, främst en kommunistisk och en serbisk. Övergrepp begicks av alla sidor. Här kunde man se tidiga exempel på det som skulle ske på 90-talet - etnisk rensning. Efter krigets slut började också i Slovenien att begås olika övergrepp mot de egna, på basis av oliktankande och olika ageranden under kriget.

Efter andra världskriget återbildades Jugoslavien, efter en tid av tysk ockupation, som en socialistisk förbundsrepublik den 29 november 1945. Under Titos ledarskap bestod Jugoslaviens inre sammanhållning, men efter Titos död 1980 ökade splittringen mellan delstaterna. Slovenien genomförde under 1980-talet steg mot ökad demokrati och yttrandefrihet och blev det första land som bröt sig ur och förklarade sig självständigt från Exjugoslavien, en 25 juni 1991.

Självständighetsförklaring och Exjugoslaviens sammanbrott

En grupp intellektuella var 1987 de första som ställde krav på självständighet för Slovenien, och under 1988 och 1989 etablerades de första från kommunistpartiet fristående politiska partierna. I april 1990 genomfördes de första fria valen i Slovenien, val som vanns av den förenade oppositionsrörelsen DEMOS. Den 23 december 1990 hölls en folkomröstning i vilken 88 % av slovenerna röstade ja till självständighet. Själva självständigheten frystes under 6 månader och utropades den 25 juni 1991. Dagen efter självständigheten anföll den jugoslaviska armén Slovenien, men efter ett 10 dagar långt krig slöts vapenvila och den jugoslaviska armén drog sig tillbaka från landet (*Björn Kumm, Dagens Arbete Källa; IT, 2005*).

Den 8 oktober 1991 förklarade Slovenien slutgiltigt, att självständigheten var ett faktum. Från huvudstaden Ljubljana kallade de slovenska myndigheterna hem alla slovener som arbetade i Belgrad och i det federala Jugoslavien. Den jugoslaviska offensiven upphörde, åtminstone vad gällde Slovenien. Svenska kungliga rådet erkände den nya republiken Slovenien redan 19 december 1991 och den svenska regeringen erkände Slovenien den 16 januari samma år. Den 22 maj 1992 blev Slovenien upptaget som medlem i FN.

Efter att ha klarat sig lindrigt undan de jugoslaviska krigen kunde Slovenien snabbt närma sig EU ekonomiskt och politiskt. Landet gick med i NATO den 29 mars 2004 och blev medlem av den europeiska unionen den 1 maj samma år.

Tito – ledare av blandat ursprung

Tito var av blandad kroatisk och slovensk börd och hade inget intresse av att serberna, landets största folk, skulle fortsätta sin dominans. Istället spelade han ut folken mot

varandra. Det gick bra, eftersom inget folk var stort nog att få egen majoritet i landet. Som ledare för den kommunistiska gerillan lyckades han skickligt utmanövrera den nationalistiskt serbiska gerillan och fick stöd av både Sovjetunionen och Västmakterna.

Efter kriget tog Tito över makten i Jugoslavien. Han såg till att förbli självständig från sovjetiskt inflytande och fick visst stöd från väst. Men missnöjet bland folket fanns kvar. Främst gällde det serberna, eftersom deras inflytande hölls nere av Tito. Men samtidigt började en mängd blandäktenskap att ske över folkgruppsgränser och religioner. När Tito 1980 gick bort stod landet och vägde mellan de gamla nationalistiska hatkänslorna och att ta upp kampen för landets styrning och välfärd. Efter 11 år blev dock totala sammanbrottet verklighet.

Sverige och det jugoslaviska Slovenien; det är svårt, nästan omöjligt, att reda ut de svensk-slovenska relationerna under den jugoslaviska tiden. Även om de politiska besöken alltid gick till federationsrepublikens huvudstad, var det allmänt känt att den

kommunistiska ledningen i Belgrad gärna visade upp Slovenien och Ljubljana som bevis på det jugoslaviska systemets förträfflighet. Många är också de svenskar som okritiskt skildrade Titos diktatur och med överdriven hänförelse sjöng arbetarrådets lov, lovsånger som idag diskret bör förbigås.

Ljubljana. Källa: IT 2006

Tito gästade Sverige 1976. Det fanns faktiskt också en tidigare anknytning mellan Tito och Sverige. Som nybliven ledare för det jugoslaviska kommunistpartiet försåg sovjetiska hemliga polisen Tito med ett förfalskat svenskt pass under namnet John Alexander Karlsson. Den överdrivet tydliga namnteckningen lyder dock John A. Carlsson. Man förvånas över KGB:s slarv. En annan sloven och jugoslavisk politiker Stane Dolanc (1925-1999), som var en av de få slovenerna i partiledningen överhuvudtaget, hade också studerat sociologi, inte bara i Moskva utan även i Uppsala.

Vad hände sedan?

Nationalismen vann, inte minst på grund av att Slobodan Milosevic tog över i Serbien. Slovenien och Kroatien bröt sig loss. De ville inte ingå i ett nytt serbiskdominerat Jugoslavien. Nationalistiska krafter tog över i hela området. Plötsligt hatade alla varandra. Bara Slovenien och Makedonien lyckades stå utanför kriget. Serbiska trupper och gerillarörelser skövlade i Bosnien, Kroatien och Kosovo. Kroater och muslimer deltog också i etnisk rensning, både mot varandra och mot serber.

I Kosovo startades en etnisk rensning av albaner, som sedan har gått över i en etnisk rensning av serber. Många f.d. jugoslaver, bland annat de som ingått blandäktenskap, flydde. De flesta hamnade i grannländerna. En liten del hamnade i Sverige. Vi får inte glömma, att trots alla grymheter är de flesta enskilda människor -

serber, kroater, albaner och andra - helt oskyldiga. Grymheterna genomfördes bara av en liten minoritet. Men befolkningsmajoriteten gjorde grymheterna möjliga genom att tyst acceptera den nationalistiska ideologin. Men till slut blev Serbien en förlorare. Detta efter att Västmakterna inskridit och bombat Serbiens armé och regeringsbyggnader.

Med hjälp av Västmakterna och Nato slutade kriget. Serbiens Milosevic föll när det serbiska folkets majoritet till slut fick nog av ständiga krig och ville bli en del av världen igen. Men hatet på Balkan har överlevt i århundraden. På några håll fortsätter begränsade öppna strider. Etniska strider mellan albaner och slaver har exempelvis startat i Makedonien, även om det för tillfället verkar vara lugnt där. Det senaste är att starka krafter i Montenegro, ett rike som alltid har stått lite vid sidan av Serbien, vill bryta sig loss och bli självständigt, något som serbiska nationalisterna, också bland montenegrinerna själva, motsatte sig.

Nyare historia i korta drag

Landet, som inte längre finns och som vi kände som Jugoslavien, var en förbundsrepublik med mer än tre tiotal olika folkgrupper och sex delrepubliker: Serbien, Montenegro, Makedonien, Bosnien Hercegovina, Kroatien och Slovenien. Några av de största folkgrupperna har redan presenterats i korthet. När det gäller språket och religionen finns det stora skillnader. Makedonierna talar makedonska. Delar av Serbien, Montenegro och delar av Bosnien använder serbiska språket och kyrilliska bokstäver. Delar i Kosovoprovinserna är albaner med ett eget språk och kultur. Kroatien, Slovenien och delar av Bosnien skriver med latinska bokstäver (olika i antal), men talar olika språk: kroatiska i Kroatien och Bosnien, slovenska i Slovenien. Religionen är serbisk-ortodox i delar av Serbien samt i delar av Montenegro. Andra delen av invånarna i dessa republiker är muslimer, liksom i delar av Bosnien Hercegovina. Ca hälften av bosnierna, kroaterna och slovenerna är romerskkatoliker och makedonierna är grekiskortodoxa.

Några sammanfattande meningar om befolkningen i Exjugoslavien: Ca 41,7 % utgörs av serber, ca 23,7 % av kroater, ca 8,8 % av slovener, ca 4,4 % av albaner och ca 2,7 % av montenegrinerna, dessutom finns det rumänska, slovakiska, turkiska och italienska minoriteter samt ca 60 000 zigenare med flera. Serber är den största folkgruppen följda av kroater, muslimer, slovener, albaner, makedonier och montenegrinerna. Det handlar om ett 30-tal olika folkgrupper varav ca 90 % är slaver. Striderna som bröt ut 1991 är en följd av motsättningar mellan olika folkgrupper som sedan första världskrigets slut ingick i Exjugoslavien. Detta är en historia för sig som inte får plats här, eftersom boken övervägande handlar om slovener.

Slovenien är en parlamentarisk republik. Presidenten är dess statschef, som väljs i allmänna val vart femte år. Den verkställande makten innehas av premiärministern och ministerrådet (regeringen), dessa väljs av parlamentet.

Slovenien har ett tvåkammarsparlament som består av Nationalförsamlingen (*Državni zbor*) och Nationalrådet (*Državni svet*). Nationalförsamlingen har 90 ledamöter som väljs i allmänna direkta val i en kombination av majoritetsval och proportionella val. Två platser är reserverade för den ungerska och den italienska minoriteten. Nationalrådet har 40 indirekt valda ledamöter som representerar samhällsgrupper, ekonomiska grupper, yrkesgrupper och lokala intressegrupper. De väljs vart femte år av en elektorsförsamling.

Nationalrådet har begränsad makt och är mestadels ett rådgivande organ. Slovenien är medlem av EU och NATO.

Politiska tankar i Slovenien

Slovenska politiker visade sig, redan under Titos tid vid makten, alltmer negativt inställda till att dela sin välmåga med mer eftersatta delar av Jugoslavien, särskilt via den "fond för underutvecklade områden" i federala huvudstaden Belgrad, som inte bara av slovenerna misstänktes för att försnilla mycket pengar. När delstatsparlamentet i Ljubljana i juni 1991 utropade Slovenien som självständig republik, inleddes Jugoslaviens politiska upplösning. Jugoslaviska folkarmén satte sig i rörelse mot Slovenien och dess grannrepublik Kroatien, som också förklarat sig självständig. Under tio dagar utsattes de två nya republikerna för jugoslaviska militära attacker. Fredssamtal under dåvarande EU:s överinseende uppsköt konflikten.

Självständighetsförklaringen i juni 1991 åtföljdes av "jugoslaviska" militära angrepp som dock ebbade ut efter tio dagars stridigheter. Republiken Slovenien blev internationellt erkänt som självständigt i februari 1992, dock erkändes Slovenien av det svenska Kungliga rådet redan 19 december 1991 (Alojz Hribar, febr 2006). Slovenerna är övervägande *romerskkatoliker* och det finns några tusen *protestanter*, vilka bor i nordöstra delen, vid Ungern. Slovenien har ibland kallats ett typiskt "transitland". Det genomkorsas av mängder av resenärer på väg mellan Italien och Österrike och Exjugoslavien, som sedan 1991 sönderfallit i åtminstone sex olika länder. Slovenien var den första postjugoslaviska statsbildningen, som blev godkänd som ansökande för EU-medlemskap och som tillsammans med nio andra länder den 1 maj 2004 fick inträde i Europeiska unionen (Björn Kumm, *Dagens Arbete*. Källa; IT, 2005).

Slovenien är den i särklass rikaste delrepubliken i Exjugoslavien. Landet har den etniskt mest homogena befolkningssammansättning av de före detta delrepublikerna med över 91 procent slovener. 84 procent av befolkningen tillhör den romersk-katolska kyrkan och slovenska talas av 91 procent. Landet har cirka 2 miljoner invånare vars huvudstad är Ljubljana med 320 000 invånare (1991). Detta underlättade avsevärt Sloveniens övergång till självständighet 1991, som blev förhållandevis problemfri. Vid självständigheten bildades många politiska partier, de flesta formades kring framträdande personligheter. Således skiljer sig inte partierna i någon traditionell höger-vänsterskala, utan mer hur samhället ska moderniseras och genom den ekonomiska politiken, vilket kan ge ovanliga kombinationer av vänster- och högeråsikter, på annat sätt än i Sverige.

Främmande herrar

Motsättningar mellan serber och kroater har alltid funnits men en sak var man överens om före "skottet i Sarajevo", de främmande herrarna skulle bort och det förhatliga utländska inflytandet med dem. Otaliga slaviska nationalisterna ville ha en gemensam sydslavisk stat. Det fanns andra som tyckte att det borde skapas flera olika självständiga stater, särskilt slovener och kroater som var rädda för att serberna skulle dominera för mycket i en

gemensam stat. Man krävde självständighet, de slaviska folken måste få rätt att styra sig själva, den enorma fattigdomen var ett resultat av de utländska herrarna.

I norr hade de slaviska områdena i århundraden styrts av Österrike som ville behålla makten över Slovenien, Kroatien och Bosnien-Hercegovina (då provinser i monarkin Österrike-Ungern). De södra delarna hade tidigare ingått i det Osmanska väldet (Turkiet) som var kraftigt försvagat vid den här tidpunkten. Det Osmanska väldet hade tvingats lämna ifrån sig många områden på Balkan som de tidigare hade härskat över. Serbien och Montenegro blev självständiga kungadömen först vid slutet av 1800-talet.

Slovenier i hemlandet och utanför

Det slovenska folket i Slovenien talar ett officiellt språk *slovenska*, vilket är ett sydvästslaviskt språk med egen grammatik och stora dialektala variationer. Språket talas av cirka 2,5 miljoner människor, vilka bor främst i Slovenien (ca 2 miljoner) och resten i delar av dagens Österrike, Ungern, Italien samt i andra delar av världen där slovenerna har slagit sig ner i olika migrationsvågor.

Till Sverige migrerade slovenerna i stort sätt under 1960-talet. Invandringen till Sverige har sedan dess upphört nästan helt. Den slovenska folkgruppen i landet räknas till mellan tiotusen och tolv tusen personer (1:a och 2:a generationen inräknad). Statistiken innefattar den 1:a generationen slovenier i Sverige (5098 personer 1999, födda i Slovenien), allt annat antas på basis av jämförelser med studier kring utveckling av andra folkgrupper i Sverige. Slovenerna utgör en myllrande mångfald av möjligheter och olika livssituationer precis som situationen ser ut bland befolkningen i övrigt. Den så kallade första generationen slovenier kom till Sverige i tider då Sverige bokstavligen ropade efter utländsk arbetskraft. Drygt sjutusen personer med slovenskt ursprung invandrade under 1950- och 1960-talen, några hundra återvände senare till Slovenien och fler än ettusen personer har redan avlidit efter sin vistelsetid i Sverige.

Slovenier i Sverige betraktar sig inte längre som invandrare utan som en minoritetsgrupp. Begreppet *minoritet* innebär dock att människor som innefattas av detta får vissa privilegier i samhället, så som rätten till utbildning och kulturell verksamhet på det egna språket med mera. Det räcker således inte att slovenerna själva uppfattar sig som minoritet, då den svenska omgivningen inte gör det. Den slovenska gruppen hade stora förväntningar i samband med att Slovenien blev självständigt 1991. Man hoppades bland annat att Sverige skulle få upp ögonen för sin slovenska minoritet, att med tiden kunna skilja på den nationella betäckningen *jugoslav* och den etniska *sloven* och stödja slovenerna i deras förehavanden inom kulturlivet.

De slovenska föreningarna i Sverige samt Slovenska riksförbundet har inga anställda ledare. Alla arbetar ideellt och för att bättre kunna fylla sina uppgifter skulle de behöva utbildning på olika områden. Det är svårt att finansiera föreningsverksamhet och det råder en brist på samlingslokaler. Det finns några få föreningar kvar som har ekonomisk möjlighet att hålla egna lokaler, resten måste hyra dessa vid större evenemang. Invandrарorganisationerna, inklusive slovenska föreningar och riksförbundet, har med sitt naturligt begränsade medlemsunderlag, trots vackra formuleringar i kulturpolitiska mål, mycket begränsade möjligheter att få del av reguljära bidrag till sin fortlevnad i Sverige.

I riksdagsbeslutet 1975, där en ny invandrar- och minoritetspolitik antogs, framhölls att statens dåvarande invandrarverk och nuvarande migrationsverk ska bedriva sin verksamhet i nära samarbete med invandrarorganisationer. Även i andra sammanhang (till exempel SIA-reformen - *Om skolans inre arbete och socialtjänstlagen*) har vikten av föreningars medverkan understrukits. Det som slovenerna hittills har erfarit är dock mest envägskommunikation från statens sida, det vill säga att slovenerna inte är delaktiga i politiska beslut.

Drömmen om återvandringen

Orsakerna till slovenernas utvandring genom tiderna har varit olika. Olika har även möjligheterna i det nya invandringslandet varit, olika var deras individuella öden. De flesta slovenska utvandrare emigrerade på grund av ekonomiska förhållanden i hemlandet, bland annat rådde det stor bostadsbrist i Slovenien. Många politiska utvandrare/flyktingar som tvingades lämna hemlandet på grund av de rådande politiska strömningarna under mellankrigstiden och strax efter. Men dessa finns inte i Sverige. En tredje grupp slovener utvandrade också av andra orsaker, t ex för att slippa lumpen i Exjugoslavien, för att se sig om utanför hemlandets gränser, *avanturism*, för att gifta sig med någon som redan flyttat tidigare, *familjeförhållanden* eller också för att få ett bättre jobb utomlands, *arbetskraft* (Tommy Holm, 1984).

För att helt generellt tala om sloveners utvandringsorsaker är inte möjligt. Om slovener, liksom svenskar under 1800- och i början av 1900-talen har flyttat till Amerika för att förbättra sina levnadsförutsättningar och ekonomiska förhållanden, så var orsakerna för utvandringen under mellankrigstiden ofta politiskt betonade. Efter andra världskriget blev ekonomin den avgörande faktorn och utvandringen gick för det mesta till västvärlden inom Europas gränser. Sverige var i stort behov av arbetskraft och behov fylldes av invandrare, bland annat slovener.

En sak har varit nästan identisk hos samtliga slovenska utvandrare/flyktingar, deras tro om att man lämnar Slovenien bara tillfälligt, för en kortare tid. Kanske några år och sedan skulle man återvända igen. Detta gällde majoriteten av slovener som utvandrat, oavsett vilket land eller världsdel de bosatte sig i och av vilka bakgrundorsaker. Det blev dock inte många procent som verkligen återvände till Slovenien, varken kort efter utvandringen eller senare. De flesta slovener fick finna sig till rätta i det nya landet (Marina Hacin-Lukšič, Ljubljana, 2001).

Några slutsatser och nya frågor

Valfriheten är inte mycket värd om människans etnicitet blir ett stigma som tjänar endast till att upprätthålla underordningen. Karaktäristiken och rangordningen för en nation har alltid varit föremål för diskussion: gemensamma traditioner, gemensamt politiskt medvetande, gemensam härkomst, tillhörigheten till en stam eller ett folk, gemensamt territorium, gemensamma seder, språk, religion och kultur. Allt detta kan ifrågasättas.

Vad är då kärnan som utgör en nation? Kan vi säga att invånarna i USA utgör en nation trots sin vitt skilda härkomst? Och hur kan schweizare trots sina olika språk, kultur

och religion räknas som en nation medan alla tysktalande och alla engelsktalande i världen inte tillhör en nation? Serbernas maktkamp i Exjugoslavien har varit ödesdiger, eftersom etniciteten hos olika folkgrupper blev ett stigma, ett förödande slöseri med energi kring frågor om hur man ska upprätthålla den etniska rangordningen.

Så länge människorna, som inte är födda i Sverige, ses som – *en gång invandrare, alltid invandrare*, förhindras de att välja identitet, svensk kultur eller identitet, även i den andra generationen, detta oavsett att den officiella retoriken i Sverige talar om *jämlikhet, valfrihet och samverkan*. Den nationella tillhörigheten bör vila på ett öppet universalistiskt inriktat nationsbegrepp, på demos i stället för etnos. Samhörigheten som bygger på en mystisk ras- och blodgemenskap kan inte utgöra ett födelsemärke för människor. Man ska få lov att kunna bli medlem men också att få lämna en nation. Den kan vara etnisk homogen men också bestå av flera folkgrupper. Den nationella kulturen historiskt sett har aldrig varit statisk och är det inte nu heller. All mänsklig kultur är en dynamisk skapelse av fria medborgare.

Den klassiska nationalstaten uppstod på 1800-talet i en värld som kännetecknades av självförsörjning och få ekonomiska beroenden, liten rumslig och social rörlighet och begränsade medmänskliga kommunikationer. Genom den växande ekonomiska integrationen, migrationsvågor och kommunikationer samt massmediernas försorg är denna tid förbi. De nationella gränserna har blivit öppnare och mångfalden ökar. Enligt Ernest Renan (1882) är nationerna ingenting evigt, de har en början och de kommer att ha ett slut. Sannolikt kommer den europeiska unionen att avlösa dem.

En nations existens innebär daglig folkomröstning om en stor solidaritetsgemenskap som bärs av känslan för de offer man gjort och för de offer man är villig att göra. Det förs ett resonemang om att en ”övernationalitet” i form av EU kommer att accepteras i en situation när nationella, regionala och överregionala identiteter inte längre är hierarkiskt uppbyggda, utan när varje individ känner samtliga dessa som en självklarhet och en del i sitt dagliga liv. Här följer utdrag ur ett citat av Ingvar Karlssons bidrag till boken *Rasismens varp och trasor*. Statens Invandrarverk, 1995:

En politik som går ut på att bevara mångfalden blir därför en förutsättning för att skapa en europeisk identitet som varken bör eller kan bli en ersättning för den nationella identiteten men som kan skapa stöd och styrka åt politiska institutioner som varken är nationella eller stommen i en europeisk superstat.

(*Rasismens varp och trasor*, s 93.)

Posojnagrottan i Slovenien: Stalagmiter

Stalaktiter

Källa: IT 2006

3. ALLMÄNT OM SVENSK INVANDRAR- OCH INTEGRATIONSPOLITIK

Integrationspolitikens mål i samhället

Alla som bor i Sverige ska ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter oavsett etnisk och kulturell bakgrund. Samhällets gemenskap ska ha mångfalden som grund och samhällsutvecklingen ska präglas av respekt för olikheter inom de gränser som följer av samhällets grundläggande demokratiska värderingar. Integrationspolitikens mål är mål som gäller hela samhället.

Statens ansvar inom integrationspolitiken är att definiera dessa mål inom olika samhällsområden. Staten ska också stå för insatser som ger förutsättningar för individens delaktighet. Politiken involverar och kräver engagemang från olika samhällsaktörer inom flera olika sektorer. Möjligheterna att göra insatser för integrationen som verkligen förändrar vardagen för enskilda finns hos skolor, företag, organisationer, föreningar, kommuner, myndigheter – och inte minst hos engagerade människor och eldsjälar.

Arbete är likaså centralt i den svenska integrationspolitiken. Arbete är hävstången för att nå integration. En plats i det svenska arbetslivet är nyckeln för den enskilde att bygga sitt eget livsprojekt med delaktighet i hela samhället. En ökad etnisk mångfald i arbetslivet kan ge Sverige kraft att fortsätta utvecklas. Sveriges invandrapolitiska honnörsord *jämlikhet, valfrihet och samverkan* är bra utformade. Problemet är att de nationella målen aldrig riktigt införlivats i den kommunala politiken.

Begreppen invandrapolitik – minoritetspolitik behöver förtydligas. Hur länge ska invandrare och deras barn kallas invandrare? När och hur inleds tiden efter invandrarfasen? Är det assimilation som följer på invandrarfasen eller ska en invandrargrupp därefter erkännas som minoritet? Invandrarfasen kan pågå i flera generationer och varierar från grupp till grupp. Det centrala är att integrationen handlar om en process som är specifik för varje invandrargrupp och inte minst för varje individ.

Det går inte att fastställa invandrar- eller integrationfasens längd i vårt samhälle för någon. När det gäller tidpunkten för övergång från invandrarstadiet till minoritetsstadiet är det lättare att bestämma: det är den aktuella gruppen själv som i första hand ska känna sig mogen att bli erkänd som minoritet, eftersom integrationen är valfri för den enskilde. Samhällsinformation genom föreningar och riksförbund är av stor betydelse.

I vardagssamtal är man väl medveten även om arbetets roll och betydelse i samhället och för den enskilde. Arbete ger individer förutsättningar att göra egna livsval och till att bygga sina liv. Att ta till vara invånarnas möjligheter att arbeta är avgörande för Sveriges framtida tillväxt och välfärd.

Ökat behov av stöd till etniska organisationer

Organisationer bildade på etnisk grund är viktiga aktörer i mångfalds- och integrationsarbetet. De har stor betydelse och potential på framför allt introduktions-

området. Det statliga bidragets olika former och dess nivåer har central vikt för hur dessa organisationer fungerar i strävan för en effektivare integration.

Man ser ett ökat behov av det ekonomiska stödet till dessa frivilligorganisationer. Organisationerna måste få goda förutsättningar att stärka sin roll och mening som aktörer i integrationsarbetet. Bland annat detta visar Integrationsverkets redovisning av statsbidrag till organisationer som främjar integration. Redovisningen har nyligen lämnats till regeringen. Det statliga organisationsstödet har inte ökat under de senaste åren. Stödet har minskat relativt sett i och med att antalet organisationer som får bidraget ökar och att det totala anslaget storlek är konstant. Man kommer att fortsätta att ha en dialog med både dessa organisationer och regeringen för att öka samsynen om hur man på bästa sätt ska använda det krympande statsbidraget (Raouf Ressaissi, expert på Integrationsverket).

Integrationsverket redogör för regeringen hur bidraget fördelats. Drygt 16,8 miljoner kronor i organisations- och verksamhetsbidrag har fördelats till 58 riksorganisationer bildade på etnisk grund. Samarbetsorganen för etniska organisationer i Sverige, SIOS, fick 500 000 kr för sin verksamhet och lika mycket har använts som etableringsstöd till nybildade organisationer. Bidraget avser år 2005. Verket har också fördelat ca 7,4 miljoner i projektbidrag till trettio andra, framför allt, arbetsmarknads- och antidiskrimineringsorienterade projekt för år 2004. Under år 2004 har stöd beviljats till 10 antidiskrimineringsverksamheter. Beloppet var drygt 4,1 miljoner kronor. Stödet har utbetalats även för första halvåret 2005. Detta stöd är drygt 5,3 miljoner. Integrationsverket beviljade också 5,5 miljoner kr i stöd till Centrum mot rasism, 2 245 000 kr i ekonomiskt stöd till verksamheter för personer som vill lämna rasistiska grupperingar samt 500 000 kr som stöd till Quick Response (Integrationsverkets rapportserie 2004:05; Den kommunala sektorn som förebild?).

Några begrepp och definitioner

I olika rapporter om integration och i uppföljande statistikrapporter används flera begrepp och geografiska indelningar där den exakta betydelsen inte alltid är självklar eller allmänt känd. I detta avsnitt ges kortfattade definitioner. De begrepp som används följer Statistiska centralbyråns riktlinjer (SCB, Meddelande i samordningsfrågor för Sveriges officiella statistik, MiS 2002:3).

Användning av begreppen **utrikes född**, **utlandsfödd**, **invandrare**, **utländsk medborgare**: Begreppet **invandrare** ställer ofta till besvär, tyngt som det är av föreställningar och fördomar. Man försöker begränsa användningen av begreppen invandrare eller invandrade till de tillfällen då själva invandringen kan tänkas ha betydelse. I statistiska sammanhang är begreppet alltför obestämt. Tidigare har kategorin »utländsk medborgare« fått ersätta »invandrare», men även detta skapar problem, eftersom många som invandrat efter en tid i Sverige blir svenska medborgare. Man väljer ofta att istället utgå från jämförelser mellan »utrikes födda» och »inrikes födda». Som synonymer används även begreppen utlandsfödd och född utomlands samt infödd och född i Sverige. Ett annat begrepp som används är invånare med »utländsk bakgrund«, ett begrepp som utöver utrikes födda även innefattar inrikes födda vars båda föräldrar är födda utomlands.

Invandrare: Någon generell definition av begreppet invandrare finns inte.

Utrikes född: en person som är folkbokförd i Sverige men som är född i ett annat land.

Personer med utländsk bakgrund: Till populationen personer med utländsk bakgrund räknas alla utrikes födda och alla inrikes födda med två utrikes födda föräldrar.

Personer med svensk bakgrund: Hit räknas alla inrikes födda med en eller två inrikes födda föräldrar.

Invandrarhushåll: Ett hushåll kallas invandrarhushåll om föreståndaren, dvs. den person i hushållet som har högst arbetsinkomst är utrikes född.

Bosättningstid: Bosättningstid definieras som den totala tid en person varit bokförd i Sverige. Bosättningstiden beräknas således som tiden sedan första tidpunkten som folkbokförd i Sverige minus perioder personen varit avförd ur folkbokföringen som utvandrad.

Sysselsättning: Begreppet sysselsättning tenderar att dyka upp i olika betydelser i olika sammanhang i samhällsdebatten. I vissa fall kan man definiera begreppet med en person som är sysselsatt under aktuellt år om hon/han har arbetat minst en timme i veckan under november månad det aktuella året.

Grund för bosättning: För att utomnordiska medborgare skall få tillstånd att bosätta sig i Sverige krävs uppehållstillstånd. De som fått uppehållstillstånd delas in i kategorier efter *grund för bosättning*. Redovisningen av grund för bosättning för utomnordiska medborgare kan ske enligt följande uppdelning: Skyddsbehov - Humanitära grunder - Arbetskraftsinvandring

Över- och underlägsen: Rasism har traditionellt beskrivits som en uppsättning teorier, världsåskådningar, rörelser, samhällssystem och handlingar som utgår från tron eller läran om att människosläktet kan delas in i olika raser, folkgrupper. Man har trott att man kan identifiera "över-" och "underlägsna" folkgrupper, raser, och individer samt rangordna människosläktet från högre till lägre. Rasism tar sig ofta uttryck genom handlingar mot grupper eller enskilda individer eller genom att en person framför åsikter och attityder.

Att känna sig "utanför": Strukturell rasism uppstår när samhällsutvecklingen leder till växande skillnader mellan majoriteter och invandrade etniska minoriteter. Tillgången till bostäder, arbete, utbildning och politiskt inflytande ser olika ut för olika befolkningsgrupper. Etniska minoriteter och/eller invandrargrupper deltar inte i samhällslivet på samma villkor som övriga medborgare. Strukturell rasism kan vara något som "bara finns" i samhället och bara den som kommer utifrån och upplever den vet och förstår egentligen vad det handlar om. För att förstå hur utanförskap kan kännas, kan man jämföra med egna erfarenheter, då man kanske själv har vistats i ett annat land och blivit särbehandlad och upplevt att man inte självklart tillhör den sociala gemenskapen.

Vad är vardagsrasism? Vardagsrasism är beteckningen på alldagliga situationer i familjen, på jobbet, i skolan, i konversationer och i olika offentliga eller kulturella sammanhang. där människor reagerar mot andra människor som om dessa vore mindervärdiga på grund av "ras-, kulturell-, kön- eller etnisk tillhörighet".

Ömsesidig respekt – viktig grundval: För att förhindra att rasism och intolerans växer sig starka är det viktigt att alla individer i samhället känner sig trygga och delaktiga. Då är chansen stor att alla i samhället känner en ömsesidig respekt för varandra och har en värdegemenskap. Demokrati på riktigt gör det möjligt för olika människor att acceptera varandras olikheter och att acceptera att leva tillsammans. En kultur som bygger på

respekt för var och en är en förutsättning för demokrati och fred.

Vad är etnisk diskriminering? Etnisk diskriminering är särbehandling av olika grupper i samhället; det kan vara exempelvis man/kvinna, svenskar/invandrare, norrmän/invandrare, heterosexuell/homosexuell/bisexuell och majoritet/minoritet. Diskriminering är en viss typ av särbehandling som direkt eller indirekt missgynnar och kränker individer i samhällslivet.

Vad är en fördom? Fördom kan definieras som en negativ attityd mot individer av en viss grupp bara för att denne tillhör eller anses tillhöra gruppen i fråga. Man gör en bedömning eller har en åsikt om en individ eller grupp som baserar sig på generaliseringar, fantasier, förutfattade meningar eller föreställningar. Fördomar finns hos de flesta människor men skillnaden finns när fördomar kombineras med makt. I samhället måste vi se upp med sådana tankeklimat och känslöstämningar som förstärker fördomar och leder till ökad misstro mot det som vi uppfattar som främmande. Främlingsfientliga partier har ständigt använt invandring som förklaring till en rad samhällsproblem. Förintelsen är en ständig varningsklocka om vad som kan hända igen ifall inte debatten om demokrati och medmännisklighet hålls levande.

Enligt Albert Einsteins berömda citat *är det mycket nedslående att leva i en tid då det är lättare att spränga en atombomb än en fördom.* (Albert Einstein)

Minoriteter och autonomier

Att utforma en enhetlig definition av en minoritet är inte heller lätt. Det finns olika typer av minoriteter och minst lika stort antal definitioner. Då man talar om den internationella minoritetspolitiken, talar man i allmänhet om ett skydd för minoritetsspråk. Minoritetsbegreppet är enligt Europarådet ett juridiskt begrepp. Ett erkänt minoritetsspråk omfattas av ett internationellt språkskydd. Och för att ett språk ska kunna erkännas som minoritetsspråk, krävs att gruppen uppfyller vissa krav.

Gruppens identitet, varaktighet och vilja att bli erkänd som minoritet är också avgörande. Att gruppen utvecklar egna institutioner och egen infrastruktur genom vilka den verkar för bevarandet av det egna språket och en egen kultur är också ett krav. Minoritetsgruppen måste också ha en fast organisation i landet. Forskning om de olika invandrargrupperna i Sverige är det viktigt att satsa på. De grupper som har erkänts eller som ska erkännas som minoriteter bör stödjas dels genom den generella samhällspolitiken, dels genom en kulturell autonomi, där de själv kan fördela samhällsstödet till språk, kultur och medier. Sverige är och förblir ett mångkulturellt samhälle. Genom att erkänna sina etniska grupper som minoriteter skapas reella valmöjligheter för individen.

Det finns en rad olika tänkbara sätt att öka det demokratiska deltagandet för minoriteter och andra grupper som är uteslutna från eller har sämre möjligheter att påverka de politiska beslutsprocesserna och lagstiftningens innehåll. Dit hör bland annat minoritetsrättigheter i varierade former. Minoritetsrättigheter kan innebära att personer som tillhör minoriteter får rätt till en utbildning i sitt modersmål och sin kultur. De kan också innebära att ett minoritetsspråk blir ett offentligt språk i landet eller i vissa delar av landet. Utöver detta kan minoritetsgrupper eller personer som tillhör minoriteter också få en rätt till representation exempelvis i myndigheters styrelser eller i beslutsfattande organ. Dessa rättigheter kan både tillhöra individer och grupper. Autonomier eller självstyren är

relativt vanligt förekommande institutionell grupprättighet. I Sverige tillhör Åland de regioner som har självstyre, men det finns många fler sådana exempel i Europa och världen. Ett problem med den typen av grupprättigheter som är kopplade till ett territorium är att det finns människor där som inte tillhör minoriteten vars möjlighet till deltagande i de demokratiska processerna kan begränsas på samma sätt som minoriteternas i det större statliga sammanhanget. Det finns således en spänning mellan individuella minoritetsrättigheter och grupprättigheter.

Utanförskapets konsekvenser

Det politiska deltagandet har betydelse för den långsiktiga utvecklingen av demokratin. Demokrati bygger på att människor känner sig delaktiga och att de erfar att de åtminstone någon gång i för de särskilt viktiga frågorna kan tillhöra den politiska majoriteten. Vad har då utanförskapet för konsekvenser för människor som tillhör en s.k. permanent minoritet, grupp av individer som mer långsiktigt står utanför det demokratiska samtalet?

Enligt en del forskare får utanförskapet till följd att människor mister sin tilltro till demokratin och till lagarna eftersom de saknar möjlighet att påverka de politiska beslutens och lagstiftningarnas innehåll. En risk med att permanenta minoriteter etableras och att deras situation cementeras är på grund av detta att demokratin kan komma att brista i legitimitet. För rättssystemet får det också konsekvenser; grupper av personer som inte litar på domstolar eller som inte anser att lagarna angår dem kan etablera egna normstrukturer. Dessa privata normer fungerar som rättssystem med egna sanktioner vid överträdelser av de informella reglerna. Ett extremt men illustrativt exempel på detta är den s.k. Maffian i Italien. Eftersom de statliga lagarna inte ”gäller” för den blir den statliga rättsordningen delvis fragmentiserad. Om fler grupper bildar informella rättssystem splittras rättsordningen. Förutom detta leder det politiska och det rättsliga utanförskapet dessutom lätt till ”etniska” konflikter mellan den exkluderade gruppen och staten eller mellan den exkluderade gruppen och andra grupper i samhället. Etnisk mobilisering beror ofta på en maktobalans mellan den dominerande kulturella gruppen och andra kulturella grupper.

Det är således väsentligt att staten, för att undvika en fragmentisering av rättsordningen, ett demokratiskt underskott och etniska konflikter, garanterar alla medborgares, och kanske även icke-medborgares, rätt att delta i de demokratiska processerna. Demokratiskt och ”rättsligt” utanförskap är ett direkt hot mot demokratin, oavsett om det berör grupper som typiskt sett inte anses ha något väsentligt inflytande, såsom kvinnor som är offer för traficking, eller män som anses vara representanter för någon annan permanent minoritet.

Myndigheterna och integrationspolitiken

Integrationsverkets uppgifter är bland annat att verka för att alla berörda myndigheter tar ett reellt ansvar att arbeta i linje med de integrationspolitiska målen. Detta arbete sker på en rad områden, konkret med att arbeta med mångfald, genom överenskommelse med andra myndigheter inom introduktionen och, inte minst, genom att bedöma hur

myndigheterna tillämpar förordningen om de statliga myndigheternas ansvar för genomförande av integrationspolitiken. Integrationsverket har kartlagt och analyserat hur 17 statliga myndigheter genomfört regeringens uppdrag om att utarbeta handlingsplaner för att främja den etniska och kulturella mångfalden bland de anställda samt vilken betydelse dessa planer har haft för att främja mångfalden och motverka diskriminering vid anställning eller i övrigt inom myndigheten. Det sker en positiv utveckling när det gäller myndigheternas personalsammansättning. Under den observerade tiden, åren 1997-2001, har andelen utrikes födda per myndighet ökat. Andelen utrikes födda vid de undersökta myndigheterna är generellt sett betydligt lägre än andelen utrikes födda bland de sysselsatta i riket. År 2001 var andelen utrikes födda i arbetsför ålder i riket 14,3 procent. Andelen utrikes födda för alla 17 myndigheter var 5,3 procent. Andelen utrikes födda bland sysselsatta i riket var dubbelt så stor, nämligen 10,6 procent. Respektive siffror för år 1997 var 4,4 och 9 procent.

Myndigheterna har således långt kvar till att uppnå integrationspolitikens riktlinje om staten som förebild när det gäller etnisk mångfald. Handlingsplanerna är innehållsmässigt svaga och utrikes födda är fortfarande kraftigt underrepresenterade bland personalen. Underrepresentationen är särskilt stor när det gäller chefsbefattningar.

Hooshang Bazrafshan, analytiker vid Integrationsverket, har varit projektledare och huvudförfattare till rapporten *Den kommunala sektorn som förebild?* Analysen visar bl.a. att kommunerna valt helt olika strategier för sitt mångfaldsarbete samt att nästan samtliga invånargrupper med utländsk bakgrund är starkt underrepresenterade bland kommunanställda i allmänhet och inom kvalificerade yrkesområden i synnerhet.

Från invandrar- till integrationspolitik

Den svenska invandrar- och minoritetspolitiken fastslogs 1975. Målen var valfrihet – jämlikhet och samverkan. Utifrån sina behov av social gemenskap och kulturell identitet har invandrargrupper bildat egna sammanslutningar – föreningar och riksförbund, både religiösa och profana sådana. Genom den egenkulturella verksamheten gavs dessa organisationer en viktig roll som bärare av minoritetskulturer i Sverige. Idag kallas politiken som skräddarsyr invandrarnas situation i Sverige integrationspolitik.

Under 1990-talets försämringar av de ekonomiska villkoren för kommunerna i Sverige har invandrarnas levnadsvillkor kraftigt försämrats både inom den sociala sektorn och på utbildningsområden. Även föreningarna har drabbats av nedskärningar, och allt som en kommun inte är förpliktad till att göra tenderar att avskaffas.

Den lagstiftning och de avtal som antagits av Riksdagen räcker inte som styrmedel för att uppnå de invandrapolitiska målen. När kommunerna själva fick möjligheten att besluta om nedskärningar har hemspråksundervisningar blivit tacksamma mål för besparingar. Det är uppenbart att assimilationsmålen styr beslutsfattandet i kommunerna sedan dess. De nationella invandrapolitiska målen har aldrig hunnit bli inlemmade i kommunal politik innan decentraliseringen för beslutsfattande genomfördes under 1990-talet. Frågan ställs också om nära två miljoner invandrare ska ställas utanför den svenska gemenskapen och om en majoritet ska förbli en permanent underklass.

På några decennier har Sverige genom invandring blivit ett land präglad av kulturell och etnisk mångfald. Mer än 900 000 personer är födda utomlands. Av dessa har mer än

40 procent varit bosatta i Sverige 20 år eller mer. Ytterligare ca 700 000 är födda i Sverige och har genom åtminstone den ena av sina föräldrar rötter även i ett annat land. Till den kulturella och etniska mångfalden bidrar också de minoriteter som funnits i Sverige under lång tid. Regeringen anser att denna mångfald bör tas som utgångspunkt för den generella politikens utformning och genomförande på alla samhällsområden och nivåer. Man menar att säråtgärder som riktar sig till invandrare som grupp bör begränsas till insatser och åtgärder som kan behövas under den första tiden i Sverige.

I propositionen föreslår regeringen mål och inriktning för en framtida integrationspolitik. Målen för integrationspolitiken ska vara lika rättigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund, en samhällsgemenskap med samhällets mångfald som grund och en samhällsutveckling som kännetecknas av ömsesidig respekt och tolerans och som alla oavsett bakgrund ska vara delaktiga i och medansvariga för. Det integrationspolitiska arbetet ska bland annat inriktas på att värna grundläggande demokratiska värden och verka för kvinnors och mäns lika rättigheter och möjligheter samt förebygga och motverka diskriminering, främlingsfientlighet och rasism.

Regeringen föreslår i propositionen att en ny myndighet inrättas med ansvar för att integrationspolitiska mål och synsätt får genomslag på olika samhällsområden samt för att aktivt stimulera integrationsprocesserna i samhället. Myndigheten ska ha det övergripande ansvaret för att verka för lika rättigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund samt för att förebygga och motverka diskriminering, främlingsfientlighet och rasism. Myndigheten ska också ha ansvar för att nyanlända invandrare får stöd för sin integration i det svenska samhället. Vidare ska myndigheten följa och utvärdera samhällsutvecklingen mot bakgrund av samhällets etniska och kulturella mångfald. Ombudsmannen mot etnisk diskriminering inordnas i myndighetens organisation, men med en självständig ställning. Staten bör enligt regeringens bedömning ge stöd till organisationer som bildats av invandrare eller annars på etnisk grund och vars verksamhet ligger i linje med de integrationspolitiska målen. En särskild utredare kommer att få regeringens uppdrag att utveckla former för ett resultatstyrt bidragssystem (Sammanfattning av regeringens proposition 1997/98:16).

Invandrare är representerade i alla branscher

Andelen företagare är generellt sett större bland äldre än bland yngre. Andelen yngre, mellan 16-24 år företagare, är mycket liten. Här märks dock skillnader mellan utrikes och inrikes födda. Andelen yngre utrikes födda manliga företagare är nästan dubbelt så stor, 3,1 procent jämfört med andelen inrikes födda, som är 1,6 procent. Bland yngre utrikes födda kvinnor är andelen egna företagare mer än den dubbla, 1,8 procent jämfört med inrikes födda yngre kvinnor, som är 0,7 procent.

Utbildningsnivån bland utrikes födda män och kvinnor i åldersgruppen 45-64 år med egna företag är högre än bland inrikes födda egenföretagare i samma åldersgrupp. Bland utrikes födda män i åldern 45-64 år har 28 procent eftergymnasial utbildning. Av inrikes födda egenföretagare i denna åldersgrupp har 20 procent eftergymnasial utbildning. Detta mönster gäller även för kvinnor. Av utrikes födda kvinnor med egna företag i åldersgruppen 45-64 år har 34 procent eftergymnasial utbildning. Bland inrikes födda kvinnor 45-64 år med egna företag har 27 procent eftergymnasial utbildning.

Utrikes födda företagare finns representerade i nästan samtliga branscher. Men skillnaderna i fördelningen mellan inrikes och utrikes födda är stora. Mycket få utrikes födda driver företag i jordbruksnäringen eller byggsektorn. Handel och kommunikation (framför allt bland utrikes födda män) och personliga och kulturella tjänster (bland utrikes födda kvinnor) är de branscher där utrikes födda egna företagare är överrepresenterade. Vistelsetidens längd och benägenheten att starta ett eget företag har ett tydligt samband, ju längre tid i Sverige, desto större andel företagare. Många startar företag efter åtta-nio års vistelse i Sverige. När man väl gjort detta val fortsätter man att vara sin egen.

”Positiv utveckling men skillnaderna består”. Enligt forskarna finns det skillnader i studieresultat mellan elever med svensk och utländsk bakgrund till fördel för svenska elever (så klart!). Det gäller både grund- och gymnasieskolan. Skillnaderna ökar ju kortare tid som eleverna vistats i Sverige men de är markanta även när vi enbart jämför inrikes födda elever med svensk och utländsk bakgrund.

Att så är fallet och att skillnaderna finns är inget nytt, myndigheter och massmedier ser till att dessa skillnader cementeras. Man kan ställa frågan om hur svensk forskning kan lägga ner ofantliga resurser på att undersöka liknande områden? Dessa undersökningar säger inte mycket om de olika folkgruppernas situation i Sverige, varken på det sociala eller kulturella planet. Svensk forskning angående invandrare sysslar oftast med just sådana behavioristiska frågor som befäster skillnaderna. Invandrare framställs alltid som problem, som sämre anpassade, sämre lämpade och som VI och DE, där VI är normen. Massmedierna följer och förstärker dessa trender ytterligare. Tydligen behövs det syndabockar för misslyckanden i samhället. Man slår gärna på en som redan ligger

Språkets betydelse

Att kunna tala och förstå svenska underlättar integrationen eftersom man då lättare kan förstå hur samhället fungerar och de olika koder som finns i samhället. Det är också genom språket som man kan få kontakt med andra människor. Språket behövs för att skapa förståelse och ömsesidig respekt. Otillräckliga kunskaper i svenska kan bland annat leda till utanförskap. Invandrare som inte behärskar svenska så bra, har ofta svårt att få arbete. Arbete och egen försörjning är centralt i det svenska samhällslivet och viktigt för integrationen. Det är genom arbetet som man knyter kontakter med andra i landet.

När det gäller slovener i Sverige, har de flesta kommit hit under 1960- och 70-talen. Då efterfrågades inte språkkunskaperna eftersom det fanns gott om alla slags arbeten där man klarade sig manuellt med handarbetet. Först senare har man börjat lägga vikten vid språkkunskaperna och infört kunskaperna i svenska språket som en märkesvara. Nu bedömer man människorna i regel efter språkkunskaperna och från vilket håll av världen man ursprungligen kommer.

Mångfald och diskriminering

Frågan om etnisk mångfald handlar ytterst om samhällets förmåga att leva upp till principen om allas lika värde oavsett etnisk, kulturell eller religiös bakgrund. För att främja lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell

bakgrund arbetar Integrationsverket med att främja etnisk mångfald och motverka rasism och etnisk diskriminering.

Att motverka diskriminering innebär bland annat att identifiera, synliggöra och motverka hinder och strukturer som exkluderar kvinnor och män med annan etnisk bakgrund än svensk från att delta i samhällslivet på samma villkor som majoritetsbefolkningen. Det handlar om att identifiera, förebygga och motverka olika system av ojämlikheter som ger upphov till ett etniskt segregerat samhälle.

Den 13 juni presenterade regeringens utredare betänkandet "Det blågula glashuset - strukturell diskriminering i Sverige". José Alberto Diaz, forskningsledare på Integrationsverket, var en av ledamöterna i utredningens expertgrupp. I samband med presentationen lämnade han ett yttrande om utredningens arbete och dess förslag. Regeringens tillsättning av en utredning med syftet att samla kunskap om strukturell diskriminering på grund av etnisk och religiös tillhörighet var välkommen. Det har saknats en kvalificerad sammanställning av kunskap inom det på många vis utforskade området som strukturell diskriminering fortfarande är.

Det förekommer etnisk diskriminering i det svenska samhället. I den allmänna debatten har också olika aspekter av strukturell diskriminering uppmärksammats. Det har däremot varit svårt att kvantitativt belägga den etniska diskrimineringens omfattning och olika former i konkreta situationer. Än svårare har varit att hitta lämpliga åtgärdsinstrument för att kunna motverka och förebygga diskriminering.

Att fokusera på strukturell diskriminering är viktigt för att identifiera de sociala och institutionella mekanismer som, oavsett individuella avsikter, bär och skapar de barriärer som missgynnar personer i samhället att nå lika möjligheter inom olika samhällsområden. Barriärerna hindrar delaktighet och integration (Yttrande till betänkandet "Det blågula glashuset - strukturell diskriminering i Sverige" (SOU 2005:56)).

Egen reflektion

Mångfald är dock en gemensam tillgång. Arbetet för ökad mångfald är ingenting enbart för Integrationsverket eller andra myndigheter. Det behövs en mera påtaglig tvåvägskommunikation mellan myndigheter och de aktuella invandrarorganisationer, en dialog och inte en monolog så som det ser ut idag och har sett ut hela tiden. Den första generationen bör tillberedas möjligheter att kunna utveckla sitt språk, sin kultur och sin sociala ställning i samhället. Med sin identitet – inte som invandrare, utan som individer med olika bakgrund – kommer de att kunna ge sina barn och barnbarn grunden att stå på och i sin tur välja sida ur etnisk synpunkt.

De kostsamma och mångtaliga vetenskapliga undersökningar och rapporter i Sverige utgår enbart från svenskarnas synvinkel, dock inte de svenskar som en gång har utvandrat, utan från svenskarna som har stannat och bor kvar i Sverige och saknar egna erfarenheter. Man diskuterar inte och undersöker inte hur det egentligen förhåller sig när det gäller frågor kring invandrarskap i Sverige. I stället upprepar man sig, skriver ner vackra paroller och honnörsord i sina politiska mål, men i verkligheten har det inte hänt så mycket i brist på inlevelseförmåga hos de undersökande. Trots detta säger man att Sverige har ett av de humanaste invandrar-, minoritets- och integrationspolitiska målen i världen. Man blir nästan rädd för hur situationen i så fall är för invandrarna utanför Sveriges

gränser. Trots vår kunskap om att enspråkighet i ett land snarare är ett undantag än en regel och att nationalstaten har spelat ut sin roll, fortsätter vi att snubbla i våra gamla spår. Har vi inte lärt oss något av historien?

*Pohorje –
Lobnica
floden och
vattenfall
Šumnik*

Slovenien, ett litet land med stora upptäckter;

Källa: IT, 2006

*Landskapsbild från Slovenien:
I de djupa dalarna trängs små vackra byar*

4. OM SLOVENIEN OCH OM KÄNDA SLOVENER I SVERIGE SAMT ANDRA FÖRBINDELSER

Några paralleller

Sloveniens medlemskap i EU den 1 maj 2004 placerar landet i minoritetsställning. Slovenien och slovenerna som lever i landet kan efter inträde i EU-medlemskapet fortfarande känna sig lugna som slovener i relation till Europa. Detta oavsett att Slovenien ofta förväxlas med Slovakien och slovener med slovaker.

Slovener i Sverige bor dock mitt i det svenska samhället, svenskarna tittar på dem men ser dem inte, de lyssnar men hör dem inte. Sverige-slovener räknas fortfarande inte som en folkgrupp, ännu mindre som en minoritet; de klumpas fortfarande ihop som jugoslaver eller gråmassan *invandrare*. Inte heller vetenskapsmässigt behandlar svenskarna slovener i Sverige det minsta. Jag vill av egen erfarenhet hävda att Slovener i Sverige inte bara är människor som en gång kom hit på förbigående, som har bott här i en kort tid och har sitt hjärta kvar i Slovenien. Nej. Slovener i Sverige har hittat sitt andrahem i Sverige, här har deras barn och barnbarn slagit sina rötter, här har de lämnat sina bästa år och har därför även sitt hjärta förankrat i Sverige. Utöver att de en gång har invandrat till Sverige har de också utvandrat från Slovenien. De slovener som strax efter invandringen har återvandrat till hemlandet känner säkerligen inte samma band till Sverige, de har inte hunnit slå sina rötter på samma sätt.

Detta är bara några av funderingar som väckte en mängd frågor: Slovener – vilka är dessa människor, vad är det för en nation som säkerligen finns men samtidigt inte finns?

Kriget och självständigheten.

Jag befann mig i Slovenien under sommaren 1991 och minns hur det var de oroliga veckorna innan kriget bröt ut. Det var inte det berömda lugnet före stormen utan en elektrifierad stämning, som minuterna före ett kraftigt åskväder. Tillsammans med två slovenska delegater - Janez Bajt, Stockholm och Jožef Bergoč, Malmö - närvarade jag vid ett konstitutionsmöte för Slovenska världskongressen (Slovenski Svetovni Kongres), Cankarjev Dom i centrum av Ljubljana. Samtalet den här gången rörde sig om en slovensk världsomfattande organisation som med hjälp av slovener utomlands skulle ”marknadsföra” Slovenien i världen. Utlandsslovenska delegater från många länder i världen fanns på plats i Ljubljana. Vi diskuterade, i likhet med alla andra, det hotfulla läget och den urladdning som vi alla kände på oss skulle komma. Idén om en slovensk delegation från Sverige kom från Jure Piškur, en sloven bosatt i Köpenhamn och som numera bor i Lund och är professor i eukaryot molekylär genetik vid Lunds universitet (2004-08-01). Jure var, liksom många andra slovener från Sverige, närvarande vid konstitutionsmötet för Slovenska riksförbundet i Sverige, under februari 1991. Alla anade att det var något på gång i hemlandet och redan i juni samma år överträffade verkligheten dikten vid en självständighetsförklaring i juni.

Redan första dagen av konstitutionsmötet i Ljubljana bröt kriget ut i Slovenien, i tio

dagar varade striderna, dock vann slovenerna sin självständighet. ”Slovenien slapp därmed att dras in i det betydligt blodigare krig som sedan följde i Kroatien, Bosnien och Kosovo. Med några få dödsoffer slapp det lilla alplandet lindrigt undan men har å andra sidan hela tiden känt de balkanska krigen flåsa i nacken och har medvetet sökt sig norrut i sina politiska och ekonomiska kontakter. Sett i den moderna tidens backspegel kan man utan överdrift säga att Slovenien är den lyckligast lottade delen av det gamla Jugoslavien. Kanske kan detta ses som en historisk kompensation av ödet: andra världskrigets sista strider ägde rum just i Slovenien så sent som i maj 1945.

Sloveniens nationaldag, självständighetsdagen, är sedan 1991 den 25 juni. Sverige erkände Slovenien den 16 februari 1992 men lät de första åren Sveriges ambassadör i Wien vara sidoackrediterad i Ljubljana. Sedan den 1 januari 2000 har dock Sverige en ambassadör i den slovenska huvudstaden vid namn John-Christer Åhlander. Själva ambassaden invigdes i september 2000 (Kjell Albin Abrahamsson, IT).

Handel och ekonomi

I vår gemensamma handel har Sverige ett kraftigt överskott mot Slovenien, som i sin tur följaktligen har ett underskott mot Sverige. Sloveniens viktigaste exportvaror till Sverige är tyg, möbler, släpvagnar, bilsäten, däck och böcker. Sveriges export består av system för kraftöverföring, motorfordon, bildelar, kemiska varor och trävaror.

Välkända svenska varumarken i Slovenien är ABB, Electrolux, Ericsson, Husqvarna, Ikea, Sandvik, Scania, SKF och Tetra Pak. På den slovenska marknaden finns drygt dussinet svenska dotterbolag. Utöver dessa är cirka 100 svenska företag representerade på den slovenska marknaden. Bland storaffärer kan nämnas att den Luleå-baserade koncernen Inexa AB efter fem års förhandlingar köpte aktiemajoriteten i ståltillverkaren Jeklo Štore i centrala Slovenien 1999. Köpeskillingen är en affärshemlighet. Känt är emellertid att

Jeklo Štore under hela 1990-talet gått med förlust men företagsledningen räknar med en vinst redan under första året efter köpet, dvs. år 2000. Under 1999 var omsättningen 260 Mkr. Företaget har knappt 500 anställda och producerar cirka 70 000 ton stål av olika kvaliteter och i alla dimensioner mellan 20 och 210 millimeter.

Sloveniens EU-inträde

Det lilla alplandet Slovenien kallades i ekonomiska kretsar för "bäst i klassen bland EU-kandidaterna" och "stjärnan i öst". Precis som Sverige har också Slovenien inför EU-inträdet drabbats av sina "snusfrågor", det vill säga politiskt inte särskilt viktiga men för medborgarna betydelsefulla symbolfrågor. De

slovenska "snusfrågorna" dök upp i form av vita hästar och svagt vin. Grannlandet Österrike gjorde anspråk på namnet lipizzanerhästar med motiveringen att detta "varumärke" blivit världsberömt tack vare Spanska ridskolan i Wien. Men hästrasen har faktiskt fått sitt namn från den slovenska orten Lipica, där det finns ett stuteri som föder upp lipizzanerhästar. Frågan om vilket land som har rätt att göra anspråk på den vackra hästrasen var före inträdet i EU 2004 en intrikat fråga som väckte starka känslor på bägge sidor av den slovensk-österrikiska gränsen.

Slovenske gorice v jeseni

Slovenska vingårdslandet, källa: IT, 2006-02-16

Vinodling är en viktig del av det slovenska jordbruket. Det frambringar ett vin som kan mäta sig med italienska, franska, tyska och österrikiska viner.

Även efter EU-inträdet är tillväxten god och landet gör stora satsningar på infrastrukturen. Landet uppfyller kraven på demokrati och mänskliga rättigheter och har den högsta levnadsstandarden bland nya medlemmar från

det före detta kommunistiska Europa. BNP per capita är 68 procent av EU-genomsnittet, vilket är på ungefär samma nivå som i Grekland och Portugal. Vad gäller antalet internet- och datoranvändare per capita ligger Slovenien högre än hälften av gamla medlemsstater i EU. Även arbetslösheten är bland den lägsta i EU-länderna.

Den enda ekonomiska siffra som länge var något problematisk var inflationen. Slovenien hoppas på ökade utländska investeringar och samägda företag, så kallade joint ventures. Det förekommer redan ett omfattande samarbete mellan EU och Slovenien. Droppstensgrottorna i Škocjan utsågs 1986 av Unesco till en del av världsarvet. Under de senaste åren har bland annat EU bidragit med pengar till deras bevarande och med investeringar i olika projekt inom nationalparken Triglav, till exempel miljösaneringsprogrammet för bergshyddor. Även Sverige har bidragit med expertinsatser i frågor som rör brunbjörnen. Det största EU-projektet i Slovenien är dock reningen av vattnet i floden Drava som flyter genom Sloveniens näst största stad Maribor. Nästan allt avloppsvatten går direkt ut i floden. Med hjälp av EU-pengar inom det så kallade Phare-programmet byggs nu ett reningsverk och ett system för att samla upp avloppsvattnet.

Sverige hade under sitt ordförandeskap i EU lovat att sätta fokus på utvidgningen av EU. Nu är Slovenien EU-medlem och sett i det perspektivet kommer det politiska utbytet mellan Sverige och Slovenien att gå in i en mer dynamisk utvecklingsfas i framtiden.

Droppstensgrottorna i Škocjan

Statsbesök på högsta nivå

Ministerbesöken mellan våra bägge länder hittills har enligt källor varit lätträknade. År 1996 besöktes Sverige av den slovenske utrikesministern Zoran Thaler och året därefter

besökte dåvarande handelsministern Björn von Sydow Slovenien. Samma år gästades Sverige av den slovenske premiärministern Janez Drnovšek.

Sloveniens president Milan Kučan avlade ett statsbesök i Sverige mellan 5 – 7 oktober 1999, det första besöket i våra bilaterala relationer. Inför besöket tog den slovenske presidenten emot en grupp svenska journalister. Frankt och öppenhjärtligt erkände han: "Vi brukar sammanblandas med Slovakien och Slavonien (östra Kroatien). Ingetdera smickrar oss. Själva anser vi att ordet Slovenien klingar vackert och att Slovenien är det bästa landet i världen."

Statsbesök är ett besöksutbyte mellan statschefer och markerar att goda relationer råder mellan Sverige och den främmande makten. Grunden läggs till personliga relationer och ökat handels- och kulturutbyte mellan länderna. Utrikesdepartementet lämnar förslag till statsbesök. Detta presenteras av utrikesministern för Kungen. Man kommer överens om lämplig tidpunkt. Därefter utgår en inbjudan till det främmande landets statschef från Kungaparet. Vid så kallade utgående statsbesök följer representanter för regeringen med på besöket. Utländska stats- och regeringschefer företar motsvarande besök i vårt land med Kungen som värd. Programmet omfattar i regel två eller tre dagar och följer landets traditioner och ceremoniella mönster.

Kungaparets middag för det slovenska presidentparet var storslagen. Gamla slalomstjärnan Ingemar Stenmark, som under sin karriär åkte skidor på de slovenska Elan-skidorna, kom med dåvarande frun Anna Karin. Bland slovenier i Sverige fanns bl a Adi Golčman, Stockholm, Jože Stražar, Södertälje, Augustina Budja, Landskrona, Erika Jacobson, Göteborg med flera samt personalen från Slovenska Ambassaden i Stockholm närvarande. Maten som de 150 gästerna njöt av var följande: *Klar järpsoppa. Vätternröding med mandelpotatis. Äppelsorbet. Renkalvytterfilé. Och till sist en sufflé på hjortron.*

Den dåvarande slovenske presidenten Milan Kučan presenterades i svenska

media som "en historisk person" eftersom det gamla Jugoslavien fälldes under hans tid. Sveriges största nyhetsagentur Tidningarnas telegrambyrå (TT) skrev: "Det var Milan Kučan som ledare för den slovenska delegationen som gav Jugoslavien dödsstöten vid kommunistpartiets kongress i januari 1990. Hans utmarsch då omöjliggjorde [den jugoslaviska] federationens fortlevande."

Tre dagar varade det slovenska statsbesöket. Vid en presskonferens i Stockholm förklarade den slovenske gästen att hans land önskar närmare kontakter med Sverige. Enligt den gästade presidentens omdöme präglas Sverige av "livskvalitet, effektiv ekonomi och omsorg om människan".

Det svenska kungaparet var värdar för president Kučan och hans hustru Štefka. Gästerna togs emot vid Hovstallet i ett för dagen soligt Stockholm och kördes traditionsenligt med häst och vagn genom den svenska huvudstaden som för första gången hade prytt med slovenska flaggor. En militärörkester spelade på Gustav Adolfs torg och på kungaslottets inre borggård väntade hedersvakter i björnskinnsmössor från Svea livgarde. Den slovenske presidenten presenterades där för den svenska regeringen med statsministern, utrikesministern och försvarsministern i spetsen.

Under de tre dagarna i Sverige besökte president Kučan telekombolaget Ericsson och Industrihuset i Stockholm, han gav en föreläsning i Uppsala och avslutade med ett besök på flygplansfabriken Saab i Linköping.

Den dåvarande slovenske president inledde sin föreläsning på universitetet i Uppsala på följande sätt: "Framtiden är en utmaning. En utmaning för Slovenien, precis som för hela Europa. Den är en möjlighet. Den är också ett ansvar. I mötet med sin framtid möter Europa sitt förflutna. Detta förflutna är väl känt. Tragedier, ett överflöd av intolerans, våld, tvister, delningar, krig och konflikter om vem som skulle ha herraväldet."

Kungaparet på statsbesök till Slovenien

Kung Carl XVI Gustaf och Drottning Silvia avlade ett statsbesök i Slovenien mellan den 15 och 17 juni 2004 på inbjudan av president Janez Drnovšek. En näringslivsdelegation under ledning av verkställande direktören för Exportrådet, Ulf Dinkelspiel, besökte samtidigt Slovenien. Programmet omfattade besök i Ljubljana, Kobarid och Triglav National Park. Kung Carl Gustaf och drottning Silvia började sitt tredagars statsbesök i Slovenien som gäster av president Janez Drnovšek. Efter vandringen i Ljubljanas centrum besökte kungaparet Vetenskaps- och konstakademin, där kungen fick första exemplaret av den nyutgivna svensk-slovenska ordboken. Med på statsbesöket var också en stor handelsdelegation för direkta kontakter med kolleger i Slovenien. Handelsutbytet Sverige - Slovenien ligger på 270 miljoner dollar.

Alfred Jensen skrev 1897: "Äfven det svenska konungahuset torde kunna påräkna sympatier i Laibach, ty då general Bernadotte inryckte i staden år 1797, vann han allmän aktning genom sitt humana uppträdande, och man saknade honom kännbart, då staden kort därpå brandskattades af Massena." Detta besannades med det svenska kungaparets förverkligande av statsbesöket i Slovenien 2004. I det nya Europa knyts kontakter för fred, demokrati och välstånd. Det gäller naturligtvis också mellan avlägsna länder som Sverige och Slovenien - "Fast hav och fjällen skilja..."

Källa: *SLOfax, 15 juni 2004*

Svenskar genom tiderna om slovenier och Slovenien

"En ringa och svag bondestam" som "först i våra dagar sökt samla sig till en egen nation i kraft af sitt ärfda tungomål".

Politikern och historikern Harald Hjärne (1858-1922)

"Orsakerna till den jämförelsevis obetydliga roll slovenerna spelat inom den slaviska världen, äro att söka icke blott i befolkningens fåtalighet (c:a 1,300,000 inv.), utan ock i dess isolering och söndersplittring mellan de österrikiska alperna samt i inflytandet af det tyska folkelementet i norr och väster samt det italienska kustlandet i söder." Författaren och översättaren Alfred Jensen i *Nordisk Tidskrift* (1895)

"Slovenerna kommer ni att tycka om, de uppträder värdigt, klär sig gediget och håller hus och hem rena och snygga." Resebokskribenten Bent Barlach, *Jugoslavien* (1955)

"Maten var god och påminde om Österrike, liksom mycket annat här i Slovenien. Även folket har samma sirlighet och glättighet som på andra sidan gränsen."

Författaren Gustav Sandgren (1904-83), *Sköna landet Annorlunda* (1961)

"Trots att Slovenien har bidragit med en oproportionerligt stor del av den federala budgeten har denna region haft en klart högre tillväxt än det övriga Jugoslavien."

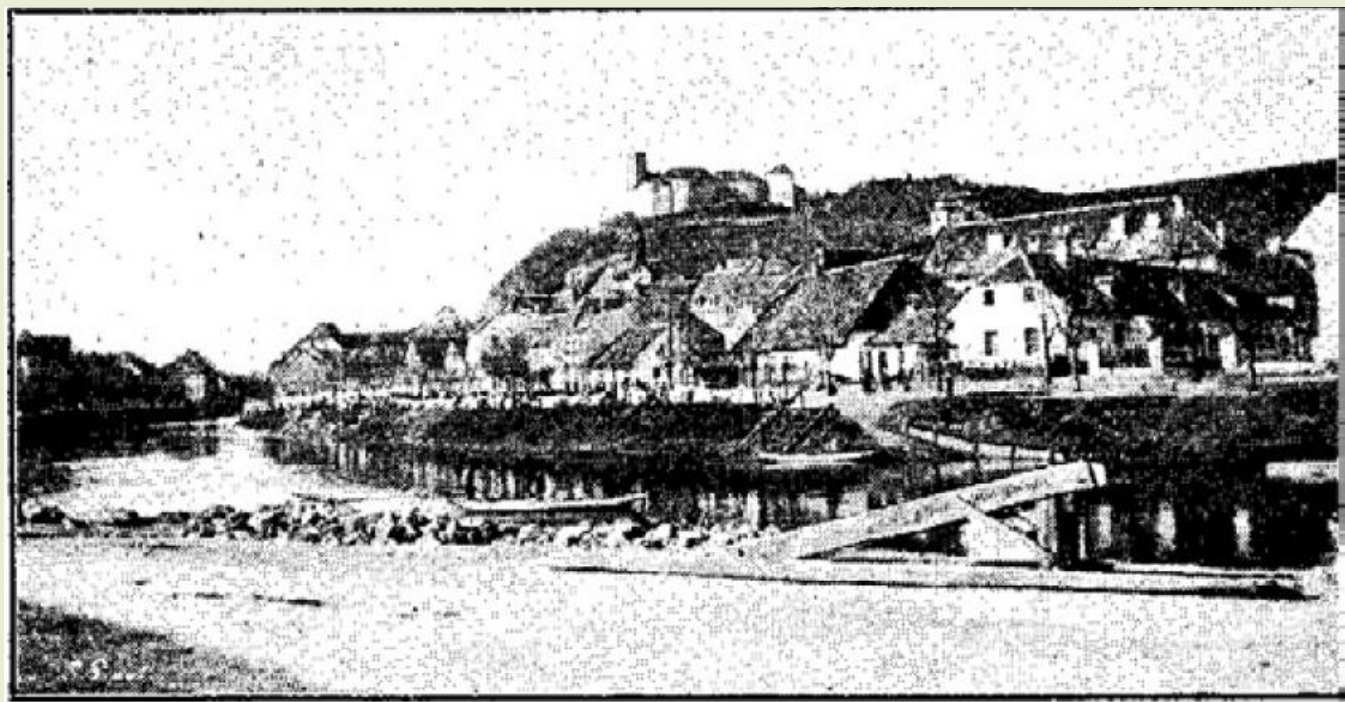
Hans Wolf m. fl., *Jugoslavien mellan öst och väst* (1971)

"I Slovenien är man nära väst, både geografiskt och i livsstil. Här är levnadsstandarden högst i Jugoslavien, sju gånger högre än i det fattiga Kosovo. Det är Jugoslaviens Kalifornien där de fattiga söker arbete och lycka, den nordligaste delen av detta sydslaviska rike, en provins som i stort sett saknar allvarliga politiska och ekonomiska problem." *Utrikeskorrespondenten Klas Bergman, Tredje bordet från höger - över gränser i Östeuropa* (1981)

Reflektion av en svensk över slovener i början av förra seklet

Av Alfred Jensen (1903-1981)

Om man reser genom Österrike från norr till söder, det vill säga från gränsstationen Bodenbach ner till Cattaro [Kotor] i Dalmatien, kan man, utan att behöva lämna kupén eller ångbåtsdäcket, redan av passagerarnas tungomål göra sig en föreställning om de brokiga nationalitetsförhållandena i de habsburgska kronländerna. I norra och nordvästra Böhmen är tyskan ännu förhärskande. Men ju närmare man kommer Prag, dess starkare blir det tjeckiska språkinflytandet, vilket i det inre av landet råder suveränt och som börjar

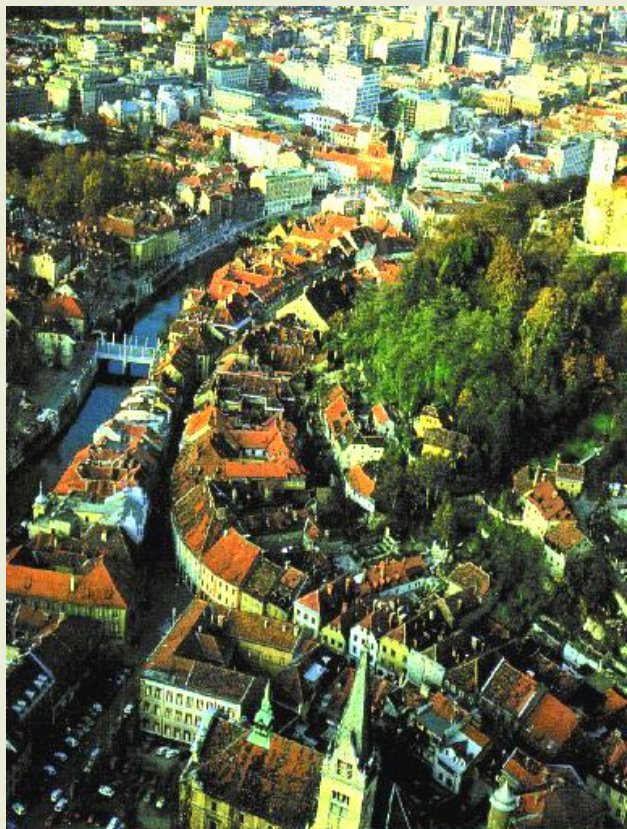
Ljubljana under 1800-talet

inkräkta även på Niederösterreichs område. I själva Wien finns numera en tjeckisk koloni av minst 200 000 själar, som underhåller en visserligen icke officiellt erkänd skola, "Komensky", jämte några andra bildningsanstalter. Emellertid är de egentliga arvhertigdömena Österrike och norra Steyermark jämte Tyrolen ännu den österrikiska

tyskhetens högborgar. Men knappt har man lämnat Graz bakom sig, då ett nytt idiom framträder, nämligen *slovenskan*, som av 1 300 000 människor talas i södra Steyermark, nästan hela Krain [Kranjska] samt en god del av norra Istrien och södra Kärnten. Inemot Adriatiska havet trängs det slaviska elementet undan av italienskan; men i Dalmatien tar kroatiskan vid, och söder om Bocche di Cattaro [Boka Kotorska] kan turisterna jämte slaviska och romanska även uppfånga enstaka grekiska, albanska och turkiska ord.

På Savafloden

Ljubljana av idag (2006)

Slovenernas litterära centrum är *Ljubljana* (*Laibach*), byggt vid floden av samma namn på den plats, där romarnas Emona en gång stått. Språket, som står kroatiskan närmast, erbjuder för filologen åtskilligt av stort intresse, och det lilla bergsfolket har frambragt två sådana språksnillen som *Kopitar* och *Miklosich*. I välljud står språket mycket högt och kan härvidlag gott mäta sig med själva italienskan. Folkets isolering i alpdalarna har emellertid vållat en rätt stark dialektsplittring, och beröringen med den tyske alpbonden har alstrat en mängd germanismer, varemot man omvänt finner nästan inga slaviska låneord bland tyskarna i dessa nejder. Efter det Metternichska systemets fall (1848) var undervisningen i slovenska frivillig vid Krains gymnasier; *Ljubljana* efterhand blev den obligatorisk i de lägsta klasserna, och efter regleringen år 1871 är det så ordnat, att gymnasiet i Laibach ända

upp till femte klassen är utrakvistiskt, det vill säga med parallellklasser för båda språken. Däremot är det högre gymnasiet fortfarande rent tyskt. Samma system tillämpas i Marburg [Maribor] och Cilli [Celje], men inte i Klagenfurt [Celovec], Kärntens huvudstad, vars läroverk är alltigenom tyskt. Den slovenska kampen om det natursköna, för sina mineralkällor berömda *Cilli*, slov. Celje, romarnas Celia, var både seg och het, trots att det gällde blott ett statsanslag av 1 000 gulden för fem parallellklasser, och trots att Unter-Steyrmark har 400 000 slaver (slovenar), vilkas proportion för Cillis omnejd förhåller sig till den tyska befolkningen som – 20 till 1.

Tyskarna, som i Steyermark (Štajerska) har två övergymnasier, ett undergymnasium, en överrealskola och två borgarskolor, spjånade emot i det allra längsta, ty de visste, att principen om den språkliga likställigheten måste leda till nederlag för germanerna. Sedan en hel koalitions-ministär ramlat, segrade slovenerna äntligen. Deras krav grundade sig på skälig rättvisa; hela utvecklingen är en naturlig process, som inte låter hämma sig genom tvångsåtgärder, och den slutliga omröstningen bekräftade det faktum, att Österrike numera är en modern, konstitutionell *koalitionsstat*, där tyskarna blott utgör ett *parti*, som varken kvantitativt eller kvalitativt kan göra anspråk på hegemoni.

Ljubljana efter jordbävningen 1895

För turisten gör dock Ljubljana föga intryck av en slavisk stad, trots att dess tyska befolkning uppgår till blott 23 procent av 30 000 själar. Där finns visserligen en slovensk litteraturförening ”*Matica Slovenska*” med tidskrift och en *Narodni Dom* (föreningslokal). Men de slovenska tidningarna är föga betydande; ”*Rudolfinum*” är ett tyskt museum; tyska talas i biblioteket, och på kyrkogården är inskrifterna till större delen avfattade på tyska. I allmänhet förefaller den slaviska solidaritetskänslan, den slaviska ambitionen, så att säga, här mindre utvecklade än hos någon annan slavisk stam, sannolikt beroende på byarnas isolering i fjälldalarna och på uppblandningen med tyska och italienska element.

Slovenerna har inte heller haft någon egen historia, ty knappt hade de invandrande slaverna gjort sig hemmastadda vid Savas floddal, då de kuvades under Karl den store och styrdes av vasallhertigar under Bayerns, Böhmens eller Ungerns skydd, tills de helt uppgick i Österrike. Härtill kommer folkets konservativa religiositet. På den slovenska landsbygden är bibliska personnamn ytterst vanliga, och varken i Ryssland eller i Italien kan man få se så många landskyrkor som i Krain, vilket spelat en viktig roll i historien: det var nämligen jämte det angränsande Kroatien värst utsatt för de turkiska hordernas plundringståg längs efter Sava.

Under så oroliga förhållanden blev nästan varje berg ett *tabor*, ett befäst läger, varifrån brinnande bål signalerade den hotande krigsfaran till dällderna, och dit folket i nödens stund kunde ta sin tillflykt. På samma skyddade ställen anlades naturligtvis också kapell för gudstjänsten, och även sedan den turkiska övermakten krossats, tjänade dessa tempel till vallfartsorter – en karaktär som de bibehåller än i dag.

Veldes-sjön (*Blejsko jezero*)

Veldes-sjön/Bled med Sloveniens högsta berg Triglav i bakgrunden. Källan: It, 2006.,

Jag (Alfred Jensen) minns särskilt en utflykt till kapellet Jost (den helige Achatius) på ett mindre berg. Under mig utbreder sig den gulgröna dalen, genomskuren av Savas mörka strimma, och på de mindre kullarna söker små kyrkor och kapell fåfängt nå upp till Jost. Horisonten är på alla sidor begränsad av berg, vilkas färger skiftar från djupaste grönt till ljusaste grått. Kilade i varandra såsom symmetriska kulisser, trängs de om utrymmet, och än gör de häftiga språng och avsatser, än sänker de sig långsamt ner mot dalen. I den

friska, rena luften här uppe tycker man sig lyft ännu högre, och då blicken tar slut, tar fantasin vid. Härskaren i denna majestätiska värld är jätten *Triglav*, som till nära 3 000 meters höjd lyfter sin spetsiga topp bland molnen. Triglav, den trehövdade, är en av östalpernas mäktigaste utposter, och han är medelpunkten i Krains alpina folkpoesi. Här vilar enligt sägen kung *Matjas*, det vill säga Matthias Corvinus av Ungern, vilken befriade

Krain från de otrogna, likasom kungasonen Marko. Men liksom Friedrich Barbarossa i Kyffhausen eller Ivan Crnojevic i det montenegrinska Lovcen, är han inte död, ty han sover blott, och hans tid blir åter kommande, då skägget vuxit nio gånger kring det bord, där hans följe, ”den svarta hären”, sitter. Kampen för skyddet av den gamla, heliga tron skall bli blodig, men kort, och då skall den gyllene tidsåldern inträda.

Nationella väckelser

Blodig och kort var ock den sociala revolution, som Krains bönder i början av 1500-talet företog för sin *Stara Pravda, den gamla rätten*. Bondekriget slöt på samma sätt som i norra Tyskland, och ännu olyckligare gick det med den lutherska reformationen, som vid samma århundrades slut kom till Krain med nationella väckelser: den föll snart offer för den katolska kyrkans övermakt. Särskilt omkring den lilla *Veldes-sjön* [Blejsko jezero] koncentrerar sig de historiska minnena och naturskönheterna. Högt på ett berg ligger Henrik den heliges slott, vilket under långliga tider var ett tvistefrö för den andliga och den adliga makten, tills det hamnade i en fredlig köpmans ägo – en symbol av den historiska utvecklingen: prästadömet och feodalväldets avlösning av den kapitalstarka bourgeoisien! Vid de lummiga stränderna är förtjusande villor spridda, och på det grönklara vattnet, där det vimlar av foreller, simmar den lilla ön med vallfartskyrkan Maria am See. Då fransmännen i seklets början ville lägga beslag på kyrkans skatter, hindrades de av Veldes modiga kvinnor, vilka kastade sig för hästarna och höll dem i betseln, tills deras mindre modiga män vågade sig fram. Historien lät otrolig, om man inte tog i betraktande de galanta fransmännens ridderlighet.

Veldes [Bled] är födelseorten för slovenernas största skald, den älsklige, olycklige Presern [1800 - 1849], vars minne här förevigats med ett monument, och hit hade han

förlagt skådeplatsen för sitt förnämsta diktverk ”*Dopet vid Savica*”, skildrande slovenernas övergång till kristendomen. Till botten av denna sjö, som enligt folksägen bildats till straff för människornas övermod, sjönk vid detta tillfälle en kyrkklocka. Den helige fadern i Rom sände till ersättning en klocka, som var så papistiskt välsignad, att envar, som drog i repet, fick alla sina önskningar uppfyllda. Men ännu hörs i stilla månskensnätter klangen av den förlorade klockan, ty ”*Klingen wird zu allen Zeiten der versunknen Glocke friedlich Läuten*”.

Carl Snoilsky, (1841-1903)

För min del tror jag mer på sagan om den försvunna klockan än på legenden om det påvliga önskerpet — jag brydde mig inte ens om att dra i det. Ja, en genklang av den försvunna klockan har jag verkligen hört, och det kan även varje läsare, som har — en smula fantasi och hjärta.

Naturskön Ljubljana (Laibach)

Naturskön är ock utsikten från Ljubljanas Slottsberg eller från dess Tivoli, som på sin tid skänktes av kejsaren åt fältmarskalken Radetzky. I Laibach föddes en av den tysk-

österrikiska diktarskolans främsta skalder, Anton greve von Auersperg, känd i litteraturhistorien såsom *Anastasius Grün*, och här tillbragte Presern större delen av sitt fattiga, obemärkta liv. Och en av Sveriges noblaste skalder, greve Carl Snoilsky nämner ju i en dikt, hur anblicken av denna stad väckte en svag erinran om hans ursprungliga anor. Även det svenska konungahuset torde kunna påräkna sympatier i Laibach, ty då general Bernadotte ryckte in i staden år 1797, vann han allmän aktning genom sitt humana uppträdande, och man saknade honom kännbart, då staden kort därpå brandskattades av Massena. Den napoleonska invasionen var dock en rätt gagnelig tid, ty härunder väcktes åter slovenernas nationella medvetande, och marskalk Marmont gjorde mycket för stadens försköning genom att ”bygga broar och plantera trån”. Bland annat anlades den vackra promenadplats, som efter en viktig tilldragelse i den europeiska reaktionens historia fått namnet *Kongress-torget*. Då Franz Josef en gång besökte staden och fick höra, att planteringarna var fransmännens verk, beklagade han skämtsamt, att de inte stannat kvar längre.

Den europeiska civilisationen...

Laibach liknar både Graz och Agram [Zagreb], och det har ett inte mindre vackert läge i Savadalen. Men byggnadsstilen är mer sydländsk-italiensk; där är ännu något av Italiens medeltid i förening med sydtyskens gemytliga kälkborgerlighet och katolska fromhet. Allt är så stillsamt, beskedligt, fredligt, och jordbävningarna har ytterligare bidragit att närma samhällsklasserna och minska ståndsplittringen. När främlingen lämnar de större restauranterna vid den stora gatan, där österrikiska militärer, tyska köpmän och italienska byggmästare småpratar vid småborden, finner han det slovenska folket i grändernas och förstädernas små öl- och vinstugor med de underliga skyltarna: kvastlika spån- eller risknippen, som skall föreställa vindruvor.

Det tar sig lika naivt och lustigt ut som då Laibachs apotek anges med bilden av en ängel, smörjande en gubbes ögonlock med en fjäder. I dessa skumma, men hemtrevliga värdshus, svepta i moln av cigarrett och långpipa, tar den slovenska naturen ut sin rätt i modersmålets talande, och här lägger man åsido den tyska språkinsikt, som man måste inhämta för att mot monarken och staten fullgöra sina undersåtliga plikter såsom skattebetalande och militärpliktiga medborgare i kejsardömet Österrike. Och här tränger sig åter den fråga fram, som självmant framställer sig vid studiet av de små, unga nationernas moderna historia: är den europeiska civilisationen verkligen värd det stora offret av det nationellt karakteristiska, det naturligt enkla och sunda? Är inte den moderna kulturen fastmer en hjärtlös tyrann, som fordrar mycket, men ger föga i utbyte? Är inte varje kulturellt framsteg förknippat med stora offer av de ädlaste och äktaste slagen? Frågan är i alla händelser invecklad, och den avfärdas ingalunda med ett kort *nej* eller med ett självbelåtet vädjande till våra lagliga samhällsförfattningar, våra industriella och tekniska erövringar, våra högskolors vetenskapliga upptäckter och våra folkskolors så kallade bildningsarbete.

Ur Alfred Jensen: *Slavia. Ny följd: från Donau till Adria och Bosporen*. Del av Andra kapitlet (sid. 12 — 19). Modernisering av språket, fotona samt rubriker är tillsatta av bokförfattaren AB.

Källa: *IT*, 2005

Alfred Jensen, kulturförmedlaren

Den mest betydande kulturbryggan mellan Sverige och Slovenien är **Alfred Jensen** (1859-1921). Denne journalist, författare, översättare och störste kulturförmedlare från den slaviska världen är, märkligt nog, tämligen okänd i bredare svenska kulturkretsar. Han skrev ett trettiofemtal böcker om den slaviska världen och översatte ett nästan oräkneligt antal slaviska författare från ryska, polska, tjeckiska, kroatiska, serbiska, bulgariska och slovenska.

År 1890 kom Jensen för första gången till Balkan. Han säger sig på äldre dagar bli ung till sinnes vid minnet av de härliga dagar, då han första gången traskade över Balkan med en mager börs i fickan och en tunn ränsel på ryggen. Resan gav som resultat bland annat en översättning av serbiska noveller (Från Serbien och Montenegro, valda bynoveller, Stockholm 1891. 204 s.) och en biografi över den bulgariske skalden och frihetshjälten Kristo Botjev (Göteborg 1891. 96 s.). Senare fick han av Svenska Akademien ett resestipendium på 2 000 kronor, vilket gjorde det möjligt för honom att vara ute ett helt år. Han besökte då Slovenien, Serbien och Montenegro och for över Svarta Havet till Ryssland ända bort till Främre Asien. Han färdades och levde så enkelt, att han vid återkomsten till Berlin hade 12:50 kvar av stipendiet. Resultatet av den resan blev *Slavia*. 1899-1900 bodde han med sin unga familj i Dubrovnik; resultatet blev där *Gundulic und sein Osman* (Göteborg 1900. 441 s.). Så gott som varje år besökte Jensen något eller några slaviska länder och varje besök gav som resultat egna böcker eller översättningar. I en artikel med anledning av hans 60-årsdag skriver Jensen: "Ju mer jag blev känd i den slaviska världen, dess fler vänner och gynnare fick jag. Den slaviska gästfriheten och det förtroliga tillmötesgåendet skall jag aldrig glömma: från Petersburg och Moskva till Belgrad och Ragusa, från Laibach till Kiev täflade den ena slaviska nationen med den andra i välvilja. Och jag har blott kunnat gengälda med min trycksvärta."

År 1895 fick Jensen ett resestipendium av Svenska Akademien för några veckors vistelse i Slovenien i syfte att studera landets språk och litteratur. Året därpå återkom han till Slovenien och bodde en månad i staden Celje, i dag Sloveniens tredje största stad. Jensen uppmärksammade Sloveniens nationalskald "den älsklige, olycklige" France Prešeren (1800-1849). Prešeren var en alkoholiserad bohem och fritänkare, till yrket advokat, men "en äkta lyriker och utomordentlig verskonstnär" för att låna Jensens omdöme. Prešerens främsta diktverk är *Dopet vid Savica*, ett nationalepos, som skildrar slovenernas övergång till kristendomen. Den store skaldens dikt *Zdravjica* (Hyllning) kom att utgöra texten till Sloveniens nationalhymn ett och ett halvt århundrade efter sin tillkomst.

En personlig vän till Jensen var Anton Aškerc (1856-1912) som tvingades lägga ifrån sig prästrocken på grund av sin protestantiska frimodighet. Jensen skriver: "I Aškerc fingo slovenerna sin främste nationale och sociale kampdiktare och den slaviska litteraturen en entusiastisk panslavist." Jensen översatte hans *Slovenska Ballader* som 1901 publicerades av Albert Bonniers Förlag. Aškerc var starkt intresserad av främmande länder, däribland Skandinavien, och skaffade sig även en svensk ordbok, men han besökte

aldrig Sverige. Däremot blev det just Aškerc som kom att uppmärksamma den svenske diktaren Carl Snoilskys slovenska anor.

Carl Snoilsky, 1841-1903; svensk skald med slovenska rötter

En dag i början af 1880-talet passerade Carl Snoilsky på väg från Trieste till Tyskland en österrikisk bygd, där slaviskt språk med sina hopade konsonanter ersatte den vokalrika italienskan. I en dalsänkning ligger en täck liten stad, Krains huvudstad, som på bygdens språk heter Ljubljana; tyskarne kalla den Laibach.

Laibach! Namnet var för den svenske skalden ej blott, som för andra, förknippat med minnet av 1821-års kongress, då Europas mäktige beslöt störta den liberala författningen i Neapel och Sicilien. Ett minne, som rörde honom *personligen*, var knutet vid denna ort.

Från Laibach ha utgått
Mitt namn och min släkt.

Släkten Snoilsky är nämligen av slavisk, närmare bestämt av slovenskt ursprung och adelssläkt. Den är utgången ur det lilla slovenska bergsfolket, »en ringa och svag bondestam» -- för att använda Hjärnes ord -- som »först i våra dagar sökt samla sig till en egen nation i kraft af sitt ärvda tungomål».

Det kranjynska släkt, ur vilket den svenska adliga ätten Snoilsky leder sin härkomst, hette *Snoilshik*, ett namn, som, enligt vår främste kännare av slavisk litteratur Alfred Jensen, ursprungligen har tecknats Snoilsek, vilket bör ha lytt Znojilsek. Namnet stammar antagligen från en av de fyra orter i Krayn, som bär namnet Znojile. (A. Jensen: "Snoilskys slovenska anor", i Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning den 27 maj 1903).

I första hälften av 1600-talet omtalas tre män med namnet Snoilshik, alla med förnamnet Janez (Johan eller Hans). Den märkligaste af dessa var en luthersk prästman, magister Johan Snoilshik den äldre, av vilken finns ett kopparsticksporträtt från 1613 med inskrift »Labacus», det vill säga »från Laibach». Här var han född 1565, hade studerat i Wittenberg, promoverats i Jena (1591), predikat i sin hemort, men utvisats för kätteri (1598). Han verkade sedan i olika bygder som evangelisk predikant, till sist i Hernals vid Wien, samt dog 1617.

En annan prästman Johan Snoilshik d. y. (född omkring 1597) blev professor i hebreiska i Heilsbronn (i Ansbachska landet) och sedan predikant i Ostfrisland; det är denne, som i Svenska adelns ättartavlor uppges såsom den svenska grenens ättefader. Snarare torde likväl denna gren härstamma från en tredje Johan Snoilshik, en krigare, som år 1610 adlats av konung Matthias av Ungern såsom belöning för trogna tjänster i striden mot turkarna; hans sköldebrev har i varje fall kommit i de svenska ättingarnas ägo. Förmodligen genom polskt biinflytande fick namnet den ändrade formen *Snoilsky*. Uppgifterna om släkten Snoilskys äldsta medlemmar är dels hämtade från Birger Schöldströms släktuppsats i Biografiskt Lexikon, dels byggda på de forskningar, som på stadsarkivarien i Laibach, skalden A. Aškercs föranstaltande företagits i pastors-expeditioner i Krayn och Kärnthen, likvisst med ringa resultat. Ej utan ett visst vemod kunde Carl Snoilsky, vars svenskhet var så utpräglad, skämta över, att han bar ett namn så osvenskt, att han knappt själv visste, hur det uttalades, ja, ej ens var på det klara med, om

det var tre- eller tvåstavigt. Ättens uteslöckande i Krayn och dess utvandring till främmande land stod givetvis i förbindelse med de förföljelser, för vilka protestanterna blev utsatta under 1600-talet.

Georg von Snoilsky tillhörde de framstående utlänningar, som av Gustaf Adolf och hans efterträdare användes i diplomatins värv. På 1640-talet var han svensk resident i Benfeld i Elsass, efter Westfaliska freden tillvaratog han de svenska intressena i Frankfurt och representerade Sveriges tyska besittningar vid riksdeputationsdagen 1654--1663. Han avled såsom svensk minister i Regensburg 1672. Osäkert är, om han någon längre tid vistats i det land, vars talan han förde, men år 1651 hade han i varje fall naturaliserats såsom svensk adelsman och året därpå vunnit inträde för sin vapensköld å det svenska riddarhuset.

När Laibach liksom ville återbörda Carl Snoilskys »Kraynernamn», svarade han med glödande hembygdskärlek:

Ditt sydliga arv, kanhända,
Hos mig går igen ibland,
Men, tro mig, intet rycker
Mig från mitt svenska land.

Den kärlek till det svenska fosterlandet, som i denna dikt, liksom i Snoilskys hela diktargärningen, givit sig luft, sammanhänge med hans känsla af *samhörighet med sina svenska anor*. I sitt direktörstal i Svenska Akademien år 1893 yttrade han:

»Den samlade skatt av ett folks gemensamt burna fröjder och sorger, som vi kallar historia, förenar med tusen trådar det förflutna med det närvarande och talar till hjärtat med gripande makt. Den obestämda, snarast fysiska känsla, som fäster en bergsbo vid hans blå alper, en steppens son vid hans slätter med den vida horisonten, kan vara nog för vilden eller naturbarnet; men den tänkande, utvecklade människan måste i samma känsla förbinda hembygden med *minnet av den framfarna släkt, vars blod hon känner i sina ådror, vars verk hon möter vid varje fjät på den jord, hon kallar sin*. Först när vi lärt att i hävdens levande gestalter, i saga och sång, igenkänna och älska dragen av »det folk, som våra bördor bar långt före våra dar, »kunna vi tala om ett fädernesland i högre mening.»

Snoilskys ättlängd

Dessa Snoilskys ord manar oss att ägna en återblick åt hans ättlängd å svensk jord. Den ovan nämnde *Georg Hansson von Snoilsky* hade i sitt äktenskap med Anna Weiler fem döttrar och åtta söner, av vilka sonen *Gustaf* (f. 1645, kammarherre, d. 1695) blev far till en annan *Gustaf von Snoilsky* (f. 1679), vilken avled 1727 såsom major vid Jönköpings regemente. Dennes son var åter amiralen *Johan von Snoilsky*, den förste greve Snoilsky (f. 1708, d. 1787), vilken vid 1769 års partivälvning lät övertala sig att bli riksråd, såsom flottans representant i regeringen, och vid detta tillfälle berättas ha svarat Adolf Fredrik: »Mången blir satt på fästning på tre år». I sitt äktenskap med Charlotta Carolina *von Psilander*, dotter av den kække, av Oscar Fredrik besjungne karolinen, som å skeppet Öland vägrade stryka flagg för en engelsk flottilj, hade han sonen *Gustaf*. Den tredje med namnet *Gustaf Snoilsky*, var född år 1752, hade liksom far och farfar ägnat sig åt krigaryrket, men tidigt tagit avsked, erhållit krigsråds titel och blivit ledamot av allmänna

magasinsdirektionen. Han var emellertid en man med vittra intressen. Gjørwell, som om somrarna var hans hyresgäst ute på Ladugårdslandet -- den ännu bevarade »Solituden» vid Storgatan --, skildrar honom i ett brev till sin dotter, fru Gustava Lindahl, år 1798 sålunda: »En herre af mycken både kunskap och smak, som talar sina språk». Detta synes visa det obefogade i Hammarskölds påstående, att Gustaf Snoilsky "af språk endast kände svenskan och franskan"., läser de bästa böcker och har det vackraste umgängessätt. Han lever utan tjänst, oaktat han är en herre vid sina bästa år.»

I sitt äktenskap med sin syssling Johanna Sofia Psilanderskiöld -- dotter av amiralen Nils Psilanderskiöld -- hade krigsrådet Gustaf Snoilsky fyra söner, av hvilka den efter morfadern uppkallade *Nils Snoilsky* (född d. 7 juli 1792, d. den 1 febr. 1860) i sitt äktenskap med *Sigrid Banér* blev skalden Carl Snoilskys fader.

Genom sin moder kom Snoilsky att härstamma från andra frejdade svenska ätter, och mer än en av de svenska personligheter, han i dikt förhärligat, tillhöra hans eget galleri av förfäder eller förfäders fränder. Bland anor i den Banérska släkten märkes särskilt det frejdade riksrådet Gustaf Banér, hvars maka Kristina Sture, sin ättemoder i sjätte led, Snoilsky besjungit i dikten »Djursholm». Genom Gustaf Banér härstammade han ock från Bjelkar, Tottar och från de gamla medeltidssläkterna med vapnen »Tillbakaseende Ulf» och »Två Sparrar». Kristina Sture åter var dotter till Svante Sture och dennes maka Märta Leijonhufvud, den berömda »Kung Märta», och Svante Sture var son av ingen ringare än riksföreståndaren Sten Sture den yngre, Snoilskys ättefader i åttonde led, och dennes gemål den ädla fru Kristina Gyllenstierna, Stockholms försvararinna. Fru Kristina åter var dottersonsdotter till konung Karl Knutsson Bonde, som alltså är Snoilskys ättefader i elfte led.

Genom »Kung Märta» härstammade han från den herr Erik Abrahamson (Leijonhufvud), som lät sitt liv i Stockholms blodbad, och som var gift med Ebba Eriksson Vase, Gustaf Vasas fränka och moder till Margareta Leijonhufvud, hans andra gemål. Men han härstammade ock från herr Eriks morfar, Måns Bengtsson Natt och Dag, Engelbrekts baneman.

Genom Hebbila Fleming, som var mor till Snoilskys morfars farfar, ledde han sina anor till den myndige herr Klas Fleming -- »Sotnäsan», hertig Karls farligaste motståndare i Finland -- och genom dennes maka, den av Edelfelts pensel framställda fru Ebba Stenbock, från hennes far, Dackens bekämpare ståthållaren Gustaf Olsson Stenbock, som även var far till Gustaf Vasas tredje gemål.

Tre andra stammödrar, hans morfars farfars mor: Ulrika Wellingk, hans morfars farmor: Hedvig Ribbing och hans morfars mor: Lovisa Cronhielm föra likaledes upp till berömda släkter och män; till den bekante statsmannen från Frihetstiden Mauritz Wellingk, till riksrådet Lindorm Ribbing, en av hertig Karls män i Stångebro slag, till riksrådet Konrad Falkenberg, till drottning Kristinas förmyndare riksskattmästaren Gabriel Oxenstierna, kusin till den store Axel, till den Robert Douglas, som ättlingen besjungit i »Vapenbröderna», till den store lagstiftaren Gustaf Cronhielm, den främste mannen i 1734 års lagarbete, till den bekante statsmannen och vetenskapsmannen, Rudbeckianen Gustaf Bonde. Och i deras ättelängd möter vi för övrigt namn som Soop, Kagg, Tre Rosor, Horn, Brahe, von Leuven och Wrangel.

Det är sålunda en lysande rad af »Svenska bilder», som uppenbarar sig i Carl Snoilskys stamträd. Det skjuter sina rötter djupt ned i den svenska medeltidens och nydaningstidens främsta ätter. Flöt än slaviskt blod i hans ådror, så försvann det nära nog i

det »blåa blodet» af hans svenska anor. Intet under, att den svenska historien med dess rika minnen ägde första hemortsrätt i hans diktning, och att han -- fjärran från Sverige -- kunde tillropa sin Krayner-släkts hembygd:

Fast haf och fjällen skilja,
Där har jag min rot,
är hemma mer än mången,
som sätter där sin fot.

Carl Snoilskys far Nils Snoilsky var för övrigt en utpräglad konservativ man och räknades till Riddarhusets mest avgjorda aristokrater. Under de första åren af konung Oscar I:s regering tillhörde han den mot regeringen fronderande högern. Han var ett av de två justitieråd, vilka i konseljen 1845 på det kraftigaste, om än förgäves, avstyrkte bifall till den lika arvsrätten och som här i till och med såg ett ingrepp i adelns privilegier. Vid 1847--48 årens riksdag intog han en ytterst fientlig hållning mot den moderat-liberala Posseska regeringen och fällde de starkaste ord om dess ledamöter Jmfr Chr. Stenhammar, Bilder ur Riksdags- och huvudstadslivet, III: 188.

Först år 1840 den 15 september -- vid 48 års ålder -- ingick han äktenskap med den 27-åriga *Sigrid Fredrika Juliana Banér*, dotter av överstelöjtnanten J. G. Banér och Marianne Louise von Both. Bruden hade likaledes en olycklig kärlek att glömma. I detta äktenskap föddes den 8 september 1841 greve *Carl Johan Gustaf Snoilsky*, parets enda barn.

Snoilskys moder skildras av dem, som känt henne, såsom en å huvudets och hjärtats vägnar rikt begåvad personlighet, med artistiska anlag. Hennes ritstift har tecknat det första porträttet af Carl Snoilsky som barn, det porträtt, hvilket han en gång förärade Christian Winthers maka och som, sent omsider, mot slutet av hans liv åter blev hans egendom. Den sköne gossen med de drömmande, djupa ögonen -- ett fädernearv -- och de rika lockarna var moderns avgud. Behandlade fadern honom strängt och kärvt, så var modern till gengäld i sällsynt grad eftergiven.

Hvem är hon med stämman den veka,
Som ville, men nämns inte neka,
Som ville, men kan ej bli sträng?

Snoilskys barndomshem var beläget i Klara, där nu Centraltryckeriet ligger. Huset var omgivet av en stor trädgård, och i den diktsamling, som 1881 trycktes å »den gamla tomten», sjunger skalden sin hemtrakt. Huset och trädgården vid Klara Strandgata var dock ej Snoilskys enda barndomshem. Modern var statsfru hos änkedrottning Desideria och vistades som sådan en god del av året å *Rosersberg*, därvid sonen var henne följaktig. Även denna »kära barndomsvärld» har han besjungit i en dikt från 1877.

Den gustavianska tidens skalder

Den 30 augusti 1850 inskrevs den nioårige Snoilsky i Klara högre lärdomsskola, där han stannade i sju år. Här lär han grundligen ha vantrivts. I den ståtliga dikten »Rebell» (från 1880-talet) -- om den kække frieleven, som ej ville göra avbön och taga stut -- ger Snoilsky följande interiör från skolan:

Därinne sitta gossar, bänk vid bänk,
Orörlige som i en magisk länk,
Och likt ett asplöf darrar hvarje hjärta.

Från svarta taflan med förfärlig ton
Förhör magistern i konjugation.
Vid sina frågor plägar han förunna
En liten hemsk sekund, då en och hvar
Skall göra färdigt sitt latinska svar.
Så repas upp ett namn. Då skall man kunna.
En syndare, som träffad af ett skott
Från bänken flyger upp, men stammar blott,
En lugg, ett tjut -- och grannen frågan ärfver.
Så går det på i samma exercis;
Af allt jag kan ha lärt på detta vis,
En sak är viss: jag vet, att jag har nerver.

År 1856 blev Snoilsky moderlös; den 19 augusti detta år avled grevinnan Sigrig Snoilsky i kolera, vid endast 43 års ålder. Pastor Bernhard Wadström antecknar i sin dagbok för 21 augusti d. å.: B. Wadström: Ur minnet och dagboken, II: 277.

»Man beklagar mycket hennes make och unge son, vid hvilken hon varit särdeles fästad. Denne unge grefve Carl Snoilsky känner jag, sedan han i fjol köpte min sigillsamling. Under de samtal jag då hade med honom lade han i dagen mycken belefvenhet och nobless. Man säger, att han vid sitt läroverk skall visa prof på mer än vanlig begåfning.»

Någon ersättning för den moderliga omvårdnad, han gått miste om, fann Carl Snoilsky hos moderns systrar, grevinnorna Manderström och Trolle-Bonde. I ett bref till den förra -- Ludvig Manderströms maka -- från 1881 hembär Snoilsky grevinnan Manderström ett tack och uttrycker sin glädje öfver att »fortfarande äga samma milda, ömma vän i min älskade moster, sedan barndomen kär som min andra mor». Och stundom gästade han den andra mostern å Vibyholm, det Bondeska fideikommisset i Södermanland, vilket han i ett brev från 1888 betecknar såsom »det i mitt tycke naturskönast belägna gods i Sverige, vid hvilket jag är fäst af många minnen».

Snoilskys väsende var redan då, som under hela hans liv, i allmänhet stillsamt, fåordigt och tillbakadraget; och det var endast vid särskilda tillfällen, då samtalet rörde sig om något som särskilt intresserade eller eggade honom, som den gömda elden i hans lynne bröt fram, och han kunde då bli lidelsefull, ivrig och vältalig. Men med detta tillbakadragna väsende kunde förena sig en enkel vänlighet i sättet, som verkade obeskrivligt fångslande.»

Så skildras Carl Snoilsky som gosse. Så förblev han hela sitt liv. Den medfödda förnämheten och tillbakadragenheten i hans skaplynne var icke uttryck för någon inre kyla, den var ofta endas en lava, under hvilken det glödde. Och denna glöd gav sig under ungdomsåren luft i dikter, som förtjuste kamraterna i den litterära skolklubben: *Fratres Amicitiae Veræ*, för vilken Snoilsky, ännu sedan decennier förflutit, bevarade sin ungdomstids sympati. Med en dylik varm sympati mindes han också läraren från

ungdomsåren, vilken ofta var som en äldre broder i ynglingarnas förbund, mannen av ära och tro, den gamle Bohman.

Han var en förtjusande uppenbarelse, som vann envar med vem han kom i beröring. Kamratkretsen beundrade tidigt Snoilskys poetiska försök, och ryktet om dem spred sig även till de redan till Uppsala avgångne lyceisterna. Själve Bohman skulle ha spått, att »Snoilsky blir en stor skald». Självt var han fast övertygad om sin skaldegåva. I den vittra skolklubben tålde han gärna kritiker, men han hade känslan av att gömma en skald inombords, och han kunde i ett obehövt ögonblick med naiv entusiasm utbrista till en förtrolig vän: »Jag vill bli Sveriges Lord Byron.

Som avslutning på Carl Snoilskys utdrag ur Liv och diktning kommer hans dikt om Ljubljana, Leibach i sin helhet:

Laibach (Ljubljana)

Carl Snoilsky

Den älskades hufvud
Emot min axel stödt,
I knä't den lille gossen,
Som slumrat in så sött,

Så har jag suttit länge
I järnvägskupén
Alltse'n Triest i morse
Vid dagens första sken.

Vid viken den vinblå
Jag sett Miramar:
Bland klippor af dolomit
Nu iltåget far.

Oss italienskan lämnat
Vid sista station.
Nu äro vi i Krain
Bland slaviskt språk och ton.

Där ser jag i dalen
En täck liten stad,
Längst borta en snötopp
Bland berg i dimblå rad.

Slovenska flickor,
En vacker solbrun svärm,
Med mörkröd duk om pannan
Och uppvikt lentygsärm,

På rika ängar räfsa
Det doftande hö --
I dalen sydländsk färgglöd,
Vid horisonten snö!

Hvem är du, stad, där söder

Och nord hvarann' gå mot?
Bædeker lärdt upplåter
Två läppar af högröd cloth:

Jo, staden heter Laibach,
Och Terglou denna alp ...
Alldeles! Tack orakel,
Som mig på tråden halp!

Ha, Laibach -- om den staden
Mig syns jag något vet.
En nedrig kongress jag minnes
Dock det var inte det.

Det rör mig helt personligt,
Det minne Laibach väckt --
Från Laibach ha utgått
Mitt namn och min släkt.

Utur papistisk träldom,
Allsköns förtryck och våld
En man kom lyckligt undan
I blågul fanas sold.

En dosis sydlandssol
Till reskost han tog;
Där Terglou visar vägen
Mot nordens snö han drog.

Nu, leende vackra Laibach,
Du öppnar din famn,
Som ville du återbörda
Mitt krainer-namn.

Ditt sydliga arf kanhända
Hos mig går igen ibland,
Men, tro mig, intet rycker
Mig från mitt svenska land.

Fast haf och fjällar skilja,

**Där har jag min rot;
Är hemma mera än mången
Som sätter där sin fot.**

**Det land, där en lärka höres,
Det kallar hon för sitt,
Må andra på marken tvista
Om mitt eller ditt!**

**Låt mången på egen torfva
Fritt göra sig bred!
Trots alla gårdsgårdar, klingar
Ur rymden sången ditned,**

**Min tanke och min sång
Gå på svensk melodi;
Till Sverge är jag bunden,**

Fastän som lärkan fri.

**Din blir jag icke, Laibach!
Du hörde mitt skäl.
Med dina gröna luckor
Och hvita hus, farväl! -- --**

**Men bäst jag fantiserar
Här i min fönstervrå,
Nu uppslå sina ögon
De älskade två.**

**Och från min gosses läppar
Nu morgonfriskt sprang
Mitt språk, mitt eget språk
Med segrande klang.**

Carl Snoilsky, ursvensk med slovenska rötter

Få svenskar känner till att en av vår litteraturs mest svenska poeter, Carl Snoilsky (1841-1903) som skildras i förra kapitlet, ibland till och med kallad Sveriges nationalskald, hade sina släktrötter i Slovenien. Snoilskys diktning utmärktes tematiskt av internationellt och socialt engagemang, till formen av fulländning. Han var starkt påverkad av storheter som Byron och Heine. Snoilsky själv brukade skämta om att han var osäker på hur hans efternamn skulle uttalas, om det var två- eller trestavigt. Släkten Snoilsky kom från den slovenska staden Ljubljana som på tyska heter Laibach, Slovenien var vid denna tid en del av Österrike-Ungern och tyska var det ledande språket.

Släkten hette Snoilshik men troligtvis skrevs namnet ursprungligen Znoilšek även om den svenska slovenienexperten Lena [Petrič] Holmqvist har funnit inte mindre än ett tiotal olika stavningar. Antagligen stammade familjen från orten Znojile i Krain. Ätten utvandrade på 1600-talet under förföljelsen mot protestanterna. Troligtvis under polskt inflytande ändrades namnformen till Snoilsky. Att någon förfader varit verksam i Polen kan förklara varför Carl Snoilsky engagerade sig i Polens sak - kanske mer än någon annan svensk författare. Men om Carl Snoilsky var osäker på uttalet av sitt efternamn var han däremot starkt medveten om sitt ursprung.

Så lyckas den svenske poeten slå en brygga mellan sitt nordiska hemland och dessa avlägsna trakter och erkänner en viss sydländsk impulsivitet i sitt temperament. Författaren slits mellan lojaliteten mot sina förfäders Slovenien och det egna fosterlandet. De blågula känslorna tar dock överhanden i denna emotionella brottningsmatch.:

Ditt sydliga arv kanhända
hos mig går igen ibland,
men, tro mig, intet rycker
mig från mitt svenska land.

Med hänvisning till religiös förföljelse, tillägnade den store slovenske skalden Anton Aškerc Snoilsky en dikt på dennes 60-årsdag den 8 september 1901. Alfred Jensen, som

tillsammans med Aškerc hade tolkat Snoilskys dikt till slovenska, översatte nu Aškercs hyllningsdikt till Snoilsky till svenska.

Den som i kamp ej sträckte vapen
och icke genast gav sig, feg,
var nödd att lämna fosterjorden
och måste gå från hem och teg.

Så ock din stamfar rycktes hädan:
mot nordén gick hans tunga färd,
till kylig nord, där frihet glöder
och där han fann sin nya härd.

Även om stilen för en modern läsare framstår som bombastisk, ja svulstig, så handlar dessa rader om något oerhört viktigt som jämt och ständigt måste hållas i åtanke. Det gäller inte minst när vi nu, i början av ett nytt millennium bygger det nya Europa. Vad diktraderna påminner om är att vi aldrig kan tvingas acceptera någon form av våld, förtryck eller intolerans. En människa ska aldrig behöva lämna sin kära hembygd för att hon hyser en annan religiös uppfattning, politisk åsikt eller tillhör en annan etnisk grupp än majoritetsbefolkningen.

Artiklarna och dikten - Laibach - om och av Carl Snoilsky (Samlade dikter / 2) är något modifierade och hämtade ur projekt Runeberg <http://runeberg.org/>

Fast hav och fjällen skilja...

Det är långt avstånd mellan Sverige och Slovenien. Långt från Östersjöns bräckta vatten till Adriatiska havets saltstänkta stränder. Ändå saknas inte släktskap. Den svenska fjällvärlden och det slovenska alpina landskapet skapar samhörighet. Sloveniens högsta berg Triglav, som betyder den trehövdade, är 2 864 meter högt, att jämföras med Kebnekaise på 2 111 meter.

Kanske finns det också en mental släktskap i svenskars och sloveners sätt att tänka. Många i Sverige inbillar sig gärna att endast svenskar har ordet lagom, att det är ett folk präglad av måttfullhet. Men ordet lagom finns faktiskt också på slovenska, *zmerno*. Ordet har precis samma betydelse, även om etymologin är annorlunda. Också folkloristiskt finns intressanta likheter. I de båda länderna dansas mycket, gärna vals och polka men också schottis som på slovenska stavas *šotiš*.

Sloveniens Alper och Sveriges fjäll har skapat nationer där skidsporten står högt i kurs. Det finns skäl till påminnelsen om att idrottsmannen Ingemar Stenmark länge dominerade internationell slalomsport med det slovenska skidmärket Elan. Det finns ytterligare något som förenar våra stater. Vi brukar ofta blandas ihop med andra länder: Slovenien med Slovakien och Sverige med Schweiz. En sådan okunskap hör naturligtvis inte hemma i dagens värld. Jensen var en mycket aktad och uppskattad person i den slaviska världen. Han var en trevlig sällskapsmänniska, entusiastisk, receptiv, kreativ och intresserad av allting som rörde sig i den delen av världen. Men framför allt förmedlade han sina intryck och erfarenheter till den läsande allmänheten.

Källa: IT, 2006

Sportprofiler

Stenmark och Križaj

Källa: IT, 2005

Bojan Križaj (slalom) och Ingemar Stenmark

Foto: Björn Elgstrand

Som alltid skapas kontakter, relationer, band - och därmed historia - av enskilda personer. Många svenskar har under årens lopp semestrat i Slovenien. Få svenskar, endast en handfull, är dock permanent bosatta i Slovenien. I Sverige bor däremot mellan 5- 6 000 slovenier av den första generationen (födda i Slovenien), de flesta bor i Göteborg, Landskrona och Malmö. Slovenska kulturföreningar eller slovensksvenska vänskapsföreningar finns i en rad städer: Göteborg, Halmstad, Helsingborg, Köping, Landskrona, Malmö, Olofström och Stockholm.

Jag skulle vilja påminna läsarna om några slovenier i Sverige som har profilerat sig inom sporten. Minns ni friidrottaren Miro Zalar och boxaren Armand Kranjc? Båda härstammar från Slovenien. Och om man tittar tillbaka till skidåkningen och kungarna Ingemar Stenmark och Bojan Križaj, där Bojan är sloven (foton ovan).

Armand Kranjc, boxare

Armand Kranjc, 2004

Föräldrarna Vinko och Štefania Kranjc kom till Sverige under 1960- och 1970-talen. Utöver Armand har de fått en son till. Båda är födda i Landskrona där familjen också bor.

Tidningsurklipp:

Armand Kranjc har fått en sista chans i karriären. Kranjc får chansen att den 27 mars möta den tyske världsmästaren Sven Ottke i en titelmatch om IBF och WBA-titeln. Den 36-åriga Ottke som är stor hjälte i Tyskland har försvarat sin titel inte mindre än 20 gånger. Kranjc är laddad och ser fram emot titelfajten.

– Det är en stor känsla, att det ska hända igen, säger Armand till SVT Sport och syftar på förra gången han erövrade VM-titeln.

– Det här är en stor match, men jag går inte i ringen om jag inte kan slå honom, fortsätter Kranjc. Han vet också vad som krävs för att erövra titlen i Tyskland.

– Jag hoppas att det tar slut innan full tid, Ottke är snudd på nationalhelgon i Tyskland. Närmast åker Kranjc till Miami för att få bra sparring. Det är det som behövs finslipas innan han åker till Tyskland. Och sparringpartnern är av högsta klass och ska ge Kranjc det han behöver för att komma i matchform.

- Han är en världsboxare, rankad topp-fem i mellanvikt i världen. En tuff sparring helt enkelt. Jag får hålla tummarna att det inte blir någon skada på öga eller hand. Saker som helt enkelt inte får hända.

Hur Armand ska komma åt den omöjliga Ottke är något som svensken och hans tränare redan funderat över. 20 stycken har redan försökt och misslyckats men Kranjc tror sig veta hur man ska fälla den tyske mästaren. - Ta honom på sidorna och inte jaga efter när han spriner runt i ringen. När han kommer in mot mig ska jag kontra, men som sagt inte springa efter honom för han är dökicklig själv på att kontra. Det här är sista chansen för Armand Kranjc, för vid en förlust så lägger han av.

– Ja, jag har sagt det förut, men blir det förlust är det slut.

Källa: IT, 2005

Miro Zalar, friidrott

Miro Zalar med slovenska rötter, kom till Sverige som 7-åring. Ny degerforsambassadör "Äntligen ett bra skäl att bära fotbollströja!"

Miro Zalar utnämns officiellt till ambassadör för Degerfors av kommunalrådet Robert Mörk.

-Nu har jag äntligen fått ett legitimt skäl för att som snart 50-åring gå omkring i fotbollströja! Miro Zalar, idag radiokommentator och tränare för stavhopparen Patrik Kristiansson, var nöjd när han drog på sig Degerfors IF:s matchtröja. Platsen var Valsverkets nöjeslokal i Degerfors och Miro hade precis blivit den senaste i raden av ambassadörer för Degerfors. Fastän Miro Zalar bara bodde i Degerfors från sju års ålder upp till de tidiga tonåren så har Degerfors en stor plats i hans hjärta.

– Det var till Degerfors familjen flyttade från Slovenien och det var här jag fick min nya identitet. Det var i Degerfors jag spelade fotboll och det var här jag kände ett så oerhört stort idrottsligt engagemang, om hur stor fotbollen var och att jag som pojklagsspelare omfattades av det totala fotbollsengagemanget.

Familjens flyttlass gick till Karlskrona och därmed blev det en helt annan idrottskarriär. – I Degerfors var jag målvakt, och trots att jag var relativt kort lyckades jag hävda mig bra i målvaktsspelet. Förklaringen ligger i den spänst jag hade. – Jag hade inga som helst planer på att sluta med fotbollen bara för att familjen flyttade till Blekinge. Jag började också med fotboll i Lyckeby, men det kändes inte bra. Engagemanget var inte alls det samma som i Degerfors, där ju alla levde med fotbollen och där man ibland fick spela

pojklagsmatch direkt efter idolerna i A-laget. Så Miro bytte inriktning, började med friidrott och gjorde en lysande karriär som stavhoppare, där han drog nytta av sin naturliga spänst.

"Bäst i världen"

Efter den aktiva karriären har han fortsatt som tränare och tränar nu bl.a. Patrik Kristiansson. Dessutom är han expertkommentator för sportradion. Han utnämns som ambassadör för Degerfors i samband med en föreläsning på Valsverket. Miro är i Degerfors dels som instruktör på en fortbildning för idrottslärare som arrangeras av Fotbollsakademin i Degerfors och dels för att föreläsa på temat "Att bli bäst i världen". – Någon som jag i och för sig inte blev själv men som tränare hoppas jag få lotsa fram en idrottare till världsetta.

Glad och överraskad

Tröjan är din! Säger Degerfors IF:s ordförande Leif Rosén (t.h.) till Miro Zalar

-Jag blev överraskad med samtidigt väldigt glad när jag fick förfrågan om Ambassadörsuppdraget och som ambassadör kommer jag genom mina kanaler att sprida kunskap om Degerfors. Jag har fått ett bra informationsmaterial från kommunen så jag kommer att ha bra koll på var Degerfors står idag. Kontakten med fotbollen i

Degerfors har han inte släppt.

-Även om jag dessvärre sällan har möjligheter att åka till Stora Valla så följer jag laget. Perfekt är det de gånger Degerfors IF:s matcher sänds i TV, så några TV-sända matcher har jag sett i år. Men jag följer också regelbundet föreningens hemsida.

En av de andra degerforsambassadörerna, Postens VD Erik Olsson, spelade pojkfotboll i samma lag som Miro. Tack vare talangfullhet fick han möjlighet att flytta upp två årsklasser, men upplevde att steget var för stort och tröttnade. Om du med din långa tränarerfarenhet haft en talang som hamnat i samma situation: Vad hade du gett för råd? – Jag skulle absolut ha stöttat ett beslut att fortsätta på den högre nivån och berättat om vilka mycket stora fördelar spelaren kunnat få i sin utveckling. I de här lägena kan man, med lite tålamod, få en kanonutveckling, avslutar Miro.

Miro Zalar ny degerforsambassadör; "Ett hedrande uppdrag"!

– Ett hedrande uppdrag! Konstaterade Miro Zalar sedan han blivit utnämnd till en i raden av ambassadörer för Degerfors.

Den förre världsstjärnan i stavhopp, och numera radiokommentatorn och friidrottstränaren, växte upp i Degerfors.

-När jag var sju år flyttade min familj från Slovenien (Exjugoslavien) till Degerfors och det var i Degerfors jag fick min identitet i Sverige.

Som många andra pojkar i Degerfors spelade Miro fotboll. Han var målvakt, dock

ganska liten i växten men levde på sin fina spänst.

-När jag var 13 år och min familj flyttat till Karlskrona gjorde jag ett försök att fortsätta med fotbollen, men det var inte alls på samma sätt som jag var van från Degerfors, berättar han. Så han slutade med fotbollen, satsade på friidrott istället och tog sig till den absoluta världseliten.

Källa: Miro Zalar ny degerforsambassadör"Äntligen ett bra skäl att bära ...

Helena Brglez, konståkning

Klass Seniore A Damer				
1	Annelie Servin	Malmö KK	2	1
2	Silvija Szabo	Halmstad KK	1	2
3	Helena Brglez	Landskrona GFI	3	3
4	Maria Mäki	IFK Helsingborg	4	4
5	Vibeke Nielsen	Landskrona GFI	5	5
6	Li Bäckdal	Trelleborgs KK	6	6

Fjärde fr v: Helena Brglez (/2003)

Helena Brglezs föräldrar, Ljubica och Milan Brglez kommer ursprungligen från Slovenien. Helena och hennes bror Peter Brglez är dock båda födda i Sverige, närmare bestämt i Landskrona. Helena Brglez är sedan flera år tillbaka med i Holliday on Ice.

GF Idrotts konståkning: Det finns inga genvägar till framgång, det vet GF Idrotts unga konståkare som stundtals börjar dagen med ett träningspass innan det är dags för annat arbete. GF idrotts konståkningssektion bildades 1958 och redan 1962 stod klubben som värd för SM. Där tog hemmaåkarna Gunilla Lindberg och Gunnar de Sharengard guld i paråkning. I damsammanhang har Britt Marie Stridh, Anne Svärd och Bodil Olsson vunnit SM och Bodil Olsson fick dessutom representera Sverige vid både VM och EM 1980.

Källa: IT, Helena Brglez, 2006

Forskning

Jure Piškur

PIONERERNE

Det är inte bara kulturen som är identitetskapande för människan, det finns även forskare inom olika vetenskapsgrenar samt andra – som till exempel småföretagare och läkare som har sitt ursprung i Slovenien. Här följer en artikel på danska som har blivit publicerat i Danmark och som handlar om en slovensk forskare, prof, doktor Jure Piškur från Lund.

Enzymer; Bananflue-enzym

Bananflue-enzym til kemikalier og genterapi. Mange perspektivrige, videnskabelige opdagelser sker ved tilfældighedernes spil. Penicillin blev for eksempel opdaget, da en glasskål blev glemt, og en forsker undrede sig over, at bakterierne ikke forrådnede de dele af indholdet, der var gået svamp i. Samme undren over et uventet resultat er baggrunden for det, der i dag er Jubile Kinase ApS, stiftet af professor Jure Piškur, Lunds Universitet, professor Birgitte Munch-Petersen, Roskilde Universitetscenter, og professor Leif Søndergaard, Københavns Universitet. Det er dog ikke et nyt penicillin, som er grundlag for virksomheden, men et nyt enzym, som det i midten af 90'erne lykkedes forskerholdet at identificere fra bananfluen. Dette unikke enzym har vist sig anvendeligt til både fremstilling af finkemikalier og genterapi.

Roche på banen

Enzymer er proteiner, hvis funktion er at få biokemiske stoffer til at reagere uden selv at blive forbrugt. Bananflue enzym, DmdNK, er i cellen centralt for genbrug af genetisk materiale - byggesten, men kan ultrahurtigt aktivere mange antivirale og anti-kræft stoffer.

Opdagelsen blev præsenteret på forskellige videnskabelige konferencer og en repræsentant fra et af verdens største biotekfirmaer Roche "spottede" den. De tre opfindere indledte et samarbejde med Roche om enzymet, og med hjælp fra Opfindelser & Kreativitet på Teknologisk Institut blev der i 1996 indgået en licensaftale mellem Roche og de tre forskere på den patentansøgning, der var blevet indleveret på det videreudviklede enzym.

– Selv om det er grundforskningen og den videnskabelige nysgerrighed, som driver værket, er vi glade for at se resultaterne anvendt erhvervsmæssigt, siger Jure Piškur.

Flere anvendelsesmuligheder blev overvejet, og en oplagt mulighed syntes at være genterapi. Teknologisk Institut pegede på NsGene A/S, et datterselskab til Neurosearch, som potentiel samarbejdspartner. NsGene udvikler genterapi mod forskellige hjernelidelser. Da henvendelsen kom var NsGene netop på udkig efter et "selvmordsgen", det vil sige en mekanisme, som gør, at man specifikt kan slå de celler ihjel, som man har sat ind i patientens væv, hvis noget går galt. NsGene så straks mulighederne i det nyopdagede bananflueenzym, og en licensaftale blev med bistand fra Teknologisk Institut forhandlet på plads.

Patentansøgning

Det frugtbare samarbejde førte i 1999 til indlevering af en patentansøgning på nye varianter af enzymet til brug i netop genterapi. Denne gang var opfinderne Wolfgang Knecht, Birgitte Munch-Petersen og Jure Piškur. Samtidig gik en af Jure Piskurs ansatte, Zoran Gojkovic, med lysten til at starte egen virksomhed. Jure Piskur pegede på netop brug af det unikke enzym som muligt forretningsgrundlag for en ny virksomhed.

Sammen med en partner deltog Zoran Gojkovic i forretningsplanskonkurrencen Venture Cup og vandt i 2001 førsteprisen for en forretningsplan baseret på anvendelsen af bananflueenzymet og lignende enzymer fra planter til genterapi. I 2001 blev ZGene A/S stiftet af blandt andet professor Jure Piškur, Birgitte Munch-Petersen, Wolfgang Knecht, NsGene og Neurosearch. NsGene, som havde de eksklusive rettigheder til bananflueenzymet var kun interesseret i et begrænset område og sublicenserede de øvrige

medicinske områder til det nye selskab, der i dag bl.a. arbejder på anvendelse af teknologien mod cancer i hjernen.

Det skal kunne bruges

- Som forsker har man ikke bare en forpligtelse til at skabe ny viden, men også medvirke til at resultaterne udnyttes kommercielt, siger professor Jure Piškur.
- Det er bestemt ikke sidste gang, jeg er med til at starte en ny virksomhed, og her i Lund er der gode muligheder for det, slutter professor Jure Piškur.

Fra grundforskning til virksomhedsstart

– Selv om det er grundforskningen og den videnskabelige nysgerrighed, som driver værket, er vi glade for at se resultaterne anvendt erhvervsmæssigt, siger professor Jure Piškur. Denne artikel er lavet i samarbejde med Erhvervsservicecenter for Københavns Amt, Teknologisk Institut, og Center for Opfindelser & Kreativitet på Teknologisk Institut. Center for Opfindelser & Kreativitet arbejder med ideer - udvikling af ideer, bearbejdning af ideer og realisering af ideer. Vi rådgiver opfindere, iværksættere og etablerede virksomheder i alle faser af innovationsprocessen fra idé til færdigt produkt. Den indledende gratis rådgivning er hjælp-til-selvhjælp, f.eks. i forbindelse med vurdering af ideens nyhedsværdi og markedsmuligheder. Den videre kommercielle rådgivning omfatter virksomhedskontakt, præsentation af ideen, forhandlinger om salg og licensaftaler.

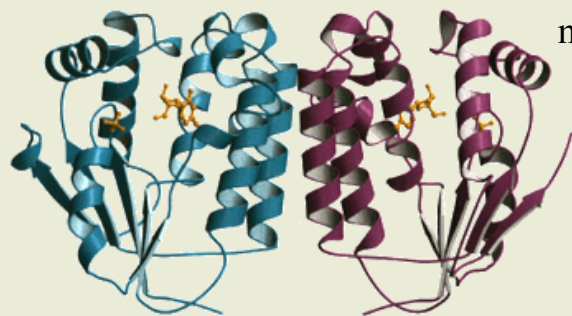
Læs mere på hjemmesiden for opfindere:

I dag /Industries Dagblad

www.opfind.teknologisk.dk eller ring på tlf.: 7220 2750.

Af Katrine Nygaard Hansen; Tre forskeres undren over et uventet resultat er baggrunden for det, der i dag er Jubile Kinase ApS.

Professor Jure Piškur är knuten till Institutionen för cell- och organismbiologi och vill utveckla nya modellorganismer som gör det lättare att förstå jästsvamparnas genetik och evolutionära historia. Det finns redan några sådana väl undersökta modellorganismen,

men professor Piškur hoppas kunna utveckla en grupp av mer ovanliga jästsvampar till redskap i laboratoriet. Detta ser han som ett led i byggandet av ett nytt högklassigt laboratorium för forskning inom molekylär genetik.

Hur uppkommer nya gener? Om genduplikationers betydelse vid omsättningen av DNA och RNA

Populärvetenskaplig forskningsbeskrivning Bilden visar den tredimensionella strukturen av ett deoxiribonukleosidkinas som vi har karakteriserat och isolerat. Detta enzym finns hos bananflugan, *Drosophila melanogaster* och det katalyserar ett reaktionssteg i DNA-syntesen. Enzymet hos *Drosophila* är unikt genom att det är utomordentligt snabbt och genom att det kan verka på en lång rad olika utgångsmolekyler. Enzymet har en rad intressanta egenskaper som lett till medicinska och biotekniska tillämpningar. På bilden ser man att kinaset är en så kallad dimer bestående av två aminosyrekedjor, den ena blågrön och den andra violett.

Komplicerade organismer, som människor, tenderar att ha fler gener än enkelt byggda organismer, som jästsvampar och bakterier. Varför är det så? De olika genernas DNA-koder bestämmer strukturen och funktionen hos olika proteiner. Proteinerna, i sin tur, bestämmer cellernas struktur och funktioner. De komplicerade organismerna är utrustade med en rad olika specialiserade celltyper och de har därför fler funktioner än enkelt byggda organismer. Under evolutionens gång skaffar sig de flesta organismer dessutom nya funktioner. Det är därför inte överraskande, att komplicerade organismer har fler gener. Men detta måste innebära att nya gener som kodar för nya funktioner ständigt uppkommer under evolutionens gång. Hur uppkommer sådana nya gener?

Det finns fyra möjliga sätt genom vilka nya gener kan ha uppkommit under evolutionen:

Professor dr Jure Piškur med hustrun Judita, årsavslutning vid Lunds universitet; 2005-12-02

- Existerande gener kan kopieras så att det uppträder två kopior av samma gen. De två kopiorna utvecklas sedan i olika riktning. Detta kallas **duplikation**.
- Delar av två olika gener kombineras till en ny gen. Detta underlättas av att högre organismers gener vanligen är splittrade i flera kodande DNA-avsnitt åtskilda av icke kodande DNA-bitar (så kallade **introner**).
- En helt ny gen kan uppstå i ett DNA-avsnitt som tidigare inte kodat för ett protein. Förvånande nog så finns det hos de flesta organismer långa DNA-avsnitt som inte kodar för proteiner.
- Gener kan överföras mellan olika arter genom så kallad **horisontell genöverföring**. Det finns till och med exempel på att bakteriegener överförts till svampar och till djur.

Alla dessa fyra sätt att bilda nya gener har visat sig förekomma i organismvärlden. Men det utan tvekan vanligaste sättet är duplikation av gener.

Duplikationer äger ständigt rum under levande organismers evolution, antingen av hela genuppsättningar (genom), av kromosomer, av bitar av kromosomer eller av enskilda gener. Ett par duplicerade gener kallas **paraloger**. Paraloger kan gå olika öden till mötes. Den ena paralogen kan försvinna eller upphöra att fungera som en aktiv gen. Alternativt kan de båda paralogerna, under inflytande av det naturliga urvalet, utvecklas till två nya gener med olika funktioner. I det senare fallet kan den gamla genens funktioner fördelas på de båda paralogerna. Då uppkommer två specialiserade gener i stället för en gen med många funktioner. Alternativt, så kan den ena paralogen behålla alla den gamla genens funktioner, medan den andra utvecklar helt nya funktioner.

Vi fortsätter nu studierna av deoxiribonukleosidkinaserna och av de pyrimidind-brytande enzymerna. Vi vill nå en djupare kunskap om enzymgenernas evolution och om de förändringar i enzymernas struktur och funktion som skett under evolutionens lopp. Vi hoppas att detta dessutom kan leda till nya medicinska och biotekniska tillämpningar.

Källa: Cell- och organismbiologi: Populärt

Lund handplockade professor i hett ämne; enzymforskaren Jure Piškur med rötter i Slovenien tror att landets EU-inträde innebär ett stort lyft för forskningen

LUND. "De första åren i EU-gemenskapen kommer att bli goda och viktiga år för den demokratiska utvecklingen i Slovenien". Det tror enzymforskaren Jure Piškur om framtiden för sitt forna hemland. Huvuddelen av sin grundutbildning har han från ett av landets två universitet, det som grundades i huvudstaden Ljubljana 1919. Landets andra ligger i näst största staden Maribor. Jure Piškur säger att den basala grundutbildningen alltid varit av god kvalitet i Slovenien. "Däremot har den högre utbildningen hämmats av gamla politik- och forskningsstrukturer som jag hoppas kommer att brytas ner under de kommande åren", säger han och menar att Slovenien behöver friskt forskarblod och mer konkurrens från övriga EU-länder och resten av världen.

Men det är inte bara nytt blod som behövs. Avancerad forskning måste också kunna finansieras. Ser man till Slovenien så är det den nya EU-medlem som satsar mest på forskning sett till andelen av bruttonationalprodukten. Den ligger strax under EU-genomsnittet på 1,98 procent. "Däremot finns det i Slovenien inte alls samma system med privata donatorer som i Sverige", säger Jure Piškur, som tillsammans med professor Lars Rönnestrand från Malmö nyligen genom Kungliga fysiografiska sällskapet fick pengar till laboratorieutrustning ur Per-Eric och Ulla Schybergs stiftelse. "I Slovenien är det mer populärt att satsa pengar till exempel ett fotbolls- eller handbollslag. Sådana ska ju också byggas upp".

Det är en brokig karriär som Jure Piškur har bakom sig innan han handplockades till Lunds universitet för att bland annat bygga upp den allt hetare postgenomiska forskningen i Lund. Han har tidigare jobbat på Arrheniuslaboratoriet vid Stockholms universitet, forskat i Australien. De senaste 15-16 åren har han haft Köpenhamn och bland annat Danmarks tekniska universitet som bas för sin forskning. Jure Piškur har också varit med och startat tre bioteknikfirmor.

"Men jag har redan börjat bygga upp laboratoriet på institutionen för cell- och organismbiologi. Jag hoppas kunna skapa en stark forskargrupp som kan arbeta med andra grupper vid Universitetet. Dessutom vill jag bidra med friskt blod i undervisningen av studenter". Och det är verkligen hett område som Jure Piškur är verksam inom. I takt med att allt större delar av sammansättningen i växters, bakteriers och djurs arvsmassa avslöjas här intresset för hur enzymer och enzymssystem påverkar cellens funktioner, speciellt uppbyggnad och nedbrytning av de "legoklossar" som bygger upp arvsmassans DNA.

"För varje dag vet vi mer om de här processerna, säger han. Men jag skulle uppskatta att hälften av alla gen- och enzymssystem fortfarande är helt okända". Jure Piškurs specialitet är att studera enzymer i många vitt skilda organismer, från bakterier till människa. "På det sättet kan man öka kunskaperna om hur den biologiska utvecklingen gått till under åtskilliga årmiljoner. Kunskaper som också kan avslöja hur gener och enzymer fungerade för två miljoner år sedan".

Och inom sitt område har Jure Piškur kontakter med forskare i en rad länder. "Jag vill speciellt nämna Slovakien och Ukraina. Det är viktigt att samarbeta också med "fattiga" länder", säger han. Sen återstår att se hur stort utbytet blir mellan EU:s 116 000 nya forskare och deras kollegor i de femton ursprungsländerna.

Stig Larsen, Sydsvenskan; må 17 maj 2004 (avskrift A. Budja)

Jure Piskur, naturvetenskapliga fakulteten, professor i eukaryot molekylär genetik fr o m
1 augusti 2004.

Edvard Pišler

Edvard Pišler föddes 1928 i Vrhnika, nära Ljubljana. Han avslutade gymnasial utbildning i Ljubljana där han också diplomerade som elingenjör vid universitetet i Ljubljana. Via sin dåvarande professor kom Pišler genom sitt intresseområde om atmosfärisk elektricitet i kontakt med Sverige och svenskarna. Han blev 1965 inbjuden till Uppsala universitet, men han kom till Sverige först 1966. I Sverige skulle han stanna under ett år. Vid sidan av sitt ordinarie arbete som forskare fortsatte Pišler att läsa vidare. Redan 1969 fick han examen som fil lic och 1971 som fil doktor. Han blev 1972 docent inom elektroteknik och började ägna sig åt forskning kring atmosfärisk elektricitet – elåskan och annat som beträffar väderlek. 1979 lyckades han fullfölja sin uppfinning om hur man kan följa väderleksförändringar med hjälp av ett datorsystem. I samband med detta har han publicerat över 70 vetenskapliga rapporter i alla möjliga vetenskapliga tidskrifter i världen. För sitt vetenskapliga systemarbete mottog han 1989 stipendiet från ASEA, ur Gunnar Engströms fond. Han publicerade sina vetenskapliga artiklar på slovenska, engelska och svenska. Fram till sin död 2001 samarbetade han även med elektroinstitutet i Ljubljana.

Foto: *Edvard Pišler*

Åskmolnet

Ett åskmoln uppstår då varm fuktig luft tvingas stiga, t.ex. genom lokal uppvärmning en varm sommardag eller då en kallfront kommer in och lyfter den varma luften. I uppströmmen sjunker temperaturen, vattenånga kondenseras. När temperaturen går under 0 grader fryser en del av de mycket små vattendropparna och formar små iskristaller. En del droppar förblir i form av vatten även under 0 grader. Man kallar dem underkylda vattendroppar. Några av de underkylda vattendropparna kolliderar med små iskristaller och fryser direkt fast på dessa. På så sätt kan iskristallerna växa i storlek. De kallas för graupel-partiklar. När graupel-partiklarna ökar i storlek och blir tyngre, orkar inte den stigande luftströmmen längre förflytta dem uppåt. De fallande stora partiklarna kolliderar med små iskristaller och underkylda vattendroppar, som är på väg uppåt. Det är dessa kollisioner som forskare tror orsakar den elektriska uppladdningen i molnet. Vid kollisionerna antar de stora graupel-partiklarna negativ laddning och de små iskristallerna studsar tillbaka med positiv laddning. De små iskristallerna vilka är lättare följer därmed uppåtvindarna till molnets topp, vilket blir positivt laddat. Graupel-partiklarna som faller ner pga av sin tyngd, ger molnets nedre del negativ laddning. Laddningen ökar tills luftens elektriska hållfasthet

uppnås. Då uppstår blixtar, antingen inne i molnet eller från moln till moln eller från moln mot mark. Molnet bildas på 30-60 minuter och är aktivt under ungefär samma tid om det rör sig om en enstaka åskcell. Cellen tar in kall luft från omgivningen, vilket bromsar uppladdningen. Det är ej ovanligt att flera celler sluter sig samman och bildar ett "cluster" vilket kan få en livslängd på flera timmar. Längs en åskfront kan celler bildas och försvinna när fronten rör sig framåt. De enskilda åskvädren kan följas på en blixtkarta från ett system för blixtkalibrering/registrering, t.ex. Svenska Kraftnäts och SMHIs BLS-system.

Ett åskväder är farligt nära om åskbullret kan höras mindre än 10 sekunder efter det att man har uppfattat blixten med ögat. Höga punkter och föremål i terrängen löper större risk att bli träffade av blixten. Elektriska ledningar och metallstängsel kan leda blixtrömmen långa sträckor. Inte sällan gräver dessutom blixten "diken" i marken med upp till något 100-tal meters längd. Dessa stannar ofta vid en byggnad med el- eller teleinstallationer. Undvik därför att stå nära föremål som är avsevärt högre än omgivningen samt långa horisontella metallstrukturer.

Källa: *Slovinci na Švedskem (2005), Edvard Pišlers eget bidrag*

Jaro Ankerst, läkare; Jaro Ankerst, universitetslektor, Medicinska fakulteten, Lunds universitet, kommer ursprungligen från Slovenien. Källa: *IT – Jaro Ankerst*

Lojze Hribar, jurist; Juridisk byrå, Tyresö; Källa: *IT, 2006*

Edit Novak, jurist; Landskrona – Ljubljana

Linné och Scopoli

Den store svenske vetenskapsmannen Carl von Linné (1707-1778) träffade aldrig personligen sin slovenske kollega Johannes Antonius (Giovani Antonio) Scopoli (1723-1788). Men de båda vetenskapsmännen korresponderade med varandra från 1760 till 1775 i ämnen som botanik, zoologi och mineralogi.

Korrespondensen - naturligtvis på latin - började med att Scopoli skickade sin bok *Flora Carniolica* (1760) om växtlivet i provinsen Krain i nordvästra Slovenien till Linné. Boken innehöll beskrivningar av många växter och djur som vid denna tid var okända för vetenskapen, och många gånger behöll Scopoli de folkliga namnen på slovenska. Boken kom ut i en andra, utvidgad upplaga 1771-72, som också sändes till Linné. I sitt tackbrev, daterat Uppsala den 17 mars 1773, skriver Linné: "*Jag förmådde inte lägga ifrån mig Din bok*

som jag hastigt läste igenom. Jag skall läsa den återigen i avskildhet, när jag återvänt till min gård där jag förvarar mina botaniska samlingar." I ett brev av den 5 januari 1765

beklagar Linné "det mycket långa avståndet som skiljer oss åt och som gör att jag under inga omständigheter kan resa till Dig för att njuta av Din närvaro och berika mig själv".

Den bevarade korrespondensen mellan de båda botanikerna omfattar sjutton av Scopolis och tretton av Linnés brev. År 1995 gav översättaren Darinka Soban i Ljubljana ut boken *Linnéjeva pisma Scopoliju 1761-1773* (Linnés brev till Scopoli 1761-1773) på slovenska och engelska. Citaten ovan är översättningar från den engelska versionen.

Konst

Franko Luin, typograf

Jen mi.

Okazis iam, ke fotisto volis, ke mi stariĝu tiel, ke mi similas al litero. Mi ne scias, kiun literon li celis. Eble O. Aŭ, se mi iom movetus unu kruron, literon Q. Mi mem ne opinias min t-i-i-i-om dika (*esperanto*).

franko

Franko Luin (1941 – 2005), svensk typsnittstecknare. Franko föddes i Trieste, Italien, och var av slovenskt ursprung. Under Frankos första levnadsår var det krig i Europa, och Trieste låg i en av skärningspunkterna. Han upplevde att hans pappa fördes bort till koncentrationsläger och tog sig hem igen efter krigsslutet. Pappans syskon hjälpte familjen med livsmedel under den perioden.

Under 1950-talet bodde familjen på högplatån utanför Trieste i den slovenska byn Repnic. Byn hamnade senare i Italien eftersom gränserna förändrades efter kriget. Luins släkt bodde på båda sidor om gränsen. Motsättningarna mellan den italienska majoriteten och den slovenska minoriteten i Trieste var hårda. Som 15-åring lärde sig Franko esperanto, och var med vid olika ungdomsarrangemang på esperanto i Exjugoslavien. Han var intresserad av esperanto både på grund av sitt genuina språkintresse, och för att esperanto är tänkt att fungera som en brygga mellan olika folk och nationer. Han påbörjade tolkstudier vid universitetet i Trieste, men beslöt sig för att lämna Italien och flyttade till Sverige 1961, när svenska företag sökte efter arbetskraft utomlands. Genom esperantointresset träffade han också hustrun Ulla och många andra som skulle bli hans vänner. Han arbetade en tid i Lund och i Malmö, kom in vid Grafiska Institutet i Stockholm 1967, där han diplomerades. Efter studierna fick han anställning som grafisk formgivare på Ericsson (1967 – 1989).

Sedan 1989 drev han eget företag - Omnibus Typografi med grafiska produkter: trycksaker och senare även hemsidor. Franko Luin började teckna bokstäver för datorbruk, och blev känd för sina typsnitt bland grafiker i hela världen. Som en utveckling av typsnitten lade han upp hela böcker i elektronisk miljö. Han intresserade sig särskilt för äldre böcker som inte längre finns att få tag i, t ex svenska författare från 1800-talet, men också böcker på esperanto och på slovenska, däribland även nyare litteratur och i något fall böcker som inte alls getts ut i pappersform, Franko hade kontakt med flera nutida slovenska författare. Han hade ett särskilt intresse för tidskrifter, som redan i ungdomen

yttrade sig så att han använde en del av mat- och busspengarna till att köpa tidskrifter, när han åkte till skolan. På 1990-talet, när Internet började användas, lade han upp en samling på 15000 länkar till tidskrifter världen över, som han kallade "Kiosken". Detta blev grunden till ett bibliotekssystem.

Frankos intresse för esperanto gick som en röd tråd genom hans liv. 1969 var han med och organiserade en internationell ungdomskongress på Tyresö. Han översatte sångtexter till esperanto, och skrev själv poesi på språket. Han var med i Svenska Esperantoförbundets styrelse, bl.a. som ordförande och som redaktör för medlemstidningen. Han var också med i det internationella esperantoförbundets representantskap under en period. Hans grafiska kunskaper och hans kunskaper i data gjorde honom till en föregångare i Internetfrågor på esperanto.

Efter flytten till Sverige under 1960-talet blev det tydligt för Franko, att han måste underhålla sitt slovenska modersmål, för att inte förlora kontakten med sitt ursprung. Han skaffade sig en vana att läsa en slovensk dagstidning, först i form av prenumeration, senare via Internet. Han deltog också i en sommarkurs för utvandrade slovener. Släkttraditionen i hans hemtrakter är stark, och slakten har sett till att hålla kontakten med honom. I Sverige höll Franko kontakt med slovener genom att vara med i den Svensk-slovenska vänskapsföreningens styrelse. De vackra slovenska sångerna, som han lärt sig i ungdomen, sjöng han när han deltog i den slovenska sånggruppen. Under sina mer än fyrtio år i Sverige lärde han sig perfekt svenska. Känslomässigt var han alltid sloven, trots att han aldrig varit slovensk medborgare.

Källa: Franko Luin, IT, 2006

Ester Ušaj Andersen

Köpenhamn, Danmark

Ibland händer det att jag frågar mig själv om vem jag är och hur jag känner, var jag tillhör. Svaren är inte så enkla. Påverkan och prägel från olika ställen av mina livsrum är flera. Alla har lämnat sin stämpel. Sverige, för att där växte jag upp, Danmark för att här har jag studerat och för att här ha funnit mitt hem för två decennier sedan...

Samtidigt berättar jag gärna varje gång att jag är född i Slovenien, där jag har haft min tidigaste barndomstid. Där i Kustlandet - Primorska har mina föräldrar fortfarande sitt barndomshem och när jag får tillfället, gör jag själv eller tillsammans med familjen ett besök dit, berättar Ester Ušaj Andersen till Maja Kres, publicerad i tidningen Moja Slovenija, januari 2006, årgång 1, nummer 1. (Artikeln har lånats och översatts av bokens författare).

Ester Ušaj Andersen

Om sanningen ska fram så fanns det inte så många tillfällen att besöka Slovenien. Som ung arkitekt har hon haft många förpliktelser, som medarbetare i en känd dansk byrå, och dessa har inte varit ringa. När hon tillsammans med maken Fleming, också en känd arkitekt, blivit självständig och öppnat en egen ateljé, blev omfattningen av arbetsuppgifterna inte mindre. Dock har hon och hennes livskamrat Fleming övervägt, vad de ska prioritera, hur mycket av arbetet de ska ta på sig, för att familjelivet inte ska bli alltför lidande.

Och vilka var orsakerna till att hon, eller rättare sagt hennes familj, lämnade det soliga Kustlandet i Slovenien? Precis som vanligt – en tillfällighet. Hennes pappa, som undervisade vid Tekniska skolan i Koper, bjöds av en vän till att besöka honom i Sverige. Här fick han snart kontakter och erbjudande om en intressant möjlighet för honom på det tekniska planet, vilket fick honom att stanna. Snart flyttade hela familjen till Sverige (Landskrona). För Ester och hennes syster började en ny tid i grundskolan, där undervisningen bedrevs på svenska, vilket från början var ett helt främmande språk för dem. Sedan fortsatte Ester sina studier i Danmark, Köpenhamn erbjöd utmärkta tillfällen för studier. Den största utmaningen på detta område var en del världsberömda namn inom arkitekturen och formgivningen. Som arkitekt ägnar Ester sig mest av allt åt olika ljusstudier. Tillsammans med sin man och några medarbetare utifrån ägnar hon stor uppmärksamhet till just ljuselementet.

Paret har en son som är 16 år och heter Jakob. Han läser på gymnasiet och sysselsätter sig gärna med musik, är intresserad av naturorienterade ämnen och är framgångsrik inom sporten. Han tävlar inom segling. Han är med i en grupp som visade sig vara duktig inom VM. Under sin uppväxt använder han således sin fritid på ett mycket rationellt sätt, dels med att vara med och segla, dels att spela piano, gitarr och ägna sig åt solosång. Familjen bor dryga tio km från Köpenhamns centrum, så Jakob kunde välja en gymnasieskola, där han kan vid sidan om alla andra ämnen ägna sig åt musik och sång. Men som det ser ut nu kommer han troligen att välja naturvetenskap. Föräldrarna kommer att stödja honom i hans val. De för ofta samtal om Jakobs framtid. Alla tre har ett gemensamt intresse – segling, därför unnar de sig segling så ofta det bara går. De har en egen mindre segelbåt. Ibland följer Ester och Fleming med sin son på tävlingar. Jakob har börjat tänka i banor om att skriva in sig på ett sommarläger i Slovenien för att läsa slovenska språket. Sådana möjligheter erbjuds vid universitetet i Koper (Capodistria).

Ester och Fleming skattar sig lyckliga, då de för några år sedan hittade ett drömhäus och köpte det. Ester menar inte att huset är en lyxvilla, hon bedömer det med ögon av en arkitekt. Det planerades och byggdes på ett bedårande vackert ställe, som fick huset att smälta samman med omgivningen, och med en utsikt över en romantisk vik, tog de båda huset direkt till sitt hjärta.

Av Maja Kres (Översättning av författaren; AB)

Karlo Pesjak, naturfotograf

Årets fotograf gästar Perslund; Naturfotograf visar Färöarna. Vid en berättarafton den 30 november på Lisas Café i Hästveda, visar Karlo Pesjak bilder och berättar under rubriken "Färöarna och dess människor".

08/03-2005; ÅSTORP Karlo Pesjak, som förra året utsågs till årets fotograf av tidningen Aktuell fotografi, gästar i kväll, tisdag, hembygdsgården Perslund med ett naturprogram som samtidigt är en hyllning till författaren Harry Martinson. Bildprogrammet är framtaget i samband med 100-årsjubileet av Harry Martinsons födelse. Till bilderna läser Karlo Pesjak naturlyrik och prosatexter av Harry Martinson, en natur- och miljömedveten författare vars intensiva närvaro i naturen och dess livsformer säkert präglades av hans hårda uppväxt i Blekinge. Karlo Pesjak - flerfaldigt prisbelönt fotograf från Hässleholm - besöker Studieförbundet med sitt vackra program om vår nobel-pristagare - den självlärde mannen som i ord beskriver både kosmos och dagdroppar.

Karlo Pesjak är en av Sveriges främsta naturfotografer, ursprungligen från Slovenien och numera boende i Hässleholm. Denna gång visar han bilder från Färöarna med dess unika natur och människor.

På bilden ovan Hässleholmsfotografen Karlo Pesjak som berättade om sina fågelupplevelser i hemkommunen. © Jan-Michael Breider

Senast ändrad: 29. November 2004 01:15

Utskrift från: www.ystadsallehanda.se

Källa: Pressen Bild, Karlo Pesjak

Källa: IT, 2006

Jože Stražar Kiyohara - Konstnär

Jože Stražar Kiyohara, född 1940 och uppvuxen i Škocjan i Slovenien.

Utbildning: Yrkesutbildning i Ljubljana, Slovenien; Studier hos konstnären Keg Haber, Södertälje (1973-77);

St Eriks Folkhögskola, Stockholm (1978-79); Konstskolan Idun Loven, Stockholm (1979-81); Vidareutbildning; på Konstfackskolan, Stockholm; Konstakademien, Ljubljana, Slovenien; Kungliga Konsthögskolan, Stockholm (2005). Konstnärligt verksam och bosatt i Stockholm sedan 1965.

Stipendier: Konstskolan Idun Loven (1981); Enskede-Årsta kulturstipendium (1983); Årsta Stadsdelskulturnämnd (1998); Gunnar Ekströms Stiftelse för Numismatisk Forskning (2004).

Foto: Gabriel Hildebrand, Kungl. Myntkabinettet

Utställningar: Sörmlandssalongen, Södertälje och Eskilstuna (1980, 1983); Vandringsutställningen Idrotten i konsten genom Sverige, (1982); Die Abend galleri, Osnabruk, Tyskland (1983); Kulturcentrum Ivan Cankar, Ljubljana, Slovenien (1985, 1988, 1989); Rydal Konstmuseum, Rydal (1990); Sommarutställning Hagaparken, Stockholm (1994); Vintersalong, Nynäshamn (1994); Vårsalong Visby Konsthall, Upplands Väsby (1998); XIII Artes Biennal (Olimpico International), Barcelona, Spanien (1999); Nordisk Akvarell Biennal: Amos Andersons Konstmuseum, St. Michel Konstmuseum och Museum i Vasa, Finland (2000); City Art Museum, Ljubljana Slovenien, (2000); International exhibition ÓArt on paperÓ, Ljubljana, Slovenien (2002); Visby Konsthall 30 x 30, Upplands Väsby (2002); Grafik triennial, Stockholm, (2003); Galleri ZDSL, Ljubljana, Slovenien (2005); Internationella medaljkongressen F. I. D. E. M. (London, England 1992; Budapest, Ungern 1994; Weimar, Tyskland 2000; Paris, Frankrike 2002; Seixal, Portugal 2004); Internationell medaljbiennal (Seixal, Portugal 2001).

Som 25-åring, tog Joze Strazar chansen att få se något nytt. Hans hemland Slovenien "släppte på tyglarna" och det blev tillåtet samt mycket lättare att åka på semester utomlands. 1965 tog han tjänstledig från sitt arbete i Ljubljana och reste till Sverige. Det enda han visste om landet var att det hade det bästa skyddet mot atombomben, en väl utvecklad bilindustri och ett bra jordbruk. Nu vet han desto mer. Joze Strazar är efter övertalning, fortfarande på semester. Som ung konstnär reste han på studieresor genom Skandinavien, Europa, Asien och Karibien.

Märkliga, framförallt intressanta är konstnärens vägar. Bland konstnärer fanns också sådana som var tvungna att vandra ut i världen, för att på nytt upptäcka att det är bara åt konsten de ska ägna hela sitt liv, för att på "egendomlig början" utvecklas till mogna och unika konstskapare. Till dessa hör också Joze Strazar, som efter många år kom till hemlandet med sina konstverk skapade i fjärran Sverige, för att presentera sig inte bara för oss som känner hans konstverk sedan länge, utan också för den bredare kretsen på hemorten. I början bestämde han sig för den skulpturala konsten som så småningom övergick till olika grafik och målartekniker.

Sina kunskaper använder han inte bara för egen konstverksamhet, han vill också lära ut och föra vidare kunskapen till andra. Många av sina skulpturer ägnade Joze åt handikappade, deras kamp, deras vilja till livet och medverkan i sporttävlingar. Detta inspirerade honom att skapa fram skulpturer som "Bågskytt", "Racer" och "Förhindrad slalomåkare". Bronsskulpturer bär egendomliga egenskaper som vi sällan kommer i kontakt med. I de karaktäristiska expressionistiska kraftfulla uttryck i Jozes bronsskulpturer märks den handikappades innersta längtan, livets kraft och deras kamp till

"existens" och rättigheter till social gemenskap.

– Jag har ett starkt intresse för sport, säger J Strazar. – med det menas bl a bågskytte och backhoppning. Sportintresset med dess rörelse och fart får ett efterkommande motiv i verken.

Jože Stražar, ateljén

För mer än fyrtio år sedan lämnade jag tryggheten till det efterlängtnade konstnärskapet.

Genom åren har mitt måleri och skulpterande utvecklats mot en allt större förenkling. Samtidigt leder min konstnärliga mångsidighet in på olika vägar. Jag skulpterar i lera samt modellerar medaljer, ofta sportmotiv i olika skepnader och sammanhang. Sedan ett antal år tillbaka gjuter jag mestadels mina skulpturer och medaljer i brons. Det är arbetsamt. Det är tungt. Det är varmt. Kanske skulle jag kunna hitta ett rakare spår till de former jag skapar. Men säkert skulle klangen och resonansen då bli en annan.

Medaljer började han arbeta med i samband med sina sportintressen. Aktiv backhoppare och bågskytt på tävlingar i Sverige och övriga Europa fick han uppleva att uppskatta medaljens värde. Han har genom åren skapat många pokaler och medaljer för

sporttävlingar. Medaljens värdering i pengar är inte hög för omgivningen, men för individen, ägaren, är pokalen och medaljen en ovärderlig skatt som bör förvaras i bankfack.

Joze Strazar strävar inte efter perfektionism, inte heller efter det estetiskt vackra. Han vill fånga rörelsen, kraften - berättelsen bakom rörelsen. Egentligen är hans mål att fånga skuggan av rörelsen, säger Strazar.

*Joze Strazar (Jože Stražar) Kiyohara, Tallkrogsvägen 107, 12260 Enskede (Stockholm)
e-mail:j.strazar@telia.com, <http://www.js.skulptorforbundet.se>*

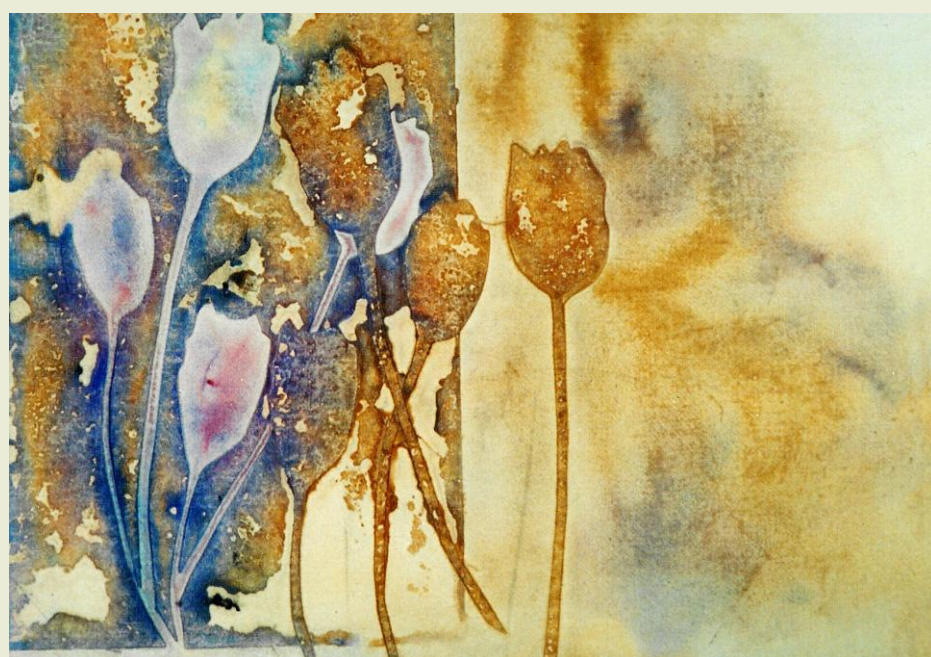
Sumiko Kiyohara - Konstnärer i Farsta

Sumiko Kiyohara

Akvaeren collage Bilden: Onigiriyama / Picknickberget, 2001

Tulpanorkestern; Sumiko Kiyohara Stazar

Sumiko Kiyohara, gift med Jože Stražar Kiyohara, är född 1951 i Nagano i Japan. Bildkonstnär, framförallt akvaeren; Född 1951 i Nagano, Japan. Bosatt i Sverige sedan 1974.

Efter gymnasiet i hemorten flyttade hon till Tokyo för att studera sociologi vid Meiji Gakuin Universitetet. 1974 kom

hon till Sverige, då tog hon upp måleriet som hon hade ägnat sig åt under hela

gymnasietiden. Samtidigt läste hon på fritidspedagoglinjen och efter studierna arbetade hon i olika skolor. Kombinerat med fritidspedagogarbetet lyckades hon ändå etablera sig i sitt konstnärskap.

Hittills har Sumiko haft ett 80-tal utställningar både inom Sverige och utomlands. Hennes vått i vått teknik i akvarellmålningar, akvarellcollage och papperstrycksteknik är några saker som hon behärskar och som ger ett starkt intryck av modern akvarell.

Varje år åker Sumiko till Slovenien för att ställa ut sin konst tillsammans med sin make. Det senaste året har hon skrivit om händelser och sina iakttagelser om landet och folkliv i Slovenien, som hon hoppas på någongång ska bli en bok av.

*Skogsbrand;
Sumiko Kiyohara Stažar*

Galleri Olivia - nytt galleri i Solna har öppnats.

Galleriet hade vernissage lördagen, den 13 dec. Just nu visas akvareller av Sumiko Kiyohara och skulpturer av Joze Kiyohara Strazar.

Källa: *IT 2006, Jože Stražar Kiyohara*

Darinka Berginc - bildkonstnär

Darinka Berginc, Foto:
Ilko Stopinšek, 2004

Darinka Berginc kommer ursprungligen från Slovenien. Hon är en välskapande konstnärinna, född 1951 i Slovenien, men bor sedan flera år tillbaka i Sveriges vackra stad Helsingborg. Darinkas konstnärliga intresse väcktes redan i de tidiga tonåren. Hon lyckades, genom åren, skapa över hundra olika

motiv i synnerhet genom att måla med olja, pastell och akvarell. Hon hämtar sin inspiration genom realistisk betraktelse. I själva verket är Darinka självlärd från början men har dock, under de tre senaste åren, varit på målerikurser utomlands. I samband med detta har Darinka vid ett par tillfällen, via Nationella kulturförbundet i Slovenien, mottagit den konstnärliga utmärkelsen. Hennes fyra mentorer är kända konstnärer, samtliga med internationell akademisk utbildning bl. a. i Milano, Florens, Sydney samt Ljubljana. Härmed har Darinkas konstnärliga skapande tagit fart på riktigt.

Utställningar

Frankrike: Lille, den första självständiga utställningen som varade i en månad, 1971

Helsingborg:

Design Art, Hälsovägen 2002

Café Söder, under Midvinterljus 2002

Restaurang Valvet 2003

Söderpunkten 2003

Artwings, Söder 2005

Magnus Ryden Bibliotek på Ängelholms sjukhus 2005

Munka Ljungby Bibliotek, Galleri Elva 2005

S:t Mikael kyrka i Ängelholm 2005

Planika, Sovensk kultur förening 2004

Slovenien, via Nationella Kultur Förbundet 2001

Slovenien, " " 2002

Slovenien, " " 2003

Slovenien " " 2004

Slovenien " " 2005

Slovenien, Kulturhuset 2005

Darinka Berginc har målat sedan barndomen, det vill säga i över 30 år. Under de senare åren har hon intensifierat sin oljemålning på duk. Hennes målningar är av olika storlekar, hon utför även målningar på beställning. Darinka målar olika motiv, till exempel blommor, stilleben, fåglar, andra djurmotiv, porträttmålningar, med mera. Darinka Berginc har vid flera tillfällen medverkat vid olika konst- och målarseminarier i Slovenien. Hon har också haft flera utställningar i Helsingborg. År 2004 ställde Darinka ut några av sina målningar vid den traditionella slovenska pingsträffen i Vadstena, samt skänkte en av målningarna som högsta pris till lotteriet för att stödja Slovenska katolska missionen i Sverige, som just då firade 40-års jubileum.

Darinka Berginc's målningar beundrades i Vadstena och överallt av många slovenska besökare och några av dem har visat stort intresset för hennes verk.

Källan: *Hemsida - Darinka Berginc (utförd av Waldemar Schwartz)*

Tanja Tuomainen, ung konstnär i Asmundtorp

Tanja är född 1990. Hennes föräldrar är Dora och Hannu Tuomainen. Doras föräldrar kommer från Slovenien och Hannus från Finland. Tanja har också en storebror som heter Elias som ska snart fylla 18 år. Han läser redan på gymnasiet.

Elias Tuomainen

Tanja går i nionde klass och måste snarast bestämma sig för hur hon ska välja vidare inför sin framtida gymnasiala utbildning. Hennes stora fritidsintresse är sång och hästar. Hon spelar piano också och är duktig.

Allt sedan Tanja var liten har hon och brodern Elias varit med i en sångkör som heter Orfeum. Tillsammans med sina vuxna släktingar har kören spelat in en del CD-skivor under senare år. Körmedlemmarna består mest av familjemedlemmar som sjunger både på svenska och på slovenska. Tanja har också uppträtt med kören offentligt vid flera tillfällen och hon tycker att det är roligt att sjunga. Det stimulerar och inspirerar henne så att hon vill gå vidare på den banan.

Tanja Tuomainen, 2005

Just nu går Tanja och övar solosång. Hennes mamma sjunger och spelar i en sånggrupp och det smittar av sig även på Tanja.

Utöver hästar, sång och musik har Tanja även andra konstnärliga intressen. Hon skriver och målar. Några av hennes alster kan vi se kopior på här.

Lejonhuvud, 2005

Tanja Tuomainen, 16 år

Tanja Tuomainen vill utveckla sina medfödda talanger. Hon är glad över att ha många olika fritidsintressen och hinner aldrig ha tråkigt.

Slovensk litteratur i Sverige

Översättningar

Den nationella Kulturdagen i Slovenien firas den 8 februari och är en officiell helgdag. Samtidigt firar man den största slovenska skaldens France Prešerens födelse (1800-1848). Kultur tycks spela en viktig roll i slovenernas liv, även om landet inte längre toppar världsstatistiken över flest publicerade böcker per capita. Även Sverige ligger högt vad gäller bokläsande så här borde finnas en potential för ett ökat litteraturutbyte.

France Prešeren (1800-1848). Källan: IT 2006

Ett imponerande stort antal svenska författare finns i slovensk översättning, det gäller såväl prosa som dramatik August Strindberg är den svenske författare som ständigt översätts, spelas och tolkas, det slovenska intresset för den svenske giganten är stort. Strindbergs pjäs *Fordringsägare* översattes till slovenska 1913, alltså redan året efter hans död och hela tiden publiceras nya och fler översättningar av Strindbergs verk.

Av Selma Lagerlöfs böcker känner man igen titlar som *Kristusove legende*, *Gösta Berling* och *Prstan Löwensköldov*. Även titlar som *Karlinci* av Verner von Heidenstam, *Kungsgatan - kraljeva ulica* av Ivar Lo-Johansson och *Ponedeljki s Fanny* av Per Gunnar Evander kan säkert identifieras. Jag talar naturligtvis om *Karolinerna*, *Kungsgatan och Måndagarna med Fanny*. Enstaka böcker av författare som Sven Delblanc, Maria Gripe,

Torgny Lindgren och Rune Pär Olofsson finns i slovensk språkdräkt - samt naturligtvis nästan allt av barnboks-litteraturens mästarinna Astrid Lindgren. Sammantaget är det imponerande. Sedan 1975 har mer än 50 svenska skönlitterära verk översatts till slovenska.

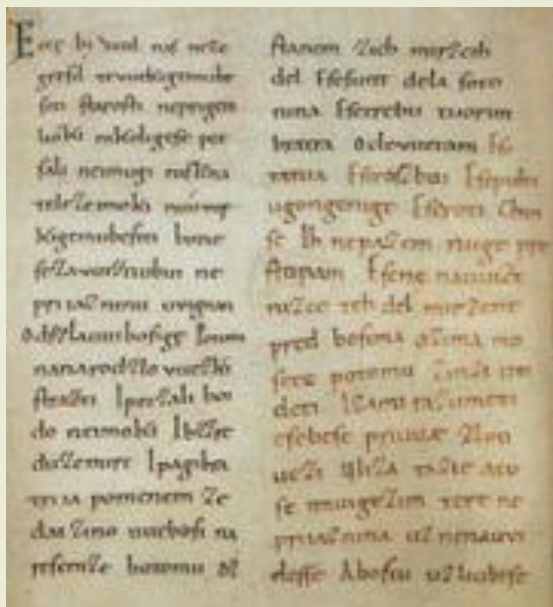
I Finland finns Kari Klemelä som översätter slovensk litteratur till finska. Milan Smolej översätter till flera språk, även till finska och slovenska.

Martin Krpan från Vrh (2004), efter original illustration, Tone Kralj

I den andra riktningen är översättningstrafiken av slovensk litteratur inte lika stor. Kultur- och översättningsgiganten Alfred Jensen översatte en del av vad som i dag är klassiker men dessa böcker går endast att finna på antikvariat. Från det senaste kvartsseket finns endast en handfull böcker i svensk översättning: *Drängen Jernej* (1982) av Ivan Cankar, *Lippizanerhästar* (1983) av Edvard Kocbek, *De lottösa* (1990) av Prežihov Voranc, diktantologin *Regnbågens sånger* (1990), med bidrag från hela Exjugoslavien, *Är änglar gröna?* (1992) av Tomaž Šalamun och *Trädet och vinden* (1995) av Dane Zajc. En del dikter är översatta av författaren Jon Miloš. *Martin Krpan från Vrh* (2004) av Fran Levstik, översattes av Torsten Sjöfors (Nydeå förlag). Årtalet inom parentes är det svenska utgivningsåret. Utmärkande är att de alla givits ut på mindre kända förlag och i små upplagor.

Böcker och skrifter på slovenska

Den äldsta bevarade texten på slovenska upptäcktes år 1807 i München bland latinska manuskript förda dit från bayerska staden Freising. Därav skriftens namn: de freisiska monumenten (Brižinski spomeniki). De är troligen nedtecknade mot slutet av 900-talet som avskrift av äldre original.

Första sidan av det andra freisiska monumentet på slovenska (900-talet)

Äldsta slovenska boken i Sverige från 1567 (30 mars 2003). Den äldsta boken på slovenska i Sverige är troligen Primoz Trubars "Catechismus" från 1567. Den första slovenska boken utkom år 1550 i Tübingen, Tyskland, med samma titel. Av den är bara ett exemplar känt. Den här är tydligen en senare utgåva av samma bok. Boken finns enligt LIBRIS (www.libris.kb.se) på Kungliga biblioteket.

Uppgiften om boken finns på adress:

<<http://websok.libris.kb.se/websearch/showrecord?nr=1232&searchId=113&bibId=3138818>>.

SLOfax 1675

Primoz Trubars "Catechismus"

Två slovenska filosofer som väckt stor uppmärksamhet, och vars artiklar då och då återfinns på svenska kultursidor, är de båda tänkarna inom den så kallade Ljubljanskolan Renata Salecl och Slavoj Žižek. På svenska finns Slavoj Žižeks *Njutandets förvandlingar, sex essäer om kvinnan, kulturen och makten* (1996) samt hans och Renata Salecls essäsamling *En liten bok om kärlek* (1997).

För utveckling av de kulturella kontakterna, t.ex. översättning av skönlitteratur är det viktigt med goda språkkunskaper. Det kan låta som en truism, men språkkunskaper är själva fundamentet i det kulturella brobyggandet. Vid universitetet i Ljubljana undervisas det på svenska, många studenter har haft svenska lektorer som Mats Hjortfors och Lena Holmqvist. Den senare blev genom sin entusiasm och långa erfarenhet - hon började 1971 och slutade 1995 - en legendarisk svensk lektor och även auktoriserad översättare från slovenska. År 2004 utkom Lena Holmqvist med en sedan länge efterlängtd Švedsko – slovenski slovar, Ljubljana 2004 (Svensk-slovensk ordbok i juni 2004). Förlaget ZRC, som ägs av Slovenska vetenskaps- och konstakademin, har aviserat utgivningen av en Svensk-slovensk ordbok (ISBN 961-6500-24-4), utarbetad av Lena Holmqvist. Ordboken gavs ut i samarbete med flera svenska akademier. Den är på 302 sidor och innehåller 23 000 uppslagsord. På webbadressen <http://www.zrc-sazu.si/www/pc/swe_slo_var.html> finns mera information om boken på slovenska.

I
N
F
O
R
M
A
T
I
O
N
S
B
L
A
D
E
T

Slovenska zveza na Švedskem

ISSN 1651-8292

Informativno

GLASILO

INFORMATIONSBLADET

Slovenska riksförbundet i Sverige

Jesen/Höst 2005

Št./Nr 12 Letnik/Årgång 4

*I
n
f
o
r
m
a
t
i
v
n
o
G
L
A
S
I
L
O*

Informativno GLASILO / INFORMATIONSBLADET
Št. / Nr 12 Letnik / Årgång 4

Izdajatelj / Utgivare: Slovenska zveza na Švedskem
Svenska riksförbundet i Sverige

Naslovna slika / Uppslagsbild:
Švedska princesa Victoria na uradnem obisku v Landskroni, 29. 4. 2005 Vir: Foto A. Budja

<u>VSEBINA</u>	<u>INNEHÅLL</u>
3 Uvodna beseda	Inledningsord
4 Slovenska zveza	Svenska riksförbundet
11 Novice iz društev	Föreningsnytt
21 Vaša pisma	Era brev
25 Reportaže	Reportage
38 Dobro je vedeti	Bra att veta
42 Humor	Humor
46 Arhiv	Arkiv
48 Naslovi	Adresser

Glavni in odgovorni urednik/izdajatelj – Huvudredaktör/ansvarig utgivare:
Augustina Budja (Stina)

Člana redakcije - Redaktionsmedlemmar
Jožef Ficko / Ciril M. Stopar Tehnični urednik/Tekniker: **Zvonko Bencek**

Naslov uredništva:

Augustina Budja
Hantverkargatan 50
261 52 LANDSKRONA
Tel. 0418– 269 26

Elektronska pošta/ E-post: **budja @bredband.net**

Prispevke pošljite na zgornji naslov do 15. novembra, 2005

Skicka era bidrag till Informationsbladet senast
den 15 november 2005

KK SLOVENIJA

c/o Rudolf Uršič
Norregata 9, 633 46 Eskilstuna
Preds.: Rudolf Uršič, 016-14 45 49

SD IVAN CANKAR C/O Jenko

N Långgatan 93
330 30 Smålandsstenar
Preds.: Branko Jenko, 0371-303 15

SD SIMON GREGORČIČ

Scheelegatan 7
731 32 Köping
Preds.: Alojz Macuh, 0221-185 44

KD SLOVENIJA

Vallmovägen 10
293 34 Olofström
Preds.: Ciril M. Stopar, 0457-771 85

SLOVENSKI DOM

Parkgatan 14
411 38 Göteborg
Preds.: Jože Zupančič, 031-98 19 37

SLOV./ŠVEDSKO DRUŠTVO

c/o Barač, Pårarpsv 37
256 69 Helsingborg
Preds.: Milka Barač, 042-29 74 92

Veleposlaništvo Rep. Slovenije

Styrmansgatan 4
114 54 Stockholm
telefon 08 545 65 885/6
faks 08 662 92 74
e-pošta vst@mzz-dkp.gov.si

SKD FRANCE PREŠEREN

Box 5271
402 25 Göteborg
Ladislav Lomšek, 031-46 26 87

SKD PLANIKA

V:a Hindbyvägen 18
214 58 Malmö
Ivanka Franceus, 040-49 43 85

SD LIPA

BOX 649
261 25 Landskrona
Lazukič Andrej, 042-702 69

SLOVENSKO DRUŠTVO STHLM

BOX 832
101 36 Stockholm
Pavel Zavrel, 08-85 72 59.

PEVSKO DRUŠTVO ORFEUM

c/o Bencek-Budja, Hantverkarg 50
261 52 Landskrona
Augustina Budja, 0418-269 26

SLOVENSKA KATOL. MISIJA

Parkgatan 14
411 38 Göteborg
Zvone Podvinski, 031-711 54 21

VELEPOSL. KRALJ. ŠVEDSKE

Ajdovščina 4/8
SI - 1000 Ljubljana, Slovenija
(+386) 01-300 02 70

Tisk/Tryckeri: Tryckhuset; COMAR-PRINT AB, Landskrona

Ovan är en presentation av Informationsbladets första, andra och sista sida. Tidskriften utgår med 48 sidor 4 ggr/år och är den enda slovenska tidskriften i Sverige.

Redaktioner för slovenska tidskrifter *Naš glas* och *Informativno GLASILO*, Slovenska riksförbundet i Sverige – Informationsbladet (2002--)

Redaktionsmöte 1981; foto: Sten Öfors

Sten och Alja Öfors har redan från början varit ledande medlemmar i redaktionen för *Naš glas* (1973-2001) Alja har även varit direktör för förlaget SVEJUG i Stockholm. Här har vi också den f d ansvarige utgivaren Adi Golčman och vidare Rada Pišler, Mihaela Barišić Hojnik och Lojze Hribar, Stockholm.

Utan Pavel Udirts fotokamera hade slovenier i Sverige inte fått samma bild av hur deras liv gestaltar sig konkret. Pavel har med sina fotografier förevigat många stora slovenska manifestationer och sammankomster. Frukter av hans arbete kom slovenerna till pass mest genom publiceringar i tidskriften *Naš glas*.

Redaktionsmöte 1983; foto Pavel Udir

Övriga redaktionsmedlemmar: Tone Jakše, Marjan Kramaršič, Lojze Hribar, Nina Kranjc, Mihaela Barišič, Rada Pišler, Rado Omota, Edvard Pišler och Vesna Jakše. Dessa och några andra har utöver Alja och Sten Öfors samt Pavel Udir utan tvivel spelat en viktig roll för att tidskriften *Naš glas* har kunnat leva och överleva i Sverige i 28 år. Tack!

Under december 2001 utkom det sista 170:e numret av tidskriften NAŠ GLAS - ISSN 0281-7772 - (se nedan) som startade 1973. Under våren 2002 började slovenerna utge en ny tidsskrift med titeln *INFORMATIVNO GLASILO* (INFORMATIONSBLADET) ISSN 1651-8292. Utgivaren är nu, precis som förr, Slovenska riksförbundet i Sverige respektive slovenska föreningar i Sverige; huvudredaktör och ansvarig utgivare under 2002 var Jožef Ficko. Från och med nr 3 (VÅREN 2003) är huvudredaktör och ansvarig utgivare Augustina (Avguštna) Budja.

Augustina Budja och Zvonko Bencek

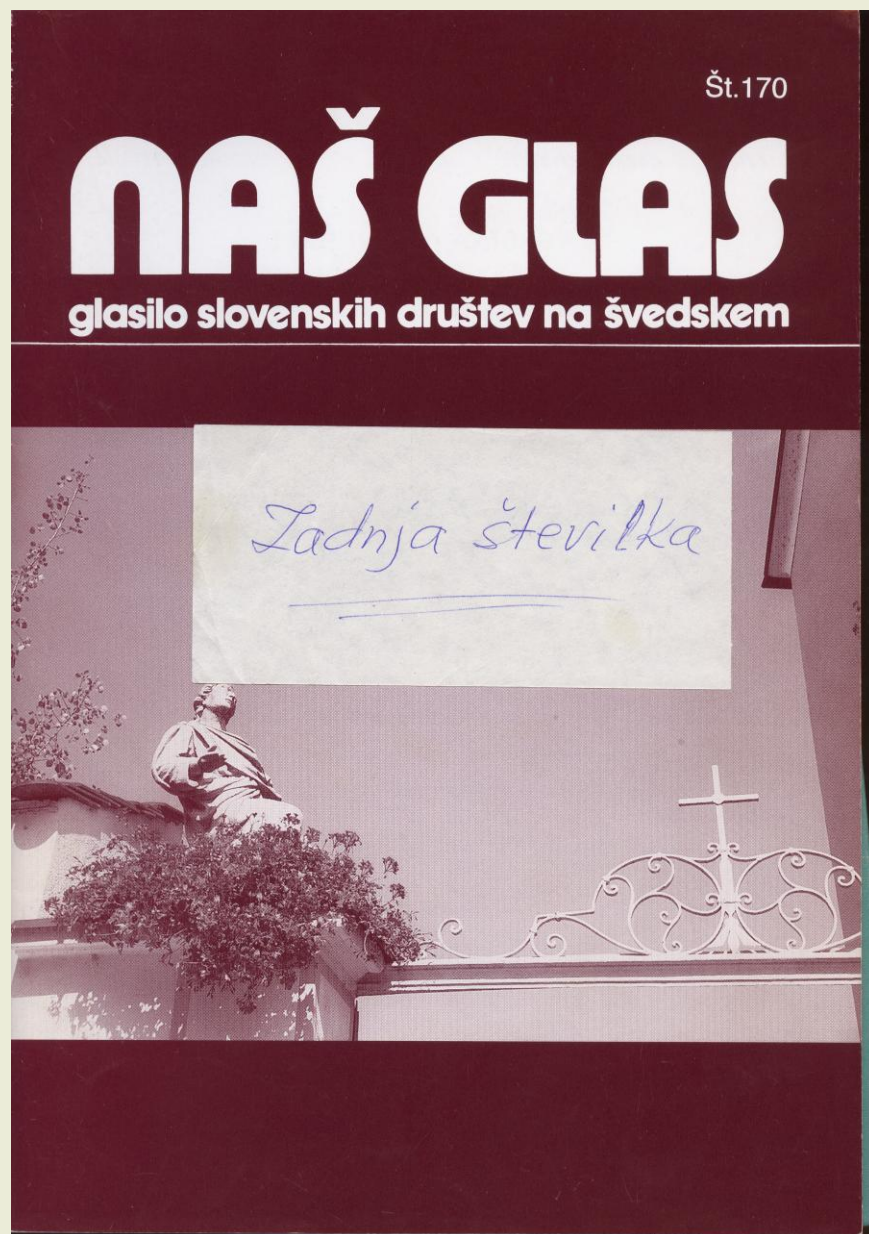
Jožef Ficko

Ciril M. Stopar

Naš Glas (Vår röst), som startades 1973, var de slovenska föreningarnas språkrör i Sverige. Den utkom med sex nummer med en upplaga på 800 exemplar och med stöd från

Statens Kulturråd. Tidningen ville bevaka slovenernas liv i Sverige samt bidra till att vårda det slovenska språket. Den utkom för sista gången med nr 170 i december 2001.

Svobodna Misel (Den Fria tanken) var en kulturtidskrift för slovenier och svenskar som startades så sent som 1984. Som namnet anger var det en helt fristående tidskrift som ville föra en kritisk diskussion i kulturella frågor. (Utgivningen upphörde under 1980-talet). Från början av 1970-talet och fram till 1991 kunde slovenier i Sverige publicera sina bidrag även i den gemensamma *Jugoslovenski list* som utgavs av dåvarande Jugoslaviska riksförbundet i Sverige.

Tidskriften Naš glas, 1973-2001

Litterär produktion på slovenska i Sverige

Om man undrar varför det finns så få böcker i Sverige översatta till svenska, då kan man undra ännu mer varför det är ännu färre böcker som är skrivna av slovenier i Sverige. Det finns allt som allt endast en handfull utgivna böcker på slovenska i Sverige. Den första publicerade boken på slovenska i Sverige är en antologi, en diktsamling med fyra slovenska poeter i Sverige representerade (Marija Hriberšek, Augustina /Avguština/ Budja, Tone Jakše och Jan Zavodlov, psevd). Den fick titeln *Štiri pota in razpotja* (Fyra vägar och korsningar), den utgavs 1979 av Svejug, Stockholm. Under senare år har dock Augustina Budja i mer eller mindre egen regi utkommit med några böcker på slovenska. På följande sidor presenteras det som finns publicerat i Sverige på slovenska, av slovenier för slovenier i litteraturvägen. Det är både svårt och spännande samtidigt att kunna lyckas med att skapa sitt eget språk och att få en röst till att kanalisera sina upplevelser i Sverige.

Augustina Budja

Född den 28 maj 1945 i Slovenien. Kom till Sverige 1964. Hon har studerat på kulturvetarlinjen vid universitetet i Lund. Augustina Budja har hittills publicerat en hel del slovensk litteratur, utgiven i Sverige.

Egna verk: Prosa och lyrik:

- 1993. Lipa: 1968-1993.** – Slovenska Bistrica : Red. Zvonko Potocnik,
2001. Sloverer i Sverige i ett globalt perspektiv. - Malmö : Högskola.
Magisteruppsats lärarutbildning. Även på internet:
<http://www.immi.se/alfa/budja.doc>
- 2002. Švedska slovnica za Slovence:** priročnik za kontrastivni študij švedskega jezika po slovensko. - Ljubljana : Založba Družina, 2002. - 259 s. - ISBN: 961-222-409-9 (Svensk grammatik för sloverer)
- 2003. 1: utgåva: Svensk-slovensk ordguide.** - Landskrona: samozaložba. ISBN: 91-974694-0-8 *Svensk- slovensk ordguide* för resor och vid samtal med sloverer.
- 2004. 2:a utgåva: Slovensko- švedski besedni vodnik na potovanjih in pri pogovorih s Švedi.** Svensk – slovensk ordguide. Bearb. uppl. - Landskrona: Självförl. 54, 58 s. - ISBN: 91- 974694-1-6.
- 2005. Slovenci na Švedskem.** Okvirno zgodovinski pregled : monografija = Sloverer i Sverige i ett globalhistoriskt perspektiv : monografi. – Landskrona : Augustina Budja, - 536 s. : ill. - ISBN: 91-974694-2-4. Slovensk text.
- 2005. Letni časi /Årstider.** Pesmi / Dikter. 2005. Landskrona: självförlag. ISBN 91- 974694-3-2. Slovenska och svenska dikter/texter.
- 2006. Sloverer i Sverige och integrationspolitiken.** (Denna bok)
- 2006. SLOVENSKA MATRÄTTER.** Receptboken; Självförlag, Landskrona
2006. 192 sidor, svensk text; ISBN 978-91-974694-5-9. Slovenske jedi.
- 2008. Slovenska informationsbladet** - Slovensko (informativno) GLASILO, Samlingsvolym, del I. Ca 500 s. ISSN 978 91-974694-7-0. Landskrona, Självförlag.
- 2008. Slovenska informationsbladet** - Slovensko (informativno) GLASILO, Samlingsvolym, del II. Ca 500 s. ISSN 978 91-974694-7-0.
- 2011. Autobiografi. Družinske podobe.** 316 sidor. Landskrona, självförlag. ISBN 978-91-6-7.
- 2012. Slovenska informationsbladet** - Slovensko (informativno) GLASILO, Samlingsvolym, del III. Ca 480 s. ISSN 978 91-974694-7-0. Landskrona, Självförlag. ISBN 978 91-974694-7-0.
- 2012. Slovenska informationsbladet** - Slovensko (informativno) GLASILO, Samlingsvolym, del IV. Ca 460 s. ISSN 978 91-974694-7-0. Landskrona, Självförlag. ISBN 978 91-974694-8-7.

Medverkat i:

- Štiri pota in razpotja. – Stockholm: Svejug, 1979.
- Šesti festival poezije in proze. – Västerås: Radnik, 1983.
- Sedmi festival poezije in proze. – Västerås: Radnik, 1984.
- Ett öppet fönster : översikt över jugoslavisk poesi i Sverige / i urval av Jon Milos ; [Nenad Andrejevic ... har själva översatt sina dikter ...]. - Stockholm : Stehag: Symposion, 1990. – 47 s. : ill. - ISBN: 91-7868-286-X
- Slovenska izseljenska književnost. - Ljubljana, 1999. (De slovenska utvandranas litterära produktion). I tre delar: 1: Slovenski izseljenci v Evropi po letu 1945: Svedska. (Slovenska utvandrare i Europa efter 1945: Sverige).
En separat sammanfattning på engelska *Slovenes in Sweden* i: Dve domovini = Two homelands. - Ljubljana, 7 (1996), s. 219-240.
- Slovenici na Svedskem: kratka statistična obravnava (2001). (Slovenes in Sweden: a short processing of statistocal Data/2001/). I: Dve domovini = Two homelands : Razprave o izseljenstvu - Migration Studies. – Ljubljana: Institut za slovensko izseljenstvo ZRC SAZU, 2001. – ISSN 0353-6777. – S. 165-183

Redaktör för: Sedan 7 mars, 2003 huvudredaktör och ansvarig utgivare för tidskriften INFORMATIVNO GLASILO, på slovenska och svenska, som utges av Slovenska Riksförbundet

i Sverige.

Augustina har publicerat biografier, debattartiklar, dikter, m.m. i olika tidskrifter och monografier i hemlandet och i Sverige: *Naš glas*, *Informationsbladet*, *Slovenski koledar*, *Rodna gruda*, *Slovenija.svet*, *Naš delavec (Naša Slovenija)*, *Naša luč*, med flera. Hon är även sångtextförfattare och skriver poesi.

En dikt av Augustina Budja följer här nedan. Dikten *Letni Časi - Årstider* är från början skriven på svenska och sedan översatt till slovenska. Olga Budja har gjort en melodi till texten och systrarna Budja har spelat in den svenska varianten på CD:n *Otorci zemlje* (Jordens barn) år 2000. Båda texterna finns publicerade i A Budjas diktsamling med samma namn – *Letni časi / Årstider*, 2005. AB

LETNI ČASI - ÅRSTIDER

Av Augustina Budja

Tak užitek! Bosih nog hodeč po pesku;
V zraku vonj cvetic, srce je polno nad!
Svet se koplje v sončnem, živobarvnem
lesku,
Na obalo ga prinesla je pomlad!

Ptice polete na jug. Pri nas dežuje;
Vse spomine splakne preč. Jesen je že.
Na obisk, otroci, pride bel božiček,
Obdari vse pridne. Zunaj pa sneži.

Sonce zmore vziti le še nad gozdiček;
Čas je za počitek. Zima nas pesti.
Dan za dnem odhaja, nikdar se ne vrne!
V duhu letnih časov zemlja se vrtil:

Za jesenjo zima se v pomlad obrne,
Da poletje z novim cvetjem prebudi!
Šole se zapro. Poletje nam prinaša
čas počitnic, kar otroke razvedri!

Trs zori. Uvelo cvetje z jas vzdihuje;
Črn oblak nemir zaseje mi v srce!
Očarljivo petje v zborih se oglašja:
»Barčica po morju plava..«, iz grl doni.

Vilken känsla, att barfota röra sanden!
Träden blommar, luften surrar, hjärtan slår...
Tidig söndagsmorgon går man ner till
stranden;
Låt oss njuta i naturen. Det är vår!
Det är härligt varje gång att höra sången
Om »Den blomstertid nu kommer..«, i en kör!
Skolan stänger sina portar för säsongen.
Det är sommar; barnen leker utanför!

Skördar mognar, vissnar blommorna på
ängar.
Molnen samlas, vemod trycker i mitt bröst!
Fåglar flyger söderut, här hemma regnar;
Sommarminnen sköljes bort. Nu är det höst.
Vi får kärt besök till jul av snälla tomten;
Barnen öppnar sina klappar. Snön tar vid.
Solen orkar knappast lämna horisonten;
Låt oss vila ut i mörka vintertid.

Åren går; så ta din chans, häng med på
spåren,
Njut av sommarminnen. Tiden står ej still!
Efter hösten rasar vintern ut mot våren;
Sommaren med blomsterängar kommer hit!

Källor:

- Tone Jakše, "Antologiji na pot". *Štiri pota in razpotja*, Svejug, 1979, Stockholm.
- Annamaria Lundberg, "Štiri pota in razpotja", *Naš glas*, marec 1980/37:13-14, Stockholm.
- Alja Öfors, "KULTURA. Žene - matere - priseljenke. Avguštna Budja". *Jugoslovanski list*, 8/3-1982:6. Stockholm.
- Mihaela Barišič, "Pa še o "jugoslovanščini" ", *Naš glas*, februar 1982, št. 61:12. Stockholm.
- Marija Hriberšek, "Pesem kot izpoved", *Jugoslovanski list*, 3.12.1985. Stockholm.
- Ivan Cimerman, "Od Bučkovec do Landskrone. Družina Budja povezana s Švedsko", *Rodna gruda*, 8-9/1989:38-39, Ljubljana.
- Branko Žunec, "Portreti iz diaspore. Med Malo Nedeljo in severnim sijem", 25/1-1990, *Vestnik*, Murska Sobota.
- "Far och dotter reser till kriget". *KVÄLLSPOSTEN, i DAG*, 2.7.1991:6-7.
- "Fick träffa sina barn i Slovenien". *KVÄLLSPOSTEN, i DAG*, 6.7.1991:10.
- Marjeta Novak K. "Zaradi ustvarjanja zaprto. Slovenka na Švedskem", *Delo*, 21/3-1996, Ljubljana.
- Janko Moder, Recenzija: Urad za Slovence po svetu, MZZ, marec 2004. Ljubljana.
- Augustina Budja, SLOVENC NA ŠVEDSKEM, Landskrona, 2005.

Mihaela Barišič – Hojnik

Mihaela Barišič – Hojnik är född 1946 i Slovenska Bistrica i Slovenien. Efter sin pedagogiska utbildning i Maribor undervisade hon i Zgornja Kungota i 13 år, ända fram till 1978, då hon flyttade till Sverige. Från 1980 var hon hemspråklärare i slovenska i Stockholm med omnejd. Under samma tid blev hon även en av reaktionsmedlemmarna för den slovenska kulturtidningen *Naš glas* (Stockholm). Mihaela har hela tiden varit medlem i slovenska föreningen i Stockholm.

Mihaela Barišič – Hojniks litterära produktion är följande:

Lyrik:

Ett öppet fönster (antologija: Överblick över jugoslavernas poesi i Sverige i urval av Jon Miloš. Slovenski del:

Mihaela Barišič, Augustina Budja.). Stockholm, Symposion, 1990.

Mihaela Hojnik: JEMLJE SE MI (Locutio 15) Prva slovenska literarna on-line revija ISSN 1580-4151 julij 2002

Mihaela Hojnik: ZGODBE IZ NARAVE (Locutio 18) Prva slovenska literarna on-line revija ISSN1580-4151 april 2003

Mihaela Hojnik: Slovenska kuharica na Švedskem, (Pesmi) 1998

Källor:

- Adi Golčman, "KULTURA. Žene - matere - priseljenke. Mihaela Barišič". *Jugoslovanski list*, 8/3-1982:6. Stockholm.
- Augustina Budja, Privat arkiv: o slovenskih literarnih ustvarjalcih na Švedskem v povojnih letih. 1995/96, Landskrona, Švedska.
- Alja Öfors, Povzetki iz pisma A.Budja v zvezi selektorske obravnave o slovenskih literarnih ustvarjalcih na Švedskem z dne 8.5.1996, Stockholm.
- Mihaela Hojnik, pesnica na Švedskem, Mačke; Ostudni verzi in zgodbe
Augustina Budja, SLOVENC NA ŠVEDSKEM, Landskrona, 2005.

Adi Golčman

Adi Golčman föddes 1941 i Dramlje, Slovenien. Han studerade i Slovenien. Under sin studietid blev han redaktör för *Tribuna* och *Katedra*. Till Sverige kom han under andra halvan av 1960-talet och till Stockholm flyttade han senare och där bor han fortfarande.

Golčman har i över 10 år varit huvudredaktör för *Naš glas* (Stockholm), medlem av redaktionen var han från 1973, då tidningen startade. Samtidigt var han också redaktör för den slovenska sidan i den flerspråkiga tidningen *Jugoslovenski list* fram till 1990.

Lyrik:

Štiri pota in razpotja, (antologija slovenske poezije na Švedskem: Marija Hriberšek, Avgušтина Budja, psev. Jan Zavodlov, Tone Jakše). Stockholm, Svejug, 1979.

Källor:

Tone Jakše, "Antologiji na pot". *Štiri pota in razpotja*, Svejug, 1979, Stockholm.

Annamaria Lundberg, "Štiri pota in razpotja", *Naš glas*, marec 1980/37:13-14. Stockholm.

Alja Öfors, *Povzetki iz pisma A. Budja v zvezi selektorske obravnave o slovenskih literarnih ustvarjalcih na Švedskem z dne 8.5.1996*, Stockholm.

Avgušтина Budja, *Povzetek iz privatnega arhiva o slovenskih literarnih ustvarjalcih na Švedskem v povojnih letih. 1995/96*, Landskrona, Švedska.

Augustina Budja, *SLOVENCI NA ŠVEDSKEM*, Landskrona, 2005.

Marija Hriberšek (1918 – 1993)

Maria Hriberšek föddes 1918 i Šmartno, Slovenj Gradec. Hon dog 1993 i Halmstad, där hon tillsammans med maken Justin och fyra söner har bott sedan 1966. Marija älskade sitt modersmål och den slovenska kulturen och slovensk litteratur låg henne varmt om hjärtat. Mellan den frodiga Mislinjadalen i Slovenien och den vidsträckta Halmstadsslätten hade Marijas livsöde fått sitt fäste. Marija Hriberšeks litterära produktion omfattar allt från journalistiken till poesi. Inom den slovenska föreningen Ivan Cankars ramar i Halmstad har hon undervisat unga slovener i litteraturkunskap och i slovensk historia. Hennes man Justin har varit hennes starka stöd, särskilt under de sista åren, då Marija blev allt sjukare. Marija Hriberšeks publikationer:

Lyrik:

Štiri pota in razpotja, (antologija slovenske poezije na Švedskem: Marija Hriberšek, Avgušтина Budja, Jan Zavodlov, Tone Jakše). Stockholm, Svejug, 1979.

Šesti festival poezije i proze (antologija. Slovenski del Avgušтина Budja, Marija Hriberšek). Samozaložba: Jugoslovensko udruženje "Radnik" Vaesteraos, 12.3.1983.

Sedmi festival poezije i proze (antologija. Slovenski del Avgušтина Budja, Marija Hriberšek). Samozaložba: Jugoslovensko udruženje "Radnik" Vaesteraos, 5.5.1984.
Utripi let, (zbirka pesmi, ur. Silva Sašel, Vera Mrdavšič in Janez Mrdavšič), Ravne na Koroškem. Tisk Grafika Prevalje, 1985.

Prosa:

Preko trnja, Dramsko delo objavljeno v Sloveniji pred letom 1966.
Uroki, Celovečerno dramsko delo, objavljeno v Sloveniji pred letom 1966.
Njena zemlja, Celovečerno dramsko delo, objavljeno v Sloveniji pred letom 1966.
Tri enodejanke, Dramsko delo, objavljeno v Sloveniji pred letom 1966.
Bibliografija NOB, Knjiga o Prežihovem Vorancu, (zbornik), Slovenija.

Källor:

Tone Jakše, "Antologiji na pot". *Štiri pota in razpotja*, Svejug, 1979, Stockholm.
Annamaria Lindberg, "Štiri pota in razpotja". *Naš glas*, marec 1980, št. 37, Stockholm.
Janez Mrdavšič, "Marija Hriberšek: Utripi let". *Utripi let*, 1985, Grafika Prevalje.
Vito Sternén, "Portret rojakinje", *Jugoslovanski list*, 26.11.1985:9, Stockholm.
Adi Golčman, "Odmevi časa", *Naš glas*, december 1985, št.72:10-11. Stockholm.
Alja Oefors, "Marija Hriberšek", *Jugoslovanski list*, 8.3.1982:6, Stockholm.
Avgušтина Budja, Povzetek iz privatnega arhiva o slovenskih literarnih ustvarjalcih na Švedskem v povojnih letih. 1995/96, Landskrona, Švedska.
Augustina Budja, SLOVENC I NA ŠVEDSKEM, Landskrona, 2005.

Tone Jakše

Tone Jakše föddes 1944 i Škrjanče vid Novo mesto. Gymnasialutbildningen avslutade han i Novo mesto. Här valdes han under två år till redaktör för skoltidningen Stezice. Han fortsatte senare till Ljubljana, där han läste bibliotekskunskap och slovenska. Efter utbildningen (1974) flyttade han till Sverige. Här skulle han egentligen bara stanna under några månader, men det blev 14 år i stället. Till att börja med arbetade Tone med allt möjligt, senare fick han ett biblioteksjobb på Stockholms stadsbibliotek. Han började även med utgivningen av föreningstidningen i Stockholm, vilket senare blev en slovensk tidskrift *Naš glas* (1973 -2001). Tone Jakše var en av de första slovenska reportrarna vid Sveriges Radios P2, ledare för ett program för slovenier i Sverige; han samlade information och förberedde några program om slovenier i Sverige, som sändes i svensk TV. Till Slovenien återvände han 1980 och fick en anställning vid tidningen Slovenski list. Där blev han kulturredaktör.

Publikationer:

Lyrisk:

Štiri pota in razpotja, (antologija slovenske poezije na Švedskem: Marija Hriberšek, Avgušтина Budja, Jan Zavodlov, Tone Jakše). Stockholm, Svejug, 1979.

Prosa:

Knjžni komplet Drobci iz naše preteklosti:

Dolenjski obrazi, 1996.

Naše korenine, 1998

Iz takih korenin, 1999

Poti iz sanj, Samozaložba Novo mesto, 2003 (Ponatis 2004 - Mestna občina Novo mesto in dr.

Källor:

Tone Jakše, "Antologiji na pot. *Štiri pota in razpotja*, Svejug 1979, Stockholm.

Annamaria Lundberg, "Štiri pota - in razpotja", *Naš glas*, marec 1980, št. 37:14. Stockholm.

Alja Öfors, "Veš, poet, svoj dolg?" *Naš glas*, junij 1980, št. 39/40:14-15. Stockholm.

Avgušтина Budja, *Povzetek iz privatnega arhiva o slovenskih literarnih ustvarjalcih na Švedskem v povojnih letih. 1995/96*, Landskrona, Švedska.

Alja Öfors, *Povzetki iz pisma A. Budja v zvezi selektorske obravnave slovenskih literarnih ustvarjalcev na Švedskem z dne 8.5.1996*, Stockholm.

Tone Jakše, *Poti iz sanj*, Samozaložba Novo mesto, 2003 (Ponatis - Mestna občina Novo mesto in drugi, 2004)

Augustina Budja, *SLOVENCİ NA ŠVEDSKEM*, Landskrona, 2005.

Branislav Kalčevič

Branislav Kalčevič, född 1954 i Postojna, Slovenien. Studier 1973-78 vid Filosofiska fakulteten, universitetet i Ljubljana.

Brane Kalčevič är gift med Ingela Sellin Kalčevič. De har tre barn: Mirjam, Kornelija och Simon.

Kalčevič kom till Sverige 1984 och var då professor i filosofi och psykologi. Då

hade han också läst svenska vid universitetet i Ljubljana för lektor Lena Holmqvist. Han fick arbete på Institutet för Bibelöversättning i Stockholm där han fortfarande är verksam. De arbetar med bibelutgåvor på minoritetsspråk i Ryssland, Kaukasien och Centralasien. Hittills har Institutet översatt och publicerat biblar, nya testamenten och enstaka bibelböcker på över 60 språk.

I Sverige bedrev Kalčevič studier vid Institutionen för slaviska och baltiska språk, Stockholms universitet, han blev fil.mag. i slaviska språk med uppsatsen "Kyrkslaviska Psaltaren 1658. Mellan Ostrogbibeln och Elisabets Bibel. Jämförande text- och språkanalys". Han forskar främst i textologiska och grammatikaliska revisioner av kyrkslaviska Bibeln. Skriver artiklar i olika tidskrifter. Förutom i Sverige har han studerat och arbetat i England, Finland, Israel och Ryssland.

Familjen Kalčevič: Ingela och Branislav samt barnen Mirjam, Kornelija och Simon

Medverkat i:

-Jag fruktar för dig, mänsklighet. Invandrarnas kulturcentrum. Stockholm, 1987.

-Bulletin Nr 1/2001. Stockholm, Sällskapet för studier av Ryssland, Central- och Östeuropa samt Centralasien.

-Bulletin Nr 1/2002. *Språken i Ryssland 1870 och 2000*. Stockholm, dito

-Bulletin Nr 1-2/2005 *Fran Levstik: Martin Krpan från Vrh*. Stockholm, dito

Svensk MissionsTidskrift Nr 4. Svenska Institutet för Missionsforskning, Uppsala, 2003.

-Naš glas, slovenska föreningarnas tidskrift i Sverige.

-Informativno Glasilo, slovenska föreningarnas tidskrift i Sverige.

Källa: Branislav Kalčevič, 2006

Gabrijela Karlin

Gabrijela Karlin föddes 1936 i byn Godemarci i Slovenien. Gabrijelas far var kyrkomusiker och mor körsångerska. Allt detta präglade Gabrijelas uppväxt i Slovenien. Till Sverige kom Gabrijela på släktbesök tillsammans med sin make Leopold Karlin och sonen Leopold 1966. Sonen var då 3 år gammal. Från början var det meningen att familjen skulle stanna i Sverige under ett eller två år. Snart kom det två barn till – Robert och Simon - och familjen Karlin stannade i Sverige för gott. Gabrijelas man gick bort 1989 och hon bor fortfarande kvar i Landskrona. Under 1960-talet var det lätt att få arbete och tillgången på lägenheter var stor, så det kändes helt naturligt att bli kvar i Sverige.

Publikation; medverkat i:

Slovenska katoliška misija 40 let (1962-2002). Broschyren i samarbete med Augustina Budja och Zvone Podvinski. Kronologisk historisk översikt, tiden från 1962 do 2002. Utgivare: Slovenska katolska missionen i Sverige, Göteborg 2002.

Källor:

Augustina Budja, *Povzetek iz privatnega arhiva o slovenskih literarnih ustvarjalcih na Švedskem v povojnih letih*. 1995/96, Landskrona, Švedska.

Augustina Budja, *SLOVENC I NA ŠVEDSKEM*, Landskrona, 2005.

Rado Omota

Rado Omota föddes 1938 i Ljubljana. Redan i Slovenien och senare i Sverige publicerades han ofta under pseudonym Tone Žvrglja. All publicering – från översättningar, satirer och andra artiklar samt boken Slovenien från forntid till nutid – är bara en hobby för Omota. Rado Omota har under många år varit teknisk redaktör för slovenska tidskriften *Naš glas*, Stockholm.

Omotas publikation:

Prosa:

Slovenija od pradavnine do današnjih dni, Slovenien från urtid till nutid, Izdalo glasilo slovenskih društev na Švedskem Naš glas, Tiskarna: Reklam-specialisten, Stockholm 1991.

Källor:

Rado Omota, Förord, *Slovenija od pradavnine do današnjih dni*, Sundbyberg, oktober 1991.

Avguština Budja, Povzetek iz privatnega arhiva o slovenskih literarnih ustvarjalcih na Švedskem v povojnih letih. 1995/96. Augustina Budja, SLOVENC I NA ŠVEDSKEM, Landskrona, 2005.

Rado Omota

Zvone Podvinski

Zvone Podvinski föddes 1956 i Brežice i Slovenien. Under sin barndom levde han i församlingen Pišce. Gymnasieutbildningen gjorde han i Maribor. Sedan fortsatte Podvinski sina studier vid Teologiska institutionen i Ljubljana och de sista tre åren avslutade han i Maribor. Han prästvigdes 1982 i Svete gore nad St Peter pod St. gorami. Han fick sin första tjänst i Slovenska Bistrica (1982-84). Senare flyttades han till Trbovlje (1984-87) och slutligen kom han som kyrkoherde i St. Lovrenc na Pohorju (1987-93). Till Sverige kom Zvone Podvinski den 13 augusti 1993. Han tog över den slovenska själavården efter slovenske prästen Jože Drovc som bodde och tjänstgjorde

bland slovenerna i Sverige under 17 år. Den Slovenska katolska missionens säte finns sedan länge i Göteborg och där blev Podvinski stationerad som rektor för Slovenska katolska missionen i Sverige.

Podvinski besöker varje månad flertalet städer och orter i Sverige, där det bor slovener i större omfattning. Detta utgör 1000-tals km bilkörning per år. Ibland besöker han även slovener i Norge och Danmark. Hans uppgift i Sverige är främst att hålla gudstjänst på slovenska, men han förrättar även dop, bröllop och begravningar bland slovener i Sverige. Vadstena med den heliga Birgittas kloster och kyrka har blivit slovenernas kulturella centrum i Sverige. Under slovenska prästens försorg träffas slovenerna (pilgrimer) från hela Sverige årligen i Vadstena under Pingsthelgen för en gemensam gudstjänst som avslutas med ett kulturprogram och fest sedan 32 år tillbaka (1974 – 2006). Zvone Podvinski introducerar och stödjer slovensk litteratur i Sverige. Den slovenska katolska missionen i Sverige bildades 1962. I samband med detta firande utgav man år 2002 i Slovenien vid förlaget DRUŽINA i Ljubljana en slovensk lärobok som ska hjälpa slovenerna i Sverige att med egna studier bättre behärska det svenska språket. Boken heter ŠVEDSKA SLOVNICA ZA SLOVENCE, Priročnik za kontrastivni švedskega jezika po slovensko (i svensk översättning SVENSK GRAMMATIK FÖR

SLOVENER, en handbok för kontrastiva studier av det svenska språket på slovenska). Boken har 260 sidor och är mycket lätt överskådlig.

Zvone Podvinskis publikationer:

Prosa:

Sveti Lovrenc na Pohorju skozi stoletja. 1091-1991. (Zbornik. Uredniški odbor dr. Jože Mlinarič, zgodovinar; g. Anton Ožinger, škofijski arhivar; g. Zvone Podvinski, župnik pri Sv. Lovrencu na Pohorju). Založba Krajevna skupnost Sv. Lovrenc na Pohorju. Tisk G. Z. P. Mariborski tisk, Maribor, 1991.

Dve domovini. Inštitut za slovensko izseljenstvo. Razprave in članki. *Folklorno življenje med Slovenci na Švedskem (The folklor life among Slovenes in Sweden)*. ZRC SAZU Ljubljana 2001/14.

SLOVENSKA KATOLIŠKA MISIJA NA ŠVEDSKEM 40 LET; Kronološko zgodovinski pregled od leta 1962-2002, *Folklorno življenje med Slovenci na Švedskem*. Izbor in zapisi Augustina Budja in Gabrijela Karlin, založba Slovenska katoliška misija na Švedskem – Zvone Podvinski, s pomočjo ID Slovenija v svetu in Ministrstva ZZ - Urada RS za Slovence v zamejstvu in po svetu. Göteborg 2002.

Källor:

Zvone Podvinski, *Avtentični podatki* podani avtorici tega članka Avguštini Budja v Landskroni, dne 1. 9. 1996.

Avguština Budja, *Povzetek iz privatnega arhiva* o slovenskih literarnih ustvarjalcih na Švedskem v povojnih letih. 1995/96, Landskrona, Švedska.

Avguština Budja, *Povzetek iz privatnega arhiva*; Dve domovini 2001.

Augustina Budja, *SLOVENCİ NA ŠVEDSKEM*, Landskrona, 2005.

Övriga kulturarbetare, musiker och författare

Det finns ett stort antal artikelförfattare och kulturarbetare bland slovener i Sverige. I flera slovenska tidskrifter som publiceras både i Slovenien och i Sverige finns det många bidrag publicerade genom åren. Det kan röra sig om reportage, kronologier, dikter, rapporter om föreningens arbete, nyheter, diskussionsartiklar med mera. Min ambition var att fånga det mesta som gäller artiklar från slovener i Sverige, dock saknas det säkert en hel del på dessa sidor eftersom jag av olika skäl inte har kunnat samla ett fullständigt material till skriften. Jag har gått igenom *Naš glas*, *Informationsbladet*, *Naš delavec*, *Rodna gruda*, *Naša luč*, *Svobodna misel*, *Slovenija.svet*, med flera och plockat ut olika författares namn. I de fall där jag hade tillgång till foto är även dessa bifogade.

OBS. Samtliga foton är tagna ur författarens eget bildarkiv. Kvaliteten kan variera och urvalet framstå som ofullkomligt på grund av luckor i datoteket.

Marija
Hriberšek

Augustina
Budja

Mihaela
Barišič

Rada
Pišler

Adi
Golčman

Alja
Öfors

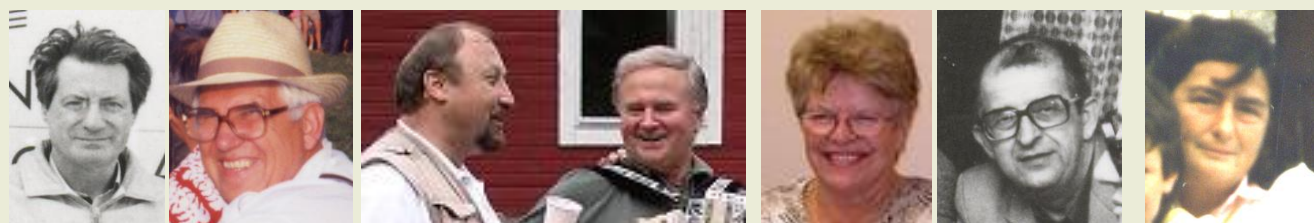
Ciril
Stopar

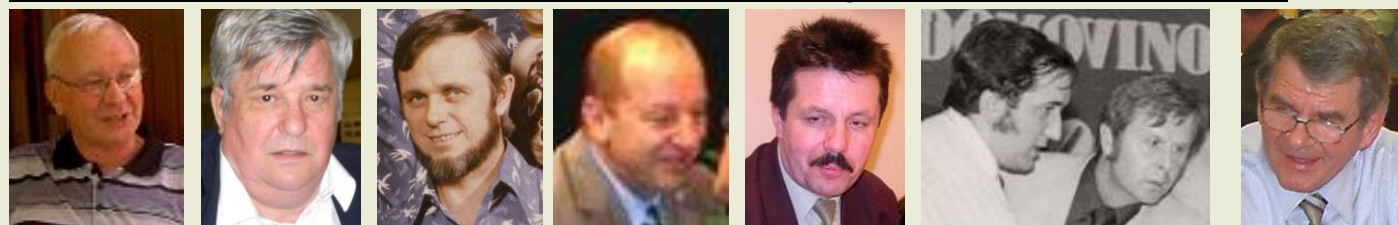
Suzana
Seč-Pucko

Tomi Vitanc Olga Budja Jože Stražar Angela Budja August Budja Ilko Stopinšek Zvonko Bencek

Rado Omota Ferdinand Urbančič Zvone Podvinski Viktor Semprimožnik Štefanija Bergh (Lešnik) Pišler Marija Laznik

Jerko Bajt Jožef Bergoč Peter Bernardi Branko Jenko Alojz Macuh Milan Starc Štefan Zrinski Janez Zbašnik

Janez Budja Štefanija Budja Janez Bajt Alojz Hribar Hedvika Bencek Rozalija Knez, umetnica Suzana Macuh Ana Kokol

Marjan Kramaršič Anne-Marie Budja Gabrijela Karlin Tanja Tuomainen Therese Budja Robert Karlin Ivanka Franseus Pavel Zavrel

Lotta Karlin Bernardka Budja Dora Tuomainen Lenka Molin Dominika Kostanjevec Matej Bencek Ivan Likar

Leonida Kembro Kerstin Karlin Leopold Karlin Inger Bencek Simon Karlin Marjeta Pagon Darinka Berginc, *umetnica*

Franc Franseus Jože Myndel Andrej Pagon Jožef Ficko Silvana Stopar Nada Žigon Danni Stražar

Justin Hvala Janez Rampre Andreas Holmersson Marjana Ratajc

Slovenska kuturfestivalen i Stockholm, 1986; en gemensam låt: "Pojo naj ljudje!" = Låt människor sjunga!

Utöver dessa slovenska och svenska skribenter, diktare, musiker, sångare och kulturarbetare ovan finns det många fler som har skrivit, publicerat, komponerat, sjungit och spelat i Sverige, både på slovenska, svenska och på andra språk. En fullständigare översikt finns att tillgå i slovensk monografi *Slovensci na Švedskem* (A Budja, 2005).

Therese Budja Laudon – Dikter och teckningar

Therese Budja Laudon är en av 4:e generationens slovenska. Mormorsmor Angela Budja, mormor Augustina och mor Anne-Marie är Thereses förfäder. Mormorsmor och mormor kom till Sverige **Välkommen!**, mamma Anne-Marie och Therese är födda i Sverige.

Therese har nu själv hunnit bli mor. Den 9 januari 2006 födde hon en son som ska heta Isak.

När Therese var fyra år följde hon med sin mormor Augustina till Slovenien. Året var 1991. Just under den tiden förklarade Slovenien sin självständighet den 25 juni och den 26 juni bröt kriget i Slovenien ut. Hon minns hur skrämda människorna var under det 10-dagar långa kriget, fast hon ännu var så liten än. Tillsammans med sin gammelmormor Angela Budja och då 10-åriga morbror Matej Bencek tillbringade de flera timmar om dagen i gammelmormors källare i Mala Nedelja för att skydda sig för eventuellt bombanfall.

Under kriget i Slovenien (juni/juli 1991); fr v: två svenska journalister från Aftonbladet, en med då 4-åriga Therese Budja Laudon i famnen, mellan dem står mormorsmor Angela Budja samt mor Anne-Marie och morfar Zvonko. Foto: mormor Augustina Budja.

Faran var dock över efter ett 10-dagar långt krig, då mamma Anne-Marie och morfar Zvonko kom till undsättning från Sverige. Rädslan och ovissheten under dessa dagar kommer Therese aldrig att kunna glömma, de kommer alltid att bli kvar i hennes minne. Therese skriver dikter och är duktig på att teckna. Hästar är hennes favoritmotiv. Hon var 16 år när hon skrev dikten som följer.

*Thereses dop 1987, med båda föräldrar
Anne-Marie Budja och Magnus Laudon*

SJÄLVBIOGRAFI

Av Therese Budja Laudon

Jag lever ett lugnt liv
På Maskrosvägen 8 på dagarna.
Går ut med hundarna,
Skyfflar hästskit och rider.

Jag lever ett lugnt liv
I närheten av en gödselstack.
Jag är häljarpare.

Jag har hört bomberna falla
I ett avlägset land,
När jag satt i min mormors
Lugnande famn.
Jag har inga vingar,
Men är ett orkanöga,
Jag stormar och bär mig åt.
Fast inuti är jag lugn och fridfull.

Jag lever ett lugnt liv
Med ständiga påminnelser
Om mina förpliktelser.

Jag är som en plockad gås,
Där vattnet ständigt rinner
Av min nakna hud.

Kvinnor ska vara stöpta
I samma form.
Min mamma uppmuntrade mig
Till att vara mig själv.

Jag hungrar efter livet
Och letar efter sanningar.
Men idag kan jag inte göra
Något åt det.

Så jag längtar lite till.
Fast att jag blir förkrympt och grå.
Jag längtar...
För att det är så det ska vara.

*Fyra generationer i familjen Laudon: pappa
Magnus, gammelfarmor Hilpi och farfar
Åke. I Hilpis famn lilla Therese Laudon.*

Året var 1987.

Matej Bencek, Landskrona

Lokala Nyheter

Lördag - 29 Nov

Företagsrocken rullar vidare

Trångt, svettigt och ett härligt tryck var det när andra omgången av företagsrock avgjordes på Tages igår.

2003-11-28. Igår avgjordes andra omgången av Företagsrocken. Det var betydligt mer folk på Tages denna omgång och när Väskshopen äntrade scenen som sista band för kvällen var det fullt ös på dansgolvet.

- *Det här är riktigt bra. Hade det inte varit så att mina arbetskamrater på Sandåkerskolan hade spelat så hade det varit solklart vem jag hade röstat på, sa slöjdläraren Per-Magnus Svensson.*

- *Väskshopen har egentligen inte här att göra idag. Dom ska ju spela på fredagar och lördagar, sa en annan. Och visst var dom duktiga.*

Matej Bencek med sin nevös Thereses Nyfödde son Isak, januari 2006

Rockgruppen Väskshopen, 2003

Källa: IT, Landskronadirekt

Matej Bencek till höger, på orgel; Landskrona, Tages

Och så var det dags igen att tävla på Företagsrocken under november och december, år 2004. Den duktiga *Väskshopen* vann äntligen första pris och de kommer att få en gratis inspelning av en CD, vilket de kommer att göra under några omgångar.

Året har nu hunnit bli 2005 och 2006, rockgruppen har nu hunnit spela in några låtar, men jobbar fortfarande på att författa, komponera och spela in flera. Matej Bencek är en av medlemmarna i gruppen *Väskshopen*, han spelar piano och orgel. Ibland hjälper han med vokalen också. Matejs båda föräldrar kom till Sverige under 1960-talet från Slovenien, själv är han född i Sverige 1981. Matej älskar all slags musik och att spela själv – piano, orgel - och att umgås med flickvännen Frida och kompisarna är det bästa han vet att syssla med på sin fritid.

Alenka Černec – en europé

Alenka Černec studerade vid Skandinaviska Ledarhögskolan, Landskrona

Under Triglav; Alenka medverkade för utvandrarnas vinterskola i Slovenien, där man läste slovenska språket

... På bilden fr v: två slovenska europeér - Alenka Černec med enkollega Irena Simonič – Kralj från Sindelfingen vid Stuttgart, Tyskland (2003).

Vogel som centrum för umgänget.

Alenka Černec från Landskrona kom till Vogel i Slovenien från Tyskland. I mer än tre år arbetade Alenka i Stuttgart på ett större dataföretag. ”Jag känner mig som europé!” har hon sagt till en tidning *Rodna gruda* i Slovenien. Alenkas föräldrar Milena och Alojz samt hennes bror Matjaž bor i Sverige, där Alenka föddes. Efter gymnasial utbildning i Landskrona begav hon sig till USA för att läsa vidare. Hon har studerat i USA, Storbritannien och i Spanien och hon arbetade i Tyskland i tre år. Överallt har hon lämnat kvar en del av sig själv och överallt kände hon sig hemmastad. Alenka har nu slutligen bestämt sig för att stanna kvar i Europa. Hon talar flytande svenska, slovenska, amerikansk engelska, spanska, tyska och lite serbokroatiska. Det vill säga att Alenka är sexspråkig.

Nu fortsätter Alenka att studera vidare i Sverige vid Lunds universitet. **Multikulturella** Alenka Černec är utan tvivel ett bra exempel på hur unga slovenier utomlands kan skaffa sig en bättre utgångspunkt i livet, genom att satsa på språkkunskaper och bli flerspråkiga. I sin tjänst kommunicerar Alenka dagligen med företrädare i alla dessa länder vilkas språk hon behärskar. Detta borde unga generationen ta till sig mera påtagligt var de än kommer ifrån eller var de än lever i världen. Helt klart! Den Europeiska Unionen eftersträvar just att unga människor som har modet i behåll för att ta vara på sina etniska rötter och utnyttja dessa till sin egen och andras nytta.

Slogan **multikulturell** hörs ofta och överallt i Europa – i Sverige, Tyskland, Slovenien, med flera länder, men det är inte mycket som görs för att i praktiken uppnå ett multikulturellt samhälle i respektive länder. Begreppet multikultur innebär ju att människor har ett brett perspektiv, förståelse och tolerans mot det annorlunda, mot andra som har olika syn och omvärldsuppfattning runt om, vilket är en konsekvens av deras egen och andras annorlunda etniska och kulturella bakgrund.

Text och foto: Ivan Merljak, Ljubljana

Alexander Westerlund, 16 år

Alexander föddes 1990. Han har en lillebror Andre Westerlund, 14 år och en lillasyster Amanda Molin, som nyligen fyllt 9 år.

T v: Alexander och hans mor Helena Molin, 2005

T h: kusin Charlie Solve, nästkusiner David och Daniel Kembro samt Alexanders lillebror Andre, 2006

Alexanders mamma Helena är född i Sverige av slovenska föräldrar Augustina och Martin Prevolnik som invandrade under 1960-talet från Slovenien.

Vid 15-årsålder fick Alexander en moped. Tyvärr gick det snett med mopeden, så han blev utan den under en tid. Han går fortfarande i nionde klass på en grundskola i närheten av där han bor. Eleverna har redan fått välja vilken linje de vill läsa på gymnasiet. Svaren på sin ansökan kommer de att få först under sommaren.

Fr h: Alexander, farfar Willy och far Tommy Westerlund, på Alexanders konfirmationsdag, 2005

Alexander eller Alex som han brukar kallas har många kompisar i Häljarp. Hans föräldrar Helena och Tommy Westerlund separerade när han fortfarande var liten, men de umgås när de firar något eller om de behöver samtala om barnen med varandra.

Alexander bor med sin mor, hennes man Peter och syskon i ett litet samhälle utanför Landskrona. När han ska börja läsa på gymnasiet, måste han resa till Landskrona, eftersom det inte finns någon gymnasieskola i Häljarp. Han funderar på att flytta till sin pappa i stan för att få närmare till skolan. Det kanske inte blir så, han vet inte än. Men i vilket fall som

helst kommer han förr eller senare att flytta hemifrån. Precis som hans mamma och pappa gjorde en gång.

Farföräldrarna Ella och Willy Westerlund samt mormor Augustina Budja och morfar Zvonko Bencek, konfirmationsdagen, 2005

mycket roligare om man kan läsa det som man tycker om och inte om det som andra har bestämt. Det har han beslutat sig för att uppnå, ett förstahandsval.

Så, det är bara att önska honom lycka till!

Alexanders kusiner, nästkusiner och kompisar på efterfesten av

Konfirmationen, 2005

Danni Stražar – en slovenska med hjärtat i Sverige

När författaren till den här boken om Slovenier i Sverige bad mig skriva en artikel om mig själv, vägrade jag först. Det finns ju så många som är viktigare än jag och dessutom är jag troligen bara en av många som upplevt samma sak. Vad är det jag egentligen vill berätta för alla, eller för dem, som delar samma öde?

Jag är bara en tjej född i Sverige, som bodde här med mina föräldrar tills jag var sex år gammal. Sedan flyttade min mamma med mig och mina syskon till Slovenien, som är mina föräldrars hemland. När jag säger mina föräldrars land betyder det att detta land under alla dessa år förblev mina föräldrars land och att jag själv hela tiden längtade efter mitt födelseland. Det betyder inte att jag inte tycker om Slovenien, jag har ju bott där i nästan 26 år,

men som jag sa någon gång: »Om jag skulle bo i Sverige, skulle jag vara mer sloven än svensk, men eftersom jag nu bor i Slovenien, är det precis tvärtom. I Slovenien känner jag nämligen mig som en svensk.« En sak måste jag påpeka: under alla de 26 år, sedan vi flyttade till Slovenien, har min pappa och min farbror bott kvar i Sverige, så jag kom ganska ofta på besök under mina sommarlov. Det är troligen en av orsakerna varför jag inte har förlorat kontakten med Sverige.

Pappa visste att jag hela tiden pratat om att återvända till Sverige. Visst sa han samtidigt att det finns ju inget för mig i Sverige och att det inte är något speciellt med Sverige. Men hjärtat är ju en sådan sak som man inte riktigt kan styra över och därför började jag plugga vid Lunds Universitet i september 2004. Jag började med kursen Svenska för utländska studerande, men numera studerar jag Svenska med språklig inriktning. Det känns helt fantastiskt att vara här igen. Jag är äldre nu och kan bedöma saker och ting i Sverige på ett mognare sätt, men trots det står en sak klar: mitt hjärta tillhör fortfarande båda dessa länder, Sverige och Slovenien. Sverige är ett land där jag känner mig trygg och lugn, där jag känner mig hemma, och Slovenien är mitt andra land där det finns jättemånga vänner och allt som jag gjort under mitt liv innan jag flyttade till Sverige igen för att börja studera.

Jag har vänner i båda länder och det är det som är viktigast för mig. Varje gång jag återvänder till respektive land, finns där personer som är glada att jag kommer. Samtidigt är just detta ofta orsaken att jag saknar det ena eller det andra landet.

Under mina år i Slovenien har jag alltid velat ha ett yrke som på något sätt skulle ha samband med Sverige. Idag vet jag att jag har valt det rätta jobbet: under de senaste två åren har jag arbetat som översättare för ett svenskt företag. I mitt jobb använder jag det som jag kanske är bäst på: att använda de två språk som jag vuxit upp med. Det ena – slovenska – som talas i landet jag bodde i och det andra – svenska – som talas i det land jag alltid velat återvända till. Dessutom ger just detta översättningsjobb mig möjligheter att kunna resa upp och ner inom Europa, dvs upp till Sverige och ner till Slovenien.

Att ha sitt hjärta delat mellan två länder är inte alls lätt men samtidigt försöker jag se detta som en fördel och inte som en nackdel. Jag är både sloven och svensk och jag är stolt över båda länderna. Trots att det ibland är svårt att vara förälskad i två länder samtidigt, skulle jag aldrig vilja byta det mot något annat. Det kanske är det som utmärker mig och i så fall är jag glad för den sakens skull.

Danni

Intervjuer och reportage

Vi lever i en tid, då en större öppenhet med nya och fler kontakter i Europa eftersträvas. År 2004 blev Slovenien medlem i EU, det är dock ofattbart, att slovenska språket inte längre undervisas i Sverige. Lunds universitet var den sista slovenska kunskapsbastionen och tyvärr har också den fallit. Också Sveriges radios sändningar på slovenska, riktade till den slovenska minoriteten i Sverige, har upphört (2000). Det känns oerhört viktigt att med hjälp av några intervjuer och reportage bevara en del autentiska berättelser om slovenier i Sverige för att våra efterkommande ska kunna få svar på eventuella frågor om sitt eget ursprung.

I backspeglarna ser jag det ständiga utanförskapet i skolan, på arbetsplatsen, studierna på högre nivå och från det övriga samhället, som på grund av bristfälliga språkkunskaper gjorde mig svag och oförmögen att kommunicera på ett tillfredställande sätt. Jag tror att många slovenier delar min känsla av utanförskapet på grund av språkbarriärer och annat som invandrarskapet medförde. I hemlandet har de flesta inte behövt känna sig underlägsna vid en diskussion, medan i Sverige ofta hamnar i ett ordlöst underläge.

Anne- Marie intervjuar sin mormor Angela Budja (2003)

Barndom Angela föddes den 28 april 1916 på en bondgård i en liten by Godemarci i Slovenien. Hon var äldst av tio syskon (fem systrar och fem bröder). Egentligen hade de varit tolv barn från början, men två av hennes bröder dog som barn. Hon vet inte varför de dog, det var vanligt på den tiden. Hennes far och mor var religiösa och de tillhörde katolska kyrkan. De hade en mycket god relation till varandra. När Angela föddes hade hennes far varit med i kriget och där fått en kula i huvudet, men överlevt. Han opererades aldrig utan hade kvar kulan till sin död 1966.

Åtta av tio syskon Bohanec: fr v Toni, Alojz, Marija, Alojzija, Terezija, Ljudmila, Stanko och Angela. August och Franc är inte med. Foto: Augustina Budja; Mala Nedelja 1988.

Till historien och Angelas uppväxt hör till att det efter 1:a världskriget 1918 bildades ett gemensamt sydslaviskt kungarike med namnet: **KUNGARIKET SHS** av Serber Kroater och Slovener (**SHS** = S = Srbi /serber/ H = Hrvati /kroater/ S = Slovenci /sloveners/). Först 1929 blev namnet och författningen för kungariket SKS ändrad till Kungariket Jugoslavien för att efter 2:a världskriget 1945 ändras från monarkin till Federativa folkrepubliken Jugoslavien (FLRJ). Det centralistiska regimet införde snart ett panchayattstyre, ett enpartisystem. Detta system inspirerade dåtidens Egypts, Pakistans och senare även Nepals regimer. Det fungerade på så sätt att varje by en gång om året valde ett lokalt råd, vars medlemmar valde ett nationellt råd. (Illustrerad Vetenskap. Nr 18/2005, s 61)

Som barn hjälpte Angela till på gården med att valla kor och att passa sina småsyskon. Det var vanligt att syskonen tog hand om varandra medan föräldrarna arbetade. Som barn på den tiden fanns där inte tillfälle att leka. I alla fall inte för henne. Hon och de andra syskonen som var större var tvungna att hjälpa till med arbetet hemma.

De fick rensa ogräs på åkern både hemma och hos grannarna. Allting gjordes för hand. Däremot de yngre barnen lekte, ville hon minnas. Men det var så det var på den tiden. Det var inget konstigt med barnarbete.

Angelas far Vincenc Bohanec efter modern Alojzijas död och nio av de tio syskonen; Terezija har gått i kloster och blivit nunna.

Angela i skolan När hon var liten var det ovanligt att flickor gick i skolan. Men hon var en av de lyckligt lottade som fick gå i skolan. Hon var 7 år gammal från det att hon började och gick sedan i sex år. Att vara barn var inte det lättaste för henne. Hon var så klart tvungen att utföra morgonsysslor tidigt på morgonen. Klockan 5 på morgonen steg hon upp och gick ut och vallade korna. Detta gjorde hon varje dag på sommaren och i alla väder. Det spelade ingen roll ifall det regnade så att hon blev alldeles genomblöt. Hon gick snällt iväg till skolan. Hon fick tidigt reumatisk värk och hon tror att det berodde på det hårda arbetet på gården. Anledningen till att man vallade korna var att familjen bodde i en bergstrakt där det var omöjligt att ha inhägnade betesmarker. Man var tvungen att gå en bra bit från hemmet med korna till betesmarkerna. Fast på vintern fick korna hö som man torkat och skördat på sommaren.

Angela och August Budja, 1935

Angelas ungdom Hon sjöng i kyrkokören och det var där hon träffade sin blivande make August. Han var 11 år äldre och sjöng även han i kyrkokören. De tillhörde det katolska trossamfundet (som alla andra på den tiden) och detta har präglat både deras och barnens liv på ett speciellt sätt. Augusts mor hade dött ett år tidigare, det vill säga år 1934 och Angela har ett tydligt minne av just den dagen. Hur man i byn denna dag ringde i kyrkoklockorna, fast egentligen var det på grund av att Kung Aleksander dog samma dag, så det var för den saken man egentligen ringde i klockorna. (Den dåvarande jugoslaviska kungen Aleksander var av serbiskt ursprung, han mördades i Marseille i oktober 1934.)

Den 3 mars 1935 gifte de sig och hon flyttade hem till honom, hon var bara 19 år gammal och på den tiden ansågs det vara tidigt att gifta sig. Men anledningen till att dom gifte sig trots hennes unga ålder var att August bodde ensam i sitt föräldrahem och hon

brukade gå hem till honom för att hjälpa till med hushållssysslor. Hon hjälpte honom mycket, hennes mamma ville det och hon tryckte på för att dom skulle gifta sig. Fram till dess att hon gifte sig passade hon sina småsyskon.

Bröllopsfoto: Angela och August Budja, den 3 mars 1935

Angela som förälder

Den 10 oktober föddes deras första barn. Hon fick heta Gabrijela, men blev kallad för Jelka. Den 26 januari 1938 födde hon sitt andra barn – en son som fick heta

Janez (Johannes). Medan hon väntade sitt tredje barn dog hennes mor endast 45 år gammal den 10 maj 1939 av cancer i livmodern. På den tiden bodde hon hos sin make, en timmes gångväg från sin födelseby.

A) Foto till v: Angela och August med sonen Janez (1 år) och Gabrijela (3 år) i förgrunden, 1939.

B) Till h: Gabrijela 19, Olga 5 och Augustina 10 år (1955).

Hon gick hem varje dag och tog hand om sin sjuka mor och sina syskon. När modern dog blev hennes far ensam med alla barnen, så hon fortsatte att hjälpa honom med hushållet.

Hennes yngsta syskon var lika gammalt som hennes äldsta barn, född samma år. Dagligen gick hon mellan dessa två byar bärande på ett barn och var gravid. Ibland fick hon hjälp av någon granne till att passa det minsta barnet. Den 6 juni 1939 föddes tredje barnet. Han fick namnet Slavko. En dag när Slavko var liten och syskonen passade honom, medan hon och maken var på åkern och arbetade, hände något tragiskt. Hon kom hem och lille Slavko grät förtvivlat för att han hade ont i armen. Han kändes febrig och hon ordnade skjuts av grannen med häst och vagn. De åkte till doktorn och doktorn skällde på henne för att hon inte hade kommit dit tidigare med pojken. Sonen dog där på sjukhuset och hon fick aldrig veta varför. Angela tror att det kan ha varit att han hade fått blodförgiftning, doktorn förklarade aldrig. Barnet begravdes där. De fick inte hem honom igen. I mars 1941 födde hon en son som fick heta Milan. När han var tre månader gammal dog han i en barnsjukdom. Vilken sjukdom det var kan hon inte komma ihåg längre.

Den 28 maj 1945 fick hon en flicka som fick heta Augustina. Och slutligen år 1950 föddes deras sjätte och sista barn. En flicka som fick namnet Olga. Angelas två äldsta barn fick hjälpa till med arbetet i hemmet. Där fanns inte tid till lek för deras del. Deras skolgång blev heller inte fullständig, vilket berodde på oroligheter kring Hitler och sviterna efter 2:a världskriget. De två yngsta döttrarna lekte mycket mer. Det fanns inte leksaker att köpa, utan de tillverkade man själv. De hittade på sina egna lekar; egna språk, visor och mycket annat påhitt.

Angela och August Budja, Landskrona, 3 mars 1985, 50:e bröllopsdag

Angelas levnadsförhållanden som vuxen Maken led av kärlekskramp och kunde därför inte utföra något tyngre arbete på gården, han tog inte något eget initiativ till att utöva tungt arbete utan gjorde det som han var tvungen till. Vid tungt arbete fick han huvudvärk och blev ofta illamående och kräktes, så hon utförde mycket av det tunga arbetet som krävdes när man bor på en gård med djur och jordbruk. Som ett exempel, för att beskriva levnadsförhållandena på den tiden, berättade hon hur man bedrev bytreshandel. Hon

kunde köpa sig en gris och som betalning fick hon arbeta av grisen på säljarens gård i tio dagar. Det var hela arbetsdagar, så hon hann inte med arbetet på den egna gården. Folk med häst kom och hjälpte henne och det var dyrt att få hjälp av hästar. För en dags hjälp betalade hon sju arbetsdagar tillbaka. Alla tjänster hon fick jobbade hon av.

De första åren i Slovenien då

sångkören under ledning av August Budja bildades (ca 1956)

Angela trivdes aldrig i sin makes hemby, för grannarna var inte snälla mot henne. Hon var en främling i byn och man brukade se konstigt på alla inflyttade. Hon var ledsn många gånger när hon gick hem till sin far. Hon tyckte inte att hennes make stöttade henne tillräckligt heller. Därför flyttade de runt mycket från hus till hus, sammanlagt 13 gånger, men de hade ändå makens hem kvar. Det såldes inte förrän långt senare, då de skulle köpa ett nytt ställe i en annan by, Moravci (1954). Till sist hamnade de i en större ort som heter "Mala Nedelja", på svenska betyder det "Liten söndag". Där stannade de kvar resten av sin tid med undantaget av att de köpte ett hus och flyttade närmare kyrkan i byn eftersom maken arbetade som kantor och kyrkvaktmästare där. Dagligen steg han upp tidigt på morgonen för att ringa i kyrkklockan både morgon och middag. Likaså ingick städning i kyrkan till stora helgdagar också i arbetsuppgiften. Var det så att Angelas make August inte kunde någon gång, så fick hon rycka in. Barnen fick också hjälpa till med att städa

kyrkan. Därför ville hon bo alldeles i närheten av kyrkan så att de skulle få mindre avstånd till den. Huset de flyttade till behövde renoveras. Hennes släktingar hjälpte dem mycket med renoveringen.

30 juni 1965; kyrkokören i Mala Nedelja, invigning av en ny kyrkklocka, ledare August Budja (i mitten), Angela, två i vitt till höger, framme dotter Olga, trea från vänster

Angelas första yrkesarbete Mot slutet av 1940-talet flyttade familjen tillfälligt till Maribor. Maken var anställd som undersköterska på ett sjukhus i staden Maribor. Det var på Stalins tid. De var religiösa katoliker och maken som var kyrkomusiker blev av den anledningen politiskt förföljd. Det rådde stridigheter mellan kommunismen och katolicismen. Året var 1948 och maken hamnade i fängelse misstänkt för konspiration mot regeringen. Han var fängslad i ett halvår. Under tiden bodde hon i staden Maribor där hon arbetade som hushållerska och försörjde sig och sina tre barn på det viset. Sedan när maken släpptes ut från fängelset igen bodde de kvar i staden ytterligare några år. Så småningom flyttade de av politiska skäl till en mindre stad, Ormož. August fortsatte som undersköterska på en tuberkulosavdelning i denna lilla stad. Angela minns hur maken vårdade tre svårt Tbc-sjuka kvinnor. Hon arbetade på samma sjukhus, fast i köket på lasarettet. Därifrån fick de mat med sig hem. De hade det förhållandevis bra ställt på det viset. Deras yngsta barn Olga föddes där (1950). Många olika konflikter med oliktankande har färgat deras hemby ända fram tills nu.

Kyrkokören bildas 1952 flyttade de tillbaka till hembyn Grabšinci. Den dåvarande organisten i Mala Nedelja, som var församlingen där de gick i kyrkan, hade avlidit och maken tog över kantoryrket. Det var första gången som han spelade i kyrkan som kantor och hon sjöng i kyrkokören. Så småningom bildades en ny kyrkokör under ledning av hennes man. För henne kom det att innebära trevligt umgänge med väldigt många nya och trevliga vänskapsrelationer. Hon har mycket trevliga minnen ifrån den här tiden. Att sjunga har alltid varit hennes glädje i livet.

Barnen blir vuxna De två äldsta barnen, Gabriella och Janez flyttade hemifrån tidigt. De flyttade till andra städer och skaffade sig arbete där. Augustina kämpade med att få ett stipendium för att kunna gå på lärarhögskolan, men förgäves. Hon nekades stipendiet på grund av konflikten mellan katolikerna och kommunisterna. Hennes far var kyrkomusiker

och det gillade man inte. Man ville inte låta hans barn utbilda sig till lärare. Hon kom istället in på restaurangskolan. Där trivdes hon inte alls utan hoppade av utbildningen. Så småningom fick hon jobb på en fabrik. Yngsta barnet, Olga gick som lärling i en hårsalong och blev så småningom färdig hårfrisörska i Škofja Loka (1968).

A) Angela och August Budja, 1970 **B)** Paret Budjas guldbryllup, 13 juli, Mala Nedelja 1985, vid August står hans nevö Slavko Budja. **C)** Då Angelas far Vincenc Bohanec (på bilden) gick bort 1966, reste hon och maken för att besöka sin dotter och son i Sverige. Besöket blev inte som de hade tänkt sig, de blev kvar i Sverige. **D)** En grupp egna barnbarn och andras barn som Angela tog hand om i början av sin vistelse i Sverige; **E)** August och Janez Budja, 1970-talet

Flytten till Sverige 1964 åkte Augustina till Sverige. Hon hade träffat sin man redan i Slovenien. Hon blev gravid och de var tvungna att gifta sig. Maken som också var av slovenskt ursprung hade åkt till Sverige på besök till sina två syskon, som flyttat till Sverige några år tidigare. Augustina, Angelas dotter, skulle åka till Sverige på besök till honom, men blev kvar i Sverige där hon födde

sitt första barn. Detta skulle bli en början på en ny historia i ett nytt land.

Sonen Janez flyttade efter med sin fru (1965) och bodde hos sin syster i hennes lägenhet i Landskrona till en början. De fick också ett barn, sitt andra. Det dröjde inte länge förrän

Augustinas föräldrar Angela och August samt äldsta systern Gabriella, som 1962 hade gift sig och fått en son, flyttade tillsammans med sin man Leopold efter de andra. Då hade Augustina redan fått sitt andra barn som då var två månader gammalt. Föräldrarna hjälpte till i början med att

passa alla barnbarnen. Yngsta systemen Olga var fortfarande kvar på sin utbildning i Slovenien. Men så småningom kom hon också och bosatte sig hos sina föräldrar 1968. Under några månader bodde nästan alla i samma lägenhet på två rum och kök med kallt vatten och gasspis tills de flyttade till var sin lägenhet i Landskrona.

Arbeten i Sverige Angela var 50 år gammal och August var 61 år när de kom till Sverige 1966. Angelas far i Slovenien hade dött samma år. När hon kom till Sverige fick hon så småningom behandling mot sin reumatiska värk i händerna. Angela blev bättre i sina händer. Hon arbetade som kommunal dagmamma i Sverige till en början, hon passade barn med samma etniska ursprung. Men så småningom krävdes det utbildning för att få arbeta som dagmamma. Hon var inte intresserad av att sätta sig i en skolbänk. Istället började hon som städerska på Weibulls och Parajett. Hennes man arbetade på Öresundsvarvet i Landskrona. Under tiden renoverade hennes syskon deras hus i Slovenien.

1968 bildade hennes make och son en slovensk förening. Maken spelade orgel i katolska församlingen i Landskrona. En sångkör bildades i den slovenska föreningen. August ledde kören och Janez ledde föreningen. När Angela och August sedan blev pensionärer åkte de till Slovenien på semester med jämna mellanrum. I Slovenien hade Angela kvar nästan alla sina syskon (två av dem bodde i Tyskland respektive i Amerika). Här i Sverige passade hon sina barnbarn och bekantas barn. Hon har alltid tyckt om barn och det gjorde inte henne någonting att hon fick passa andras barn hela tiden. Maken och hon hade alltid kommit bra överens och de hade ett bra äktenskap. De hjälptes åt med hushållsarbetet. August var väldigt social och var inte alls rädd för att prata svenska. Han träffade svenskar på sin arbetsplats och fick använda språket där. Angela kunde tycka att det var hemskt pinsamt att träffa på någon grannfru i trappan. Hon tyckte att hon borde säga något till dem, men hon kunde inte prata svenska eftersom hon mestadels hade arbetat hemma eller på folktomma arbetsplatser. De hade en stor umgängeskrets, men saknade vänner i sin egen ålder. Men trots det så trivdes de väldigt bra i sitt nya land.

1987 blev Angela änka. Hon trodde aldrig att hon skulle återvända till Slovenien, men efter att August dog och hon blev ensam så längtade hon tillbaka till syskonen och vännerna. Barnen i Sverige kunde inte helt ersätta samvaron med hennes jämnåriga i Slovenien. Nu bor hon en stor del av tiden i Slovenien men kommer ofta på besök till Sverige och stannar här en längre tid ibland. I Slovenien odlar Angela sitt eget vin från sin egen vindruvsodling. Hon är en självgående person i Slovenien. Hon kan göra sig förstådd och hon anlitar folk för att utföra sysslor åt henne. Hon känner empati med människor som har det svårt och försöker hjälpa dem så mycket hon kan. Hon tycker att hon har upplevt mycket intressant i sitt liv, mycket som var bra och även mindre trevliga saker. Hon har upplevt mycket positivt under sin tid i Sverige och hennes tre döttrar med deras familjer bor fortfarande kvar här. Dock tycker Angela att hon är mera beroende av andra i Sverige än i Slovenien. Där betraktar hon sig själv som en självständig och väldigt aktiv individ vilket inte är fallet för hennes del i Sverige. Kanske är det språkbarriärer eller att hon saknar kontakter med sina jämnåriga, det är svårt att säga bestämt varför det känns så.

Anne-Maries egna funderingar efter samtalet Jag är stum av beundran för denna kvinna som är min mormor. Hon vistas inte hela tiden i Sverige längre. Men hennes barn

och barnbarn bor kvar och det är för deras skull hon kommer till Sverige. Mitt modersmål är slovenska, mitt första språk om än lite begränsat, och mormor kan inte svenska, så vi möttes på halva vägen vid intervjun. Jag själv är född i Sverige, eftersom mina föräldrar flyttade hit på sextiotalet som välkomnad arbetskraft. Med hjälp av den här intervjun dök vi ända ner på djupet och jag fick en helt annan bild av personen som satt framför mig, min kära mormor. När hon inte är i Sverige, bor hon i en mindre ort och där bor alla hennes jämnåriga vänner och syskon. Där är nästan alla religiösa och går till kyrkan så ofta de kan. De hjälper varandra och utbyter tjänster.

Familjen Budja i Landskrona år 1971. Fotot är taget inför föreningens konsert. Fr v: Augustina, Gabrijela, föräldrarna Angela och August samt Olga och Janez Budja

Hon har ett stort socialt nätverk omkring sig. Det utgörs av de goda grannarna samt hennes syskon som inte bor så långt ifrån henne. Hon känner omgivningen väl och kan ta sig fram

utan svårighet. När vi pratade om hur det skulle ha varit för henne om hon hela tiden hade bott i Sverige, så tyckte hon att, fast att hon hade sina barn och barnbarn här och att de gärna hjälpte henne med allting så var det inte samma sak som när hon kan klara sig själv. Det här är en kvinna som vikt hela sitt liv åt att ta hand om andra. Hon vet inte hur det är att själv bli omhändertagen. Detta är hennes styrka.

Jag vet att det kändes väldigt meningsfullt för både henne och mig att sitta och prata om henne. Hon ville väldigt gärna berätta om sitt liv. Människan är ända till slutet av sitt liv i behov av att andra ser henne som den hon har varit och fortfarande är. Eftersom jag just nu läser till arbetsterapeut vid Lunds universitet men tidigare arbetat inom vården, så är det lätt att jämföra mormors situation med andra personer i hennes ålder. Till exempel så är min mormor en kvinna som har upplevt två världskrig och hon har blivit förföljd på grund av sin kristna tro. Den äldres lagrade erfarenheter under ett långt liv i ett ständigt förändrat samhälle gör henne till en värdefull resurs för yngre. Ett ömsesidigt utbyte av tankar och känslor kan bli livsviktigt och ge mening åt alla åldrar. Det tycker jag verkligen att jag fått i gengäld.

När jag ska tillämpa en åldrandeteori på denna fantastiska kvinna väljer jag aktivitetsteorin - en övertygelse om att den åldrande individen fortsätter att ha samma behov och önskningar som man hade som medelålders. Därför borde det också vara viktigt att vara så aktiv i social samvaro med andra människor och att ersätta den förlorade yrkesrollen med nya roller i familjeliv, föreningar och samhällsliv, för att bibehålla en positiv uppfattning av sig själv som en värdefull och behövd människa. Eftersom åldrandet ofta åtföljs av en rad förluster av olika slag, gäller det att motverka dessa genom att hålla sig så aktiv som möjligt.

Angelas liv har präglats av det hårda arbetet, religionen och körsången. Både hon och hennes make var djupt engagerade i kyrkan hela livet. Att sjunga har alltid varit hennes passion i livet och trots att vissa körmedlemmar har fallit ifrån på grund av dödsfall eller sjukdom så är det fortfarande ett gäng gamla barndomsvänner kvar.

Aktiviteten kyrkosång rymmer för henne alla de tre värddimensionerna. Det konkreta värdet eftersom hon är religiös och faktiskt tror att hon får sin lön när hon kommer till himmelen. Dagligen går hon till sin kyrka. Det ger henne ett självbelönande värde eftersom religionen för henne är en livsstil. Eftersom hela hennes liv har kretsat kring sången och kyrkan, får det ett symboliskt värde för henne. Det är en av de få aktiviteterna i hennes aktivitetsrepertoar där lek och rekreation ingår. De andra aktiviteterna som hon berättade om till exempel; arbeta för hand på åkern, valla kor, hushållsarbete och barnpassning upplevdes av henne som arbete och skötsel. Vindruveodlingen ger henne också ett konkret, självbelönande och symboliskt värde. Man har odlat vin i många generationer och det är ett utmärkt exempel på hur man odlar och sköter om sin trädgård för att slutligen få belöningen i form av skörd.

Min mormor är en självgående person i Slovenien. Hon kan göra sig förstådd och hon anlitar folk för att utföra sysslor åt henne. Fast när hon har varit i Sverige så har hon fått hjälp även där. Men hon tycker inte om att vara beroende av andra. Det ger hennes liv ett högre värde så länge hon får sköta om sitt eget hem. Slovenien är omgivet av en underbart vacker natur och omgivning. Landet är inte platt som södra Sverige, utan rikt på skog, berg och dalar. Det är väldigt likt det Österrikiska landskapet. Det existerar ett samband mellan människans välbefinnande och hälsa och den omgivningen hon befinner sig i. Den skönaste och därmed hälsosammaste platsen att bo på är där det finns gott om friskt vatten och där det finns utsikt över gröna skogar, åkrar och ängar. Jag kan undra lite om inte det har med hennes välbefinnande att göra. Hon är 87 år och visst har åldern satt sina spår i henne. Hon har lite hjärtproblem, hon hör och ser sämre men allt detta tillhör det normala åldrandet. När Angela är i Sverige blir hon väldigt inaktiv. Det kan få en förödande effekt på henne i längden och det är hon väldigt medveten om. Hon har en stark hemlängtan och hon sitter och räknar dagarna för sin hemfärd. Jag är glad över att ha en sådan mormor, en mycket intressant kvinna. Genom att få reda på hennes levnadshistoria har jag lärt mig mer om min egen bakgrund.

Landskrona, i oktober 2003

Anne-Marie Budja

Slakten är bäst

När man som vuxen flyttar till ett nytt land då tänker man inte på att ens hela sociala nät plötsligt är borta. Oftast är det ensamstående och unga par som emigrerar, först senare kommer kanske någon vuxen släkting efter.

4-generationer: *I bakgrunden håller Augustina sitt första barnbarnsbarn Isak, 2 v; fr v dotterdotter Therese och dotter Anne-Marie.*

Foto: G Karlin, 2006

Slovenier i Sverige har vistats i Sverige mellan 40 och 50 år. Från början har man kompenserat det sociala nätet som släktingarna annars utgör med föreningslivet. Där i den slovenska föreningen har man kunnat bli sig själv, man har kunnat tala sitt modersmål, som är lättast att uttrycka sig på och man har haft gemensamma aktiviteter. Den andra, tredje och fjärde generationen har nu redan kommit. Slovenier som är födda i Sverige har inte samma behov av att engagera sig i slovenska föreningar. De har integrerats i det svenska samhället och är ofta anslutna till svenska föreningar. De gillar att umgås med släkten, som nu har hunnit växa, helg som vardag. Precis som oftast svenskar gör.

Det är klart att det finns många olika viljor som ibland drar åt olika håll, men till slut håller man ändå samman inom släkten. När det gäller familjer som härstammar från Angela och August Budja så händer det att man är oense i olika situationer och det är inget konstigt med det. Man accepterar att man tycker olika och man låter bli att lägga sig i utan alla sköter sitt. Man har funnit en medelväg mellan det gemensamma och det privata.

Janez Budjas familj, Šentjur, Slovenien, fr v: fru Štefanija, sönerna Andre och Jani, barnbarnen Simon, Tomi samt i bakgrunden fr v svärsonen Mitja, dottern Bernarda, far Janez och svärdottern Tatjana (2006) och nedan lille Patrick.

Det känns tryggt att ha många nära relationer och det finns alltid hjälp om någon behöver det. Samtidigt är det okej om man vill vara i fred. Angela och August Budjas familj i Sverige har vuxit till tre döttrar, nio barnbarn (med respektive), och tjugo barnbarnsbarn. Ett av barnbarnen har också hunnit bli förälder, det är Therese, snart 19 år. Det handlar om 33 personer som härstammar direkt från Angela och August. – Vi är som vilken svensk familj som helst eftersom vi har blivit många och vår släkt har brett ut sig så. Samtliga barnbarn har svenska partners och det känns bra. Janez familj bodde också i Sverige i tolv år, först under 1970-talet flyttade de tillbaka till Slovenien för gott. Där finns det tre barn och tre barnbarn hittills. Nedan presenteras systrarna Budjas familjer.

Augustinas familjer:

Dora och hennes familj, fr v: maken Hannu, sonen Elias, Dora och dottern Tanja Tuomainen (julen 2005)

Helenas familj, fr v: Maken Peter, barnen Andre, Amanda och Alexander och i bakgrunden Helena Molin, julen 2005

Anne-Marie Budja med sin familj: Therese t v om henne, t h Charlie, Rebecka och sambon Niklas Solve samt tomten i bakgrunden; Häljarp, (Julen 2004.)

Nedan till v: Augustina och Zvonkos son Matej Bencek, 2006. Till h: Augustinas sambo Zvonko Bencek med hans dotter Inger samt sonen Matej, 5 år. (1986)

Rebecka och Charlie Solve

Rebecka är född 27 februari 1995 och hennes lillebror **Charlie** 21 augusti 1996. De har en storasyster, som heter Therese. Hon blir 19 år i år. Alla tre barnen är med och sjunger i familjekören Orfeum, när kören är i gång. För med körens aktiviteter är det ibland kortare eller längre pauser.

Rebecka och Charlie har börjat spela på Kulturskolan i Landskrona. Rebecka spelar blockflöjt och Charlie trumpet. Här kommer några foton från familjealbumet:

A) Rebecka och Charlie med mor Anne-Marie och far Niklas Solve, julen 2004; **B)** Hela raden – Kulturskolans konsert 06-02-16; **C)** Kusiner Alex och Andre Westerlund, Elias Tuomainen samt nästkusinerna Andreas och Victor Karlin, 2005; **D)** Storasyster Therese Laudon med pojkvännen Manuel samt kusinen Tanja Tuomainen, 2005; **E)** Far Niklas och Charlie, jul 2005; **F)** Kusin Amanda Molin och nästkusiner

Isabelle Kembro och Sofia Karlin, 2003; **G)** Farföräldrar Brita och Lars Solve, julen 2004.

Anne-Marie Budjas föräldrar kommer från Slovenien, själv är hon född i Sverige. Hon har just utexaminerats som arbetsterapeut. Hennes första yrke var undersköterska. Niklas blev för några år sedan egen företagare. Anne-Marie är Thereses, Rebeckas och Charlies mor och mormor till lille Isak (06-01-09).

Andre Westerlund och Amanda Molin

A) Hela familjen på semester i Slovenien – Peter och Helena Molin (Helena kallas även Lenka), Amanda Molin och Andre och Alexander Westerlund, 2005, T h: Amanda och Andre hos "lipizaner-hästarna", Slovenien, 2005; **B)** Peter Molin; Amanda med nästkusinen Annie Karlin, 2005, Andre Westerlund; mamma Lenka och Amanda, som visar mamma sina ritningar.

C) En del av sångkören Orfeum, här uppträder de i katolsk kyrka i Lanskröna (10-års jubileum av kyrkbyggnaden) i mars 2005. **D)** Slovenien-semester 2005 – Lenka med hennes kusiner Leopold Karlin och Leonida Kembro.

Andre Westerlund är född den 17 januari 1992. Han hade en tvillingbror, Anton, som dog samma dag han föddes. Amanda Molin är född 19 dec 1996. De har en storebror, som heter Alexander Westerlund, han är 16 år. Mamma Helenas föräldrar kommer 1964 ursprungligen från Slovenien, hon själv är född i Sverige. Helena har först utbildat sig till undersköterska och har sedan läst vidare till grundskollärare, det vill säga att hon läste på Lärarhögskolan som vuxen. Helenas man Peter Molin är utbildad elektriker och arbetar inom elektronik. Andre spelar fotboll och han är duktig på att spela piano, som barnen har fått i julklapp 2004 av sin mormor. Amanda spelar piano på ABF och hon är också duktig på att rita och måla. Hennes hobby är även hästar. Barnen är glada att åka till Slovenien på semester till gammelmormor Angela Budja.

Dora Tuomainen samt syskonen Prevolnik och Budja

Syskonen Dora Tuomainen, Andreja och Rosando Prevolnik, Helena Molin och Anne-Marie Budja, 2004
Helena, Andreja och Doras och Hannus dotter Tanja Tuomainen samt Hannu, Rosando och hans dotter.

Syskonen Prevolnik från Slovenien och Budja från Sverige träffades hemma hos Tuomainen i Asmundtorp, året var 2004.

Doras båda föräldrar Gusti och Tinko härstammar från Slovenien. Till Sverige kom de 1964.

Dora arbetar som It-samordnare inom sjukvården i Skåne och i Lanskröna.

Flashback Sångerskan Dora Tuomainen i blommig klänning: (På bilden syns även Anette Lindvall och Anki

Nilsson m fl) I get by with a little help from my friends, en mäktig och passande finallåt på stödgalan Musik för livet. **Flashback** visade sina stämkyrddade arrangemang och fick igång publiken med 70-tals "You're the one that I want" från musikalen Grease. Landskröna, 2005-03-24.

Presentation av Gabrijela Karlins kärnfamilj

Leopold, Simon, Gabrijela (50 år), maken Leopold och Robert Karlin (1986)

B) Gabrijelas son Leopolds familj, fr v: Victor, fru Kerstin, Andreas, Leopold och dottern Annie. Sloveniesemestern (Julij 2005.)

Fr
v:
A)

C) Roberts familj, fr v: gudmor och lille Erik, som just döptes, tvillingarna Linnea och Lukas samt föräldrarna Lotta och Robert i bakgrunden (Härslöv 2004)

D) Till h: Simons familj: August, mamma Ann, Sofia och pappa Simon Karlin (Härslöv, 2004)

semester sommaren 2005 i Mala Nedelja hos mamika, som Angela kallas av sina barnbarn.

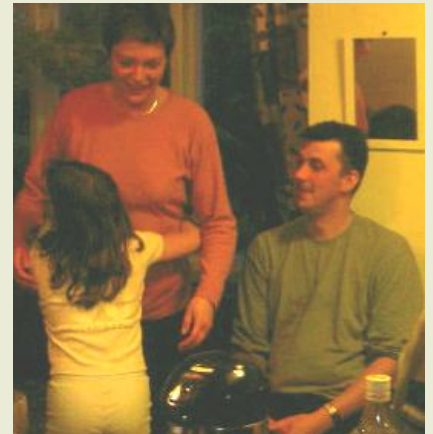
Angela Budjas släkt har ett sommarställe, Budjas ursprungliga hem i Slovenien, dit alla barn och barnbarn samt deras familjer reser varje eller vartannat år.

På bilden har tre av tolv barnbarn med familjer samlats, det blev 15 personer. Alla dessa var på

Andreas, Victor och Annie Karlin

Andreas föddes 26 januari 1990, Victor 1992 och Annie den 31 juli 1995, som tredje barnet i familjen Karlin i Asmundtorp. Barnen Karlin, tillsammans med sin pappa Leo, sjunger också med i familjekören Orfeum i

Landskrona. Kören har tillsammans med systrarna Budja spelat in flera CD- skivor genom åren. Kanske blir det fler inspelningar i framtiden. Annies fritidsintresse är hästar, hon brukar åka till ett häststall i Viarp, där hon sköter om sin häst och rider.

A) Andreas, Victor och Annie, 2004/05; B) Annie på semester i Slovenien 2005, tillsammans med nästkusinerna Amanda Molin och Isabelle Kembro; C) syskonen Victor och Andreas samt nästkusinerna David och Andre Westerlund, 2005; D) Annie med mor och far, 2004; E) Pappa Leo Karlin; F) Mor Kerstin med pappas moster Olga Budja, både Kerstin och Olga arbetar som socialsekreterare; G) Storebror Victor och Andreas; H) Födelsedagsfest, med kusiner och nästkusiner, m fl, 2005; I) Farmor Gabrijela Karlin, 2005.

Leopold Karlin föddes i Slovenien 1963 och kom till Sverige med sina föräldrar Gabrijela och Leopold Karlin 1966. Leopold kallas också Leo. Han är arbetsledare på en firma i Landskrona.

Annies mamma Kerstin (Oskarsson, gift Karlin) är svenska. Hon är socialsekreterare i Skåne. Andreas går sista året i grundskolan och kommer att fortsätta sina studier på gymnasiet. Victor är mellanbarnet som har många kompisar och många järn i elden. Farmor Gabrijela, Jelka, som hon också kallas, köpte för några år sedan en elorgel till Annie. Alla barnen tycker om att spela. Målbrottet är för närvarande ett litet hinder för

pojarna, men Annie sjunger fortfarande. Musiken är ett sätt att kommunicera på, det har våra familjer erfarit, säger farmor Gabrijela. När man ser tillbaka på hur det har gått, måste man hålla med henne. Nedan följer ett litet utdrag ur den slovenska sånghistorien i

Landskrona.
A) Året var 1978, de slovenska barnen i Landskrona får presenter av St Nikolaus (6 dec), en katolsk sed sedan gammalt. De flesta av dessa barn sjöng med i en slovensk barnkör med namnet Valovi (Vågorna). När de blev vuxna, fortsatte de flesta med sin sångtradition, vilket överfördes även till deras egna barn...

B) Andra och tredje generationen: Barnens första skiv- / Cd-inspelning, i Gula Studion i Malmö, CD Julpärlor; Tedeum, 1999. Fr v: Tanja Tuomainen, körledare Olga Budja, Therese Budja Laudon, Elias Tuomainen, Annie Karlin i mitten, Alexander och Andre Westerlund samt Andreas och Victor Karlin.

C) Fyra år senare: inspelning i studion MVV, Helsingborg, CD:n heter Večernice (Aftonsånger, 2004). Olga Budja, Alex, Andreas, Lukas, Victor, Charlie, David, Isabelle, Amanda, Daniel, Andre, Linnea, Rebecka, Annie och Marek Vogel, ägaren av studion.

Robert Karlin med familj: Lotta och barnen Linnea, Lukas och Erik

Robert Karlin är född 1966 i Sverige av slovenska föräldrar Gabrijela och Leopold Karlin. Båda kommer från Slovenien, till Sverige kom de några månader innan Robert föddes. Robert är gift med Lotta och de har tre barn: Linnea och Lukas är tvillingar, födda i februari 1997. Den 9 oktober 2004 föddes lille Erik.

A) Eriks dop på fotot till vänster, 15 jan 2005;

B) Linnea och Lucas samt mamma Lotta. C) Robert och Lotta öppnar Eriks presenter; D) Linnea med kusinen Annie Karlin på sin 7 födelsedag; E) Robert med sin mamma Gabrijela och minstingen Erik, 2005. F) Gammelmormor Angela budja vid inspelningen i studio MVV, 2003, låten var Oče naš (Fader vår); G) Systrarna Budja med lille Erik på dopdagen; H) Fyra nästkusiner: Daniel och David Kembro, Andre Westerlund och Charlie Solve (2003)

Robert är en försäljare på en firma Byggis.se Bygg Informations System som säljer verktyg för byggbranschen. Lotta arbetar som laboratorieassistent. Barnen Linnea och Lukas sjunger i kören Orfeum liksom pappa Robert. Mamma Lotta har andra hobbies. Robert är tillsammans med sina syskon även en stor supporter för det lokala fotbollslaget BoIS i Landskrona.

Familjen Karlin Simon

A) *Familjen Karlin: August, mamma Ann Persson samt pappa Simon och Sofia Karlin, 2004.*

B) *Karlin August i mamma Anns famn, Sofia i pappa Simons famn samt farmor Gabrijela och gammelmormor Angela Budja, 2003.*

Simon är yngst i familjen Karlin från Landskrona. Hans båda föräldrar Leopold (1937—1989) och Gabrijela Karlin kommer ursprungligen från Slovenien, 1966. Simon och hans storebror Robert är födda i Sverige och äldsta brodern Leopold i Slovenien. Nu bor Simons unga familj i Staffanstorp.

Barnen August och Sofia är fortfarande små och går på dagis. Både Simon och hans sambo Ann har bra arbeten i Malmö. Det blir mycket resande i tjänsten för Simon, så han har varit på många intressanta ställen i världen. Nu när barnen är små, skulle han vilja vara mer hemma i Sverige och han försöker ordna så att det blir så lite resor som möjligt. Familjen Karlin umgås med den stora släkten så ofta det går, vid alla högtider och helger. Det är en stor familj, så det blir många sammankomster under åren. Simon har från början sjungit i kören Orfeum och innan dess i andra sånggrupper, men nu räcker tiden inte längre till.

C) *Simon Karlins mor Gabrijela, svägerska Kerstin Karlin, moster Augustina Budja samt*

svägerska Lotta Karlin, 2004; D) Slovenien, moster Olga, mormor Angela, mor Gabrijela, moster Augustina och morbror Janez, 2001.

En fotopresentation av Olga Budjas familj

Leonidas och Dominikas mor Olga

och sambo

Ilko Stopinšek;

A) Leonidas familj; fr v: Daniel, David och lillasyster Isabelle med föräldrarna Leonida och Peter Kembro;

B) Dominikas familj: Dominika, P-O och deras nyfödda dotter Johanna. Jul- och nyårshelg, Helsingborg och Hofterup, 2005/06.

Kembro – David, Daniel och Isabelle

Fam Kembro, 2005

A) Leonida med sin kusin Matej Bencek (1981) och hans flickvän Frida, 2005; B) Leonida med sin nevö Johanna och sin dotter Isabelle, 2006; C) Barnen Kembro – David, Isabelle och Daniel, L-a, 2005. D) Fotot är taget i Maribor, 1996, fr v: moster Dominika Kostanjevec, mormor Olga, gammelmormor Angela Budja, lille David Kembro (1 år), farfarsfar Franc Kostanjevec samt mor och far Kembro. E) Mor och mormor Olga med systrarna Budja och Poldi Karlin i studio, under inspelning av en låt, 2003.

Barnen Kembro - David (1995), Daniel (1996) och

Isabelle (200) är alla tre födda i Sverige, dock har de som små fått följa med föräldrarna Peter och Leonida till USA, där pappa fick ett kontraktjobb på ett år. Nu bor familjen i Hofterup. Leonida har en lillasyster, som heter Dominika (1976). Dominika har just fått en dotter, Johanna (2005). Både Leonida och Dominika är födda i Sverige. Leonidas första yrke var fritidspedagog, nu har hon utbildat sig till grundskollärare (examen 2005). Leonidas föräldrar Drago Kostanjevec och Olga Budja kommer ursprungligen båda från Slovenien (1968).

Alla i familjen Kembro, utom pappa Peter, sjunger med i kören Orfeum i Landskrona. David spelar också piano och Daniel är duktig på att spela schack.

Dominika Kostanjevec

Dominika Kostanjevec föddes 1976-06-06 i Landskrona. Hennes båda föräldrar kommer från ett landskap Štajerska i nordöstra Slovenien, Olga från Mala Nedelja och Drago från Maribor. Dominika har en storsyster Leonida, som också föddes i Landskrona. Dominikas föräldrar Drago och Olga gifte sig 1969 i

Helsingborg. Efter drygt 10 år som gifta gick de skilda vägar. Pappa gifte om sig och mamma blev sambo med Ilko Stopinšek, en sloven som kom till Sverige efter att ha bott i Tyskland i ca tjugo år.

Dominika har just fått en dotter Johanna och hon tycker att det är underbart att bli mamma. Storsyster Leonida har redan tre barn och är gift med Peter Kembro, deras äldsta barn är född 1995 och heter David. Daniel är ett år yngre, född 1996 och de har en flicka som är född år 2000 och heter Isabelle. Nu har de fått en kusin i Dominikas nyfödda dotter Johanna. Så som många andra flickor är också Dominika ensamstående förälder.

Dominikas hobby är att spela piano och att sjunga med i sångkören Orfeum i Landskrona. Nu blir det kanske lite mindre tid till fritidsaktiviteter, eftersom barnet kräver sitt. På bilden här till vänster syns Dominikas familj, fr v: Leonida, Dominika, föräldrarna Olga och Drago med mammas morbror Toni från Tyskland längs bak.

Året, då fotot på familjen Kostanjevec togs, var 1983.

Det geografiska avståndet

Systrarna Budja; Olga, Augustina och Gabrijela (2004)

I Sverige är det geografiska avståndet mellan slovenerna den vanligaste orsaken att man inte umgås med hela släkten så ofta som man skulle vilja. Nu är familjen Budja splittrad mellan Slovenien och Sverige, det geografiska avståndet är då 150 mil tur/retur. Trots detta försöker de hålla kontakt via Internet samt träffas varje gång när tillfället ges. Majoriteten av

barnen och barnfamiljerna bor ju i Sverige inom en radie av ca 4 mil. Det blir många

födelsedagar och andra högtidligheter som jul och påsk under året, så släkten träffas ofta. Vid större celebriteter hyr de en lokal, där alla kan vistas i. Nästa stora släkt- och kompisträff planerar familjen i samband med dopen av de båda barnen – Johanna och Isak. Johanna ska döpas den 12 mars i katolska kyrkan i Helsingborg. Dopförrättare blir den slovenska prästen Zvone Podvinski från Göteborg. Isak ska döpas den 18 mars i katolska kyrkan i Landskrona. Dopförrättare blir den polske prästen Roman Konkel i Landskrona. I april fyller mamika Angela Budja 90 år den 28 april 2006. Alla barnen, barnbarnen och barnbarnsbarnen med flera gratulerar henne hjärtligt: Ja, må hon leva i hundra år!

Liknande situation som för Budjas gäller också för andra slovenier i Sverige, som har delar av sina familjer kvar i Slovenien eller annanstans i världen. Man försöker behålla goda kontakter så gott det går. Resor med egen bil genom Europa blir allt jobbigare därför flyger man ofta numera eller tar bussen eller samåker med någon. Det är allt viktigare att möjliggöra kontakterna mellan föräldrarnas hemland och barnen, som är födda i Sverige. Med åren har det visat sig att de själva önskar att resa tätare mellan länderna när tillfälle ges. Språkbarriärer gör att föräldrarna måste vara med. Med engelska kommer man långt, så det ordnar sig ofta på något sätt, när det gäller kontakter och kommunikation mellan unga slovenier. Republiken Slovenien erbjuder sommarkurser i slovenska för unga slovenier, som bor utomlands. Kurserna är mycket uppskattade och många utnyttjar möjligheten att lära sig slovenska språket i Slovenien. Dessa kurser har blivit kontinuerliga och det finns hopp om att unga utlandsslovenier kommer att söka sig till sina förfäders hemland Slovenien, landet på den soliga sidan av Alperna.

Musik och annat

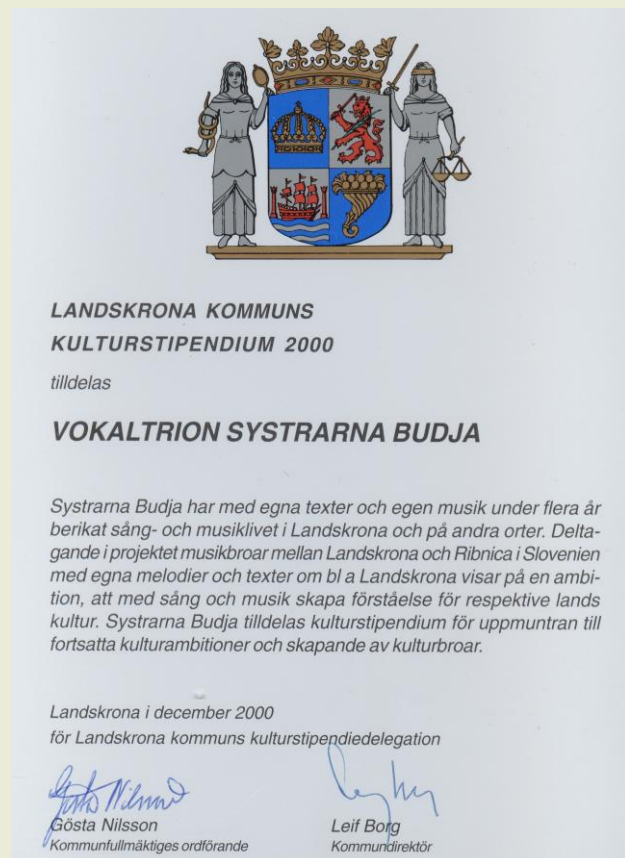
Fältstudie i musiketnologi; Vokalgruppen "Systrarna Budja"

Utifrån nedanstående har vi valt att intervjua en av systrarna Budja, Augustina Budja. Hon kommer ursprungligen från Slovenien, där hon föddes precis efter andra världskrigets slut. Hennes far var kyrkomusiker (organist) och hennes mor sopransångerska. Fadern dog 1987, men modern lever fortfarande och är nu 90 år.

Omslaget av CD:n Spoznanje (Insikten) som är den första CD:n av systrarna, gjort 1998.

Från sin tidiga barndom minns hon att ett tjugotal körmedlemmar, som fadern var körledare för och som modern var medlem i, övade hemma i deras stora vardagsrum. Den blandade kören sjöng mest kyrkliga sånger, framförallt sånger kring påsk och jul, men även sånger om jungfru Maria. Dessa sånger

har legat till grund för hennes och hennes systrars musikaliska inspirationskälla som kom att utvecklas i Sverige.

AVSKRIFT: *Vokaltrion Systrarna Budja* har med egna texter och egen musik under flera år berikat sång- och musiklivet i Landskrona och på andra orter. Deltagande i projektet Musikbroar mellan Landskrona och Ribnica i Slovenien med egna melodier och texter om bland annat Landskrona visar på en ambition, att med sång och musik skapa förståelse för respektive lands kultur. Systrarna Budja tilldelades kulturstipendiet för uppmuntran till fortsatta kulturambitioner och skapande av kulturbroar.

*Landskrona i december 2000
För Landskrona kommuns
kulturstipendiedelegation*

Gösta Nilsson

Leif Borg

**Kommunfullmäktiges ordförande
/ Kommundirektör**

Under andra halvan av 1960-talet kom hela hennes familj till Sverige. Familjen bosatte sig först hemma hos Augustina i hennes tvårumslägenhet på Suellsgatan i Landskrona. Så småningom – redan 1968 - bildade hennes far och bror en slovensk kulturförening som hette Triglav och som för tankarna till Sloveniens högsta berg. Triglav blev den första slovenska föreningen i Sverige. Föreningens bas var körsången och till denna bjöds

slovenier in som ville och kunde sjunga i stämmor. Kören tog över föreningens namn. Detta namn ändrades senare till Lipa för att slutligen döpas till Orfeum, för att följa föreningens utveckling. Då fadern, August Budja, gick bort togs ledningen av kören över av Augustinas syster Olga Budja. I samband med att föreningen och kören bildades, bildades även en sångtrio, Systrarna Budja, Gabrijela, Augustina och Olga.

Svalorna, 1974, fr v: Augustina Budja, Drago Kostanjevec, Ulf H., Olga Budja; framme Paul Blagojevič och Peter Bernardi.

Foto: Sandgren & Petersson, Landskrona

Fadern August Budja var den som gjorde körens olika arrangemang och anpassade dessa till dess kapacitet. I Slovenien var det framför allt kyrkomusik men i Sverige togs det också upp svenska och andra slovenska visor. Vid starten 1968 samlades de hemma hos

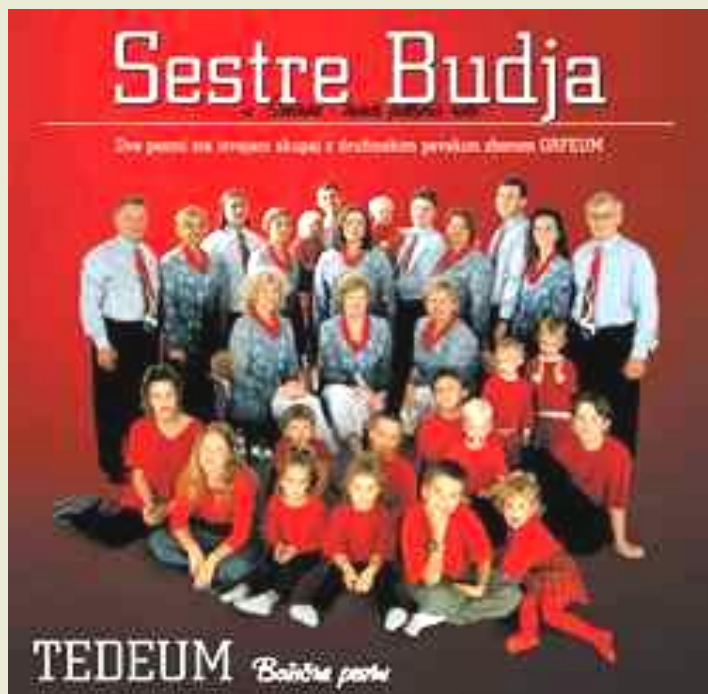
föräldrarna i Landskrona minst en gång i veckan för att öva och senare samlades de i föreningslokalen.

Omslaget till CD:n *Otroci zemlje* (Jordens barn) av systrarna Budja och kören Orfeum, inspelat år 2000 i Ångstudio, Helsingborg

1971 bildade Augustina tillsammans med sin syster Olga och tre slovenier en orkester som fick heta Lastovke (Svalorna). I denna fanns det även två svenska musiker med. Precis som Svalorna ser systrarna sig själv som hemmahörande både i norr och i söder. Svalorna gick in under genren slovenskt dansband. I början framträdde de med slovenska låtar som andra skrivit men senare började de också sjunga svenska låtar och många låtar skrev de själva. Efter ett tag började de komponera själv och det var då oftast Olga som gjorde melodin medan Augustina skrev texten.

Efter hand som de började behärska det svenska språket började Augustina också översätta både från slovenska till svenska och från svenska till slovenska. De var ute och sjöng och spelade varje veckoslut för olika slovenska föreningar i Sverige, idag finns det nio stycken, och de har också uppträtt flera gånger i tv och radio både i Sverige och i Danmark. Svalorna upplöstes 1995 då de utkonkurrerades av nytilkomna landsmän från Slovenien. Både vokaltrion Systrarna Budja och sångkören har hela tiden verkat parallellt med Svalorna och existerar fortfarande.

Omslaget till CD:n *Tedeum, Julsånger på slovenska*, inspelad av systrarna Budja och familjekören Orfeum i Helsingborg, år 1999.

Augustina Budja säger: *Människan är en kulturvarelse, men människans kultur är inte statisk. Den förändras hela tiden. Man uppfostras till en kultur, men samtidigt påverkas man och tar till sig det som passar en själv och det som man möter av sin omgivning. Så är det även med mitt slovenska kulturarv. Jag håller på att bli tvåkulturell och det upplever jag som mycket berikande och positivt. Därför känner jag glädje och tacksamhet för att jag har fått gåvan och kan - inte minst genom musiklivet - hitta olika uttryckssätt för att lättare finna*

vägen till människorna i min omgivning, var jag än befinner mig.

Om att komma till ett annat land som Sverige säger hon vidare att man gärna letar efter något som man kan utöva och som man är bra på. Språket har varit den största barriären för henne precis som för många andra som kommit till Sverige som vuxna. Folkmusiken i Slovenien är mycket influerad av gammal kyrkomusik. Den nyare

slovenska folkmusiken är oftast polka och vals och kan jämföras med österrikisk, italiensk, tysk, polsk och schweizisk folkmusik där dragspel är huvudinstrumentet. I alla dessa länder utom i Polen finns även vissa landområden som historiskt sett tillhört den forna slovenska provinsen innan stormakternas delning under mellankrigstiden. Även i Sverige förekommer polka och vals i folkmusiken och det är samma takt som i den slovenska men den rytmiska betoningen skiljer sig något.

För Augustina är sången viktig. Genom den får hon uttrycka sig fritt och genom texterna kan hon forma sina tankar, upplevelser och känslor. Tillsammans med kören Orfeum och systrarna lägger de ofta till en slovensk text till en svensk melodi och vice versa. Detta är ett sätt att dels bevara sitt slovenska arv och dels komma närmare sin

nya omgivning.

Ribnica-besöket i Landskrona, i april 2005. På bilden - sju borgmästare, inkl Landskrona borgmästaren Gösta Nilsson, samt slovenernas ledsagare Olga Budja och Augustina Budja, m fl. Foto: Sayed Khatib

I slutet av 1970-talet spelade de in en singel med gruppen Lastovke och två år senare ytterligare en till- dels med samma kör, dels med barnkören Valovi (vågorna). Majoriteten av barnen i barnkören var deras egna och tillhör idag vuxenkören Orfeum. 1998 spelade systrarna Budja in en CD i Slovenien, den heter Spoznanje (Insikten, se föregående sida). 1999 spelade de in två julskivor Tedeum, en på slovenska och en på svenska. Barn, barnbarn och makar har medverkat på inspelningarna. Sammanlagt är de 29 stycken.

*A) Foto: systrarna Budja samt släktingar i bakgrunden, första raden mor Angela och bror Janez, år 2000, Taget vid inspelningen av videon Musikbroar; låten som illustreras: Mamma, ta emot vår hälsning - Mama, sprejmi naš pozdrav!
B) Omslagsfoto till CD:n AVE, 2003.*

Foto: Sandgren & Petersson, Landskrona

År 2000 medverkade Systrarna Budja i ett videoprojekt där en slovensk kommun, Ribnica, och en svensk kommun, Landskrona, var med som sponsorer. Producenten var Matjaž Koncilja, Ljubljana. Fem låtar på cd-skivan spelades in i Slovenien och fem i Sverige. I samarbete med ett videoprojekt, Musikbroar, spelade de in en tredje skiva som heter *Otroci Zemlje* (Jordens barn, se föregående sida). År 2002/03 kom en skiva som fick heta *Ave*, med övervägande Mariasånger, ett arv från Slovenien, och 2004 kom deras senaste skiva, *Vecernice* (Aftonsånger). Ett sporadiskt samarbete mellan båda kommuner – Ribnica och Landskrona – har pågått sedan dess.

Hela släkten Budja är mycket musikaliska och älskar all slags musik. De tre systrarna har tillsammans 20 barnbarn och alla musicerar på ett eller annat sätt. Alla kan sjunga på slovenska fast de egentligen inte behärskar språket.

A) Senaste CD:n av SYSTRARNA BUDJA OCH FAMILJEKÖREN ORFEUM: VEČERNICE (AFTONSÅNG), 2004. Foto: Lotta Karlin;

montage: Micke Laudon. B) Systrarna Budja – Olga, Augustina och Gabrijela - uppträder i Ribnica, september 2005. Foto. Gunnel Dymling.

Vi har lyssnat på skivan *Otroci Zemlje* (Jordens barn) från 2000 och den är en annorlunda blandning av slovenskt och svenskt. Här kan man hitta låtar förknippade med till exempel Siw Malmqvist och Ulf Lundell. Även den finstämda *The Rose* finns med på skivan och alla dessa har slovensk text. Fyra av 22 låtar sjungs på svenska och de handlar alla om Landskrona. Hela skivan låter som svensktoppen på 70-talet. Detta beror till största del på att de flesta låtarna är hemmahörande i den tiden, men också på att arrangemangen av dem känns inspirerade av denna tid. De låter som Göingeflickorna fast på slovenska!

Under åren har systrarna gjort flera framträdanden i sitt gamla hemland där de uppträtt både i tv och för livepublik. Numera blir det mest slovenska möten här i Sverige. Kyrkor, fester, jubileum och andra liknande tillställningar är alla miljöer där både systrarna och/eller kören har tillfälle att utöva sin musikaliska gärning. Augustina har flera strängar på sin lyra, men sången lär hon inte släppa taget om i första taget.

Hon kombinerar slovenskt och svenskt

Augustina Budja, ordförande i sångföreningen Orfeum. Hon har många strängar på sin lyra och numera får det egna skrivandet ta allt mer plats på sångens bekostnad.

01/02-2005 09:03 Foto: ROLAND BENGTTSSON

DEN EGNA HISTORIEN

Augustina Budja sjunger fortfarande med sina systrar, men just nu ägnar hon mest tid åt den egna historieboken om sina landsmäns öden i det nya landet.

Köket är stort och generöst, med många stolar runt bordet och en träsoffa därtill. Det är lätt att föreställa sig familjen samlad med maten framdukad, tallrikar i knäet, prat och skratt och barnbarnen som inte kan sitta still. Det är denna församling som utgör svensk-slovenska sångföreningen Orfeum. Kärnan är de tre systrarna Budja: Gabrijela, Augustina och Olga.

Augustina Budjas och Zvonimir Benceks familj – fyra barn och åtta barnbarn med deras respektive. Zvonkos dotter Inger fattas på bilden. Foto: Sandgren & Petersson, Landskrona, 28 maj 2005.

– Det är våra män, våra barn och barnbarnen som är med i kören. Alla barnbarnen kan faktiskt inte sjunga rent, men när vi gjorde skivan Tedeum var alla med, 29 personer! Den cd:n spelades in på både slovenska och svenska, med såväl

Bachs "Ave Maria" som Grubers "Stilla natt". Sedan dess har det blivit fler skivor med båda språken.

Just nu är Augustina Budja mest inriktad på att få ordning på sin senaste bok, en tjock historia på drygt 500 sidor, som handlar om slovenier i Sverige. Det är en berättelse som börjar med arbetskraftsinvandringen på 60-talet och själv är hon en av alla dem som kom hit. – Jag var nitton år och redan gift, hade ett jobb i Maribor och väntade barn. Min man bodde kvar hos sina föräldrar och det gjorde hans två syskon också, och jag delade lägenhet med två väninnor. Så reste han till Sverige för att hälsa på sin bror. Här kunde han få lägenhet inom en vecka! Det var faktiskt det som gjorde att vi flyttade hit.

När vi så bosatte oss i Landskrona kom först min bror på besök (1965) och stannade kvar, sedan hans fru och därefter våra föräldrar (1966). Till sist var hela familjen – ytterligare två syskon, Gabrijela (1966) och Olga (1968) - samlad i det nya landet. Och Augustina Budjas föräldrar förde med sig familjetraditionerna av sång och musik från hemmet på den lilla bondgården. – Min pappa var organist och här i Landskrona bildade han och min bror Janez slovenska kulturföreningen Triglav, som betyder trehuvuden och står för Sloveniens högsta berg. Det var 1968 och jag var 23 då år och hade tre döttrar, Dora (1965), Helena (1966) och Anne-Marie (1968).

A) Systrarna Budja, fr v: Olga, Augustina och Gabrijela. Foto: Ilko Stopinsek, 1/1-1999.

Sestre s severa

Sestre Budja so doma iz Velike Nedelje, že dolgo pa živijo na Švedskem

Sestre Budja, Gabrijela, Avgušlina in Olga, so doma iz Male Nedelje, kjer je bil oče organist, zdaj pa živijo v Landskroni in Helsingborgu na Švedskem, kamor so se preselile v letih 1964–1968. Od leta 1968 delujejo kot Volontirni tercet sestre Budja, leta 1971 so ustanovile skupaj z očetom in materjo Angelo naj prvi izseljeniški ansambel Lastovke, pojavljajo pa se tudi kot solistke in pevke v družinskem zboru Orfeum. Prvkar so pri založbi Zlati zvoki izdale Sesto zgoščenko z naslovom Večernice. Podnaslovila so jo Sestre Budja in družinski pevski zbor Orfeum s Švedske, dožele polarnih noči. Polarna noči očitno dobro vplivajo na polje. Vsaj Večernice družine Budja to lepo dokazujejo. Na zgoščenci je osmermajski sklad, med

Slovenski Švedi so izvedli in slovensko

katerimi je nekaj avtorskih, ustvaril sta jih Olga in Avgušlina Budja, pa tudi nekaj bolj ali manj znanih, kot so Zbor solistov iz Verdijeve opere Nabucco, priredba uspešnice Johna Newtona Amazing Grace z naslovom Moj spev, slovenska narodna Preljub si mi, o rajski sveti, švedska ljudska pesem Mogočni Bog, molitev Očenaš v švedščini pa Hladikavi Krasota Jezus in Prehladno srce itn. Na zgoščenci s sestrami Budja spet sodeluje družinski pevski zbor Orfeum, v katerem prepevajo tako nekoč vsi Budjevi in njihovi partnerji, ki imajo kaj poslušati. Posebnost zboru je tudi, da pri pesmi Očenaš sodeluje kot sopranistka mati Angela. Sestre Budja so zgoščenko pripravile z besedami: »Nale pišmi so namirjene vsem ljubiteljem glasbe po Sloveniji in Evropi, posvečamo pejo slovenskemu vstopu v Evropo. Sami se bomo še naprej trudili, da bomo s slovensko in švedsko pesnijo po vsej Evropi še naprej predstavljali slovensko državo, na katero smo zelo ponosni, in tudi našo drugo domovino, Švedsko.«

Sestre Budja so, še posebno Avgušlina, veliko naredile za povezovanje med Slovenci in Švedi. Avgušlina je kot učiteljica slovenskega dopolnilnega pouka v letih 1976–2002 in kot učiteljica švedščine kot drugega jezika v letih 1990–2001 veliko prispevala k medsebojnemu razumevanju, za kar je dobila posebno priznanje, napisala pa je tudi razprave o slovenskem izseljeništvu na Švedskem ter švedsko-slovensko za Slovence in priročnik za študij švedskega jezika v slovenščini. Za to so prejete tudi priznanje Slovenske izseljeniškega matice, kulturno-konferencije mesta Landskrona in še mnogo drugih odlikovanj. Njihov narodno-zabavni ansambel Lastovke je prelozil večji del Skandinavije, nastopal je tudi v Sloveniji. Vsekakor je moč, ki so ga vzpostavile sestre Budja že pred desetletji, spleten iz pišmi, besede in glasbe, trditeljki kot marsikateri drugi. Večernice pa lepo zaokrožujejo dozdajšnje glasbeno delo pevke dinastije Budja. Ivan Sivec

Ovan: Systrarna Budja och familjekören Orfeum samt deras musikproduktion är ett intressant ämne även i hemlandet Slovenien, de förekommer ofta i massmedierna: radio, Tv, tidningar och kulturskrifter. Här är det en artikel av en slovensk författare, Ivan Sivec, som recenserar deras senaste CD (Večernice – Aftonsång), 2004.

Foto: Lotta Karlin, 2003

Att sjunga tillsammans var bara en av alla de aktiviteter som fanns och fortfarande finns till viss del i föreningen. Men till skillnad från matlagning, sport och språkcirklar behövde sången aldrig någon konstgjord andning för att leva vidare och till sist fanns bara kören kvar. Som om inte det räckte sjöng hon och lillasyster Olga i ett slovenskt dansband, Svalorna. — Där var svenska musiker också, bland annat Bjarne Bertelsen och Thomas Knutsson, som nu båda är musiklärare på Gullstrandskolan i Landskrona. Ett av mina barnbarn, Therese, läser musik för dem där. I 25 år arbetade de båda systrarna i dansbandet, sedan blev de utkonkurrerade – av nytilkomna landsmän som började gästa

Sverige när Slovenien blev självständigt 1991. Vid sidan om sången och musiken växte familjen, hon skilde sig och träffade efter en tid Zvonko Bencek (1977), som sedan många år även sjunger i kören Divertimento i Landskrona. De har senare fått en son tillsammans,

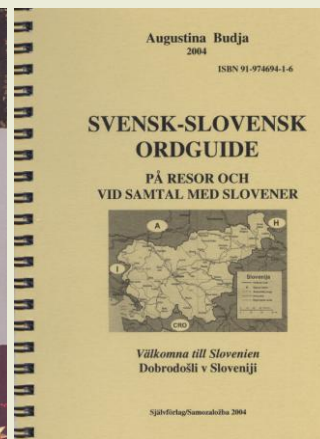
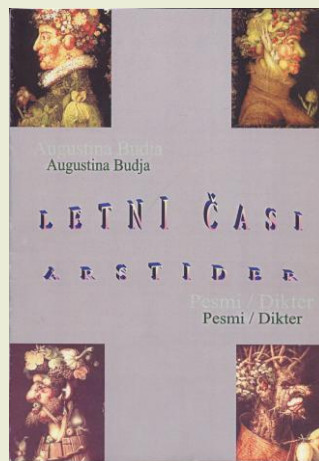
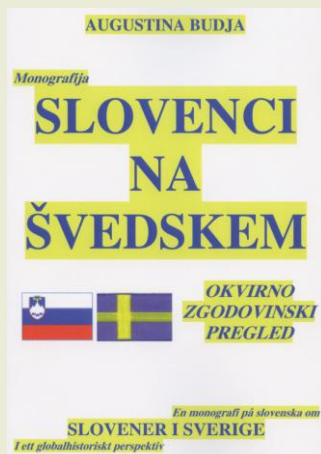

Matej (1981).

Systrarna Budja med tre andra sjungande systrar från föreningen Frälsningsarmén, efter att ha uppträtt hos dem. Landskrona, 2003.

Jobb var lätt att få tag i på den tiden. – I början städade jag och var köksbiträde på Dana Scarlett under två år. Då gick båtarna till Köpenhamn varje timme, tillägger hon nostalgiskt. Rederiet gick i konkurs 1993.

Redan 1966 gick Augustina en yrkesskola på Landskverket i Landskrona, där hon blev svarvare. Med detta arbetade hon sedan i två år. 1976 blev Augustina Budja hemspråkslärare i slovenska, dock utan att ha utbildning. Efter att ha fått sonen Matej började Augustina 1982 läsa på Komvux i Landskrona för att först få erforderliga betyg i svenska, matte och engelska och senare fortsatte hon på universitetet i Lund, där hon läste till kulturvetare. Augustina fortsatte med studier i svenska som andra språk, eftersom hon fått en sådan lärartjänst på Komvux. Nu är det också historia. Sedan ett par år tillbaka har hon inte kunnat arbeta på grund av kronisk inflammation i axlarna. – Synd på så mycket utbildning! Istället har hon skrivit läroböcker. Den första var en svensk grammatik för slovenier, utgiven i Slovenien. – Den är för slovenier som återvänt och för dem som är födda i Sverige och flyttat dit. Och för människor som är intresserade av Sverige. Det finns en svensk avdelning på filosofiska fakultetet på universitetet i Ljubljana. Nästa bok blev en svensk-slovensk/slovensk-svensk ordguide "På resor och vid samtal med slovenier". Den skrevs med tanke på sviktande

språkkunskaper när släktingar träffas och för turister. – Våra ungdomar här i Landskrona har i de flesta fall svenska partners, som inte kan slovenska. Både Orfeum och systrarna underhåller fortfarande på fester, i kyrkor, på jubileum och andra tillställningar. År 2000 blev de utsedda till kommunens kulturstipendiater och två år tidigare var de inbjudna till slovensk television för att sjunga. De har gjort många turer till hemlandet under årens lopp, men nu blir det mest slovenska möten på hemmaplan.

— Det finns elva föreningar i Sverige och så har vi riksförbundet. Det firade 30-årsjubileum i Malmö i november 2004 och en förening i Olofström den 30 oktober samma år. Katolska kyrkan här i Landskrona firar alltid sitt jubileum första veckan i mars och

1995 har det varit tioårsjubileum. Sen har vi privata tillställningar och olika svenska föreningar som också bjuder in oss för att sjunga för dem. Samtidigt har hon boken om sina landsmäns öden och äventyr i Sverige. Den skulle egentligen varit klar före jul. – Men jag måste möblera om i den, för manuset stämmer inte kronologiskt. Det är ju en bok man ska kunna vara stolt över.

Anne Henricson Källa: HD, Anne Henricson anne.henricson@hd.se

Texten ovan är något modifierad. Under tiden blev boken SLOVENC I NA ŠVEDSKEM klar – skriven och tryckt (april 2005). I december 2005 utkom även A Budjas diktsamling – LETNI ČASI / ÅRSTIDER.

AB

En intervju i ett annat samband

Augustina Budja kom till Sverige från Slovenien i oktober 1964 med en resväska. Hon skulle bara stanna några dagar och hälsa på makens syskon i Sverige. Nu, 42 år senare, bor hon fortfarande kvar och trivs bra. – Vi fick lägenhet direkt vilket var otänkbart i Slovenien. Sedan kom resten av familjen i olika omgångar. Till slut var vi alla här och min pappa bildade den första slovenska föreningen i Sverige 1968, säger Augustina Budja. Slovenien är viktigt, liksom Sverige för Augustina Budja. Jugoslavien är inte alls viktigt och har aldrig varit det för henne. Hon gav med glädje upp sitt jugoslaviska medborgarskap för att få ett svenskt 1975. För några år sedan ändrades dock reglerna för dubbelt medborgarskap så nu har hon ett slovenskt också.

När Slovenien blev självständigt ville jag uttrycka min glädje över det. Jag har ingen särskild nytta av att vara slovensk medborgare utan det är rent känslomässigt, säger hon. När Augustina Budja kom till Sverige som nygift och gravid 19-åring började hon arbeta som nattstäderska på färjorna mellan Landskrona och Köpenhamn. Hon och maken turades om att passa barnen. Efter ett tag fick hon en utbildning via arbetsförmedlingen till svarvare, men den typen av jobb var för tungt, så hon började packa ägg i stället.

I mitten av 1970-talet kom språkreformen. Alla barn hade rätt till hemspråksundervisning och jag blev hemspråkslärare, säger Augustina Budja. Vid den här tiden

hade Augustina Budja tre döttrar och hon och maken hade gått skilda vägar. Hon träffade Zvonko Bencek 1977 på en pilgrimsfärd till Vadstena. – Jag är katolik och vi brukade ordna bussfärder till Vadstena varje år. Vi fyllde de sista platserna i Jönköping och där klev han på, berättar Augustina Budja. Zvonko Bencek har också en dotter, Inger, från ett tidigare äktenskap och han och Augustina Budja har tillsammans sonen Matej, så i familjen finns det fem barn tillsammans.

Vadstena,

slovensk gudstjänst, 2003. F v: Msgr Pucelj och Jurkovic samt Zvone Podvinski. Foto: Arkiv A Budja

- När jag var mammaledig med Matej kände jag att jag inte ville tillbaka till hemspråksundervisningen. Mina elever var barn i alla åldrar som ofta pratade slovenska

hemma. De hade ofta problem i de vanliga skolämnena och ville ha hjälp av mig på sitt eget språk. Jag hade inte gått i skola här i Sverige och hade ingen kunskap i de olika ämnena, så jag fick sitta och läsa in mig på dem. Det blev för jobbigt till slut, säger Augustina Budja. I stället läste hon in högstadiet på komvux för att få betyg i svenska och engelska. Sedan blev det samhällsvetenskapliga och humanistiska studier på gymnasienivå och vidare till kulturvetarlinjen i Lund där hon 1991 tog en fil kand.

- Jag åkte också som utbytesstudent till Slovenien och läste slovensk och sydslavisk historia under ett år och Matej följde med mig. Han var sju år gammal och gick första skolåret i Slovenien, säger hon. – Det skulle jag vilja unna alla slovenska barn i Sverige – att få gå minst ett år i skolan i föräldrarnas hemland Slovenien. Det betyder mycket för en persons identitetskänsla senare i livet.

När hon hade läst färdigt så fanns det inte så många slovenska barn kvar i grundskolan och tredje generationen var på väg. Hemspråksundervisningen bedrevs vid sidan av jobbet som lärare i svenska 2. Augustina fick anställning på Komvux i Landskrona. Samtidigt började hon också studera vuxenpedagogik och 60 poäng svenska vid universitetet i Lund (Nordiska språk) för att få behörighet till tjänsten. – Jag har dubbeljobbat i många år. Det var samtidigt den bästa tid jag haft. Men det kunde bli ganska stressigt. När jag hade jobbat färdigt i Landskrona skulle jag i väg till Lund eller Malmö eftersom en del kurser var förlagda där. Det kunde hända att jag befann mig mitt på motorvägen och undrade vart jag skulle, säger Augustina Budja. Trots jobb och studier har hon också haft tid för sitt stora fritidsintresse - musik. Familjen har en egen kör som består av Augustina Budja, hennes två systrar och alla tre systrarnas familjer. Systrarna och kören har sammanlagt spelat in sex cd-skivor som har givits ut i Slovenien. En av skivorna har också kommit ut i Sverige. Under ca 25

år har Augustina Budja och hennes lillasyster Olga också haft en orkester, Svalorna, som spelade slovensk och svensk dansmusik och folkmusik och ibland har alla tre systrarna uppträtt som sångtrio. Vid flera tillfällen fick de även hjälp av sina livskamrater – sambon Ilko och Zvonko.

Omslaget på den första singelskivan med orkester Lastovke = Svalorna, 1979, vokaler Augustina och Olga Budja.

– Kören sjunger mycket kyrklig musik i frikyrkorna och mest i den katolska kyrkan, säger Augustina Budja. Det andra stora intresset är att skriva böcker. Augustina Budja har bland annat skrivit en bok med svensk grammatik för slovenier och en bok om slovenier i Sverige (se ovan).

– Jag förlägger det mesta själv och en hel del av böckerna ger jag bort. Men det händer att människor köper dem också, säger hon. Hon har alltså mycket att göra trots att hon sedan fem år tillbaka officiellt är pensionär. 60-årsdagen har redan firats med en hejdundrande fest som hon hade ihop med äldsta barnbarnet Therese som fyllde 18 år. – Men vi ska fira med den närmaste familjen den 28 maj när jag fyller år. Först ska vi ta ett kort på hela familjen och sedan ska vi gå ut och äta allihop, sa Augustina Budja.

Internationella biblioteket – Intervju med A Budja

Hur kom du till Sverige? Berätta din historia!

Till Sverige kom jag med syfte att besöka min (f d) man och hans släktingar som redan bodde här sedan några år tillbaka. På den tiden var det väldigt ont om lägenheter i Slovenien, vilket visade sig inte vara något problem i Sverige. Jag fick en tvårums lägenhet i Landskrona inom en vecka när jag kom hit, ett jobb var inte heller svårt att få och detta avgjorde mitt val att stanna i Sverige.

Du skriver dikter, varför på slovenska? Vad skriver du om? Vilka läser dem?

Jag skriver dikter och annat, mest på slovenska eftersom det är mitt modersmål. Det är mycket lättare att uttrycka sig på sitt modersmål än på sitt andraspråk, trots att jag har bott i Sverige i över 40 år. Från början blev det inte tal om att läsa svenska, senare blev det några kvällskurser, där jag kom på att jag lärde mig fel grammatik och att jag egentligen inte kan svenska tillräckligt bra för att skriva på svenska. Särskilt dikterna kräver goda språkkunskaper eftersom det bygger på känslan och kärleken till språket. För en vuxen person som flyttar till ett annat land är det absolut det viktigaste att redan från början få grunderna i det nya språket att bygga vidare på. Så blev inte fallet för oss ”arbetskraftsinvandrare” som kom till Sverige under 1960- och 1970-talen.

Dikterna skrev jag redan i hemlandet Slovenien som barn och senare som tonåring. Detta fortsatte jag med även i Sverige. Några år efter det att jag kom till Sverige, kom hela min familj hit också. Även de skulle bara komma på besök till mig, men blev sedan kvar i Sverige. 1968 bildade min far och min bror den första slovenska föreningen i Sverige, med namnet TRIGLAV. Min far var kyrkomusiker i Slovenien, detta har präglad oss alla i familjen, på så viss att vi alla har en förkärlek till sång och musik. Inom föreningens ramar kunde vi fortsätta och utveckla vårt slovenska kulturarv genom just sång och musik. Man bildade en sångkör, en sångtrio Systrarna Budja (jag och mina två systrar) samt en orkester Svalorna. Inom denna musik- och sånggrupper övade vi slovenska låtar och så småningom började vi att öva in låtarna på svenska också. Detta fortsatte vi med. Under de senaste åtta åren har systrarna Budja och sångkören övat och spelat in över 100 låtar på olika CD - skivor. Många av dessa, både text och musik, är skrivna av mig och Olga. Augustina står för texter och ibland även för musiken, men det är lillasyster Olga som oftast står för musiken. Vi sjunger trestämmigt, storasyster Gabrijela sjunger sopran, jag sjunger alt och Olga sjunger andra alt eller tredjestämman. Brodern Janez Budja med sin familj flyttade tillbaka till Slovenien år 1976. När det gäller körmedlemmarna, de består av systrarnas makar, barn och barnbarn. Ibland är även deras mamma (Angela Budja, född 1916) med och sjunger. Angela fyller 90 år i april i år. Far August Budja gick bort 1987. Sedan dess har lillasyster Olga varit körledare.

Du har blivit chefredaktör för Slovenska Riksförbundet i Sveriges tvåspråkiga tidskrift. Vad skriver "Informativo Glasilo" om?

Informativno GLASILO/INFORMATIONSBLADET skriver om allt som händer inom de slovenska föreningarna i Sverige. Det finns 11 föreningar som samordnas av Slovenska riksförbundet i Sverige. Man publicerar reportage, intervjuer, vad som händer i föreningarna, aktuella frågor i Sverige och i Slovenien, om politiska, kulturella och andra aktualiteter med mera. Informationsbladet är en kulturtidsskrift. Det går bra att skriva på

slovenska och svenska, eftersom slovenerna i Sverige är tvåspråkiga. Den första generationen har lättare att skriva på slovenska, och den andra generationen på svenska.

Du skriver Sverigeslovenernas historia * när kommer den ut?

Boken - SLOVENER I SVERIGE, Vår framtid hänger på forntid - kommer ut under januari eller februari 2006. Jag håller på och filar samt möblerar om lite i manuset, annars är det nästan klart. Boken blir på svenska. Dess föregångare SLOVENC I NA ŠVEDSKEM utkom på slovenska under 2005.

Hur många sloveners finns i Sverige * när kom de hit?

Enligt min undersökning år 2001 fanns den 31 december 1999 fanns det 5098 i Slovenien födda personer bosatta i Sverige. De är första generationens sloveners enligt min definition. De flesta kom till Sverige som arbetskraftsinvandrare under 1960-talet, några även under 1970-talet.

Känner vi sverigeslovenerna? Finns det större slovenska organisationer, kända personer bland oss?

Sverigeslovenerna är inte nämnvärd kända för svenskarna. Det har inte varit några nämnvärda problem med sloveners i Sverige, de har anpassat sig och integrerat i det svenska samhället bra. När de kom hit fanns det gott om arbeten av alla de slag, slovenerna kände sig välkomna. Ett av de större problemen med slovenerna i Sverige är att svenskarna fortfarande räknar dem till jugoslaver, eftersom slovenerna kom till Sverige från Exjugoslavien. Man har frångått etnisk registrering vilket försvårar situationen ytterligare. Man klumpar hellre ihop alla invandrare till en grå massa för att lättare distansera dem och behandla dem med VI och DE. På det sättet cementerar man slovenernas invandrarskap oavsett vad de själva anser om detta efter fyra decennier i landet.

Intervjuperson Augustina Budja, frågorna: toma.gergely@kultur.stockholm.se

Text till den slovenska nationalsången på engelska och på svenska (slovensk originaltext skriven av **France Prešeren (1844)**)

*"God's blessing
on all nations,
Who long
and work for that
bright day,
When o'er earth's
habitation
No war, no strife
shall hold its
sway;*

*Who long to see
That all man free
No more shall foes, but neighbours be.*

Inskickad av Olga Budja

Zdravica (En skål, Ett leve)

*Ett leve för nationer
som längtar efter fredens dag,
Att fejder under solen
fördrivs
och fred blir världens sak,
fienden
blir en vän,
i sämja grannar bor igen!*

Översatt av Augustina Budja (2010)

JUSTIN HVALA, Intervju

För något år sedan intervjuades en sloven, Justin Hvala från Landskrona, en bekant och författarens goda vän sedan länge. I hela 29 år av sitt liv har han bott i Stockholm. Hemma i Ponikve, som Justin härstammar ifrån, kallar de honom Tine. I Sverige kallas han Justin.

Justin Hvala har berättat att han kom till Sverige den 2 juli 1967. till en början fick han finna sig till rätta på ett flyktingläger i en liten stad som heter Kisa. Redan den 19 augusti samma år fick han ett skomakarjobb och en tillfällig bostad i Stockholm. Han har sedan jobbat med sitt arbete som skomakare ända fram till sin pensionering.

Bröderna Hvala – Rajko, Jože och Justin med mor Marija nära barndomshemmet.

Justins ungdom

Innan man bestämmer sig för ett så stort steg som detta att lämna hemlandet för att utvandra, måste man samla mycket mod och god vilja för att klara detta. Detta förstår bara de som själv en gång har provat på att utvandra och sedan invandra i ett annat land. Några har funnit sin lycka utomlands, andra inte. Vissa kämpar fortfarande och brottas med en evig hemlängtan. Några har bestämt sig för att stanna i Sverige, andra tvekar mellan alternativen – att stanna för gott eller att återvända till ursprungslandet Slovenien, med åren blir dock även det främmande landet som ett hem för alla, även för en invandrare. De som en gång har beslutat sig för att utvandra har plötsligt funnit ett nytt hem – så de har två hemländer och det känns bra!

PONIKVE,

där Justin föddes 1930. Bilden på den vackra vyn skickade Justins far Leopold till flyktinglägret i Italien 1967.

Justin Hvala är född den 12 april 1930 som andra barnet av fem i familjen Hvala – föräldrarna Marija & Leopold – bodde i byn Ponikve, Tolminsko. Justins bror Jože är ett år äldre än Justin. Efter Justin föddes systrarna Marica och Anica och slutligen den yngste brodern Rajko. I familjen Hvala föddes således fem barn inom en tid av elva år.

Justin har vuxit upp under den svåra tiden, då Europa drabbades av den svåra depressionen före 2:a världskrigets utbrott. Den allmänna krissituationen präglade även livet hos familjen Hvala. Det offentliga livet blev också ett problem, eftersom Italien ockuperade delar av Slovenien ända bort till huvudstaden Ljubljana. Ponikve drabbades

också av ockupationen. Detta betydde allvarliga svårigheter för barnen i skolan, man blev tvingad till att använda italienska språket, oavsett om man behärskade det eller ej. Och Justin behärskade inte italienskan.

Men Justin hade tur ändå. Under kriget fick han tillfället att hos en bekant som lärning utbilda sig till skomakaryrket. Detta gick till så att Justin och hans förman förtjänade sitt levebröd genom att de arbetade med skomakarjobbet från dörr till dörr. 1946 blev Justin Hvala utbildad skomakare. Han var då 16 år gammal. Justin fick strax därefter en anställning i staden Tolmin, där han arbetade som skomakare på en skofabrik som hette *Jelen*.

Han bodde hemma hos sina föräldrar ett tag till, men så småningom flyttade han till staden Tolmin. Där tillverkades det mest kängor till ett företag i Österrike. Med tiden fick Justin en bättre anställning på en ortopedisk avdelning i staden Izola. Lönen var dock mycket mager, den räckte knappast till att kunna livnära sig på. Det var svårt att förbättra sin situation om man inte gick med i kommunistpartiet, vilket Justin inte ville.

A) Justin Hvala under uppväxttiden, tonåren

B) Lumpen avtjänade Justin Hvala i Prizren, på bilden – Justin i mitten mellan två andra soldater (1952)

Flytten från Slovenien

Justin blev tvungen att se sig om efter ett bättre avlönat arbete. En bekant rådde honom att pröva lyckan utomlands. Justin hade under en längre tid funderat kring denna möjlighet innan han bestämde sig för att ta saken i egna händer. Den 7 februari 1967 gick han över gränsen i Škoflje nära Trieste för att komma till Italien. I Trieste sökte han strax efter ankomsten upp polisen för att anmäla sig som flykting.

Justin berättar att han tillsammans med flera andra sökande inkvarterades i en flyktingförläggning på orten Kazerta, Kapna i Italien. Här stannade Justin kvar tillsammans med några andra slovener och kroater under några månader.

Föräldrarnas bröllopsfoto:
Marija och Leopold Hvala, 1928

Redan den 2 juli 1967 hände det att en kommission från Sverige kom till flyktinglägret för att se sig om bland människor och handplocka dem för att sedan föra dem till Sverige som arbetskraft. I den svenska kommissionen ingick tolv personer – allt från läkare till vanliga tjänstemän. Där valde de ut 33 slovener och kroater, bland dessa fanns även Justin Hvala. Dessa utvalda

togs snart till Sverige. För att komma till Sverige, gick Justins väg således från Slovenien via Italien.

Ankomsten till Sverige

När man är ung betyder nya städer, nya områden och nya människor oftast ett lärorikt äventyr. Justin smälte snabbt in i den nya omgivningen. Från början hade han inte en egen lägenhet så han övernattade under några veckor på ett studentrum i förorten Norrbacka (i närheten av Stockholm). Efteråt fick han hyra ett privatrum på orten Spånga och Justin kunde börja hoppas på att allt skulle ordna sig till hans fördel. Dåvarande lön för en skomakare som arbetade på ackord var 1 400 SEK mån/netto. För rummet som han hyrde fick han betala 300 kronor av sin lön, minns Justin.

Situationen började snart utvecklas till Justins fördel. Redan före jul 1967 flyttade han till en vänlig svensk familj, där han sedan bodde under dryga tre år. Därifrån har Justin bara trevliga minnen.

Ingrid Arbonius, Hvala

Familjen och karriären

Under tiden träffade Justin även sin livskamrat, Ingrid Arbonius, som han senare gifte sig med. Snart flyttade han in hos henne, hon hade nämligen en stor lägenhet då. När de bestämt sig för att leva tillsammans, flyttade de till Hegelund i Solna, en förort till Stockholm. Strax efter köpte de ett hus i Haninge, i närheten av deras gemensamma arbetsplats i Solna. Både Ingrid och Justin har nämligen – fram till sin pensionering – varit anställda vid Karolinska sjukhuset i Stockholms förort Solna.

Universitetssjukhuset i Solna, Stockholm där paret Hvala/Arbonius arbetade

Angående språket och att göra sig förstådd avseende svensk-kunskaperna, har invandrare i Sverige ofta problem under en lång tid. Under 1960- och 70-talet, då det kom som mest människor till Sverige som arbetskraft, fanns det inte någon som helst organiserad svenskundervisning för utlänningar att tillgå. Först senare ändrades detta genom språkreformen samt genom en ny kulturpolitik i Sverige. Under senare delen av 1970-talet började en organiserad svenskundervisning för invandrare att komma igång. Men det blev aldrig en allmän rättighet, arbetsgivaren fick avgöra om den anställde var i behov av svenskundervisningen eller ej, eftersom den pågick på betald arbetstid. På grund av detta fick Justin aldrig tillfälle till att lära sig svenska språket ordentligt och inhämta nödvändiga formella språkkunskaper. Arbetsgivaren tyckte att Justin kunde kommunicera tillräckligt bra på sin arbetsplats och behövde därför inte läsa svenska. Justin minns att han under en längre tid kommunicerade med hjälp av att gestikulera med händerna och

fötterna. Oavsett bristerna i Justins språkkunskaper så utgjorde de aldrig ett allvarligt hinder i hans yrkesutövning.

Justin Hvala i skomakareverkstaden

Från början var arbetstiden mellan kl 07.00 och 16.00 under vardagarna. Paus för lunch och kafferast räknades inte in i arbetstiden. Först senare skulle veckoarbetstiden bli 40 timmar. Denna arbetstid har man än idag i Sverige utom i vissa undantagsfall, där arbetsveckan är något kortare.

När Justin träffade sin Ingrid, började hon hjälpa honom med att lära sig svenska. Ingrid Arbonius och Justin Hvala gifte sig den 30 januari 1976. Justin förblev trogen sitt skomakaryrke. En gång blev han erbjuden en bättre befattning inom yrket av sin chef, han skulle bli förman på avdelningen. Men Justin avböjde detta, han trivdes nämligen bäst på sin skomakarstol, som han satt på i 24 år, detta under hela sin yrkestid i Sverige, ända

fram till pensioneringen.

Arbetsplatsen, som Justin ägnade sina bästa år

På ortopediska skomakaravdelningen på sjukhuset i Solna producerade man mest ortopediska skor efter beställningar efter olika patientbehov. »Senare, några år före min pensionering, flyttade vår avdelning till Jacobsberg. Här löpte organisationen inte på bästa sättet, många blev därför avskedade«, säger Justin.

Precis som i de flestas liv har det ibland dykt upp olika svårigheter även i Justins liv. Det kändes svårt, när hans arbetskamrater avskedades. Han själv fick behålla sin anställning fram till pensioneringen.

Justins fru Ingrid Arbonius var anställd vid Karolinska sjukhuset i Solna. Hon arbetade på kemiska laboratoriet som ekonomiadministratör. Bland annat diarieförde och katalogiserade hon patienternas diagnoser.

Kontakter i slovenska föreningen i Stockholm

Justin har skaffat sig många vänner och bekanta under sin tid i Sverige. År 1973 bildades i Stockholm Slovenska föreningen med säte i Farsta. Från början engagerade han sig inte mycket. Senare blev Justin en mycket aktiv medlem, han har ställt upp och hjälpt till vid föreningens olika behov. Under några år var han även en av styrelsemedlemmarna. Genom

sitt yrke fick Justin många närmare kontakter med andra skomakare. Även bland slovener i Sverige fanns det flera verksamma skomakare, med vilka Justin fortfarande håller sporadiska kontakter levande.

Justins mor och far – vid ett av många besök genom åren i barndomshemmet i Ponikve

Pensioneringen och flyttningen till Landskrona

Justins hustru Ingrid kommer ursprungligen från Landskrona i södra Sverige. Till släktingarna i Ingrids barndomsstad Landskrona återvände hon gärna under alla år som hon bodde i Stockholm. Justin följde regelbundet med henne varje gång hon skulle dit. Han upprättade under tiden kontakter med olika människor i Landskrona, både svenskar och slovener. Strax efter pensioneringen sålde äkta paret Hvala/Arbonius sitt hus i Solna, letade upp en trevlig lägenhet i Landskrona och flyttade dit.

Den 15 augusti, 1996 flyttade Justin och Ingrid till Landskrona. Här besökte Justin strax den lokala slovenska föreningen Lipa och blev medlem där.

Både Justin och Ingrid är fortfarande medlemmar i föreningen Lipa och hedersmedlemmar i sångföreningen Orfeum. Justin och Ingrid sponsrar årligen föreningen Orfeums olika aktiviteter, såsom inspelningen av CD-skivor och utgivning av A Budjas böcker.

A) I början av 1980-talet gästade dåvarande slovenske skidkungen Bojan Križaj Sverige. Han besökte även slovenska föreningen i Farsta, Stockholm. B) I Slovenska föreningens lokal i Stockholm; foto: bland andra äkta paret Alojz och Karin Hribar

Under alla år i Landskrona har Justin tagit hand och skött om en sommarstuga som först ägdes av hans svägerska Evy och som han senare köpte av henne. Där odlade han bland annat frukt, lök, potatis, jordgubbar och blommor, massvis med blommor, helt enligt slovenska seder.

Den lilla jordtäppan påminde honom om hans barndomshem och trädgårdarna där.

På våren 2004 trillade Justin så olyckligt så att han bröt sin högra höft. Detta gjorde att han inte längre kunde ägna sig åt trädgårdsarbete vid kolonistugan. Efter operationen tillfrisknade han förvisso, men han tyckte, att det blev för besvärligt med trädgårdssysslor, så han var tvungen att sälja den lilla stugan med trädgården, som var honom mycket kär, där han tillbringade åtskilliga timmar och dagar på sommaren.

Efter flytt till Landskrona träffade Justin en del bekanta och vänner, familjer som blev hans nära vänner och som hjälper och ställer upp för honom i vått och torrt. En av dessa familjer är Štefan Maticičs familj, där Justin finner tidsfördriv bland annat med att titta på TV, slovenska program över satellit. Särskilt underhållande anser han är programmet om söndagarna »Vsakdanjik in praznik«.

Syskonen Hvala - Jože, Rajko, Justin, Marica och Anica, framför barndomshemmet i Ponikve.

Hos familjen Bencek/Budja känner Justin sig som hemma. I en källarlokal i Benceks hus i

närheten av sin lägenhet har han inrett en liten verkstadslokal till sig, där han har monterat upp en del av sina skomakarmaskiner för att kunna utföra lite enklare skomakartjänster. Han trivs fortfarande på sin gamla skomakarstol, som tjänat honom i över 24 år under tjänstgöringen i Stockholm. Här har han en känsla av att människor fortfarande behöver hans tjänster. Han tycker fortfarande om sina skomakarsysslor.

Justin Hvala på en strand i närheten av Trieste (i början av 1980-talet)

Justin älskar att laga mat, han tillreder olika läckerheter, som han minns att han har ätit i hemlandet Slovenien. Men han har med åren fått smak för många svenska maträtter också. Med andra ord – Justin tycker om att laga god mat.

Det gläder Justin mycket att Slovenien den förste maj 2004 trädde in som fullvärdig medlem i EU. Samtidigt hoppas han, att Slovenien nu blir mera igenkännligt i Sverige och överallt i världen. *Jugoslaviskhet* har länge hållit slovenerna fängslade i ett järngrepp, svenskarna har svårt att se skillnader mellan olika etniska grupper i Sverige, därför måste slovenerna fortfarande kämpa med att bevisa sin etniska identitet.

Justins lillasyster Anica och fru Ingrid

Släktingar och besök i Slovenien

Justin Hvala trivs väldigt bra i Sverige. Det var för länge sedan han bestämde sig för att stanna i Sverige för gott. Detta beslut har hjälpt honom att bli av med den eviga hemlängtan och den eviga obeslutsamheten – stanna eller återvända. Justin vet vad han vill och han vet varför han vill det.

Justin känner dock ett behov av att åka på besök till Slovenien ibland. Där väntar hans bröder i deras barndomshem. Justins lillebror bor i en stad i närheten. Storebror Jožes två

barn, Gabrijel och Florian med familjer, bor hemma hos sin far Jože, de har byggt ut det gamla huset och har det ekonomiskt bra ställt. Justin och Ingrid har aldrig fått egna barn, därför älskar Justin alla sina nio syskonbarn lika mycket. En av dem förolyckades för några år sedan på motorcykel i Slovenien och det gjorde Justin väldigt ledsen.

Familjen Hvala, ett samlingsfoto som minne från Rajkos bröllopsdag tillsammans med föräldrarna

Med sin lillebror Rajko, som bor några mil från Hvalas barndomshem, har Justin inte så täta kontakter. Båda föräldrarna gick bort för många år sedan och systrarna Anica och Marica dog för inte så länge sedan. I sitt barndomshem har Justin ärvt rättigheter till ett rum som han kan bo i under sin besöksperiod hos släktingarna i Slovenien.

Justin Hvala med sin maka Ingrid, 75 år, i Landskrona, 2003

Efter varje besök i Slovenien återvänder Justin Hvala tillbaka till Sverige igen med längtan och glädje. Här väntar hustrun Ingrid och de trivs väldigt bra tillsammans. Justin älskar Slovenien, men han älskar sitt andra hemland Sverige också. Justin Hvala trivs för övrigt bra med sitt liv. Han är både stolt och nöjd med att kunna använda sina slovenska kunskaper inom skomakaryrket i sin yrkesutövning i Sverige.

Avslutningsord

Hjärtligt tack till min samtalspartner skomakaren Justin Hvala. Tack för allt tålamod och tillmötesgående, när jag bad honom om att i korta drag berätta om sitt liv. Han gjorde det mer än gärna och han letade upp och la fram flera intressanta fotografier från sitt album för att bättre illustrera sin berättelse.

När Justin och jag i en avslappnad miljö samtalade vid frukostbordet och han återigen fick uppliva sina barn- och ungdomsminnen och det som präglade hans liv hittills, kunde han inte låta bli att uttrycka sin djupa tacksamhet över att livet varit honom nådigt

och att han sluppit ifrån några större kriser. Med Ingrid vid sin sida fann han en trogen livskamrat, han har skaffat sig en hel del vänner och bekanta, han trivs med att prata med godhjärtade människor, som känner ungefär som han själv. Om han hade fått leva om sitt liv, hade han förmodligen velat leva om en hel del igen, men han hade också velat förändra en hel del. Med dessa ord från Justin Hvala avslutades vårt samtal.

Källa: Informativno GLASILO Slovenske zveze; Jesen, 2004, št. 8, letnik 3 (Övriga foton: Justin Hvala, hemarhiv)

Foto: Z Bencek. Samtal: Augustina Budja (2004)

Zvonko, Zvonimir Bencek

Zvonimirs barndom

Zvonko Bencek, född 23 oktober 1942 i Zagreb, Kroatien. Zvonko eller Zvonimir som han döptes till, föddes under 2:a världskriget. Hans mor Irma från Černelavci, en förort till Murska Sobota i Slovenien, träffade sin blivande man Matija Bencek från byn Bedenec, nära slovenska gränsen i Kroatien, på en resa till Serbien. Irma arbetade senare som konduktör i Zagreb. Zvonko är det första av familjen Benceks två barn, hans bror Bruno föddes 1944. Föräldrarna gick skilda vägar redan efter några år, då barnen fortfarande var små. Syskonen Zvonko och Bruno flyttade till morföräldrarna i Černelavci, Slovenien. Där växte de upp och gick grundskolan i Murska Sobota. Kontakten med föräldrarna var sporadisk, särskilt med pappa Matija, Mato - som han kallades.

Irma (Kumin) (1920-08-08—1988) och Mato Bencek (1907-02-18—1986)

I Slovenien hade man fram till för några år sedan en 8-årig grundskola. Först kring år 2000 införde man en 9-årig grundskola. Zvonimir gick i slovensk grundskola eftersom han bodde hos morföräldrarna i Slovenien. Sedan var det dags för en yrkesutbildning. Han flyttade till Zagreb igen för att bli lärling på en bussfirma och utbildade sig till bilelektriker. Under tiden bodde han hos sin mamma Irma. Här träffade han en ungdomsvän Marjan Žokalj, som också var lärling och de håller kontakten än idag.

Zvonko Bencek med barndomsvännen Marjan Žokalj, Landskrona, 2004; foto Ilko Stopinšek.

Ungdomstid

Efter utbildningen i Zagreb fick Zvonko sin första anställning i Murska Sobota. Så han flyttade tillbaka till Slovenien. ”Det var svårt med språkombytet, från kroatiska till slovenska och viceversa”, minns han. När han steg av Zagreb-tåget i Murska

Sobota, som ligger nära österrikiska gränsen, iaktogs Zvonko av en polis på stationen. På den tiden flydde unga människor ofta från dåvarande jugoslaviska regimen och polisen trodde att Zvonko var på väg att fly till Österrike. När polisen började samtala med Zvonko, kunde han inte få fram ett ord på slovenska och det tyckte polismannen var skumt. Till slut fick Zvonko fram att han va på väg till sin mormor för att bo hos henne. Polisen trodde honom inte, så han följde med från stationen, ca 2 km, fram till mormors dörr i Černelavci. När Zvonko sedan hälsade och kramade om sin mormor, vände polisen om utan någon kommentar och försvann från platsen.

Zvonko började arbeta på en firma i Murska Sobota som bilelektriker. Men han trivdes inte där och han kände sig främmande i sin nya omgivning, som han hade lämnat efter grundskolan för sin yrkesutbildning i Zagreb. Så han bestämde sig snart för att fly utomlands. Något pass var det inte att tänka på, 1961 fick inga vanliga medborgare i Exjugoslavien, dit även republiken Slovenien tillhörde, möjlighet att få resedokument utfärdat. Det gällde särskilt unga pojkar med värnplikt. Om man ville komma bort och se sig om i världen var man tvungen att ta till flyktvägen.

Flykten från Slovenien

Omkring julhelgen 1960 bestämde sig Zvonko Bencek för att pröva sina vingar. Han flydde till Österrike. Där bodde han på en flyktingförläggning under några månader, tills det bjöds ett tillfälle att flytta vidare till Sverige. Svenska företagare sökte folk som arbetskraft i Sverige. Han ville prova lyckan och bestämde sig för just Sverige.

Flytten till Sverige

I juli 1961 flyttade Zvonko Bencek från Österrike via Salzburg till Sverige. Först hamnade han i Malmö. Sedan flyttade han till Göteborg, där han började arbeta på SKF Göteborg och därefter på en galonfabrik. 1963 flyttade han till Huskvarna i Småland. Här träffade han sin blivande fru Hedvika Belec. Hedvika hade en son, Mladen 3 år från ett tidigare förhållande i Slovenien, innan hon kom till Sverige på besök till sin kusin Marija Laznik.

Nedan: Zvonko Bencek med sin dotter Inger Maria, 1966

Giftermål

Zvonko och Hedvika gifte sig 1964. Paret Bencek fick 31 december 1964 en dotter, som fick heta Inger Maria. Under tiden arbetade Zvonko vid Munksjö-fabriken. Under tiden kom Hedvikas släktingar på besök till Sverige – bror Milan, syster Sonja och lillebror Silvo. Alla stannade kvar i Sverige. Även Hedvikas föräldrar bodde under en tid i Sverige, tills de dog och begravdes i Jönköping. Zvonkos lillebror Bruno dog plötsligt i Slovenien bara 28 år gammal. Zvonko blev nu ensamt barn och han hade inga släktingar i Sverige.

Han skaffade sig dock många vänner och bekanta i Småland, där han bodde. Som många moderna äktenskap så skiljdes även paret Bencek. De skildes efter att ha varit gifta

i några år och gick skilda vägar. De fick gemensam vårdnad om sin dotter Inger, dock bodde Inger hos sin mamma. Men trots att Hedvika och Zvonko levde i var sin lägenhet i Jönköping, förblev de vänner och samarbetade när det gällde dotterns fostran och uppväxt.

Z Bencek längst bak till höger, bland släktingar och vänner i Huskvarna, 1969

Skåne

1977 hände det att Zvonko följde med på en bussresa eller pilgrimsfärd till Vadstena. Slovener i Sverige samlas varje pingsthelg sedan 1974 i Vadstena, där man först närvarar vid mässan och sedan vid kulturprogrammet och på festen i en av lokalerna i närheten av den heliga Birgittakyrkan. Bussresorna anordnades av den slovenska föreningen i Landskrona som brukade samla upp resande slovener för att fylla överblivna platser på bussen för att göra resan billigare. Slovener i Jönköping brukade följa med på dessa resor.

Zvonko Bencek var bland passagerarna från Jönköping och Huskvarna med omnejd även på pilgrimsfärden 1977. I Vadstena träffades och samtalades slovener från alla håll och kanter och på bussen umgicks man under en längre tid, så man hade tid prata om både ditt och datt. Zvonko blev särskilt intresserad av att prata med en slovenska från Landskrona, Augustina Budja. Augustinas tre döttrar från tidigare äktenskap var också med på bussen. De hade väldigt trevligt tillsammans. Zvonko och Augustina, Gusti - som hon kallas, bytte sina telefonnummer med varandra och sedan vid ankomsten hem glömdes det bort.

Augustina Budja, 1999; Foto: Ilko Stopinšek

Men några veckor efter pilgrimsresa i Vadstena ringde Zvonko Gusti i Landskrona. De talade länge och så blev det under några veckor – täta telefonsamtal och höga telefonräkningar till följd. Gusti föreslog då att de skulle träffas i Landskrona i stället. Så Zvonko beställde i juni 1977 en tågresa till Skåne och Gusti hämtade honom med bilen på stationen i Helsingborg.

Flytten till Skåne

Zvonko bodde hos Gusti och hennes familj under hela den där helgen. De fick chansen att lära känna varandra lite närmare. Snart sa det ”klick” mellan de båda. Då var Zvonko 35 och Gusti 32 år gamla. De började planera och diskutera om att Zvonko skulle flytta till Landskrona. Han sa upp sig från sitt jobb i Småland och i augusti 1977 flyttade han till Landskrona.

En av styrelserna för slovenska föreningen Lipa i Landskrona, ordföranden då var Zvonko Bencek (1980).

Från början hade Zvonko en egen lägenhet. Han fick snart en anställning på Bergsjö i Landskrona. Det är en fabrik som bland annat bearbetar gamla bilbatterier genom att smälta och fördela dess material i stora ugnar. Luften är relativt ohälsosam, så man bör inte stanna på fabriken under en längre tid. Zvonko letade vidare och fick efter något år anställning vid dåvarande Järnkunst AB i Landskrona. Så småningom blev han

arbetsledare och sedan teknisk programmerare på Järnkunst. Han gick även en högskoleutbildning vid Lunds Tekniska Institution för sin ställning som arbetsledare. Då var det fortfarande lätt att få och byta jobb i Sverige.

A) Svägerska Gabrijela

Karlin (i mitten) fyller år, i Landskrona, 1996

B) Dotter Inger, mor Irma och Zvonko, i Černelavci, 1987

Ett barn till

Både Zvonko och Gusti med familj är och har varit aktiva i den slovenska föreningen i Landskrona som bildades redan 1968. Zvonko blev föreningens ordförande redan 1977, under första året efter sin ankomst till Landskrona. Föreningen hade redan från början mest sång och musik i sitt program. Man hade en blandad sångkör, där Zvonko

medverkade med sin djupa basstämma, utöver detta hade man flera sång- och musikgrupper där många slovenier i Landskrona med omnejd medverkade, så också Gusti.

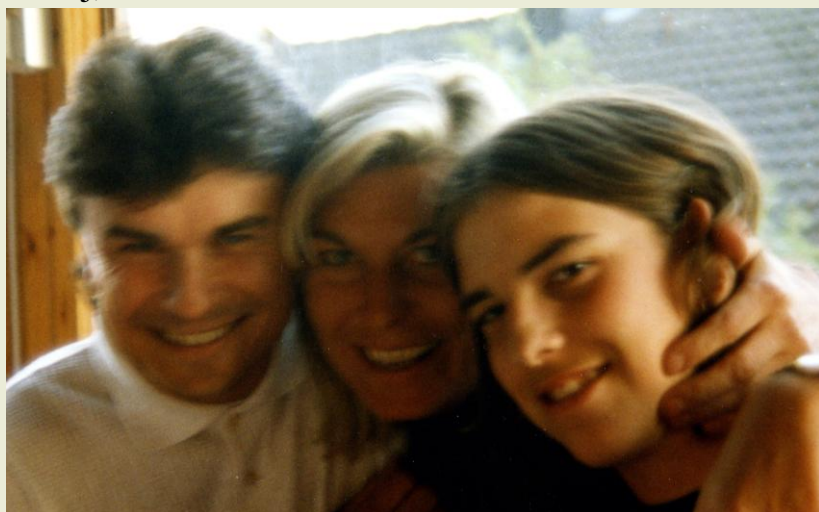

A) Zvonko med sin nyfödde son Matej, Helsingborgs BB

B) Hela dåvarande släkt i Landskrona samlades vid Matejs dop i augusti 1981. Sedan dess kom familjen att bli större.

Zvonkos flickvän Gusti hade tre döttrar – Teodora, född 31/01-1965, Helena, 07/03-1966 och Anne-Marie, född 15/07-1968. Flickorna föddes i ett tidigare äktenskap med Martin Prevolnik (1964). De gick

skilda vägar 1971. Martin gifte om sig och Gusti hade några kortare förhållanden tills hon träffade Bencek. Detta förhållande resulterade 1981 i att de fick ett gemensamt barn, sonen Matej, född 23/06-1981.

A) Halvsysterskara: Mladen, Inger och Matej Bencek, i Tenhult, 1996.

B) På ett av besöken hos faster Bara och farbror Slavko med dottern Štefka och dotterdottern Ivanka; Bedenec i Kroatien.

C) Z Bencek tillsammans med systrarna Budja, gruppen sjunger fyrstämmigt, Halmstad 1986

Under början av 1990-talet började Zvonko att sjunga i en svensk blandad kör Divertimento i Landskrona. Kören har regel-

bundna övningar och relativt många konserter och uppträden. Eftersom detta tar mycket tid i anspråk kan det hända att han måste avstå från mycket annat för att kunna vara med i sångkören Divertimento.

Umgänget

Zvonkos dotter Inger kommer på besök till Landskrona några gånger om året ända sedan barndomen. Hon var 12 år när pappa Zvonko flyttade till Skåne. Det relativt stora geografiska avståndet (t/r ca 56 mil) utgör huvudorsaken till de alltmer sporadiska mötena mellan far och dotter. Zvonko åkte ibland och besökte henne i Jönköping. Han och Gusti behöll goda kontakter med Ingers släktingar och Zvonkos tidigare vänner i Jönköping och Huskvarna. De besöker varandra ibland än idag.

Zvonko skaffade många vänner och bekanta under sina 29 år i Landskrona. Under de första åren hade han mycket att stå i inom föreningslivet så det blev inte så mycket resor till Jönköping. Sedan sonen Matej föddes 1981, ville man hålla kontakten mer levande med storasyster Inger. Så barnen träffas dels i Jönköping (Norrahammar), i Landskrona eller också i Slovenien, där föräldrarna kommer ifrån. Zvonko och Gusti köpte ett hus tillsammans 1995 och där umgås hela familjen vid olika högtider och även till vardag, vid traditioner och fester. Både Zvonko och Gusti är förtidspensionerade på grund av arbets-skador och andra kroniska besvär.

Utöver sin stora släkt i Sverige har Zvonko också hand om sitt barndomshem i Slovenien, efter att hans mor gick bort 1988 och fadern i Kroatien 1986. Han ärvt hemgården. Huset i Černelavci står tomt året om utom under de korta veckorna, då han eller något av barnen befinner sig på semester i Slovenien.

A) Matej (i mitten) sjunger hos Gosskören i Landskrona, 1990. B) Dotter Inger med sin far Zvonko, Småland, 2003

Zvonko brukar hälsa på några av de närmaste släktingar på sin pappas sida i Kroatien. Det är egentligen bara de som är hans närmaste släktingar utanför Sverige.

Däremot har Zvonko fått en stor familj på köpet när han flyttade till Landskrona och det är aldrig långt mellan familjesammankomsterna. I Köpenhamn finns ett ungt par – Martin, son till Marjan Žokalj och hans danska fru Astrid; Martin har blivit som Zvonkos eget barn, nära och kärt. Alla – släktingar och vänner - tycker om Zvonko, för att han är hjälpsam och snäll, och han tycker att det är ömsesidigt.

Nyårs konsert med kören Divertimento, i januari 2006; Landskrona, Zvonko 3.a från höger;

Zvonko Bencek är en av redaktörerna för Informationsbladet (2002-), han ansvarar för den tekniska delen. Han hjälper sin sambo Augustina med korrekturen och översättningar samt översätter en del själv, slovenska, kroatiska och svenska är hans översättningspråk. Detta är Zvonkos liv i korta drag; han trivs med det.

AB

Brevet från Jönköping efter tsunami (flodvågen) i Asien av *Inger Bencek*

Inger Bencek vid slovenska Alper

Kusinen Diana och Inger

Inger Bencek hör till den andra generationen slovenier i Sverige. Hon är född och uppvuxen i Jönköping. Där i närheten sambor Inger med sin Hasse. På nyårsafton 2004 fyllde Inger 40 år. Hon anordnade en jättefest hemma hos sig några dagar innan, eftersom hon och Hasse tänkte fira hennes 40-årsdag i Thailand.

På festen hemma hos sig överraskades Inger av sin kusin Diana som kom ända från Amerika för att fira henne. Det blev en jätteöverraskning.

Inger Bencek med sin bror Mladen

På följande sidor berättar Inger själv hur det blev med deras semester i Thailand.

Det är svårt att prata om det som vi har varit med om, men jag ska försöka skriva ner vad som hände.

Vårans resa började redan den 20 december, först till Kina. Där stannade vi 2 nätter och åkte sedan vidare till Bangkok som vi bara övernattade en natt i. Den 24:de december åkte vi vidare till Phuket. Vi firade julafton med många av våra vänner. Det blev ganska sent på natten när vi kom hem. Den 25:te hände inte

mycket, vi sov länge och lämnade rummet sent på eftermiddagen för att äta en bit och ta en massage för att sedan lägga oss tidigt, för vi skulle träffa två vänner på stranden dagen efter mellan nio och tio. Vi skulle vara tillsammans hela dagen, för de skulle resa tillbaka dagen därpå, alltså den 27 december.

Vi vaknade ca halv 9 den 26 december. Vi tog det lugnt på vårt rum en stund, packade våra ryggsäckar och var redo för första dagen på stranden med våra vänner (som också är från Jönköping). Vi lämnade hotellet och vinkade till Mike, hotellägare, och gick sedan ner mot strandgatan. Klockan var då ca halv tio på morgonen. Vi hade inte mycket kontant kvar, så vi hade bestämt oss att ta ut pengar, så vi klarar oss ett tag. Vi hade med Hans plånbok och jag hade bara tagit ut mitt visakort från plånboken och la sedan tillbaka den i saftyboxen på hotellet. Vi gick först till visaavtomaten, som fanns mitt på beachgatan, och tog ut 10.000 bath vardera. Sedan var vi på väg över gatan för att träffa våra vänner, vi skulle träffas nedanför Mc Donalds. Men vi bestämde oss för att äta lite frukost först. Vi satte oss på en liten restaurang en tvärgata in från strandgatan ca 5 meter in. Vi beställde var sin omelett och kaffe och vatten, vattnet och kaffet fick vi in och väntade på maten.

Då började vi höra massa skrik från strandgatan, jag reste på mig och tittade ut, men såg inget särskilt, så jag satte mig igen. Men skriken blev bara högre och starkare. Min sambo Hans gick då ut och gick fram till strandgatan och jag ställde mig utanför restaurangen eftersom vi hade våra ryggsäckar och midjeväska på bordet. Vi hörde bara att folk skrek men såg inte varför. Vi var säkra på att det var en terroristattack någonstans men såg inget. Folk sprang fram och tillbaka på strandgatan och skrek. Då kom det fram en thaiare och knackar Hans på axeln och säger *mister look ocean!* Då tittar vi upp och får se en passagerarbåt uppe i palm topparna.

Min första tanke var att båten förlit, men sen kom tanken på att vad gör den uppe i palmtopparna? När jag då tittade åt sidorna såg vi bara en svart hög mur. Hans var den som först reagerade om att något var fel, jag stod bara och gapade och tittade. Hans började skrika åt mig att jag skulle springa och vi sprang, men jag stannade flera gånger och tittade bakåt. När vattnet slog emot vågbrytarna som fanns vid stranden, så var det som om det stannade upp ett par sekunder, sen bara kokade det och ljudet går inte att förklara det bara dånade. Sen bröt helvetet lös, det bara kom vatten i mängder, mens vi sprang och vände oss om, såg vi bilar, båtar, människor, mopeder, möbler, ja allt kom med i vattnet och rullade i detta vatten som leksaker eller små tändsticksaskar. Vi sprang och Hans skrek hela tiden, så att man fick loss mig från min chock.

Denna tvärgata var mellan 200 - 300 meter lång och där var det dead end. Hans var först av oss, och när han kom fram till slutet av gatan, tittade han åt höger, där fanns inget. Sedan tittade han åt vänster och såg en blå trappa och bara skrek på oss alla som kom efter honom att springa. Jag kom upp på trappan ca halva vägen upp och då bara small det i husväggen, då kom allt som vattnet hade med sig. Vi kom in i receptionen och bara skakade, vi visste ju inte vad som hade hänt. Vi tog oss upp till ca tredje våningen och väntade lite. Sedan gick vi ner igen och skulle försöka ta oss till platsen, där vi satt för att hitta våra väskor, men då bara skrek folk igen och vi sprang upp på femte våningen, så högt som det var på hotellet. Där stod vi en bra stund och skulle sedan göra ett nytt försök, men då vrålade folk igen och då kom tredje vågen och den var så stark att vi trodde att hotellet skulle rasa, så vi sprang ännu längre upp på en vinds våning, där thaiflickorna bodde och stirra ut genom fönstret.

Där träffade vi sedan en man från Canada som visste lite om jordbävningar och tsunamis. Han sa att man ska vänta minst en timme efter den sista vågen, då kan man vara något säker. Detta gjorde vi naturligtvis, efter ca en och en halv timme vågade vi gå ner igen. Vi kunde inte ta oss ut den vägen vi kom in, för den var helt blockerad av allt detta jag sa att vattnet hade med sig. Så vi fick klättra över en mur på ca 3 meter och hala oss ner och vada i vatten som nådde oss till låren. Det gick väldigt sakta för det var smutsigt vatten och mycket glas och plåt och allt annat i vattnet. Vi tog oss till gatan där vi satt i hopp om att hitta våra saker. När vi kom fram till restaurangen vi satt på, fanns det en tavla kvar på väggen.

ALLT var borta, vi vadade runt en stund och försökte hitta våra väskor vilket var omöjligt. När vi förstod att vi måste ta oss tillbaka till hotellet så vadade vi vidare sakta men säkert och livrädda om det skulle komma fler vågor. På väg till vårt hotell såg vi 2 lik vid två olika tillfällen mitt framför våra fötter som folk dragit fram, en kvinna drog dem fram en halv meter från mig. Hon hade bara bikinis överdel på sig, trosorna var borta och hon var död. Efter ytterligare några meter kom nästa och sedan den tredje döda kroppen.

Vi kom tillbaka till vårt hotell som klarat sig, förutom att det var vatten i receptionen. Alla var glada när vi dök upp för vi var de enda som saknades på hotellet. Vi grät och pratade och undrade vad vi skulle göra nu. Mike, ägaren sa att det är upp till var och en att avgöra men min fru och jag stannar. Han hann inte mer än säga dessa ord förrän en polis kom springande och skrek *go mountain, big wave comming*. Mike tog sin fru i handen och sprang. Hans och jag sprang efter, vi visste ju inte vägen till bergen. Efter några hundra meter snubblade jag och låg rak lång på

vägen, Hans vände om och fick upp mig. Den dagen stannade vi i bergen och bara väntade och tittade på tv. Vi träffade ett par svenskar som vi fick låna lite pengar av och de bjöd oss på mat och dryck.

Vid halv tolv tiden på natten vågade vi oss ner igen. Vi resonerade som så, att vi bor på femte våningen så det bör inte vara någon fara om det kommer en ny våg. När vi kom till hotellet hade vi varken el eller vatten. Mike och hans fru satt och vaktade hotellet mot plundrare. Eftersom vi hade våra pass och biljetter i saftyboxen, var vi oroliga att bli av med dem, så vi satt med dem hela natten så det inte blev inbrott.

Dagen efter satt vi lite längre bort från stranden och skulle äta lunch, då kom det hundratals människor och skrek om att det kommer en jättevåg igen. Det finns inga ord att förklara den skräcken vi kände då, vi sprang som galna och en kvinna framför oss fick stopp på en pickup. Folk bara slängde sig upp på den, Hans kom upp men jag blev bortknuffad, så jag sprang efter och bilen började köra. Hans lutade sig ut och folk höll i honom så han fick tag i mina händer och släpade mig upp i bilen. Efter detta har jag haft hemskt ont i ryggen och nacken, det har bara blivit värre och värre.

Detta var då ett falskt larm, det kom säkert en våg men inte så stor. Vi var kvar i bergen ca 5 timmar innan vi vågade oss ner igen. Hela denna dag har vi försökt att nå visa i Stockholm men linjerna var upptagna så vi kom inte fram, vi kunde heller inte komma åt våra pass eftersom jag hade nyckeln i min midjeväska som försvann. Detta var den 27 december.

När vi vågade oss ner igen så sa vi till Mike att han får bryta upp skåpet imorgon om han inte hittar en låssmed och det lovade han. Även denna natt som förra natten satt vi på balkongen och vaktade havet, det gick inte att sova och ingen el eller vatten. Personalen på hotellet hade flytt, så det var ingen som städade rummen eller fyllde på kylen med vatten.

Fredag den 28 sa Mike att vi kunde gå till ett hotell och duscha, det hade man helt glömt bort eftersom vi inte hade vatten. Vi gick dit och sen åt vi en bit mat och kom tillbaka till hotellet, då var jag helt slut och ville bara lämna Phuket och sa att nu får han bryta upp låset så vi kommer åt pass och biljetter. När vi kom tillbaka hade han hittat en nyckel, vi blev jätteglada. Vi tog oss till banken och började ringa visa igen, vi kom fram men det bröts hela tiden, men efter många samtal fick vi dessa nummer vi behövde för att få ut pengar.

När vi hade pengarna gick vi ner till strandgatan och tittade hur det såg ut.

De hade fått bort en del bilar så att man kunde gå och köra på strandgatan, men det var mycket, mycket kvar. Ännu en gång fick vi se lik, jag stod bredvid en grupp Thaiare och en man puttade på mig och sa titta.... Jag tittade och såg en hand framför mig, det var en kropp begravnen under massor av plåt och dylikt. Jag orkade inte mer och sa till Hans vi går till hotellet och en resebyrå, nu när vi har pengar och pass, vill jag bort. På vägen till hotellet fick vi se fler lik. Det var droppen för mig, jag bara grät och ville därifrån. Vi hade också pratat om att vi inte skulle ta oss till konsulatet, eftersom vi hade våra kläder kvar, det var bara pengar och pass och biljetterna vi inte kom åt, men visste att vi skulle få tillbaka dem. Vi tyckte att andra som behövde mer hjälp skulle få den, vi reder oss. Jag har varit i Thailand 5 gånger och vet att Thaiarna hjälper till och ställer upp, vilket de verkligen har gjort.

Vi gick till resebyrån och jag ville ha första flyg till Koh Samui, men det första skulle gå den 1 januari. Jag vägrade att stanna så länge, och då sa expediten att vi kan åka buss och båt, vilket vi bokade. På kvällen fick vi båda diare, och fick springa på toaletten hela tiden. Det går ju inte att resa med diare, så vi gick till apoteket och köpte imodium. Dagen efter kom de och hämtade oss klockan nio på morgonen för att köra oss till bussen. Hans hade då hög feber och frossa, imodium hade vi ätit dubbla doser så vi skulle klara bussresan. I båten över somnade Hans av febern och jag satt och vaktade honom. När vi kom i land i Kho Samui kunde Hans inte gå, jag fixade bil och vi kom till hotellet där vi somnade båda två. Detta var den 29 december.

Den andra januari bytte vi hotell (en vän som bor i Bangkok hade hjälpt oss med bokning av hotell .) Vi tog en dubbel dos imodium igen, så vi kunde förflytta oss till nästa hotell. Där låg vi hela den dagen också. Först den 3 januari kunde vi gå och försöka få i oss en bit mat. Vi kunde äta lite soppa men det rann rakt igenom oss och det gjorde det ca tre dagar efter det.

Eftersom vi inte ville tillbaka till Phuket försökte jag boka om flygbiljetten så att vi skulle flyga från Kho Samui. men det gick inte. så fick vi köpa nya flygbiljetter för att flyga hem.

När vi kom hem till Sverige, hade vi båda fortfarande diare. Vi var tvungna ta prover så att vi inte har med oss några bakterier hem. Proverna togs från näsan, halsen och i ändan. Jag fick lugnande tabletter och tabletter att sova på, för nätterna var hemska.

Inger med sin mamma Hedvika bland några vänner i Phuket

Plötsligt förstod jag, att jag måste tillbaka till Thailand, för att se de platserna som vi var på under semestern. Hans kunde inte följa med på grund av sitt jobb. Då frågade jag min mamma om hon ville följa med mig. Hon sa ja och vi bokade en resa till den 8 februari. Allting gick bra. Vi tog många foton där och vi såg att det går framåt, man bygger och försöker komma över tsunamikatastrofen fortast möjligt.

Inger

bland vänner

med sin mamma Hedvika

Vid återkomsten till Sverige den 22 februari kände jag att jag mår psykiskt mycket bättre, efter att ha varit där igen och sett strandgatan och andra ställen, där vi bodde, Hans och jag. Det var först nu som min rädsla släppte något. Jag kommer aldrig att kunna glömma det som hände, men jag kommer lättare att kunna bära alla dessa minnen i framtiden. Så känner jag just nu.

Inger Bencek och Hans Torstensson, Jönköping

5. SLOVENSKA ORGANISATIONER I SVERIGE

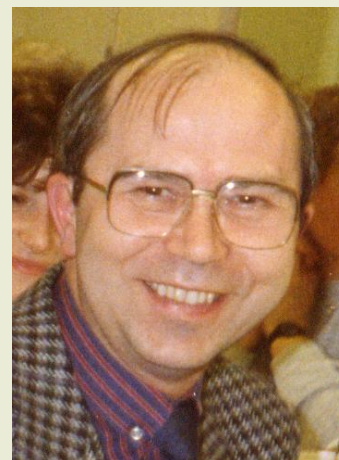
Slovenska Katolska Missionen och själavårdare i Sverige

Jože Flis (1963-1972);

Janez Sodja, den resande slovenska prästen från Tyskland (1973- 77);

Jože Drolc (1976-1993);

Stane Cikanek;

Jože Bratkovič;

Zvone Podvinski (1993—)

Slovenska Katolska Missionen i Sverige bildades 1962. 2002 firade slovener i Sverige 40-års jubileum i Vadstena, bl a utgav man en lärobok – Svensk grammatik på slovenska – Švedska slovnica za Slovence (A Budja), Ljubljana, 2002. Slovenska själavårdare i Sverige har under efterkrigstiden varit följande: Jože Flis (Frankrike), Ignacij Kunstel (England), Janez Sodja (Tyskland), Jože Drolc (Slovenien), Janez Denša (Tyskland), Ludvik Rot (Amerika), Jože Bratkovič (Malmö), Stane Cikanek (England) och nuvarande slovenska prästen, rektor för Slovenska Katolska Missionen i Göteborg, Zvone Podvinski (1993--). Slovenska präster i Sverige har regelbundet publicerat kronologier och annan viktig information om slovener i Sverige och utomlands. Prästerna publicerade mest i tidskrifter *Naša luč*, *Naš glas* och nu också i *Informationsbladet*, veckobladet *Družina*, med flera (*Länderna inom parantes betyder fast destination för respektive präst, i Sverige bodde och verkade de under en begränsad tid*).

Samtliga slovenska präster och själavårdare i Sverige har haft en viktig roll för slovener i Sverige i både kulturell och andlig bemärkelse. Genom att distribuera slovensk press och litteratur, både den som skrevs i Slovenien och i Sverige, har också varit ett stöd för slovener i deras identitetsprocess, både nationellt och internationellt.

Ärkebiskop Alojzij Šuštar på besök samt slovenier från Lanskrone, Bjuv, Helsingborg och från andra delar av södra Sverige, i Malmö på trappan av den första katolska kyrkan i Malmö, 1984

Vadstena, 2004

Slovenska riksförbundet i Sverige och Slovenska kommitténs roll

Slovenska riksförbundet i Sverige bildades den 23 februari 1991 i Ädelfors vid det sista årsmötet för den Slovenska samordningskommittén i Sverige (1973-1991). Där beslutades att dess roll som samordningsorgan för slovenska föreningar i Sverige skulle upphöra. Slovenerna i Sverige hade sina förningar om de förestående politiska omvälvningarna senare under samma år i Slovenien, då landet blev självständigt. Beslutet om att träda ur dåvarande Jugoslaviska riksförbundet, där Slovenska samordningskommittén blev ansluten, blev dock inte helt enhetligt. Några slovenska delegater från Stockholm röstade emot och protesterade med olika argument. Majoriteten blev dock positiv till förslaget och det antogs där.

Hur många sloveners finns det i Sverige överhuvudtaget? Uppgifterna nedan ger ett av svaren som gäller personer med slovenskt ursprung och som var enligt SCB folkbokförda i Sverige den 31/12 2003.

Kön och ålder för personer som har invandrat från Slovenien t o m 2003

Befolkning 2003

	Invandrat före 1968	1968- 1977	1978-1987	1988- 1997	1998- 2003	Total
Man						
0- 19				20	15	35
20- 64	124	59	26	42	33	284
65+	65	8				73
Total	189	67	26	42	33	357
Kvinna						
0- 19				18	9	27
20- 64	77	80	19	62	48	286
65+	40	6	-	12		58
Total	117	86	19	92	57	371
Total						
0- 19				38	24	62
20- 64	201	139	45	104	81	570
65+	105	14		12		131
Total	306	153	45	154	105	763

Tabell 3 och 4

Källa: Marie.Bladh@integrationsverket.se

Bostadens län 03 för personer, Befolkning 2003, Slovenien

Stockholms län	102
Skåne län	200
Västra Götalands län	172
Övriga län	291
Total	765

Tabellerna på föregående sida visar, vilka data om slovenier i Sverige SCB förfogar över. Än idag – år 2006 - har majoriteten av slovenier i Sverige inte lyckats få sin slovenska etniska tillhörighet bekräftad i Sverige, paradoxalt nog räknas de nu som att de härstammar från Serbien och Montenegro, eftersom Jugoslavien inte längre finns. För att kunna uppmana slovenier att gå till lokala Skattemyndighetens kontor och be att få ordning på sin etniska tillhörighet, detta borde ligga i både den enskilda slovenens, i Slovenska Ambassadens och i det Slovenska riksförbundets intresse.

Vi har i föregående avsnitt redan berört frågan om etnicitet och identitetskänslan hos en nation och kommit fram till att den rådande filosofin i ett land spelar stor roll vid båda dessa begreppsuppfattningar. Även ledande slovenier i Slovenien har inom ramar av det andra Jugoslaviens koncept börjat tappa sin identitetskänsla på bekostnad av teorin om en klasskamp. Många slovenier utomlands, även i Sverige, innehade rollen som Jugoslaviens förlängda arm och var i princip emot att slovenerna särskilt skulle betona sin etnicitet, nationalitetstillhörighet. De verkade för en slovensk identitet bara på ytan, i verkligheten kämpade de för ett nytt samhällskoncept, socialismen, som hade sin grund i jugoslaviska kommunistiska idéer.

Kommunisterna har genom begreppet klasskamp försökt styra bort begreppet nationalitet så att den slovenska identitetskänslan skulle urvattnas hos befolkningen. Efter decennier av sådana värdelösa politiska koncept har Slovenien efter sin självständighetsförklaring 1991 äntligen börjat andas ut igen. Slovenerna har slutat betraktas som en gråmassa tillhörande en viljelös arbetarklass, styrd med hjälp av en kodad myt om kommunistpartiets högsta sanning. Även i Sverige märkte man en sådan utveckling bland slovenier och andra sydslaver, i synnerhet bland serber. De slovenier som på något sätt fick sitt mandat för att sedan, på ett legitimt sätt, få något att säga till om - har alltid lyckats komma i ledande ställningar även i Sverige och därmed lyckats få saker dit de ville.

Ledningen för den Slovenska samordningskommittén i Sverige har i stort sätt haft en viktig roll i det jugoslaviska politiska spelet bland slovenier utomlands, så även i Sverige. Detta framgick tydligt på olika sätt, bland annat av olika publikationer, till exempel *Svobodna misel* (1980-talet), en slovensk tidskrift under några år i Sverige, utkommande som motvikt till *Naš glas*, vilken inte accepterade all kritik av de rådande förhållandena i Exjugoslavien.

Slovenska föreningar i Sverige

I Sverige finns idag elva (11) slovenska föreningar. De har etablerat sig i södra delen av landet, där det finns mest industrier, vilket sedan invandringen fått slovenerna att bosätta sig kring. I Landskrona finns idag två föreningar som båda härstammar från den första föreningen TRIGLAV (1968). Påverkan från Sloveniens förlängda arm genom dåvarande politikföring splittrade den första föreningen så man har haft olika turer i Landskrona kring detta och nu är slovenerna delade mellan föreningen **Lipa** (1977) och **Orfeum** (1999). I Malmö finns den slovenska föreningen **Planika** (1974), i Olofström finns föreningen **Slovenija** (1974), i Halmstad finns föreningen **Ivan Cankar** (1977), i Eskilstuna finns föreningen **Slovenija** (1970), i Göteborg är slovenerna uppdelade i föreningar **France Prešeren** (1973) och i **Slovenski dom** (1998), i Köping har man

föreningen **Simon Gregorčič** (1973), i Stockholm finns föreningen **Slovensko društvo** (1972) och i Helsingborg finns föreningen **Švedsko/slovensko društvo** (1991). Under senare år på 1970-talet och i början av 1980-talet fanns det en slovensk förening, *Savinja*, även i Jönköping. Den slovenska gruppen i Småland är inte tillräcklig stor för att kunna verka i organiserad form, därför upphörde föreningen efter några års verksamhet. I Stockholm finns det också en svensk-slovensk vänskapsförening (1991) och i Ljubljana en motsvarande slovensk-svensk förening (1991).

Sammanlagd finns det ca 1150 betalande medlemmar i dessa slovenska föreningar i Sverige, vilka i sin tur utgör basen för det Slovenska riksförbundet.

Orfeum – konstitutionsmöte och stadgar

Svensk/Slovenska sång- och kulturföreningen Orfeum bildades 1999 som en förlängning från föreningen Triglav (1968) och Lipa (1977), Orfeums föregångare.

Som illustration till en förenings bildande följer nedan ett protokoll från konstitutionsmöte för föreningen Orfeum i Landskrona.

KONSTITUTIONSMÖTE

LANDSKRONA, den 15 maj 1999

Svensk/Slovenska SÅNGFÖRENINGEN O R F E U M
ADRESS: C/O Budja/Bencek, Hantverkargatan 50, 261 52 LANDSKRONA,
telefax 0418-269 26

Protokoll

Förklaring:

Föreningens huvudmål:

Att vårda förfädernas kulturarv:

- **Sång**
- **Musik**
- **Språk och kultur**

Närvarande vid konstitutionsmöte.

1. Robert Karlin
2. Lotta Karlin
3. Olga Budja
4. Gabrijela Karlin
5. Dominika Kostanjevec
6. Jonas Jönsson
7. Angela Budja
8. Helena Budja
9. Peter Mohlin
10. Matej Bencek
11. Martin Drwiega
12. Marielle Eilts
13. Simon Karlin
14. Dora Tuomainen
15. Hannu Tuomainen
16. Leonida Kostanjevec – Kembro
17. Peter Kembro
18. Anne - Marie Budja
19. Niklas Solve

Styrelsemedlemmar:

Robert Karlin, ordförande
Leonida Kostanjevec – Kembro, kassör
Dora Tuomainen, sekreterare
Matej Bencek, vicesekreterare
Dominika Kostanjevec, ungdomssektion
Olga Budja, sång
Gabrijela Karlin, kultur
Augustina Budja, kontakter, cirkelverksamhet

Revisorer.

Jonas Jönsson och Helena Budja

Medlemsavgift: 100 kr / år per familj
70 kr / år per ensam medlem

Firmatecknare:

ordförande, kassör och kontaktman var för sig

20. Poldi Karlin
21. Kerstin Karlin
22. Augustina Budja
23. Matej Bencek
24. Zvonimir Bencek
25. Therese Laudon
26. Rebecka Solve
27. Charlie Solve
28. Alexander Westerlund
29. Andre Westerlund
30. Amanda Molin
31. Elias Tuomainen
32. Tanja Tuomainen
33. Andreas Karlin
34. Victor Karlin
35. Annie Karlin
36. Linnea Karlin
37. Lukas Karlin
38. David Kembro
39. Daniel Kembro

Registrering: organisationsnr 844001-2303
Postgiro: 10 15 53-6

Förslag till Stadgar: Antas vid konstitutionsmötet

VIDIMERAS:
Angela Budja och Zvonimir Bencek

Vid protokollet: Augustina Budja

STADGAR **1999-05-15**
SVENS / SLOVENSKA SÅNGFÖRENINGEN ORFEUM, LANDSKRONA

&1

SVENSK/SLOVENSKA SÅNGFÖRENINGEN **ORFEUM** – namnet kan förkortas till initialbokstäverna: **SOL** (**SOL** = Sångföreningen **ORFEUM**, Landskrona) för att underlätta utskriften.

&2

SOL bildades den 15 maj 1999 i Landskrona. Föreningens främsta syfte och huvudmål är att vårda och utveckla förfädernas kulturarv bland våra medlemmar.

&3

Föreningen SOL är en lokalförening som innesluter medlemmar med intressen som motsvarar föreningens huvudmål.

&4

Föreningen SOL är politiskt, religiöst och nationellt obunden och har rätt att suveränt bestämma i interna angelägenheter.

&5

Adressen till föreningen är för tillfälligt följande: SVENSK/SLOVENSKA SÅNGFÖRENINGEN ORFEUM, C/o Budja/Bencek, Hantverkargatan 50, 261 52 LANDSKRONA, Telefax: 0418-269 26

&6

SOL söker underlätta medlemmarnas fritidsintressen när det gäller sång, musik, språk och kulturutövningar på olika områden. Styrelsen söker samordna medlemmarnas aktiviteter, utveckla deras effektivitet inom ovanstående områden samt representera medlemmarna i frågor som rör kultur, språk, integration, informationsarbete, humanitär och social verksamhet; i vilka gemensamt uppträdande överenskommit inom ramar för dessa Stadgar.

Utöver svenska myndigheter samarbetar föreningen SOL även med olika minoritetsföreningar samt med slovenska myndigheter på de områden som faller inom dessa Stadgar.

Medlemmarna ska med sin verksamhet bidra till en bättre förståelse och solidaritet med alla samhällsgrupper i Sverige.

&7

Föreningen SOL kan söka medlemskap i något Riksförbund i Sverige, till exempel Slovenska Riksförbundet, enligt årsmötets beslut.

&8

SOL:s högsta organ är huvudmöte, som väljer ordförande och styrelse. Styrelsen väljer inom sig verkställande utskott. Huvudmötet väljer även revisionsutskott.

&9

Huvudmöte består av minst 1/4 av samtliga medlemmar. Styrelsen består av minst tre medlemmar och revisionsutskott av minst två medlemmar. Mandatperioden bestäms vid huvudmötet. Huvudmötet sammankallas av styrelsen minst 15 dagar i förväg. Om minst 1/3 medlemmar begär det kan styrelsen sammankalla extraordinarie möte.

&10

Huvudmötets uppgifter består i:

Granskning av Stadgar

Val av styrelsen

Antar budgetplanering

Verksamhetsplanering

Att godkänna slutliga räkenskaper.

Styrelsens uppgifter är att

Initiera och leda verksamheten enligt huvudmötets riktlinjer

Verkställande utskott handhar föreningens löpande ärenden enligt styrelsens direktiv. Till verkställande utskott kan väljas endast av huvudmötet vald styrelseledamot.

Styrelsen kan bilda särskilda eller permanenta kommittéer, lokala eller regionala samarbetsnämnder och dyl.

Revisionsutskott har att

Granska den ekonomiska redovisningen

Lämna en redogörelse därom till huvudmötet

Kan figurera som valberedningskommitté

&11

Huvudmötets och styrelsens beslutsunderlag baseras på enkel majoritet av rösterna.

&12

Om vem som ska bli firmatecknare beslutas vid huvudmötet.

&13

Föreningens utgifter finansieras med medlemsavgifter, bidrag; individuella och organisationsbidrag samt inkomster av egen verksamhet.

&14

Föreningen består så länge det finns minst två aktiva medlemmar. Om föreningens existens upphör tillfaller alla kvarvarande medel och inventarier dess medlemmar.

&15

Dessa Stadgar har godkänts och antagits av konstitutionsmötet i Landskrona den 15 maj 1999.

Vid utskriften av Stadgar: Augustina Budja

Godkänt och vidimerat:
Zvonimir Bencek Dora Tuomainen

Ovan är ett exempel som visar stadgar för en av slovenska föreningar i Sverige.

Några illustrationer/foton från föreningsaktiviteter i Sverige

TRIGLAV: (1964-1977); LIPA (1977--); ORFEUM (1999--), Landskrona

A) Slovenska föreningen Triglav, Landskrona, de ursprungliga medlemmarna, 1968/69; **B)** Barnkören Valovi = Vågorna, uppträder vid den första slovenska träffen, **Festival** i Jönköping, 1975.

A) Triglav: Orkester Svalorna (Lastovke), Landskrona 1976; **B)** Lipa: Orkester Svalorna (Lastovke), 1979; **C)** Lipa: Manskör med sångtrion Systrarna Budja, 1978
D) LIPA: pilgrimsresa till Vadstena, 1984; **E)** LIPA: Manskören Lipa, Landskrona, 1980.

A) och B) **ORFEUM:** familjekören Orfeum, MMV-studio Helsingborg, inspelning av CD:n AVE, 2003/04

SLOVENIJA, Olofström, (1973--)

Slovensk orkester VIKIS, Hästveda, 2003; Foto C Stopar

Katolska församlingen i Olofström med prästen Zvone Podvinski, 2003

Malmö: Slovenska gäster från Olofström, Planikas 30-års jubileum, 2004

SLOVENIJA, (1970--), Eskilstuna

Slovenska föreningen Slovenija, Eskilstuna, 2003

PLANIKA, (1974--): Malmö

A) Planikas sångkör firar föreningens 30-års jubileum, november 2004

B) Slovenska gäster på jubileumsfesten från när och fjärran

*Malmö: Gäster från föreningarna Lipa, Landskrona och Slovenija, Olofström i bakgrunden, 2004
Nedan: Planika-medlemmar, Vadstena 2005*

SLOVENSKI DOM, Göteborg (1998--)

Slovenska föreningen Slovenski Dom i Göteborg organiserade en utflykt till Slovenien, i trakterna där man odlar vindruvor. De har degusterat olika viner och varit med om, hur man förbereder och får vin av slovenska vindruvor. Marija Kolar och Marija Perovič har skrivit många reportage från resor, möten och annat.

Fotografiet är taget i Slovenien, framför ingången till Škocjansgrottorna, 2003.

Hjälpsamma slovener från Göteborg

brukar alltid ställa upp och hjälpa till vid högtidligheterna i Vadstena, 2005

Vadstena, samlingsplats för slovener från hela Sverige, även gästerna från Slovenien brukar närvara. Här ses slovener från Malmö, Köping, Stockholm och från andra orter, 2005.

VADSTENA, (1974--)

Vadstena, processionen, 1991

A) och B) Vadstena, Pingsthelgen 2003

A) och B)
sa

A)
*Under gudstjänsten i klosterkyrkan
(den heliga Birgitta). Slovenska
pilgrimer i Vadstena,*

*Pingsthelgen,
2005.*

B) *Sloveners på Klostergården i
Vadstena efter mässan på
slovenska, där birgittesystrarna
bjuder slovenerna på varm soppa
och kaffe*

FRANCE PREŠEREN, Göteborg, 1973--

Slovenska föreningen France Prešeren i Göteborg firade sitt 30-års jubileum 2003. Bland annat delade man ut diplom till aktiva medlemmar genom alla år av föreningens aktiviteter.

Två ordföranden: Ladislav Lomšek. F. Prešeren och Jožef Župančič, föreningen Slovenski Dom.

Till vänster: föreningsmedlemmar kunde njuta i den vackra naturen och med god mat efter allt ståhej kring händelserna som var förknippade med 30-års jubileum.

JÖNKÖPING

Jönköping / Huskvarna, några slovenier med släkten och vänner, 1970

Föreningen Simon Gregorčič, Köping, 1972—

2005

SLOVENSKA FÖRENINGEN, Stockholm, 1972--

*Slovenska föreningen i Stockholm:
År 2003 anordnade man en utställning
som invigdes av den slovenska
ambassadören Darja Bavdaž Kuret
och av en borgmästare i
Stockholm. På bilden
tillsammans med Slovenska
föreningens ordförande Pavel
Zavrel i Stockholm.*

Slovensk orkestertrio – Jože Štefanič, Marinka Stražar och Pavel Udir, Stockholm, 1985.

Svensk-slovenska vänskapsföreningen, Stockholm, 1991—

Föreningen SSVF bildades 1991-09-16 och är en religiöst- och partipolitiskt obunden ideell organisation med syfte att sprida kunskap och förståelse om Slovenien och Sverige i respektive länder. Detta kan nås och främjas bland annat genom att initiera informationsverksamhet, förmedla kontakter mellan enskilda och organisationer, främja kunskap om kultur och samhällsförhållanden samt initiera resor till Slovenien och Sverige för att uppnå bättre förståelse och kännedom om förhållandena i båda länder.

Medlemskapet i föreningen är frivilligt och öppet oberoende av medborgarskap, nationalitet eller religiös och politisk tillhörighet.

Första ordförande:

Bert Ekengren

*(1991-09-16 till
1997-04-10)*

Andra ordförande:

Kjell Sjöström

*(1997-04-10 till
2005-04-03)*

Tredje ordförande:

Stanislava Gillgren

(2005-04-03 till --)

Utställningen 2001

SSVF har idag ca 100 medlemmar av dem är ca 40 % med svensk eller annan nationalitet.

SSVF:s viktigaste aktiviteter:

– SSVF har i samverkan med sina svenska vänner bidragit till Sveriges tidiga erkännande av Slovenien som självständig stat – av det Kungliga rådet redan den 19 december 1991 och av regeringen i februari 1992.

– I samarbete med systerföreningen i Slovenien arrangerades 1998 i Ljubljana en utställning under namnet ”Kulturella förbindelser mellan Slovenien och Sverige”

-2001 arrangerade SSVF utställning ”Slovensk litteratur på svenska” i Stockholm

– I samverkan med systerföreningen i Slovenien uppkallades år 2004 en gata i Ljubljana efter den första panslavisten i Sverige Alfred Jensen (1859-1921) svensk författare, översättare, publicist samt sann vän av Slovenien.

– SSVF arrangerade 2005 utställning om slovensk konstnär Maksim Gasparis vykort och julkrubba samt två föreläsningar om den slovenska landsbygden och Astrid Lindgren och slovenska beundran över Pippi Långstrump.

– Olika konserter, evenemang, sammankomster, stadsvandringar och utflykter till sevärdheter inom Sverige och Slovenien.

Uppgiftslämnare Stanislava Gillgren och Lojze Hribar, februari 2006

SLOVENSKA RIKSFÖRBUNDET I SVERIGE OCH ANNAT

Ordinarie möte och seminarium, i Malmö, 2004/05

A) *Branko Jenko, den förste ordföranden för Slovenska riksförbundet i Sverige (!991-98)*
B) *Ciril Stopar, nuvarande ordförande för Slovenska riksförbundet i Sverige (1998---*
C) *Picknick i Olofström, Slovenija, 2003: g. Zvone, Viktor, Ciril och Luciano*

Malmö, 30-års jubileum av föreningen Planika, 2004;

Olofström, 30-års jubileum av föreningen Slovenija, 2003

Orfeum: Andra och tredje generationen unga slovener från Sverige på väg till mormor och Sloveniensemestern, 2004. Resan slutade dock med en bilolycka, så de fick återvända; som tur var – alla helskinnade och oskadda. Man kan säga att de hade änglavakt med sig.

*Föreningen Slovenija, Olofström;
A) utflykt – 1980-tal
B), C), och D), Slovenija, Olofström i samband med 30-års jubileum, 2003*

Sångkör PLANIKA

6. EN MINDRE STATISTISK UNDERSÖKNING OM ANTALET SLOVENER I SVERIGE

Hur man ljuger med statistiken

Det finns tre slags lögn: lögn, förbannad lögn och statistik. Disraeli

(Darrell Huff, 1971. Hur man ljuger med statistik)

I kapitel 5 visas två tabeller om antal slovener i Sverige. Uppgifterna är tagna ur nuvarande Befolkningsregister hos SCB och är grundade på basis av vad slovenerna själv har angivit vid ankomsten till Sverige. Vi vet att Slovenien ända fram till 1991 ingick som en delstat till Exjugoslavien och att den jugoslaviska politiken gick ut på att alla befolkningsgrupper, nationella grupper, skulle betrakta sig som jugoslaver. Detta gällde offentligt i Sverige, en sloven som skulle bosätta sig i Sverige var tvungen att uppge jugoslaviskt medborgarskap och ofta även nationalitet/etnisk tillhörighet, för att bli accepterad i Sverige.

Efter Exjugoslavien sammanbrott (1991) gick dessa delrepubliker egna vägar, Slovenien blev självständigt 1991 och internationellt erkänt 1992. Kroatien gick samma väg under samma tid som Slovenien. Bosnien och Hercegovina samt Makedonien som på grund av det långdragna kriget kom med sin självständighetsförklaring några år senare. Sist blev det i Serbien och Montenegro - Statsförbundet Serbien och Montenegro bildades våren 2003. Statsbildningen ersatte då den tidigare Förbundsrepubliken Jugoslavien. Det är en lös union av de två republikerna Serbien och Montenegro som genom gemensamma strukturer på statsnivå samarbetar med det uttalade målet att bli EU-medlemsstat. Till dess har dessa två burit det konstitutionella namnet Jugoslavien. Detta i sin tur påverkade läget för de ex-jugoslaviska utvandrarerna utomlands, det vill säga även i Sverige. Samtliga – oavsett deras etniska tillhörighet – räknades fortfarande som jugoslaver trots att Jugoslavien som land har upphört att existera.

Nu har det gått 15 år, det finns inga tillförlitliga uppgifter om antalet slovener, kroater, makedonier etc. i Sveriges statistik. Myndigheterna räknar dem som jugoslaver och detta är hämmande för individernas identitetsutveckling. Nu blir det tydligt och klart att **statistikbrist hindrar olika insatser i samhället**. Syftet med statistiken är att genom kunskap komma åt orättvisor och diskriminering, och därigenom bygga åtgärder som minskar klyftor och river hinder. Dessa satsar förefaller som vackra men är dock inget annat än tomma, när de inte följer de föreskrivna linjerna. Statistiskt sett finns det så och så många ”jugoslaver” i Sverige, men i verkligheten är det så och så många slovener, kroater, etc. SCB:s uppgifter är missvisande, de ljuger. Det måste finnas ett sätt att kunna undersöka hur många slovener som invandrat till Sverige, det gäller bara att hitta vägar till hur man gör.

Nedan följer beskrivningen från kontakterna och tillvägagångssättet, hur man kan uppnå vissa mål genom att vara ihärdig och inte ge sig i första taget. Med undersökningen lyckades jag att komma fram till vissa resultat, men hur jag ska lyckas att förankra dessa resultat i svensk statistik är en annan fråga.

Kontakter med SCB; ett sätt att göra statistik

För att frågan om slovener i Sverige inte skulle förbli ett oskrivet blad, hade jag efter en längre fundering beslutat mig för att börja mitt undersökningsarbete från början. Jag tog kontakt med en tjänsteman på Demografiavdelningen vid SCB via Internet och bad om hjälp. Jag skrev följande:

Hej, jag undrar om det finns någon statistik om slovener i Sverige. Slovenerna har invandrat till Sverige efter 2.a världskriget; hur många som invandrade, hur många utvandrade, män/kvinnor, barn, hur många slovener har fötts i Sverige och hur många har avlidit i landet. Deras utbildning, arbets- och sociala situation samt den kulturella bilden och föreningslivet är ytterligare punkter som intresserar mig som magisterstuderande i Malmö. I väntan på svar Med vänlig hälsning (AB) Augustina Budja).

Svaret som följde var följande:

Hej Budja! Beklagat – men Du har valt ett land som det finns mycket litet statistik om. Din handledare borde veta det. Statistiken bygger på uppgifter om medborgarskap och födelseland. Det är väldigt få som har utvandrat från Slovenien till Sverige sedan Slovenien blev självständigt. En del personer som kom till Sverige innan Slovenien blev självständigt har kontaktat sina lokala skattekontor och ändrat födelselandet från Jugoslavien till Slovenien. Det kan Du se av bifogad tabell. Tyvärr kan jag inte hjälpa dig med mer uppgifter. Hälsningar NÅ (Åke Nilsson).

Jag skrev omedelbart tillbaka för att behålla kontakten:

Tack för det snabba ingreppet. Ditt svar bekräftar vad jag hade trott om statistiken över den slovenska gruppen i Sverige. Mitt ursprung är slovenskt (jag kom till Sverige 1964) och därför har jag särskilt intresse för att förändra denna situation. Du kanske kan hjälpa mig med vissa råd om hur jag ska gå till väga för att kunna komma åt de verkliga fakta – enligt mina inofficiella källor så ska det finnas mellan 12-15 000 slovener i Sverige idag, inklusive den andra generationen. Hjälp mig om du kan och tack för det som du redan har gjort för mig. Hälsningar AB.

Svaret som kom innehöll följande:

Det finns några metoder för att justera gränsförändringar. Den ena är att alla personer som kommer från länder där gränserna ändras kontaktar det lokala befolkningsregistret för att få sitt födelseland korrigerat i befolkningsregistret. (Antagligen omöjligt!) Den andra är att vi med hjälp av uppgiften om födelseorten kodar om födelselandet. Det är mycket omfattande arbete som jag inte har någon möjlighet att utlova att SCB kan göra. Det berör ju inte bara personer födda i forna Jugoslavien utan flera länder som Sovjet, Tjeckoslovakien. Hälsningar ÅN.

Toppen! Tänkte jag. Det finns möjligheter i alla fall att få fram dessa uppgifter. Jag funderade lite och skrev tillbaka:

Tack för att du svarar. Jag undrar om det finns möjlighet till att få uppgifter om varifrån alla personer från forna Jugoslavien kommer – jag menar vilken ort, stad eller så! Jag känner för att jag skulle kunna granska detaljerna själv om jag fick

tillgång till uppgifterna kring hela ”sortimentet” efter 2:a världskriget till idag. Alla personer som invandrat (utvandrat) till Sverige från forna Jugoslavien. Finns det möjlighet till att få inblick i ett sådant register och om det finns något sådant alls. Med hjälp av kartor och andra hjälpmedel skulle jag kunna få ut vissa svar på mina frågor och frågor som eventuella efterkommande forskning kommer att ställa en gång. Kan du hjälpa mig med att se efter om det finns någon möjlighet att komma närmare problemlösningen? Du sitter ju trots allt närmare källor än vad jag gör. I väntan på svar och MVH AB.

Svaret kom:

Hej Augustina! Jag kan inte ge Dig något sådant tillstånd. Anna Wilen är chef för befolkningsregistret. Hon får en kopia av detta brev. Det är Anna som får ta ställning till din förfrågan.

Det finns ca 18 000 olika födelseorter angivna för de ca 70 000 jugoslaver som finns i Sverige vid senaste årsskiftet. Stavningarna för samma ort varierar naturligtvis så antalet orter är mindre men hur många det kan röra sig om har jag ingen uppfattning. --- nu har jag inget mer att erbjuda! Hälsningar ÅN.

Jag skrev tillbaka:

Jag har svårt att förstå detta, det var ju väldigt intressant att få ”tala” med dig och jag hoppas att vi hörs igen. Tack för allt och om du råkar få reda på något mer om slovenerna i Sverige, v g meddela mig. Hälsningar AB.

Min korrespondent skrev då följande svar:

Augustina! Du kan vända dig till Anna Wilen som är chef för Befolkningsstatistiken för att höra med henne om Du kan få ut födelseorterna för personer från forna Jugoslavien. Hälsningar ÅN.

Efter detta kom en annan person in i bilden, Margareta Larsson från SCB skrev den 22 september 2000 följande:

Hej! I Sverige bodde 581 personer med slovenskt medborgarskap 1998, därav var 559 födda i Slovenien. 309 personer med slovenskt ursprung har under 1998 ”naturaliserats” till svenska medborgare. Under 1999 återutvandrade från Sverige 236 personer med jugoslaviskt medborgarskap. Någon uppgift om slovenier finns ej. -- Ovanstående uppgifter är tagna ur SCB:s Befolkningsstatistik, Del 1-2 1999 tab. 1.16 samt Del 3, 1998, tab. 2.6, 2.8, 2.10.

Via Anna Wilen kom sedan den 2/10-2000 ett brev från Susanne Dahllöf på SCB med följande innehåll:

Hej Augustina, jag skickar ett utkast till offert, nedan. Om ditt universitet skall betala så tillkommer ingen moms, vilket tillkommer om du själv ska bekosta uttaget. Hör av dig om du är intresserad av att gå vidare. Meddela mig också vem/vilken universitet/högskola och institution som ska bekosta uttaget samt dess adress. Jag har nu antagit att det räcker om du får reda på hur många slovenier (enligt din definition grundad på födelseorter) som fanns bokförda i Sverige 1999-12-31, alltså ingår inte

de som har invandrat till Sverige från Slovenien och som utvandrat eller avlidit före 1999-12-31. Hälsningar Susanne.

Avtalet

Slovenier i Sverige (Programmet för befolkningsstatistik)

Med hänvisning till Er förfrågning och förda diskussioner har SCB härmed nöjet att lämna offert på framställning av underlag om antalet personer i Sverige som är födda i Slovenien.

SCB:s åtagande: För Er räkning gör SCB ett uttag från Registret över totalbefolkningen (RTB) över personer som den 31 december 1999 fanns bokförda i Sverige och som hade Jugoslavien som födelseland. För dessa personer skapas en fil som innehåller uppgift i klartext om födelseort i hemlandet.

Det fortsatta arbetet föreslås ske i två steg:

Steg 1: SCB levererar en Exellfil som innehåller alla de förekommande födelseorterna för de 70 464 personer med födelseland Jugoslavien. Filen innehåller 18 666 Ortsangivelser. Ca 400 personer saknar uppgift om födelseort. På Er ankommer det att reducera innehållet så att endast de födelseorter som kan föras till Slovenien återstår och vidare att i kolumn B bredvid de levererade födelseorterna notera rätt stavning för varje förekommande variant av stavning. Exempel på filutseende finns i en av bilagorna.

Steg 2. Den kompletterade Exellfilen återsändes till SCB:s kontaktperson. Vi kompletterar filen med antalsuppgifter per födelseort i aggregerad form samt summerar antal födda i Slovenien.

Leverans: Leverans av Exellfilen med de olika födelseorterna kan göras omedelbart efter accept. Leveransen av aggregerade data görs fyra arbetsdagar efter det att den kompletterade filen från Er kommit till SCB:s kontaktperson. Pris och betalningsvillkor: SCB:s fasta pris för detta uppdrag är 5000 kronor. Mervärdesskatt tillkommer ej. Fakturering sker med hela beloppet efter leveransen. Betalning ska göras mot faktura inom 30 dagar från fakturadatum.

Sedan följde datum, kontaktpersoner och en underskrift av Anna Wilen. Jag beslutade att bekosta utgifterna själv. När jag redan accepterade offerten, kom det ett besked från sångföreningen Orfeum i min stad, där jag själv också är medlem, om att föreningen stöder mig ekonomiskt i samband med undersökningsarbetet om slovenier i Sverige. Det kändes uppmuntrande att det fanns fler slovenier som var intresserade av slovenernas frågor i Sverige. Jag tackade ja till sångföreningens hjälpande hand.

Exellfilen anlände strax från SCB som avtalat. Den innehöll alla slags varianter för vissa ortnamn, det kunde förekomma upp till mellan 15-20 variationer för stavningen av till exempel orten *Ljubljana*, Sloveniens huvudstad. Det var ett omfattande uteslutningsarbete som väntade. Jag har kontaktat myndigheterna i Slovenien för att få hjälp med ett utdrag av alla slovenska orter. Jag har även personligen varit i Slovenien och letat; till sist fick jag användning för min egen ATLAS över Slovenien, som jag haft hemma hos mig sedan ca 15 år tillbaka. Där förekommer alla slovenska orter på ett mycket detaljerat sätt. *Atlas Slovenije* innehåller 366 sidor och är tryckt i Ljubljana 1985, under den jugoslaviska federationens tid.

Som vi redan vet så förekom det flera olika stavningar för vissa orter. Alla dessa variationer av stavningarna som Exellfilen innehöll, gjorde undersökningen något mera komplicerad utöver det vanliga, jag fick ibland diskutera mig fram till vissa alternativ, om det kan betyda ett eller annat. Felstavningarna förmodar jag kom till så, att människornas handstil feltolkades och skrevs så som tjänstemännen tolkade dem. Några handstilar kan ha varit svårlästa och vissa ortsnamn kan ha varit felstavade från början.

Till sist blev det 1399 slovenska orter av drygt 18 000 sammanlagt; av dessa är ca 10-tal orter något osäkra om det verkligen handlar om slovenska orter eftersom stavningen eller likheter med andra orter (vid gränsen) gör att de kan tolkas olika. Jag diskuterade frågan med kontaktpersonen vid SCB och vi kom fram till att jag skulle besluta för dessa fåtal tvivelaktiga orter, var de bör tillhöra. Det är min tolkning som gäller, jag uteslöt några och godkände några. Det blev dock 1399 orter som jag slutligen har kunnat härleda till Slovenien med hjälp av *Atlas Slovenije* (1985).

Resultatet av undersökningen

Tabeller 5, 6, 7 (Augustina Budja, Slovener i Sverige, 2001)

Folkbokförda i

Sverige 31/12 1999

Antal födda i Slovenien fördelat på födelseår i 5-årsklasser, kön och invandringsår i 5-årsklasser

Invand ringsår	Män															Totalt män
	Födelseår i 5-årsklasser															
	-1929	1930-34	1935-39	1940-44	1945-49	1950-54	1955-59	1960-64	1965-69	1970-74	1975-79	1980-84	1985-89	1990-94	1995-99	
Okänt	4	4	1	14	7	4	4	5		1					1	45
-1949	1			1												2
1950-1959	23	26	11	2	5	3	1									71
1960-1964	32	57	109	144	15	14	22	10								403
1965-1969	47	67	162	261	87	42	51	76	32							825
1970-1974	10	24	28	43	91	48	19	35	29	10						337
1975-1979		4	10	9	18	43	10	7	7	8	5					121
1980-1984	3	1	2	10	17	15	13	8	4	4	5	5				87
1985-1989	5	2	9	14	8	11	11	25	14	4	5	6	6			120
1990-1994	7	5	8	10	18	36	57	64	55	30	31	43	65	33		462
1995-1999	2	5	2	5	5	9	15	13	24	36	20	17	16	14	1	184
Totalt	134	195	342	513	271	225	203	243	165	93	66	71	87	47	2	2657

Invand ringsår	Kvin nor	Födelseår i 5- årsklasser														Totalt kvinnor	
		-1929	1930-34	1935-39	1940-44	1945-49	1950-54	1955-59	1960-64	1965-69	1970-74	1975-79	1980-84	1985-89	1990-94		1995-99
<i>Okänt</i>			1	3	5	2	3	3	1	1				1			20
-1949																	
1950-1959	20	10	10	3	2	5	1										51
1960-1964	36	34	43	38	11	14	21	10									207
1965-1969	43	58	113	154	139	64	46	59	24								700
1970-1974	13	18	38	53	61	111	41	24	38	10							407
1975-1979	9	9	15	12	16	30	31	6	6	1	4						139
1980-1984	3	2	3	6	8	12	15	23	6	2	2	2					84
1985-1989	16	2	5	6	7	14	23	20	19	9	6	4	7				138
1990-1994	27	10	11	10	19	35	48	75	65	35	37	58	48	31			509
1995-1999	16	11	7	6	6	11	12	14	24	23	19	7	18	11	1		186
Totalt	183	155	248	293	271	299	241	232	183	80	68	71	74	42	1		2441

**Folkbokförda i Sverige
31/12 1999**

**Antal födda i Slovenien
fördelat på födelseår i 5-
årsklasser, kön och
invandringsår i 5-årsklasser**

Invandring sår	Tota lt för båda könen
<i>Okänt</i>	65
-1949	2
1950-1959	122
1960-1964	610
1965-1969	1 525
1970-1974	744
1975-1979	260
1980-1984	171
1985-1989	258
1990-1994	971
1995-1999	370
Totalt	5 098

De samlade uppgifterna skickades nu till SCB:s kontaktperson. Några veckor senare kom SCB:s sammanställning enligt avtal, där det visade sig att det 31 december 1999, enligt min definition **slovensk födelseort = slovenskt ursprung**, fanns 5 098 slovener folkbokförda i Sverige. På följande sidor visas dessa tre tabeller. Tabellen visar variabler av femårs intervaller för slovenernas *invandringsår* till Sverige, deras *födelseår* och *kön*. Dessa uppgifter stämmer inte med SCB:ns egna uppgifter som baseras på, vad slovenerna själva har uppgivit, när de kom till Sverige. Man tar inte hänsyn till att slovenerna fram till 1991 kom från Jugoslavien och betraktades som jugoslaver. Detta är helt vilseledande och Sverige borde rätta till misstaget! SCB offentliga tal (se kap 6), visar 765 slovener i Sverige (2003). Vad är rätt eller fel? Det är givet att de flesta studier som görs om olika invandrargrupper i Sverige utförs av svenskar och har behavioristisk karaktär. Det är främst skillnader mellan invandrare och Sverigefödda som man mäter hela tiden. Därför är det viktigt att ha tillgång till invandrarnas etniska data, annars klumpar man ihop dem till en grå massa och riskerar att hämma integrationen och skapa och nagla fast skillnader.

Arbetskraftsinvandring

I slutet av 1940-talet började en arbetskraftsinvandring. Min ursprungliga teori var, att de flesta slovener tillhörde den gruppen invandrare i Sverige. Det rådde stor brist på arbetskraft, eftersom den svenska industrin snabbt expanderade. I första hand kom arbetskraften från de nordiska länderna. Redan 1947 började en arbetsmarknads-kommission att rekrytera arbetskraft även i Italien, Ungern och Österrike. Under 1950-talet inriktades rekryteringen på människorna i Västtyskland, Nederländerna och något senare återigen i Italien, Österrike, Belgien och Grekland. Under 1960-talet rekryterade man arbetskraften från förbundsländerna i dåvarande Jugoslavien, däribland även i delrepubliken Slovenien.

Arbetskraftsinvandringen började enligt fackföreningsrörelsen regleras 1967. Detta innebar att icke nordbor måste ha uppehållstillstånd om de vill invandra till Sverige. De skärpta bestämmelserna gav effekten först under 1970-talet, då arbetskraftsinvandringen helt upphörde. Numera är invandrarna i Sverige flyktingar eller anhöriga till personer som tidigare invandrat. Under 1980- och 1990-talen kom minst lika många invandrare från Asien och Sydamerika som från de nordiska länderna under efterkrigstiden (Sveriges framtida befolkning).

Som det framgår av tabellen på föregående sida har det sammanlagt, fram till 1994 invandrat 67 slovener till Sverige. Mellan 1950 och 1959 invandrade 122 slovener, mellan 1960 och 1964 610 slovener och mellan 1965 och 1969 1525 personer. Under tiden 1970 och 1974 var det 744 slovener som invandrade och invandringen minskade påtagligt efter denna tid, då 260 slovener invandrade mellan 1975 och 1979 samt 171 mellan 1980 och 1984. Mellan 1985 och 1989 invandrade det hela 258 personer med slovenskt ursprung och mellan åren 1990 och 1994 hela 971 personer. Från 1995 och fram till 1999 invandrade det 370 slovener till Sverige. Det blev sammanlagt 5 098 slovener, födda i Slovenien, som den 31/12-1999 bokfördes i Sverige. Den starkaste strömmen av slovener till Sverige var under arbetskraftsinvandringens tid som sträckte sig under hela 1960-talet. Sedan avtog ju invandringen till Sverige påtagligt.

För den slovenska invandrargruppen innebar det att de kulturella banden med Slovenien bröts på grund av det stora geografiska avståndet och eftersom inga nya slovenier längre anlände till Sverige. Slovenerna stagnerade i sitt modersmål slovenska och det andra språket svenska lärdes aldrig in formellt, och den informella, vardagliga språkbehärsningen förblev otillräcklig för att kunna hävda sig i samhället.

Hermeneutiken

Svenska forskare har svårt att göra hermeneutiska undersökningar om sina folkgrupper i Sverige, eftersom de saknar inlevelsen av att vara invandrare. Vi utgår från att kunskap är teorier. En teori i sin tur är en samling satser som beskriver ett område av verkligheten. Teorier är sanna och rättfärdigade om satser och verkligheten överensstämmer med varandra. Val av metod rättfärdigar dem. Den hermeneutiska undersökningstraditionen innebär att forskaren söker nå förståelse i andra människors livsvärld. Den hermeneutiska metoden bygger på tolkningen – man tolkar sin förståelse och omsätter sin tolkning till teorier som rättfärdigar undersökningen.

Eftersom min undersökning kretsade kring slovenier i Sverige i ett globalt perspektiv och eftersom mitt eget ursprung är slovenskt, så kan det tyckas att dessa fakta som jag hanterar i samband med undersökningen är teoriladdade och därmed konstruerade (Alvesson och Skoldberg samt Sven Persson; anteckningarna 2001-02-13). Genom det hermeneutiska synsättet försöker jag dock förstå och tolka människornas uppfattning av verkligheten och inte förstå själva verkligheten. Jag måste hela tiden vara medveten om min egen delaktighet i det jag undersöker. Mina problem minskar om jag själv utgör en av förutsättningarna tillsammans med de andra, som ska beaktas. Min undersökning genomför jag utifrån den jag är och tar till hjälp mina egna erfarenheter. Hermeneutiken som vetenskaplig metod har börjat intressera allt fler forskare och det är fullt möjligt att vi får se fram emot en period av narrativ forskning (Sven Lilja, 1989). Även forskningen i individers och grupper omedvetna, halvmedvetna och medvetna attityder leder obönhörligen in på den hermeneutiska inlevelsen som en primär metod för förståelse.

Som bekant, kan min framställning om slovenerna i Sverige inte direkt relateras till någon bestämd litteratur eftersom det inte finns så mycket att välja på. Slovenernas situation i Sverige skiljer sig inte väsentligt från andra samtida arbetskraftsinvandrades situation i det globala perspektivet. Sådana allmänna rapporter finns det gott om. Det finns mycket som förenar, men också en del egenskaper som gör varje människa unik och som ger varje folkgrupp sin egen prägel. Annars skulle det inte vara möjligt att urskilja svenskar och invandrare om så inte var fallet.

Mitt stora intresse har varit att förstå och tolka svensk migrationspolitik (invandrapolitik) sedan 1960-talet och att sedan kunna förstå och tolka invandrarnas och i synnerhet slovenernas nuvarande situation i Sverige. Det går inte att beskriva hur verkligheten är, man kan endast redogöra för sin tolkning av verkligheten. De kvalitativa undersökningarna kännetecknas av att forskaren är intresserad av hur något är beskaffat; genom inlevelse, värdering och subjektivitet står forskare i en inre relation till forskningsobjektet, forskaren är en del av samma verklighet som studeras (Patel & Davidsson, 1994). Jag befinner mig mitt emellan de båda objekten som är intressanta i undersökningen – nämligen svensk politik och slovenerna i Sverige.

Förväntningar av statistikföringen

Att statistiskt särskilja personer efter födelseland/ursprung är vanligt förekommande i samhället. Födelseland/ursprung är, precis som kön, inte kopplade till något värde och därför är det inte olagligt att föra statistik utifrån detta. Däremot är det olagligt att behandla personer annorlunda och orättvist på grund av kön eller födelseland/bakgrund. Tillförlitlig information visar att utrikes födda, i olika utsträckning, missgynnas på arbetsmarknaden och utsätts för diskriminering, främlingsfientlighet och rasism.

Enligt flera forskare ska statistik utifrån födelseland/ursprung därför ses som ett viktigt redskap för att uppnå jämlikhet och rättvisa. Det skulle vara svårt att, utan statistik, uppmärksamma på vilket sätt och hur pass stor ojämlikheten är, vilka arenor som främst behöver förändras och om reformerna är ämnade att minska ojämlikheten och i så fall är de då framgångsrika eller inte? Statistik utifrån födelseland/ursprung är en förutsättning för att upptäcka, uppmärksamma och förhindra diskriminering och strukturellt betingade orättvisor i samhället.

Syftet med den presenterade statistiken är att belysa utvecklingen på integrationsområdet i Sverige. Genom statistiken kan allmänheten själv söka svar på många av de frågor som Integrationsverket idag får. Dessutom presenteras statistik över hur många personer som varje år tas emot och introduceras i kommunerna. Nuvarande statistik utgår ifrån de personer som Integrationsverket har utbetalat statlig ersättning för. Arbetskraftsinvandrare räknas inte och det anser jag, med andra att det är fel, en dubbelmoral, eftersom begrepp *personer med utländsk bakgrund* ändå definieras med att till populationen personer med utländsk bakgrund räknas alla utrikes födda och alla inrikes födda med en eller två utrikes födda föräldrar

Språkkunskaper

Snart fyra decennier efter 1960- och 1970-talens etniska rennäsans, både i Sverige och i andra länder, har det för både minoriteter och ursprungsfolk varit en tid av intensivt arbete för att lyckas med språklig och kulturell revitalisering i de mest skiftande miljöer. Minoritetsgrupper har börjat ställa krav på majoritetsbefolkningar och de har börjat hävda sina mänskliga rättigheter även i form av rätten till eget språk och egen kultur. Kultur ses inte längre som något statiskt - utan snarare som något mycket dynamiskt – kulturen utvecklas i samspel med omgivningen och förändras ständigt. Så har det alltid varit. Minoritetsrättigheter inbegriper områden som majoritetsbefolkningar har svårt att tillmötesgå – i allmänheten är just de språkliga rättigheterna svårast att acceptera (MULTIETHNICA 26-27 (2001).

Om vi ser tillbaka i denna skrift på Alfred Jensens bidrag under rubriken ***Reflektion av en svensk över Slovenien och slovenerna***... kan vi konstatera att det på hundra år egentligen inte har förändrats så mycket när det gäller språk och minoritetsrättigheterna i Europas länder. Majoritetsbefolkningen använder språket som klassmärke, ett sätt att förtrycka personer födda utomlands.

Kraven på svenskkunskaperna har varierat. Vid den slovenska invandringen till Sverige, främst under 1960-talet, fanns det inga krav alls – vare sig från myndigheter, arbetsgivare eller från sloveners sida. Slovenerna ämnade stanna i Sverige under några år

för att sedan återvända till Slovenien igen. Det var inte många som tänkte på konsekvenserna av att inte lära sig svenska trots att de eventuellt skulle stanna i Sverige för gott. Orsakerna till invandringen var oftast inte arbetsbrist i Slovenien utan bostadsbrist. Språkreformen i Sverige kom något sent och trädde i kraft först under senare delen av 1970-talet.

Många av arbetskraftsslovenerna ställdes utanför möjligheterna att kunna lära sig språket formellt när ett decennium hade hunnit passera efter invandringen till Sverige. Arbetsgivarna avgjorde i frågor om vem som skulle få lära sig svenska. Bedömning om att språkkunskaperna hos arbetarna var goda nog (utan test) gjordes och att läsa svenska på betald arbetstid blev inte av. Sloveners språk fossiliserades med tiden. Denna "fossilisering" återspeglas tydligt i språksituationen bland slovenier i Sverige idag på ett negativt sätt – utom hos andra generationen som övervägande föddes och utbildades här. Och pga. det geografiska och kulturella avståndet till Slovenien har även utvecklingen i modersmålet avstannat.

Migration

Migrationen över Sveriges gränser har förekommit sedan urminnes tider. Under sen medeltid utvandrade svenskarna och koloniserade Finlands kuster. Några sekler senare flyttade finländare till Sverige och bosatte sig i dåvarande ödemarker i Värmland och Dalarna. Man känner till den stora tyska invandringen under Hansans tid, då många tyskar invandrade till kuststäderna samt vallonernas invandring under 1600-talet. 1900-talets stora inslag av invandring är således inte något nytt (Sveriges framtida befolkning). Idag talar man om mellan 160 - 170 språkgrupper i Sverige, 1990-talets kriser i världen står för en stor del av mångfalden i landet eftersom folk var tvungna att fly från sina hemländer.

Statistik över migrationsvägar finns sedan 1851. Från mitten av 1800-talet och fram till 1930 var Sverige ett utvandrarsland. Under den tiden utvandrade inte mindre än 1,4 miljoner människor, medan 0,4 miljoner invandrade. De flesta av utvandrarerna bosatte sig i Nordamerika (Sveriges framtida befolkning). Uppemot 20 % av alla män och cirka 15 % av alla kvinnor födda under senare delen av 1800-talet har blivit svenska utvandrare.

Efter år 1930 upphörde utvandringen och flera människor sökte sig till Sverige istället för därifrån. Under hela 1930-talet var det mest de hemvändande svenskamerikanerna som invandrade. Ända sedan den stora flyktinginvandringen mot slutet av andra världskriget (1944-1945) har Sverige börjat räknas som ett invandrarsland. Mellan 1931 och 1983 sökte sig 1,4 miljoner människor hit och 0,8 miljoner lämnade landet (Sveriges framtida befolkning). Invandringsöverskottet uppgick till cirka 12 000 personer årligen, det vill säga - till 0,6 miljoner i antal under hela den perioden.

Under de senaste decennierna har flera tiotusen utländska medborgare invandrat till Sverige och några tiotusen har utvandrat under samma tid. Till följd av statistiska och andra svårigheter är det omöjligt att redogöra för en exakt uppdelning av den invandrade befolkningen. Av de personer som är födda i andra länder och som idag bor i Sverige, räknas det att ca en tredjedel har kommit av politiska skäl. Ytterligare en tredjedel antas ha kommit som arbetskraftsinvandrare och en tredjedel av familjeskäl. I den senare gruppen inkluderas även några tiotusental barn som har adopterats av svenska familjer (Sverige, framtiden och mångfalden, 1996). Enligt prognoser över invandringen anser man att det

förefaller troligt, att invandringens omfattning i Sverige även framöver kommer att vara stor, och möjligen tidvis med stark koncentration på något enstaka land.

Dokumentation

Utvandringen från forna Jugoslavien samt statens utvandringspolitik och utvandringens effekter har studerats av Tommy Holm (1984). Han gör en indelning av utvandringspolitikens utveckling i tre faser. Den första perioden kallar han den *illegala utvandringen*, som sträckte sig från 1945 till 1961. Den andra perioden kallar Holm *en accepterad och uppmuntrad utvandring* som varade mellan 1962 och 1972. Den tredje perioden efter 1973 (oljekrisen) kännetecknas enligt Holm av en *återigen mer restriktiv* hållning till utvandringen (Holm, Tommy, 1984).

För ett tag sedan beslutade jag mig för att göra en analys om slovenerna i Sverige. Jag utgick ifrån att det skulle finnas statistiska källor till min hjälp. Problemet kring litteraturkällor om slovenier i Sverige diskuterades med min dåvarande handledare, som inte heller kunde hjälpa mig med att finna tillförlitliga fakta. Vid ett tillfälle visade han mig en tabell med uppgifter om att det finns drygt 60 slovenier i Sverige. Man visste att det var bristfälliga uppgifter, men det var de enda som fanns på statistisk väg. Jag beslutade mig då att sätta igång och ändra på det. Varför har då uppgifterna om slovenier i Sverige, så där 15 år efter att Slovenien blivit självständigt, fortfarande inte arbetats fram?

Samordningskommittéernas roll

Den slovenska gemenskapens samordningskommitté var den äldsta i sitt slag och bildades 1975 (Bäck, Henry, 1989). Henry Bäck har grundligt kartlagt föreningarnas uppkomst och utveckling. Bäck har i sin studie skrivit om *jugoslaviska invandrarföreningar i Sverige* bara två år innan Jugoslavien bröt samman. Utöver alla andra sydslaviska nationaliteter (jugo = syd, slavien = slaviska nationaliteter) figurerar även slovenerna i hans bok något i vissa specifika sammanhang. Man märker att Bäck inte hade förutsett, vad som väntade ”jugoslaverna” inom kort. *Jugoslaver* som nationalitet har inte funnits och finns inte, Jugoslavien har varit en politisk konstruktion, överbyggnad (jämför Sovjetunionen).

Redan före Sloveniens självständighetsförklaring i juni 1991 bildades dock Slovenska Riksförbundet i Sverige (23/02-1991) i Ädelfors vid den slovenska samordningskommitténs sista årsmöte. Det ”jugoslaviska riksförbundet” höll på att splittras. Händelserna bland *jugoslaver* i Sverige följde strikt händelserna i dåvarande Jugoslavien.

Vid konstitutionsmötet för det Slovenska Riksförbundet i Sverige (1991), visade det sig att det fanns många motsättningar – personliga och politiska. Flera personer, -slovenier och svenskar - som kanske hade extra goda relationer med olika jugoslaviska myndigheter i Ex-Jugoslavien och i Sverige, visade öppet sitt motstånd mot det Slovenska Förbundets bildande, där det samtidigt beslutades om de slovenska föreningarnas utträde från det jugoslaviska riksförbundet. Den grupp som tog initiativet till bildandet av det nya Slovenska Riksförbundet kände sig osäker på grund av dessa motstånd från olika håll. Utöver vissa nyckelpersoner (slovenier) i Sverige kom flera negativa vinkar också från

kommunledningarna, som hade svårt att förstå grunden för splittringen av jugoslaviska riksförbundet. Kommunernas förvaltningar och politiker var misstänksamma mot det nya slovenska samordningsorganet – det Slovenska Riksförbundet i Sverige. Dessa kännbara motsättningar har så småningom ebbat ut både när det gäller hos privatpersoner och från kommunernas och politikernas håll.

Slovenernas rädsla

Inte minst på basis av detta som sagts ovan, har det varit svårt att få stöd hos den slovenska gruppen, och även från den offentliga sidan av Sverige. Vid ett tillfälle hamnade jag i en diskussion med några slovenier kring framtida forskning som skulle mynna i en kartläggning av slovenernas situation i Sverige. Ämnet stämplades som något negativt, nästan som spionage och om eventuella forskningsresultat har man sagt att de kanske används som underlag vid beskattning av katoliker i Sverige. Man har manipulerat slovenier med skrämselfpropaganda (på ideologiska grunder) för att forskningen skulle få svårare att komma igång (Uppgifterna finns i Slovenska riksförbundets konstitutionella protokoll (mars 1991) samt år 2000).

Andra argument som kunde tydas var att forskningen skulle avslöja slovenernas politiska åsikter och lyfta fram deras individuella skäl till utvandringen från Slovenien. Utöver språksvårigheterna bland slovenier i Sverige har det funnits flera andra faktorer som försvårade etablering i samhället; bland annat dessa misstankar och andra element som har sökt splittra sammanhållningen i gruppen. Utsikterna att någon ska vilja utsätta sig för alla påtryckningar har varit minimala.

Den sociala konventionen

Den sociala konventionen mellan Sverige och Slovenien härstammar från tiden, då Slovenien fortfarande ingick i den jugoslaviska federationen. Den har slutits redan under 1970-talet, och bygger idag fortfarande på det gamla avtalet, oavsett de stora omvälvningarna i forna federationen (A Budja, 1999). Statistiskt sett har det funnits källor om ett obetydligt litet antal slovenier i Sverige (kanske några hundra), eftersom man inte har brytt sig om att ändra betäckningen på deras etniska tillhörighet som ju är *slovensk* och inte ”jugoslavisk”.

Många slovenier har fötts i Sverige eller också annars blivit svenska medborgare och komplicerar läget ännu mer. *Assimilation* har varit rådande trots senaste begreppet *integration*, som har svårt att rota sig fast (MULTIETHNICA 26 –27 (2000)). Slovenerna vet fortfarande inte om de har rätt att vistas i Slovenien om de insjuknar allvarligt eller vill finna sig till rätta i sitt gamla hemland. Hur fungerar de svenska socialförsäkringarna för slovenier i olika situationer som kan uppstå? Det är bara några av de existentiella frågorna som söker svar. Ärendena behandlas och besvaras av de svenska myndigheterna individuellt, eftersom det inte finns några fasta linjer att gå efter, mig vetande. Att ta reda på dessa och andra frågor i socialförsäkringen borde vara en av uppgifterna för det Slovenska riksförbundet. Även den slovenska Ambassaden i Stockholm skulle kunna hjälpa till med att reda ut vissa oklarheter för den slovenska gruppen i Sverige.

Pangermanism och panslavism

Enligt tidigare forskning kan det röra sig om en uttalad *pangermanism*, där den germanska kulturkretsen utgör normen och enheten och ställer sig till klar motsättning till det österländska (läs: slaviska) kulturen (Sven Lilja, 1989, s 29). När det har gällt förhållandena i den forna sydslaviska förbundsstaten så är det känt att det har förekommit en sorts *panslavism* där, med sitt säte i Belgrad (Serbien). Informationen om sydslaverna i Sverige härstammar från den federalistiska *jugoslaviska* tiden, det är mycket komplicerat för en utomstående att tillgodogöra sig all den information som rör de stora politiska omvälvningarna inom den forna sydslaviska federationen. Informationsflödet från alla håll är för intensivt för att människorna ska kunna registrera allt. På basis av detta hävdar jag att de små invandrargrupperna ofta är osynliga och därför ses de som mindre viktiga att tas på allvar.

Majoriteten av slovener i Sverige stötte oftast på problem, när de vände sig till Skattemyndigheten eller SCB, som tar hand om dokumentation kring frågor om medborgarnas etniska tillhörighet. Många slovener i Sverige har på gränsen till desperation gett upp sina försök att efter Sloveniens självständighet få ett skriftligt bevis om sin etniska bakgrund utfärdat från Skattemyndigheten som ju sörjer för bokföringen. Personalen envisades med olika krav på slovener som ofta inte gick att uppfylla. Konsekvensen har varit att slovenerna i Sverige fortfarande förs under beteckningen *jugoslaver*.

Skattemyndigheten, SCB och Polismyndigheten med flera är dock statliga institutioner och där tar allmänheten för givet att tjänstemän ska känna till hur det förhåller sig med landets invånare (t.ex. att den sydslaviska förbundsstaten bröt samman 1991 och att flera nygamla länder uppstod ur ruinerna; Slovenien som självständig stat erkändes internationellt 1992). Slovener som nation har funnits minst lika länge som svenskar och tyskar, detta vittnar de historiska källorna om. *Syns man inte, finns man inte*; både myndigheter och massmedierna i Sverige tycks sakna intresse för att se verkligheten hos små grupper i samhället och i synnerhet att ägna sina tysta och skötsamma medborgare lite uppmärksamhet.

Arbete, hälsa och språket

I SCB:s undersökningar hittar man en del folkhälsorapporter, och när det gäller invandrare, så klumpas de i statistiken oftast ihop till en bunt när deras hälsoproblem eller något annat undersökningsområde kartläggs. Med en förenkling blandar man flyktingar med arbetskraftsinvandrare. Till sitt försvar poängterar man att en redovisning av hälsoutvecklingen för olika etniska grupper över tiden inte är möjlig på grund av brist på rikstäckande representativa studier. De flesta studier av invandrades hälsa är lokala tvärsnittstudier (Hälsa på lika villkor, 1999). Det skulle vara intressant att få en bild om varför det är så få invandrare som gör undersökningar inom den egna folkgruppen i Sverige.

Från slutet av 1960- till mitten av 1970-talet accepterade fackföreningsrörelsen i Sverige att den industriella tillväxten och utbyggnaden av välfärden var beroende av arbetskraftstillgången. Man tillät arbetskraftsinvandring när de inhemska resurserna sinade. Invandringen var störst under åren 1969 och 1970 (Sveriges framtida befolkning,

1983). Arbetskraftsinvandringen från länder utanför Norden har praktiskt taget upphört sedan dess. Däremot har andelen flyktingar ökat liksom följdinvandringen av familjemedlemmar till tidigare invandrade personer. Åldersstruktur hos invandrarna varierar kraftigt beroende på vilket land de kommer ifrån.

Frågan om människors rörlighet över nationsgränserna är lika gammal som nationalstaten i sig. Att människor av olika skäl flyttar ifrån områden där de är födda för att söka sig en annan framtid är däremot en företeelse lika gammal som människan själv. Arbete och hälsa är hårt förknippade med mänskliga rättigheter, dit hör även språkkunskaperna – både i det nya språket men främst i modersmålet. Enligt Joshua Fishmans *Reversing Language Shift* (s. 72) gäller det följande:

Till skillnad från "mänskliga rättigheter", som för västerländska och västerniserade intellektuella framstår som något som främjar större deltagande i samhällsliga förmånligheter (societal benefits) och interaktioner, tolkas "språkliga rättigheter" fortfarande allmänt som "regressiva" därför att de förmodligen skulle förlänga existensen av etnolingvistiska olikheter. Värdet av sådana olikheter och rätten att värdesätta sådana olikheter har ännu inte blivit allmänt erkända av det moderna västerländska rättsmedvetandet

MULTIETHNICA 26 –27 (2000), S 54

Marginalisering

Enligt vissa källor har Sverige numera en av industrivärldens mest segregerade arbetsmarknader, där segregeringen omfattar både klass, kön och etnicitet och där arbetsuppgifter, löner och anställningsformer tilldelats efter kön, klass och etnicitet och inte efter kompetens och yrkeskunnande (Folkhemmets bakgård, 1999). Invandrarnas ställning i arbetslivet speglar marginaliseringen och fastlåsningsen av arbetare med invandrarbakgrund till de lägst värderade jobben. Det verkar som om facket inte har lyckats med eller inte på allvar försökt skapa jämlikhet i arbetsvillkoren. Kraven på *socialkompetens* är oftast diffusa och snarare ett verktyg att kunna bibehålla klasskillnaderna i samhället än att hjälpa människan till rätta. Rörelseorganens sjukdomar anses huvudsakligen arbetsrelaterade och drabbar främst invandrarkvinnorna och är samtidigt vanligare sjukdom bland samtliga utlandsfödda än hos svenskfödda personer. En hög frekvens av förtidspensioneringar finns hos personer födda i Exjugoslavien, Turkiet och Grekland (Hälsa på lika villkor, 1999, s 539). För att dela upp de sydslaviska (syd=jug – jugoslaviska) länderna i sitt rätta sammanhang handlar det om följande länder: Slovenien, Kroatien, Bosnien och Hercegovina, Makedonien, Monte Negro och Serbien.

Vad gäller arbetsmiljömässiga faktorer visar statistik bl. a. att fysiska belastningsproblem, stressigt och enformigt arbete är de enskilda indikatorer som visar på de stora skillnaderna mellan utlandsfödda och svenskfödda. --- könsskillnaderna mellan olika invandrargrupper visar generellt att kvinnorna från utomnordiska länder som arbetar inom arbetaryrken, vård och omsorg och serviceyrken tenderar att arbeta i sämre arbetsmiljöer än kvinnor från Norden som representerar arbetskraftsinvandringen.

Hälsa på lika villkor, 1999, s 540

Maktlöshet

Idag arbetar minoriteter och ursprungsbefolkningen ofta tillsammans och inte längre var för sig. Det finns ett växande globalt samarbete på flera nivåer, och mycket tack vare IT-tekniken har avstånden börjat krympa. Detta samarbete har inneburit att nya idéer har spridits och utvecklats kors och tvärs över jorden (MULTIETHNICA 26 –27 (2000)). På det litterära planet är det dock fortfarande sällsynt med publiceringar av utförliga beskrivningar och jämförelser av olika slag, till exempel på skolområden.

Vi behöver mer mångfald på alla nivåer, samt frihet och valfrihet för att människorna ska kunna påverka sina liv. Det är en allmän uppfattning att många idag känner att de saknar en reell möjlighet att ta sig framåt och utvecklas i livet. Detta må vara på grund av dålig hälsa, bristande språkkunskaper, invandrarskap, eller någon annan orsak som sätter käppar i hjulen för individen. Mindre kollektiva lösningar på politikernivå och mer av individuellt ansvar kanske skulle förändra situationen. Många vuxna har under sin barndom och senare i livet mött en skola, en arbetsplats eller en mötesplats, där de ansågs ha ”fel färg, fel religion, fel språk och fel kultur” och där lärarna och andra maktinnehavare assimilerade, det vill säga, gjorde sitt bästa att på olika sätt utplåna allt som var annorlunda.

Teknikens framfart och utbildning

Ett intressant inlägg angående den tekniska utvecklingen i relation till de humanistiska satsningarna har noterats redan 1969 av Tom Selander. Han konstaterar att tekniken kan användas till både gott och ont (Sverige år 2000). Tekniken har ingen moral, har Harry Martinsson en gång uttryckt. Den springande punkten är dock hur vi brukar den. Man menar att det finns en fara att det tekniska och materiella skenar i väg med oss ännu snabbare och att människan mentalt utvecklas allt för långsamt för att hinna med. Politiker, lekmän och teknokraterna själva har börjat fråga sig vad det beror på att vi lyckas genomföra tekniskt avancerade projekt men misslyckas allvarligt inom den samhällseliga humanismen, områden som berör människor. Nu, dryga 30 år senare, kan man fråga sig samma sak. Mot den bakgrunden måste framtidsstudiernas innehåll bli hur vi ska styra den tekniska utvecklingen för att förhindra att fel värderingar kommer in i planeringen och i stället maximera dess nytta.

För att tillgodogöra sig en del av kompetenser som Sverige har fått bland annat genom invandring bör man utveckla studier och praktik i internationellt samarbete. Institutioner för eftergymnasial utbildning bör systematiskt utnyttja de former av internationell verksamhet som är förbunden med deras roll, som till exempel besök av utländska lärare och studenter, yrkesmässigt samarbete mellan lärare och forskargrupper i olika länder. Studierna om de språkliga, sociala, känslomässiga och kulturella hinder är några exempel på viktig försöksverksamhet, samt olika spänningar, attityder och handlingar som påverkar studenter och värdinstitutioner.

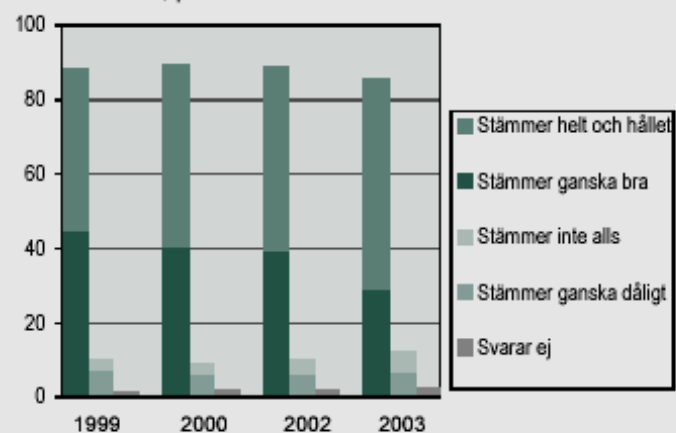
Utbildningsinstitutionerna inklusive universitetet betjänar ett växande antal människor. Mångfalden borde få större utrymme i dessa prioriterade korridorer; utbildningsväsendet borde ha, som en av sina viktiga uppgifter, i sitt program att i sina återkommande utbildningar inrätta flera internationella utbildningsprogram, där all

undervisning skulle inta ett globalt synsätt (Överenskommet, 1994). Majoritetsbefolkningar har i allmänhet allra svårast att acceptera just språkliga rättigheter och egna utbildningsformer för minoriteterna. Enligt flera forskare är det just språket och utbildningen som är centralt för att kunna upprätthålla kärnan i detta nationalistiska projekt, som ju har gett oss modellen för den homogena och språkligt uniformerade nationalstaten för mer än hundra år sedan (MULTIETHNICA 26 –27, 2000). Det har gällt att upprätthålla modellen eller att förkasta den – det är upp till maktinnehavarna att språket än idag allt för ofta används som ett klassmärke.

Hur är det med stödet för lika rättigheter oavsett etnisk bakgrund?

Alla invandrare permanent bosatta i Sverige bör ges samma rättigheter som landets egen befolkning

Svarsfrekvens, procent

En övervägande del av de tillfrågade instämmer i påståendet om lika rättigheter oavsett bakgrund. Samtidigt som den totala andelen instämmande svar har minskat något sedan 1999 har andelen *Stämmer helt och hållet* svar ökat och överstiger nu 55 procent. Andelen negativa svar ligger på mellan 10–12 procent i alla mätningar

Tabell 8 - Källa: SCB, 2005

Social ekonomi, föreningar

Traditionellt anses det svenska föreningslivet fungera som en skola i demokrati. Den betydelse som från offentligt håll ofta har tillskrivits föreningarna och folkrörelserna har byggt på detta. Konkret handlar det om att människor engagerar sig i olika frågor och skaffar sig kunskaper och medvetenhet. Det handlar också om att de lär sig hur demokratiskt beslutsfattande fungerar genom egen praktisk erfarenhet. Föreningarna kan sägas öka människors möjlighet att vara medagerande i samhällslivet (Social ekonomi, 1999). Begreppet social *ekonomi* innefattar bland annat de mänskliga insatserna i form av allt ideellt (gratis) arbete inom föreningslivet.

Idag finns det elva (11) slovenska föreningar i Sverige. Den äldsta bildades 1968 och den hittills yngsta 1999. I föreningarna är det mest de äldre slovenerna som är aktiva, de yngre nöjer sig med mera sporadiska besök och en behovsstyrd medverkan. Det Slovenska Riksförbundet i Sverige är föreningarnas paraplyorganisation som genom sin representation i form av medlemmar i det invandrapolitiska rådet har viss möjlighet att påverka politiken. Riksförbundets ekonomi bygger på statens organisationsbidrag som är delvis behov- och resultatstyrt. Dessa föreningar är livsviktiga *oaser* för slovenier i Sverige.

Det invandrapolitiska riksdagsbeslutet 1975 och de möjligheterna att få statligt stöd för invandrargruppers riksförbund, blev av betydelse för en etablering av riksförbund. Migrationsverket (tidigare SIV) utgör kontaktlänken mellan riksförbunden och regeringen och ska årligen föreslå vilka organisationer som bör stödjas ekonomiskt. Ett viktigt krav för att erhålla statligt stöd har varit att det finns minst 1000 betalande medlemmar vid ansökningstillfället anslutna till riksförbundet. Antalet bidragsberättigande organisationer

1995 var 32. Antalet bidragsberättigande medlemmar i riksorganisationerna varierar kraftigt – 1136 för det Slovenska Riksförbundet och 29 128 medlemmar för Sverigefinska Riksförbundet, år 1995 (Sverige, framtiden och mångfalden, 1996, 55).

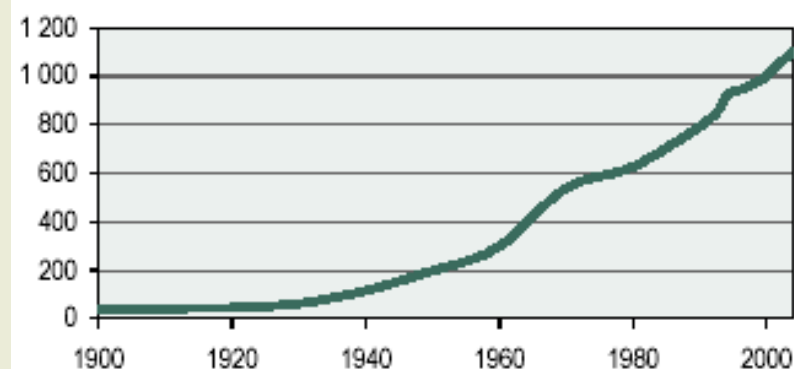
Positiv särbehandling

Tabeller 9, 10 - Källa: SCB, 2005

Hur har invandringen och antalet utrikes födda i befolkningen sett ut i Sverige under 1900-talet?

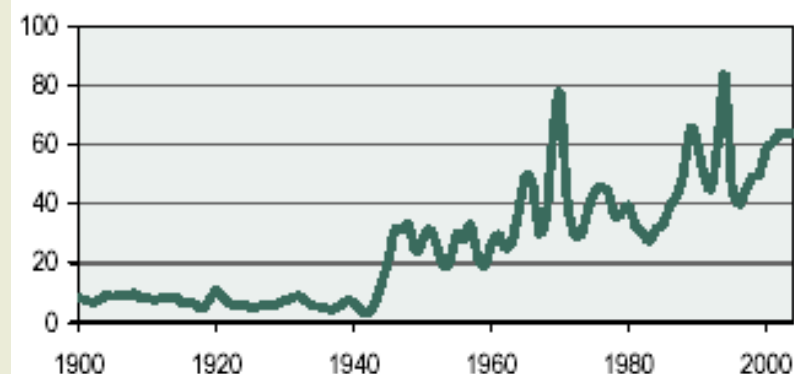
Utrikes födda i befolkningen 1900–2004

Antal i 1 000-tal

Invandringen till Sverige 1900–2004

Antal i 1 000-tal

diskriminering och segregation.

Den första juli 1994 ändrade regeringen reglerna för SFI (svenska för invandrare), så att rätten till SFI inte längre är tidsbegränsad. Det innebär att rätten till SFI kommer alla till del som är bosatta i en kommun och som saknar grundläggande kunskaper i svenska som andraspråk och som SFI avser att ge. Rätten till SFI är numera knuten till den kommun där invandraren är bosatt och är inte längre till för endast de nyanlända invandrarna. Om den allmänna ekonomiska politiken lyckas eller misslyckas har sannolikt avgörande betydelse både för människor, som redan har invandrat till Sverige och för dem som framdeles kommer att invandra (Sverige, framtiden och mångfalden, 1996, s 304). Dessa uppgifter är nu ca tio år gamla. Hur mycket har hunnit förankras och hur mycket blev bara tomma ord, det kommer vi att kunna läsa om någongång i framtiden. Med ett

Frågor kring ”positiv särbehandling” är en omstridd metod. Dess uppgift är att stödja grupper som är eller upplever sig vara diskriminerade i samhället. Enligt Erik Åsard och Harald Rundblom har man i decennier tillämpat särbehandlingsregler för kvinnor och olika minoriteter i USA (MULTIETHNICA 26-27, 2000). I Sverige har man alltsedan 1970-talet haft en distinkt offentlig politik för jämställdhetsfrågor, men det saknas fortfarande en politik för etniska minoritetsfrågor. Svensk rättspraxis skyggar ännu inför lagstadgad särbehandling på etnisk grund, även efter 1999 års lagstiftning mot etnisk diskriminering. Man hävdar att inte i något av länderna är resultatet av den förda politiken entydigt. I Sverige frågar man sig om man ska införa liknande regler som i USA för att komma tillrätta med problemen, rörande

misslyckande ökas risken för permanent marginalisering av svaga grupper både bland svenskar och invandrare. Att en marginalisering redan är ett faktum har man konstaterat, bland annat med hjälp av de studier som Socialstyrelsen har gjort. Stora olikheter i levnadsstandard och livssituation i övrigt leder till social oro i samhället.

Den politik i Sverige som riktats till invandrare har med tiden alltmer kritiserats för att vara ”omhändertagande” och att den gör invandrare till objekt och klienter. Av vikt för framtiden enligt forskarna är att man med politiska medel klargör sin ståndpunkt med utgångspunkten att människor som invandrat till Sverige är självständiga individer, som både kan och vill ta ansvar för sina egna liv. Invandring som inte leder till egen försörjning leder till påfrestningar för individen, för mänskliga relationer i samhället och för stat och kommuner. Den slovenska gruppen som kom till Sverige under högkonjunktens 1960-tal har bidragit till den ekonomiska utvecklingen i landet redan från början av sin ankomst till Sverige. Idéerna om särbehandlingsåtgärder var främmande då; idag kanske de bör utvecklas på flera plan för att tillgodose vissa förändringar i samhället.

Ljubljana, Sloveniens huvudstad; "Tre broar" av Jože Plečnik.

Foto: Danni Stražar, 2005

7. SAMMANFATTANDE DISKUSSION

Sloveniens självständighet

Slovenerna har i århundraden fått anpassa sig till överheten - först under det habsburgska imperiet Österrike-Ungern, sedan inom den jugoslaviska enpartistaten. Den EU-vänliga mittenvänsterregeringen, ett samarbete mellan tre partier, har lyckats bra med landets omvandling efter självständigheten 1991 och fick därför lätt väljarnas stöd i folkomröstningen.

Slovenien sökte sig mot en marknadsanpassad ekonomi redan under den jugoslaviska eran. I dag är landet ett välfärdssamhälle med väl utbyggd hälsovård och barnomsorg, bra skolor och en stark ekonomi. Slovenien är redan ikapp EU-länder som Grekland och Portugal, arbetslösheten på 6,8 procent ligger under EU-genomsnittet och inflationen är nästan nere på EU-nivå. Det går så bra för Slovenien, att landet snart kan tillhöra skaran av EU-medlemmar som måste betala mer till unionens gemensamma budget än den får tillbaka. Hellre ett utvecklat och betalande land än ett fattigt, understödstagande land, kommenterar Stojan Zitko, ledarskribent på landets största tidning Delo.

– Vi har det redan bra. Vi har ett gott samhälle, hög levnadsstandard, en välskött miljö. Varför skulle någon vilja flytta härifrån? undrar biträdande EU-ministern Andrej Engelman och ser nästan förnärmat ut vid frågan, om många slovener kommer att utvandra efter landets EU-inträde. Visserligen finns det ett stort intresse bland ungdomar att söka stipendier för studier i andra EU-länder, men sannolikheten för någon arbetskraftsutvandring är inte stor. Engelman, som organiserade det slovenska förhandlingsarbetet från sitt kontor i Ljubljana, betonar liksom andra den pragmatiska slovenska attityden till EU. – Vår inställning var hela tiden att i princip inte begära några undantagsregler. Vi har velat bli fullvärdiga medlemmar så snart som möjligt, på samma villkor som alla andra.

Kritiken

En viss ovilja att släppa in utländska investerare nämns dock bland den kritik som trots allt har riktats mot Slovenien. När de "självförvaltade" ex-jugoslaviska företagen har privatiserats, har ägandet i stort sett förblivit i gamla händer. Två stora, tungrodda pensionsfonder kontrollerar en stor del av näringslivet och är inte intresserade av utländsk inblandning. Däremot söker sig slovenska kapitalister gärna utomlands. Mängder av företag i till exempel Bosnien har hamnat i slovenska händer de senaste åren. På den politiskt instabila marknaden på Balkan, där västeuropeiska företag inte vågar sig in, gör slovenska företag goda affärer med hjälp av gamla kontakter. Till utpräglade låglöneländer på Balkan och annat håll har också en del produktion flyttats det senaste året, när den globaliserade ekonomins aktörer tyckt att det slovenska löneläget blivit för högt. Man betar sig ungefär så som kapitalisterna i Sverige.

När landet 2007 får ansvar för en EU-gräns hårt utsatt för smuggling av människor och droger, sätts Sloveniens erfarenhet av Balkan på prov. Biträdande EU-ministern Andrej Engelman försäkrar att landet är moget för uppgiften och att bevakningen av kroatiska gränsen redan motsvarar EU:s krav (*Gert Holmertz, TT; IT 2005*). Man hoppas att Kroatien kommer med som medlem i EU om några år.

Inrikes- och utrikespolitiken

Sedan december 2004 styrs Slovenien av en koalitionsregering bestående av högerpartiet SDS, kristdemokraterna NSi, liberalagrarna SLS och pensionärspartiet DeSUS. Koalitionen, som leds av premiärminister Janez Janša, förfogar över 49 av 90 mandat i nationalförsamlingen. Centerhögerens seger i de allmänna valen den 3 oktober 2004 bröt en nästan oavbruten centervänsterdominans i slovensk politik sedan självständigheten 1991.

Efter EU-medlemskapet har gränsdragningen mellan inrikespolitik och EU-politik suddats ut då EU-frågorna numera berör alla inhemska politikområden. Två konkreta frågor på den inrikespolitiska dagordningen är förberedelsearbetet för att under 2007 kunna inträda i såväl den ekonomiska och monetära unionen (EMU) som i Schengensamarbetet.

Slovenien har haft två övergripande mål för sin utrikespolitik - medlemskap i EU och Nato alltsedan självständigheten 1991. I en folkomröstning den 23 mars 2003 röstade 89,6 % respektive 66 % ja till EU-respektive Nato-medlemskap. Under 2004 uppfylldes dessa mål, då Slovenien den 29 mars blev medlem i Nato och den 1 maj medlem i EU. Slovenien ser sig gärna i rollen som brobyggare mellan länderna på Västra Balkan och EU/Nato, och stödjer medlemskap för länderna i regionen i dessa två organisationer. Genom det "Center för EU Integration Support" som är under etablering vill Slovenien dela med sig av sina erfarenheter av medlemskapsförhandlingar till länderna på Västra Balkan genom t.ex. stöd till administrativa reformer.

Allt sedan Jugoslaviens sammanbrott störs relationerna med grannlandet Kroatien av några utestående frågor. Slovenien och Kroatien har inte kunnat enas om var havsgränsen länderna emellan skall dras i Piranbukten. Inte heller har frågan om ersättning till de kroatiska och bosniska småspararna, som har utestående fordringar i Nova Ljubljanska Banka kunnat lösas ännu. Under 2005 innehar Slovenien ordförandeskapet i Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa, OSSE. Sloveniens nuvarande utrikesminister är Dimitrij Rupel.

Ekonomi - allmänt

Slovenien är medlem i EU sedan den 1 maj 2004, och medlemskapet förväntas påverka den ekonomiska aktiviteten och BNP-tillväxten positivt. På det ekonomiska området är Slovenien snabbt på väg att komma i kapp EU. Landets köpkraft uppgår för närvarande till 75 % av genomsnittet i EU-25, vilket placerar Slovenien på Portugals och Greklands nivå men klättrar snabbt uppåt. Om man ser till de nya EU-medlemmarna placerar sig Slovenien främst, följt av Tjeckien.

Under 2004 översteg Sloveniens tillväxt 4 procent. Prognosen för 2005 pekar på en något lägre nivå (3,8 %) vilket fortfarande är relativt högt jämfört med andra EU-länder. Inflationen har sjunkit och nivån på 3,8 % procent i november 2004 är en bedrift jämfört med föregående år (4,6 % 2003 och 7,2 % 2002). Den neråtgående trenden förväntas fortsätta 2005 i takt med förberedelserna för inträdet i eurozonen 2007. I juni 2004 inträdde Slovenien i växlingsmekanismen ERM 2, och förhoppningen är att kunna införa euron 2007 tillsammans med Estland och Litauen. Vid midnatt den 28 juni 2004 knöt Slovenien sin växelkurs till 239,64 SIT gentemot euron och begränsade utrymmet inom vilket kursen kan variera med maximalt 15 %. För närvarande är inflationskriteriet det enda kriterium som Slovenien ännu inte uppfyller. Det främsta målet för den slovenska ekonomiska politiken är därför att få ned inflationen till Maastrichtkriterierna innan euron införs i januari 2007.

Handeln med varor och tjänster i Slovenien ökade under 2004. Exporten till samtliga marknader ökade, inklusive EU. Under de första tio månaderna 2004 uppgick exporten till EU länderna till 6,6 miljarder euro, en ökning med 10,5 % jämfört med samma period föregående år. Importen till EU uppgick för samma period till 8,8 miljarder euro, vilket motsvarar en ökning med 8,1 % från 2003. Den totala exporten under perioden januari-oktober 2004 uppgick till 10,3 miljarder euro, medan importen uppgick till 11,2 miljarder euro.

Den viktigaste handelspartnern för de slovenska företagen är alltså EU, och handeln med EU 25 uppgår till tre fjärdedelar av den totala slovenska handeln med varor. Detta betyder dock inte att handelslänkar, vilka föregick EU-medlemskapet, har minskat i betydelse. Kroatien kvarstår som Sloveniens tredje största handelspartner och flera länder i sydöstra Europa utgör viktiga marknader för Slovenien. Efter inträdet i EU har Sloveniens handelsvillkor med länderna i sydöstra Europa försämrats jämfört med tidigare, då det för Slovenien mycket fördelaktiga bilaterala handelsavtal fick sägas upp i samband med EU-inträdet. Slovenien är en av de största utländska investerarna i regionen, särskilt i Bosnien-Hercegovina, Serbien och Montenegro, Kroatien och Bulgarien. Slovenien har även investerat i EU-länder som Polen och Luxemburg.

Slovenien var en nettoexportör av direktinvesteringar år 2003 beträffande utländska direktinvesteringar. För att attrahera utländska investerare till Slovenien antog regeringen i juli 2004 "Act on Attracting Foreign Direct Investment (FDI) and Facilitation of Company Internationalisation (FCI)". Lagen skapar ett juridiskt regelverk för främjandet av FDI i Slovenien, och ger en juridisk grund för att ge statligt stöd för att stödja utländska direktinvesteringar. En av de största utländska investeringarna i Slovenien under 2004 var ett kontrakt mellan den Renaultägda biltillverkaren Revoz och den slovenska staten på basis av statligt stöd för produktionen av en ny Renaultmodell i Slovenien. Den slovenska staten kommer att stå för 10 % av investeringskostnaderna på totalt 400 miljoner euro.

Gradvis närmar sig den ekonomiska strukturen i Slovenien den i utvecklade industrialiserade länder i takt med att jordbruk och industrier minskar i betydelse jämfört med en växande tjänstesektor. Tjänster står för 61 % av BNP, industrin för 30 %, byggande för 6 % och jordbruk för 3 % (maj 2004).

Rapport från Utrikesdepartementet

Tabell 11;

Landrapport Slovenien 2005

2005-01-05

Handläggare: Andreja Kodermac/Jessica Svärdström

Officiellt namn	Republiken Slovenien (Republika Slovenija)
Folkmängd	2 miljoner (98,3 inv/km ²)
Huvudstad	Ljubljana (ca 300 000 invånare)
Yta	20 253 km ² . Den slovenska kusten är 46,6 km lång. Slovenien gränsar till Österrike, Italien, Ungern och Kroatien.
Befolkning	83 % slovener, övriga främst från de forna jugo-slaviska delrepublikerna. Den italienska minoriteten uppgår till 2258 personer och den ungerska till 6243 personer.
Språk	Slovenska, i etniskt blandade områden även italienska och ungerska
Religion	Romerska katoliker 65 %, ortodoxa 2,3 %, muslimer 2,4 %, evangeliska och övriga kristna 1,6 %
Statsskick	Republik
Statschef	President Janez Drnovsek (nov 2002)
Regeringschef	Premiärminister Janez Jansa (SDS) (dec 2004)
Utrikesminister	Dimitrij Rupel (SDS) (dec 2004)
Partier i parlamentet	Slovenska demokraterna, höger, SDS, 29 mandat kristdemokratiska NSi, 9 mandat, agrarliberala SLS, 7 mandat, pensionärspartiet DeSUS, 4 mandat, nationalistpartiet SNS, 6 mandat, liberaldemokratiska partiet LDS, 23 mandat, socialdemokratiska ZLSD/United List, 10 mandat, 1 representant för den italienska minoriteten och 1 representant för den ungerska minoriteten.
Regering	Koalitionsregering mellan SDS, NSi, SLS och DeSUS
Allmänna val	Parlamentet har två kamrar, nationalförsamlingen och nationella rådet. Val till nationalförsamlingen äger rum vart fjärde år, senast i oktober 2002. Av 90 ledamöter väljs 88 väljs av samtliga väljare och 2 representerar för den italienska respektive den ungerska minoriteten väljs av minoriteterna själva. Nationella rådet, med en rådgivande funktion, består av 40 ledamöter vilka representerar olika samhällsintressen. Presidentval äger rum vart 5:e år, senast i november 2002.
Valuta	Slovensk tolar (SIT). 1000 SIT= ca 40 SEK
BNP	12,152 euro/capita (2003)
Arbetslöshet	5,9 % (dec 2004)
Inflation	3,2 % (dec 2004)
Tillväxt	4,5 % (dec 2004)
Största marknaderna	Export: Tyskland, Italien, Kroatien och Österrike Import: Tyskland, Italien, Frankrike och Österrike Exportens värde för jan-okt 2004: 10,3 miljarder euro Importens värde för jan-okt 2004: 11,2 miljarder euro
Politiskt system	Parlamentarisk demokrati

Källa: IT 2006

Sverige - Slovenien bilateralt

De bilaterala relationerna mellan Sverige och Slovenien är mycket goda. Trots det geografiska avståndet våra länder emellan har inte minst medlemskapet i EU fört oss närmare varandra.

Sloveniens största handelspartner utgörs av dess grannländer. Sverige finns inte med på listan över de största slovenska handelspartnerna. Trots detta är Sverige Sloveniens största skandinaviska handelspart. Enligt statistik från SCB som gäller för den första halvan för 2004, sjönk den svenska exporten till Slovenien 2004 med 5 % jämfört med siffrorna för 2003. Importen från

Slovenien ökade under samma period med 16 % jämfört med 2003. Sverige har ett litet överskott i handelsbalansen med Slovenien. Exporten till Slovenien utgörs främst av läkemedel, telefonprodukter, stålprodukter, papper och pappersmassa, bilar och lastbilar. Importen av slovenska produkter till Sverige utgörs av trailers och semitrailers, möbler, hushållsmaskiner, containrar och gummivaror.

Adria Mobil d.o.o. från Novo Mesto, som tillverkar husvagnar och mobila hem, är i dagsläget den största slovenska exportören till Sverige. Andra slovenska företag som exporterar till Sverige är Gorenje (vitvaror), Sava Tires (däck) och Elan Marine. Tre slovenska företag finns i Sverige, Iskrameco Sverige, Paloma Nord och Droga Livsmedel. Under 2005 kommer ett representationskontor för KRKA d.d. (Sloveniens största läkemedelsbolag) att etablera sig i Sverige för att täcka den skandinaviska regionen från Sverige. Andra slovenska företag är närvarande på den svenska marknaden genom agenter och distributörer.

I Slovenien är antalet svenska företag större. Bland dessa kan nämnas ABB, Assa Abloy, AstraZeneca, Electrolux, Ericsson, IKEA, Järnforsen, Saab, Scania, SKF och Volvo. Nyligen etablerade sig även Hennes & Mauritz på den slovenska marknaden. Den svenska närvaron syns även i några andra slovenska företag. En av dem är den slovenska finansstidningen Finance, delvis ägd av Dagens Industri, och företaget Cyan Import-Export, ägt av svenska Trade Match. Under 2003 kom ett nytt svenskt företag in på den slovenska marknaden. Åkers AB köpte 80 % i det slovenska företaget Kovani valji från Ravne na Koroskem, där rostfria stålvalsar produceras (*Exportrådet 2004. Källa: IT*).

På grundval av den industriella och ekonomiska potentialen i Sverige och Slovenien har svenska ambassaden i Ljubljana valt ut följande prioriterade sektorer för ambassadens främjandearbete 2004: Miljö och ekologi, Bilindustri, Informationsteknologi, Design, Bioteknik. Ambassaden avser att fokusera sina aktiviteter på samma sektorer även under 2005 då kontinuiteten i projektarbetet är viktig i främjandearbetet. Möjlighet att ordna mindre projekt även utöver dessa områden finns givetvis om intresse föreligger.

Sverige öppnade sin ambassad i Ljubljana i januari 2000. I dag arbetar tre utsända svenskar och fyra lokalanställda på ambassaden. Sedan sommaren 2004 är ambassaden

samlökaliserad med de norska och finska ambassaderna. Svensk ambassadör är John HM Hagard. Kontaktinformation för ambassaden: telefon +386 1 3000 270 fax +386 1 3000 271 (*Exportrådet 2004. Källa: IT*).

Besöksutbyten

1999 besökte dåvarande president Milan Kučan med fru Štefka Kučan enligt protokollet på den högsta nivån kungen av Sverige. Statsminister Göran Persson besökte Slovenien den 21-22 mars 2002. Kulturminister Marita Ulvskog var där i oktober 2003 och i maj 2004 besökte infrastrukturminister Ulrica Messing Ljubljana för samtal med IT-minister Pavel Gantar och regionminister Zdenka Kovac. IT-minister Pavel Gantar besökte Sverige i maj 2003.

I juni 2003 besökte utrikesminister Dimitrij Rupel sin kollega Anna Lindh, och statsminister Göran Persson tog i oktober 2003 emot premiärminister Anton Rop. I mars 2004 besökte Sloveniens talman Borut Pahor talman Björn von Sydow. Justitieminister Tomas Bodström tog i maj 2004 emot inrikesminister Rado Bohinc i samband med undertecknandet av ett bilateralt polissamarbetsavtal. Den 15-17 juni 2004 avlade kungaparet statsbesök i Slovenien.

Nationalstat eller multinationalstat

Vi bevittnar många samhällsförändringar, även när det gäller frågor ur etnisk synvinkel. Samhällsforskningen inom olika ramar står ofta utan sökta svar i brist på inlevelseförmåga. Vissa staters ombildning eller nybildning bygger ofta på etniskt våld och desintegration. Man kan ställa sig frågan om en centralstyrd nationalstat som politisk formation fortfarande har sin legitimitet. Är det staten i sig eller invånarna i staten som ska stå i centrum? Hur vill vi ha det? Vilka alternativ finns till nationalstaten egentligen?

Olika antropologer har sedan länge haft etnicitetsfrågor som utgångspunkt i sin forskning, dock utan några egentliga resultat. Samhällsforskningen i världen står fortfarande i skymundan, eftersom resultat och erfarenhet av vissa dominerande nationalstater styr världsoptionen. I Sverige är all samhällsvetenskap i mångt och mycket påverkad av västliga vetenskapliga traditioner (Storbritannien, Tyskland, Frankrike och senare USA). I dessa länder prioriterar man bort nationalitetsfrågor fortfarande. Hur det förhåller sig i Slovenien med dessa frågor, kan vi mer eller mindre bara gissa här i norra delen av Europa. Det finns otaliga samhällsfrågor som man av en eller annan anledning inte hittar några svar på. Förhoppningsvis kommer det att klarna något i framtiden. Att ha förståelse för ett problem betyder inte det samma som att också ha lösning på problemet.

I sina politiska analyser har västvärlden ofta förenklade föreställningar om begreppen nationalitet och nationalstaten, med resultat att etniciteten förtrycks. Teoretisk sätt är nationalstaten en norm, men i praktiken stämmer det inte. Det borde lämpligen gälla att multinationalstater är normen och inte tvärtom. I en multinationalstat lever olika befolkningsgrupper sida vid sida och i en nationalstat inbegrips att det lever bara ett folk! (Detta skulle innebära att det lever endast en folkgrupp i det aktuella landet.)

För- och nackdelar för etnisk registrering

Enligt uppgifterna från migrationsverket lades 1990 folk- och bostadsräkningen ned. Att fråga varje invånare om uppgifter var dyrt. Man menar att bortfallet för varje räkning ökade. Alla uppgifter fanns ju redan, insamlade och högst tillförlitliga, på annat håll i det statistiktäta Sverige. Systematiseringen av den statistik som fanns hos olika myndigheter, kommuner, arbetsgivare med flera gjorde folk- och bostadsräkningen helt enkelt onödig, hävdade man. Här menar jag folk- och bostadsräkningens öde när jag tar del av den något förvirrande debatten kring ämnet som kallas "etnisk registrering".

En del debattörer och riksdagsledamöter har framfört att "etnisk registrering" är nödvändig för att utveckla statistiken bl.a. över löneskillnader. Andra hävdar att "etnisk registrering" vilar på ett tänkande som ligger till grund för raslagar. Olika forskare och journalister söker efter statistiska grundfrågor. Vid olika svar lägger man till frågan: "Hur vet man det - man registrerar ju inte härkomst?"

Är sloverer i Sverige sloverer, jugoslaver, invandrare, utvandrare eller svenskar? Vi vet att SCB är statistikansvarig myndighet inom migrationsområdet. Integrationsverket har ett kunskapsuppdrag för integrationen och har byggt upp en egen statistisk databas, STATIV, med uppgifter bl.a. från SCB. Många myndigheter har därutöver ansvar att ta fram relevant statistik inom sitt område. I STATIV finns statistik över hela den svenska befolkningen. Utifrån statistiken följer vi utvecklingen på arbetsmarknaden, för boendet och i skolan ur ett integrationsperspektiv. Möjligheterna är stora. Här går det exempelvis att spegla befolkningen utifrån födelseland och födelseregion, vad gäller bostadsort, boende, arbete etc. Statistiken är avgörande för kunskapen om exempelvis utvecklingen på arbetsmarknaden och därmed grundläggande för insatser.

Människor i andra länder, bland annat Slovenien, är imponerade över den svenska statistiken. Den folk- och bostadsräkning, som används i många andra länder ger inte samma möjligheter att utveckla kunskap och insatser. Statistiken rymmer bland annat uppgifter om en självskattning av religiös och etnisk tillhörighet, d.v.s. en slags "etnisk registrering". Detta diskuteras i respektive land, men inte i samma höga tonläge som i Sverige. I Sverige är inkomst en självklar uppgift i statistiken, men inte längre etnicitet. I en del länder gäller det omvända.

Skillnader i integrationspolitik

Detta speglar också skillnaderna i olika länders integrationspolitik. I olika forskningsrapporter framkommer det att politiken i många klassiska invandringsländer drivs utifrån en idé om att samhället bygger på etniska minoriteter. Att spegla hur många invånare som själva räknar sig tillhöra en viss grupp blir viktigt för hela den politiska administrationen och för politiska insatser. Det är även viktigt för den egna gruppen, inte minst för att ange sin egen styrka i samhället. I Slovenien utövas etnisk registrering, främst i syfte att kunna tillgodose minoriteternas behov, deras mänskliga rättigheter.

Dock gäller det inte i Sverige, här har man en annan politisk utgångspunkt än mångkulturalismens grupptänkande. Det är individens lika rättigheter och skyldigheter som är utgångspunkten för integrationspolitiken, inte den etniska grupptillhörigheten. Ur detta växer ett principiellt motstånd mot att öronmärka invånare efter etnicitet. På några

decennier har Sverige genom invandring blivit ett land präglad av kulturell och etnisk mångfald. Mer än 900 000 personer är födda utomlands. Av dessa har mer än 40 procent varit bosatta i Sverige 20 år eller mer. Ytterligare ca 700 000 är födda i Sverige och har genom åtminstone den ena av sina föräldrar rötter även i ett annat land.

Till den kulturella och etniska mångfalden bidrar också de minoriteter som funnits i Sverige under lång tid. Däribland finns även slovener. Regeringen anser att denna mångfald bör tas som utgångspunkt för en ny, generell politisk utformning och genomförande på alla samhällsområden och nivåer. De kulturpolitiska målen från 1970-talet var bara en början. Dessa mål har senare blivit urvattnade på grund av 1980-talets flykting- och invandrapolitik. Målen för integrationspolitiken ska vara lika rättigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund, en samhällsgemenskap med samhällets mångfald som grund och en samhällsutveckling som kännetecknas av ömsesidig respekt och tolerans och som alla ska vara delaktiga i och medansvariga för.

Politiska ambitioner

Vad kan ambitionen bakom de politiska strömningarna vara? Alla länder har ungefär samma ambition. Syftet med statistiken är att genom kunskap komma åt orättvisor och diskriminering, och därigenom bygga åtgärder som minskar klyftor och river hinder. Den svenska statistiken tar en annan - och i många fall effektivare - väg till det målet. I Sverige har vi inom flera områden kommit längre genom att basera kunskapen på det mer objektiva "födelseland" än den subjektiva självskattningen av etnicitet. Arbetet med att fylla återstående luckor måste ske utifrån vad vi har i dag av registerbaserad statistik.

I Sverige har vi inte samma möjlighet att spegla tillhörighet till en minoritet eller exempelvis religionstillhörighet, då vi inte längre använder självskattning. Trots detta vet man att det för många invånare oftast är positivt att få definiera sin egna etniska identitet. Födelseland är inte det centrala för många som själva anger att de tillhör "gruppen" romer, assyrier/syrianer, kurder etc. Ett synligt problem i Sverige är just exemplet Exjugoslavien och Sovjetunionen, som med sina etniska grupper statistiskt sätt inte längre finner sin plats i Sveriges statistik. Är det meningen att de ska nöja sig med en identitet som *invandrare*, eller som *icke svenskar*?

Statistikbrist - hindret mot insatser

Här råder det olika meningar. Vissa menar att statistikbrist inte är hindret mot nödvändiga insatser. Redan i dag kan vi med den individbaserade statistiken följa samhällets utveckling och sätta mål för insatser. Man menar att vi på några punkter ändå bör diskutera utvecklingen och hitta nya former för statistiken - utan att för den sakens skull återuppväcka den begravda folk- och bostadsräkningen och starta en landsomfattande "etnisk registrering" (Andreas Brev, den 3 mars 2005 (Migrationsverket)). Självt menar jag att det bör återuppväckas snarast, för att medborgarna i Sverige ska kunna få definiera sin egna etniska identitet.

Den 13 juni presenterade regeringens utredare betänkandet "Det blågula glashuset - strukturell diskriminering i Sverige". José Alberto Diaz, forskningsledare på Integrations-

verket, var en av ledamöterna i utredningens expertgrupp. I samband med presentationen lämnade han ett yttrande om utredningens arbete och dess förslag. Regeringens tillsättning av en utredning med syfte att samla kunskap om strukturell diskriminering på grund av etnisk och religiös tillhörighet var välkommet. Det har saknats en kvalificerad sammanställning av kunskap inom det på många vis ännu utforskade området, som strukturell diskriminering faktiskt fortfarande är.

Det förekommer etnisk diskriminering i det svenska samhället, det råder det inget tvivel om. I den allmänna debatten har också olika aspekter av strukturell diskriminering uppmärksammats. Det har däremot varit svårt att kvantitativt belägga den etniska diskrimineringens omfattning och olika former i konkreta situationer. Än svårare har varit att hitta lämpliga åtgärdsinstrument för att kunna motverka och förebygga diskriminering (Integrationsverket, 2005. Yttrande till betänkandet "Det blågula glashuset - strukturell diskriminering i Sverige" (SOU 2005:56). Källa: IT, 2005). Skulle etnisk registrering möjligen kunna vara till hjälp vid olika program eller skulle det skada sitt syfte?

Att fokusera på strukturell diskriminering är viktigt för att identifiera de sociala och institutionella mekanismer som, oavsett individuella avsikter, bär och skapar de barriärer som missgynnar personer i samhället att nå lika möjligheter inom olika samhällsområden. Barriärerna hindrar delaktighet och integration.

Inbyggda konflikter

Man talar om att förebygga och motverka strukturell diskriminering i Sverige. I följande avsnitt finns dock vissa konflikter inbyggda. För att främja lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla, oavsett etnisk och kulturell bakgrund arbetar Integrationsverket med att främja etnisk mångfald och motverka rasism och etnisk diskriminering. Vad menar man egentligen med begreppet etnisk mångfald, då man inte är beredd att återuppväcka den begravda folk- och bostadsräkningen och starta en landsomfattande "etnisk registrering"?

Frågan om etnisk mångfald handlar ytterst om samhällets förmåga att leva upp till principen om allas lika värde oavsett etnisk, kulturell eller religiös bakgrund. Att motverka diskriminering innebär bland annat att identifiera, synliggöra och motverka hinder och strukturer som exkluderar kvinnor och män med annan etnisk bakgrund än svensk från att delta i samhällslivet på samma villkor som majoritetsbefolkningen. Det handlar om att identifiera, förebygga och motverka olika system av ojämlikheter som ger upphov till ett etniskt segregerat samhälle. Som det redan har nämnts tidigare, så har alla invandrare i Sverige bara det att de har invandrat till Sverige gemensamt, allt annat är individuellt. Att klumpa ihop alla invandrare i Sverige är en av de mest påtagande diskrimineringsåtgärder som begåtts från majoritetsbefolkningens sida – institutionellt eller privat.

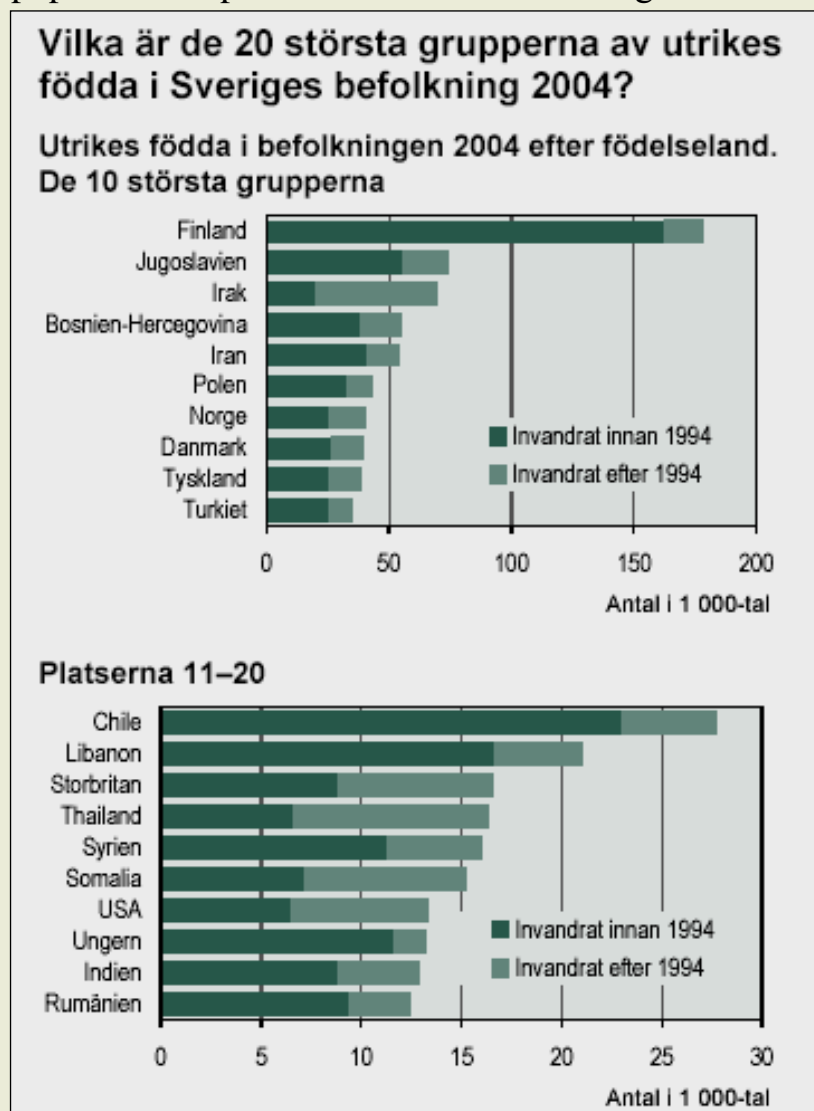
Svårigheter med olika slags begreppsanalys

Enligt definitionen av begreppet *invandrare* är det svårt att bestämma något konkret, eftersom det inte finns någon generell definition att tillgå (se kap 1). Detta gör

diskussionen ännu svårare då man inte känner till, var människor som är bosatta i Sverige är födda, utöver de som är födda i Sverige. Även begreppet *utrikes född* kräver att kunna förklaras grundligare, att det gäller en person som är folkbokförd i Sverige, men som är född i ett annat land, genom att kunna specificera landet. I annat fall drar man alla utrikes- och inrikes födda personer, om de har utländska föräldrar, över en kam.

Begreppet *personer med utländsk bakgrund* definieras nämligen med att till populationen personer med utländsk bakgrund räknas alla utrikes födda och alla inrikes födda med två utrikes födda föräldrar. Och slutligen skulle det behövas en motvikt till definitionen av begreppet *personer med svensk bakgrund* - hit räknas alla inrikes födda med en eller två inrikes födda föräldrar genom att specificera ursprungslandet.

Då man talar om begreppet invandrarhushåll - ett hushåll kallas invandrarhushåll om hushållsföre-ståndaren, dvs. den person i hushållet som har högst arbets-inkomst är utrikes född. Det säger sig själv att det är mannen som är normgivande för detta begrepp, eftersom männens löner i regel är högre än kvinnors, även i Sverige. Dessa allmänt hållna begrepp är således ofta missvisande, när det gäller information som sökes genom att använda dem.

Tabell 12. Källa: SCB, 2005

Enligt Integrationsverkets databas STATIV (IT, 2005) ställer det ofta till problem med begreppen **utrikes född**, **utlandsfödd**, **invandrare**, **utländsk medborgare**. Begreppet »invandrare« ställer ofta till stora besvär, tyngt som det är av föreställningar och fördomar. Man försöker begränsa användningen av begreppen invandrare eller invandrade till de tillfällen då själva invandringen kan tänkas ha betydelse. I statistiska sammanhang är begreppet alltför obestämt. Tidigare har kategorin »utländsk medborgare« fått ersätta »invandrare», men även detta skapar problem, eftersom många som invandrat efter en tid i Sverige blir svenska medborgare. Man väljer ofta att istället utgå från jämförelser mellan »utrikes födda» och »inrikes födda». Som synonymer används även begreppen utlandsfödd och född utomlands samt infödd och född i Sverige. Ett annat begrepp som används är invånare med »utländsk bakgrund«, ett begrepp som utöver utrikes födda även innefattar inrikes födda vars båda föräldrar är födda utomlands. Krångligt? Det tycker i alla fall jag.

Fördelar

Ur ett integrationsperspektiv finns det fördelar med arbetskraftsinvandring. En ökad mångfald på arbetsmarknaden kan leda till att kompetens som redan finns i landet uppmärksammas och tas tillvara, men även att hinder som i dag finns för utrikes födda kan identifieras och rivas. I bakgrunden till diskussionen om arbetskraftsinvandring finns främst Sveriges demografiska utmaning. Forskare från olika discipliner tycks helt ense: den framtida försörjningsbördan ökar, och arbetskraftsutbudet behöver öka. Invandring kan vara ett sätt att öka arbetskraftsutbudet. Mer vanligt än - som det faktiskt är - att "invandrare" bara är ett samlande begrepp för alla invånare som är födda utanför Sverige, har "invandrare" i många fall blivit synonymt med segregerade bostadsområden, utanförskap och låg socioekonomisk status.

Utanförskapet ska vi givetvis bekämpa, men vägen är kanske snabbare om vi inte tar utgångspunkt i att se invandring som utanförskap, utan istället att invandring är det vi gemensamt har byggt och kan fortsätta bygga vår välfärd på. Förhoppningarna finns såväl hos finländaren och slovenen som på 60-talet invandrade som arbetskraft, liksom hos flyktingen från Somalia och Iran på 90-talet. De stora skillnaderna finns inte hos den enskilde, utan hur det svenska samhället möjliggjort att förverkliga drömmarna. Etnisk registrering kan bara vara till fördel och inte något hinder - varken för individer eller för människor som arbetar för integration.

Invandrare – utvandrare

För alla invandrare i Sverige är en sak gemensam – att de har invandrat till Sverige – allt annat är väldigt individuellt: när, varför, varifrån, etc.

Den politiska vetenskapens infallsvinkel uppmärksammar sällan mindre invandrargrupper. Dessa kan därför ses som marginaliserade i samhället, osynliga, obefintliga. Maktförhållandena kan uppmärksammas både genom att studera aktiviteter som är tydliga och mindre tydliga, sådana som utvecklas eller inte utvecklas både i perifera grupper respektive i centrala grupper. Enligt vad vi kunnat se och som vissa författare hävdar i forskningens väg (Henry Bäck), har invandrarforskningen i Sverige hittills mest haft beteendevetenskaplig inriktning. Forskning på en humanitär – kulturell och etnisk basis har fått ge vika. Man undersöker och cementerar skillnader mellan invandrare och svenskfödda, forskningen utförs av svenskar. Alla invandrare klumpas ihop, de berövas sin individualitet, sin identitetskänsla. Det är få gamla invandrare – varifrån de än kommer - som forskar och skriver på svenska och svenskarna har svårt att spegla de nya svenskarnas levnadsförhållanden, eftersom invandrarna officiellt ses som något enhetligt, något som saknar egentligt värde. Få slovenier har utnyttjat möjligheter att hittat sitt språk och höja sin röst, därför är det tyst kring dem.

Syftet med boken har främst varit att öka kunskapen om slovenier och deras hemland Slovenien samt om de tusentals slovenier som har bosatt sig i Sverige. Men eftersom slovenerna klumpas ihop till en ospecificerad massa med andra folkgrupper i Sverige, blev det nödvändigt att diskutera även andras invandrarskap i min text för att göra det möjligt att urskilja slovenier ur massan. Jag har också försökt hitta svar på frågan om etnisk registrering är bra eller inte för individen. Detta gjordes dels med en delstudie kring

historiska data för Exjugoslavien och dess befolkning, där även slovenerna ingår, samt genom en statistisk undersökning om antal slovener i Sverige, med betoning på invandringsår, ålder, kön, och dels att belysa Sverige-slovenernas situation i Sverige. Undersökningen har visat att det 1999 fanns 5098 slovener i Sverige som var födda i Slovenien. Under min arbetsgång har jag fått ändra riktningar några gånger för att få ett hanterbart material i slutändan. Jag har koncentrerat mitt arbete på en grupp människor i vårt samhälle, som invandrat till Sverige från samma land som jag - Slovenien.

En utvandrande eller migrant lämnar alltid något och förlorar en del av sig själv. Men när ett land förvandlats till invandrarland, som Sverige gjort, sker samma sak. Idén om en mångkultur belyser hur viktigt det är att lämna detta något bakom sig – och att göra det gång på gång. Det pågår försök att linda in det mångkulturella i bomull och göra det oförargligt. Men det lyckas dåligt. Frågan är för akut, påträngande och kontroversiell för att ligga still. Om man byter ut mångkulturen mot de bredare perspektiven i det kosmopolitiska vägran att acceptera nationalstaternas krav på kulturell och religiös homogenitet, blir sprängkraften tydligare. De senaste åren har man utgivit en del med böcker och artiklar och på så sätt globaliserats frågorna. Till exempel kan Malmös ibland rätt upphetsade diskussioner om Rosengård plötsligt knyts samman med diskussioner om EU eller om den svajiga internationella rättsordningen.

Den kosmopolitiska principen innebär, mycket förenklat, att världen inte ska styras efter diplomatins principer utan efter demokratins. Grundtanken är att gränser ska öppnas, mellan länder och regioner, men också i segregerade städer och ända in i människors innersta identiteter. I nationens politik sammanfaller det kosmopolitiska med det mångkulturella. Ett kosmopolitiskt Sverige skulle lämna svenskheten som sammanhållande princip bakom sig. Svensk etnicitet, svensk kultur och svenska värderingar skulle inte längre bära upp landet. Tillspetsat kan man säga att svenskhet då blir en privat fråga. Precis som kristen tro är i ett sekulärt samhälle. I stället för det nationella räknas demokratin (politiken) och människors fri- och rättigheter (lagen) in som ett lands sammanhållande kitt, en ”konstitutionell” patriotism (Jurgen Habermas). Idén prövades i USA, men slaveri och rasfilosofi förvandlade den till mer ideal än verklighet. Efter hundra år av antirasism och erfarenheter från nationalismens mörker kanske Europa börjar bli ledande. Den politiska sprängkraften är stark. Fråga de minoriteter – judar, samer, resandefolk, romer, tornedalsfinnar och andra som inte har minoritetsstatus – bland dessa den slovenska gruppen – hur svenskheten tvingade dem ut i samhällets marginal under 1900-talet (Det blågula glashuset, en statlig utredning).

Fackföreningsrörelsens inställning

Invandringsfrågor förändrades mycket lite över tid. Denna studie pekar bland annat på att konkurrensbegränsningen inom det egna ledet spelar stor roll för rörelsens inställning i invandrings- och flyktingfrågan. De långsiktiga strategiska val som gjordes på 1960- och 1970-talet, och som är tydligt inriktade på konkurrensbegränsning, gäller i hög utsträckning även idag, bland annat genom skrivningen i LO:s invandrapolitiska program.

Historien om slovenerna i Sverige är en del i den globala historien om vårt samhälle. Diskussionen om metod och teorifrågor har skärpt min medvetenhet och det är

jag glad för. De ständigt nya sociala strukturer i vårt samhälle skapar ständigt nya maktförhållanden. Nya problem skapas och nya lösningar måste sökas. I dag genomgår samhället stora förändringar med ett snabbt tempo som ingen riktigt hinner med. Det kan betyda att många av de samhälleliga förändringar som nu är aktuella ännu inte har fångats upp i form av vetenskapliga belägg för hur de påverkar utvecklingen. Invandrarfrågorna verkar också utgöra en massa experimentella områden i form av olika projekt som i regel leds av en person tillhörande majoritetsbefolkningen; minoritetsmedlemmar ställer sig passivt utanför det som sker. Språksvårigheterna och en del andra faktorer sätter oftast spärrar i integrationsmaskineriet när de politiska strävandena inte räcker till. Den första generationen arbetskraftsinvandrare från 1950- och 1960-talen inkluderar även slovener, det vill säga – invandringen baserades på behovet av arbetskraft i Sverige. Antalet slovener har börjat krympa alltmer, många har redan återvandrat eller avlidit i Sverige. Det har varit viktigt att kartlägga slovenska folkgruppen i Sverige, eftersom tillströmningen av nyanlända slovener avtagit nästan helt. I stället minskar antalet slovener i Sverige från år till år, bland annat av flera nämnda orsaker ovan. Slovener bör utgöra en viktig del av den svenska arbetarhistorien eftersom de har varit med om att bygga upp landet. I stället klumpas de ihop till en grå *invandarmassa* vid framställningen i vetenskapliga rapporter. Man berörs illa av det, särskilt om man tillhör någon av dessa marginaliserade folkgrupper.

Jag är medveten om att min analys hade tjänat på att stramas åt på sina ställen. Avsnittet i kapitel **Kontakter med SCB ...** där jag lägger fram tillvägagångssätt för sökandet efter statistiska datauppgifter kring antalet slovener i Sverige är någorlunda bra genomarbetat. Boken innehåller viktig information, bl a i form av tabeller och framhåller ett resonemang kring tolkning.

Allmän information om socialförsäkringar i Sverige

Invandrare och utvandrare – Så gäller socialförsäkringarna om du flyttar till eller från Sverige: Sverige är fullt av mobila människor. Inte bara så att Sverige tävlar med Finland om att vara världens mobiltelefon-tätaste land – utan också vad gäller vår rent fysiska mobilitet över gränserna. Både "gamla" och "nya" svenskar, oavsett medborgarskap, flyttar in och ut, kors och tvärs över nationsgränserna som aldrig förr. Vi invandrar och utvandrar, flyttar in och ut för att arbeta osv.

"Alla" har på senare tid fått flera frågor från läsare som undrat vilka regler som gäller för invandrare/utvandrare och socialförsäkringar. Efter samtal med avdelningsdirektör Gunnel Vilén och jurist Göran Rehnby på Riksförsäkringsverket, har vi fått klart för oss:

- att invandrare inte är någon specialkategori i svensk socialförsäkringslag
- att det finns minst lika många saker att tänka på om man flyttar ut från Sverige
- att nyckeln till en smärtfri och smidig handläggning av socialförsäkringsfrågor över nationsgränserna finns hos den lokala försäkringskassan.

DEM ÄR FÖRSÄKRAD I SVERIGE?

Sveriges största försäkringsgivare är inte ett försäkringsbolag, utan försäkringskassan.

Här är vi alla som bor och/eller arbetar i Sverige försäkrade genom olika slags lagstiftade trygghetsanordningar.

Du känner säkert igen namnen på de flesta av de vanligaste lagarna: Lagen om allmän försäkring (AFL), Lagen om arbetsskadeförsäkring (LAF) och Lagen om inkomstgrundad ålderspension (LIP).

Socialförsäkringarna och den allmänna pensionen (alltså alla de förmåner som försäkringskassan administrerar) delas numera upp i bosättningsbaserade förmåner respektive arbetsbaserade förmåner.

- Exempel på bosättningsbaserade förmåner är barnbidrag, föräldrapenning på garantinivå, bostadsbidrag, folkpension/garantipension, pensionstillskott.
- Exempel på arbetsbaserade förmåner är sjukpenning, föräldrapenning över garantinivån, inkomstgrundad ålderspension (tidigare ATP och nu inkomst- och premiepension).

Medborgarskapet spelar ingen roll. Den som bor och/eller arbetar i Sverige har rätt till samma slags förmåner som svenska medborgare. **Bosatt i Sverige** är den som kan antas komma att vistas här under längre tid än ett år. Omvänt: Om man tänker vistas utomlands i längre tid än ett år, så anses man inte längre vara försäkrad i Sverige. Det gäller också för den som regelbundet vistas utomlands under mer än ett halvår i taget.

DU FÅR "EXPORTERA" VISSA FÖRMÅNER

Det kallas för "portabilitet" och handlar om rätten att ta med sig förmåner som man har tjänat in i ett land – t ex Sverige – när man flyttar någon annanstans. **Försäkringskassan hjälper dig** – men du måste hålla kontakt med försäkringskassan! Meddela när du flyttat in, meddela när du flyttar ut. (Och motsvarande, hos försäkringskassans motsvarighet i det nya landet.) Sköter du detta, riskerar du inte att missa några pengar som du har rätt till.

Den viktigaste förmånen som du kan ta med dig över gränserna är ålderspensionsrätten. Men också andra förmåner som bygger på intjänad ålderspension, t ex förtidspension och efterlevandepensioner, kan man under vissa omständigheter få med sig utomlands.

Detta gäller i många fall i båda riktningarna dvs. även till Sverige, från ett annat land. Har du invandrat till Sverige kan du alltså ha fått med dig socialförsäkringsförmåner (främst pension) från ett annat land. **För personer som** är medborgare eller flyktingar/statslösa och bosatta i något av EU- eller EES-länderna regleras portabiliteten av EUs direktiv 1408/71. Förutom dessa länder finns ytterligare länder som skrivit på avtal (konvention) med varandra om möjligheten att tillgodoräkna sig och/eller ta med sig förmåner som tjänats in i något av dessa länder.

HÅLL KONTAKT MED "DIN" FÖRSÄKRINGSKASSA!

Försäkringskassorna är skyldiga att hålla reda på vad som gäller för socialförsäkringar vid in- och utvandring och det finns i regel information på socialbyråerna också. **En bra tumregel** i alla lägen är: Håll kontakt med "din" försäkringskassa när du förflyttar dig över en nationsgräns! Och om du ska flytta till ett annat land – ta reda på vad motsvarigheten till den svenska försäkringskassan heter där och hur du kontakter dem (detta vet ofta den svenska kassan, om det gäller ett av länderna på listan nedan).

ENKLA FALLET: SEMESTERRESA

När du åker på semester behöver du ett intyg från kassan om att du är försäkrad i Sverige. I många länder kan du få sjukvård m m på samma villkor som det egna landets invånare om du har detta utlandsintyg med dig.

ÄNNU VIKTIGARE 1: BO/ARBETA UTOMLANDS, KANSKE EMIGRERA

Om du ska åka utomlands för något annat än en kortare semesterresa, bör du kontakta försäkringskassan på din hemort. Även om du flyttar permanent, dvs emigrerar, kan du ha rätt till en del förmåner som du har tjänat in i Sverige. När det handlar om pensionsrätter, kan det

dröja flera decennier tills du uppnår pensionsåldern. Om försäkringskassan har en anteckning om att du flyttat, när du flyttat och vart du flyttat är det lättare att utreda och betala ut de pengar du har rätt till sedan. **Den som flyttat** permanent från Sverige är inte längre registrerad hos försäkringskassan på sin gamla hemort. I stället förs personakten över till försäkringskassans utlandskontor. Fram till årsskiftet hör utlandskontoret administrativt till försäkringskassan i Stockholms län och därefter finns det på försäkringskassan i Gotlands län.

Ännu viktigare 2: bo/arbeta i Sverige utan att vara folkbokförd här

Försäkringskassan får automatiskt en "signal" om alla som blir folkbokförda i Sverige (får svenskt personnummer). Men det går, särskilt för medborgare i andra EU-länder, att exempelvis studera eller arbeta här utan att vara folkbokförd. Under tiden man arbetar, kan man ha rätt till olika slags arbetsbaserade förmåner. Arbeta kan ju ge viss pensionsrätt – som så småningom kan betalas ut oavsett var i världen som personen då bor. **Om du är nyanländ** till Sverige, kanske bara för att arbeta utan att vara folkbokförd – ta kontakt med försäkringskassan på arbetsorten och anmäl dig! Det kan hända att du inte finns registrerad där.

Några exempel på "import"/"export" av förmåner

ÅLDERSPENSION

Oavsett om du omfattas av det tidigare folkpension-/ATP-systemet eller det nya allmänna pensionssystemet, består ålderspensionen för de flesta av, dels en inkomstbaserad del, dels en bosättningsbaserad del.

De flesta som nu är pensionärer är födda 1937 eller tidigare och omfattas bara av det gamla pensionssystemet. Där gäller att:

- ATP-pensionen får man ta med sig vart som helst i världen
- Om du arbetat och tjänat in ATP-poäng i Sverige har du rätt till folkpension i förhållande till antalet arbetade år. Full ATP och full folkpension tjänar man in på 30 år. Denna folkpensionsdel (uträknad i 30-delar) får du ta med dig vart som helst i världen.
- Om du inte arbetat i Sverige kan du ändå ha rätt till folkpension, men för full pension krävs 40 års bosättning. Färre år, ger proportionellt lägre pension (uträknad i 40-delar). Denna bosättningsbaserade folkpension får du bara ta med dig om du flyttar till ett EU-land eller konventionsland (se listan nedan).

Motsvarande gäller för de inkomst- respektive bosättningsbaserade delarna av det nya allmänna pensionssystemet. Du som är född 1938 eller senare får alltså ta med dig inkomstpensionen, tilläggs-pensionen och premiepensionen vart du vill.

Den nya garantipensionen – som inte börjar betalas ut förrän år 2003 – får du dock bara ta med dig till ett EU/EES/konventionsland. Den är ju, liksom folkpensionen, en bosättningsbaserad förmån.

FÖRTIDSPENSION

Om du har flyttat ut från Sverige och blir förtidspensionerad eller motsvarande i ett annat land (enligt de regler som gäller i det landet), så kan du ha rätt till en del förtidspensionsförmåner från Sverige också.

Förutsättningen är att du tidigare arbetat i Sverige och tjänat in dina pensionsrättigheter här. Försäkringskassan prövar från fall till fall enligt svenska regler.

Motsvarande kan gälla om du blir förtidspensionerad i Sverige och någon gång under livet har tjänat in pensionsrättigheter i ett annat land.

VID DÖDSFALL

Den avlidnes intjänade pensionsrätt i Sverige styr om det betalas ut efterlevandepensioner till efterlevande utomlands. Det spelar ingen roll om de efterlevande är svenska medborgare eller medborgare i ett annat land.

Motsvarande kan gälla för den som avlider i Sverige och som någon gång under livet har tjänat in pensionsrättigheter som grundar rätt till efterlevandepension från ett annat land.

Hur går det praktiskt till när man ska söka pension o dyl.?

Den som är bosatt i Sverige söker ålderspension och andra socialförsäkringsförmåner från sin svenska försäkringskassa.

Om du tjänat in pensionsrätt i ett eller flera andra EU- eller konventionsländer, ska du tala om detta för kassan – som sedan vidarebefordrar ansökan till de aktuella andra länderna. Om den utländska pensionen är intjänad i ett land utanför EU, måste du söka själv (men tala om för försäkringskassan att du tänker söka).

Motsvarande regler gäller i de övriga EU-länderna samt i konventionsländerna. Försäkringskassans motsvarighet där hjälper till. **Om du flyttat** till ett annat land, måste du ansöka själv om din eventuella svenska ålderspension.

Källa: IT 2006

Sverige-slovenernas globala situation

Det fanns en gång en folkgrupp i Sverige som invandrade från Slovenien.... Hur kommer situationen för den slovenska gruppen att se ut om några decennier? Kommer dessa slovenier att finnas kvar i Sverige, eller kommer de att drunkna i svenskheten? Hur kommer den Europeiska Unionen att påverka situationen?

Det är bara en sak som alla invandrare i Sverige säkert har gemensamt, att de har lämnat sitt land och bosatt sig i Sverige. En del lär sig snabbt att ta sig fram på svenska, andra gör det inte. Många känner inte till hur det svenska samhället fungerar, trots att de har bott i landet i flera decennier. Enligt regeringens bedömning bör staten ge stöd till organisationer som bildats av invandrare eller annars på etnisk grund och vars verksamhet ligger i linje med de integrationspolitiska målen (Integrationsverket. Andreas Brev, IT, 2005). Också slovenier och andra invandrargrupper betalar skatt i Sverige, det vill säga att föreningsbidrag från staten inte handlar om allmosor.

Om inte människor informeras om olika verksamhet i samhället kanske någon annan gör det. Problemet är att det då inte går att styra vad som sägs, informationen kanske blir fel. Den som har invandrat till Sverige vill lära sig om det nya landet. I brist på korrekt information hänvisas de till rykten och missuppfattningar. Slovenerna har inte fått någon formell språkundervisning i Sverige, de flesta behärskar svenska språket bristfälligt. Det ser inte bättre ut för framtiden när det gäller den första generationen slovenier i Sverige. Hur kan man förbättra den språkliga situationen idag?

Det finns inte några raka svar. De gamla och nya invandrarna klumpas ihop. Det återstår mycket för att våra efterkommande ska kunna bilda sig föreställningar om hur de första Sverige-slovenier hade det på sin tid. Invandrarna lyfts oftast fram individuellt bara i fall de ska föreställa dåligt exempel – om de hittat på något som strider mot de svenska normerna. Om en invandrare inte är nästan guldmedaljör, då hörs och syns hon/han inte i

offentliga sammanhang. Slovener i Sverige – den första generationen - är en relativt gammal folkgrupp som för länge sedan har börjat integreras i det svenska samhället. Den andra generationen slovener är det inga problem med alls, de flesta är födda och uppvuxna i Sverige. När jag ser tillbaka, blir jag allt mer medveten att utanförskapet från skolans kultur, när mina barn gick i skolan, gjorde mig inte bara svag utan också oförmögen att kommunicera med min svaghet. Och i förlängningen har jag misslyckat i min ambition att stå upp för barnen och familjen. Mina erfarenheter säger mig att det är ungefär så de flesta invandrade föräldrar har det i Sverige. Trots dessa brister klarade sig våra barn bra i skolan och senare i yrkeslivet. Den tredje generationen är också på väg in i samhället, men där är definitionen *slovenier* svårt att tillämpa, eftersom dessa oftast härstammar från blandäktenskap eller blandsamboförhållandena. Men förresten - måste människor föreställa ett problem innan de lyfts fram för att synas?

Enligt litteraturen och vad jag själv erfar ger samhället en bristfällig återspeglning av befolkningens verkliga sammansättning – både på arbetsplatser och på den politiska arenan. När det gäller slovener i Sverige, så har de ofta bristande språkkunskaper, något som man först började ifrågasätta under 1990-talet. Detta resulterar i ett ofrivilligt utanförskap som är svårt att åtgärda. Den första generationen slovener i Sverige passerade numera så gott som alla 50-års gräns. Med åren glömmes man bort det andra inlärd språket, så det blir bara värre med tiden. Många slovener är redan förtidspensionerade, bland annat på grund av förslitningsskador och många är kvar i arbetslivet – de hör till de omtalade 40-talisterna, och kämpar vidare. Dessa fakta går att finna, eftersom slovenska folkgruppen ingår i undersökningarna kring f.d. *jugoslaver*.

Föreningslivet och kyrkan viktiga för slovener

För många människor i den slovenska minoritetsgruppen spelar *social ekonomi* en allt viktigare roll. Föreningar är livsviktiga *oaser* för slovener, där man kan vara sig själv – en sloven som kan tala, sjunga och tänka på slovenska utan att någon blir störd av det – och där man lär sig att bemästra demokratins många nickar. Med ålder avtar (minskar) kunskaperna i det andra, senare inlärd språket. Då är det ännu viktigare att ha tillgång till egna etniska ”oaser”, där man får vara sig själv. Alla slovener har inte tillgång till egna familjer i Sverige, och till Slovenien är det ett stort geografiskt avstånd som gör att man har mist kontakterna.

Den katolska missionen spelar också en viktig roll för slovenernas identifikation i Sverige. De äldre slovenerna i Sverige tycker ofta att slovenska ungdomar tyvärr vuxit ifrån dessa ”oaser” – både från föreningar och från kyrkan - det är mest äldre slovener som upprätthåller slovenskt föreningsliv och besöker kyrkan idag. Diskussionen bland slovener idag handlar ofta just om den slovenska ungdomens slapphet när det gäller kyrkan och föreningslivet. Man saknar de yngre krafterna i slovenskt föreningsliv i Sverige. Den andra generationen slovener har funnit andra vägar och andra intressen bland sina svenska jämgamla, vilket kan tyckas utgöra integrationsprocessen i högre grad smidigare än hos de äldre slovenerna. Ur en global synvinkel är det just så det ska vara, ur den slovenska gruppens äldres synvinkel är det inte lika positivt.

Undersökningen gav en del nya kunskaper. Förhoppningsvis kommer läsaren att finna punkter, där man kan stanna upp och få vissa aha-upplevelser emellanåt. Jag har

försökt förstå kärnan i de politiska besluten sedan 1970-talet till idag, sådana som resulterat i handlingarna. Kanske är det just avsaknad av sådana konkreta beslut som för det mesta är boven i dramat – man beslutar något utan att sedan följa upp verkligheten. Det är främst genom intuitiv inlevelse i slovenernas inre, deras idéer, motiv, valfrihet och tvång, samt genom att jämföra andra folkgruppers situation i Sverige, som det kontinuerliga händelseflödet kunde göras begripligt för läsaren och för en eftervärld. Läsaren får avgöra om jag har lyckats i mina förhållanden.

En kollektiv identitet

Kyrkor och katedraler skapade Slovenien, såsom de skapade övriga Europa. Även om enstaka kyrkor eller katedraler inte överlevt till idag, står de allra flesta fortfarande stadigt, som högresta eftermälen om den nöd som dåtidens människor tvingades utstå för att uppföra dem.

Kyrkor och katedraler gav befolkningen dock oerhört mycket i utbyte. Vem som helst kunde för en stund för att fly en grå vardag och få en skymt av himmelriket, när han/hon klev in i den färdiga kyrkan. Själva uppförandet betydde egentligen mer för medeltidsinvånarna än de var medvetna om. Troligen bidrog projekten i hög grad till att skapa *en kollektiv identitet*. Att generation efter generation tillsammans lägga så mycket tid och energi på att bygga en kyrka gav människorna gemenskap tvärs över familjeband, generationer och bakgrund. Den slovenska kulturen skapade kyrkor och katedraler, men kyrkor och katedraler skapade också den slovenska kulturen. Det samma gäller för den europeiska kulturen och vice versa. Det handlar inte bara om ambitiösa religiösa monument. Man kan se de imponerande byggnaderna som en viktig del av vår historia, ungefär som pyramiderna är egyptiernas (www.illvet.com (2/2005)).

Katedralen (stolnica) i Ljubljana

I en artikel i Illustrerad Vetenskap nr 1/2006, på sidorna 72-73 påstås det följande: *En amerikansk forskare har funnit en gen, som styr tron på Gud. Genen har sannolikt varit en fördel för evolutionen, då den hjälper oss att inse vår egen dödlighet och rustar oss för att skapa harmoniska samhällen* (Illustrerad Vetenskap, nr 1/2006). Enligt samma forskare, genetiker Dean Hamer, är

människors tankar om Gud ett resultat av kemiska reaktioner. Denna förmåga att tro på Gud har enligt honom varit en fördel, då människans hjärna utvecklades och gav oss medvetande. Han menar också att religionen finns utbredd i alla mänskliga kulturer, även hos primitiva stamfolk. Det är enligt honom ett starkt argument för att spiritualitet (andlighet) och tro ligger förankrade i människans gener.

Man kan antingen vara religiös eller inte, men det finns fördelar med att vi genetiskt är funtade så, att vi tror på Gud. Religionen spelar en enande roll i våra samhällen, det är

något man enas omkring. Detta kan ha varit avgörande för oss att bygga upp en fungerande förmåga till fredlig samexistens och ge prägel till våra kulturyttringar. Enligt Dean Hamers teori kan det ha gått till så att den speciella versionen av den aktuella genen, VMAT2-genen, odlades fram genom evolutionsprocessen. Detta blev till en fördel hos våra förfäder, religion och andlighet gjorde våra samhällen stabilare, genom att ena flertalet kring ordning och vissa regelverk. Detta i sin tur underlättade för dem att överleva och känna trygghet. Genom forntid finns också en framtid för oss. Vad har det hela med slovenerna att göra? Jo, slovener är övervägande katoliker, utom en minoritet som är protestanter, och båda identifierar sig gärna just genom att vara kristna.

Det var inte meningen att göra reklam eller polemisera om religionens och kyrkans betydelse för slovenernas identitet. Men enligt tidigare erfarenheter är både religionen och

kyrkan viktiga som stöd för människans själsliv. I synnerhet har slovener djupa rötter i kristendomen som präglat dem identitetsmässigt.

Maksim Gaspari,
ett vykort: Kära hemlandet (Vykortet föreställer motivet av det slovenska landskapet som pryddes av kyrkor och en bedårande vacker natur).

Självuppfyllande profetior

Läraryrket beskriver ofta den svenska skolan som katastrofal, deras syfte är att få ännu mer pengar till skolan. Läkemedelsbranschen varnar om hur vi blir allt sjukare med syfte på att vi ska köpa mer medicin och när sjukhusdirektören uttrycker skräckscenariot för patienter i effektiviseringens tider, månar de om egna positioner. Dessa exempel visar, hur man betar sig när syften får styra verklighetsbilden, hur viljan till mer pengar, fler röster, lägre skatter färgar hela världsbilden. Medierna agerar nästan alltid i symbios med dessa syften genom att de skildrar den hemskaste bilden av verkligheten. Sådana ageranden kan utgöra en risk till självuppfyllande profetior i slutändan. Vi upplever att brottsligheten ökar, trots att det inte stämmer med statistiska uppgifter. Vi upplever skolan som något otillräckligt, trots att den är mycket bättre än när vi själva gick där, och skatterna upplever vi som på tok för höga, trots att vi vill behålla vår välfärd och förr eller senare får stora delar tillbaka. Vi sjunker in i vår eländighet mer och mer trots att vi borde göra det motsatta eftersom vi lever i den del av världen som har gynnats på många sätt.

När det gäller invandrarfrågor i Sverige, talar man oftast om de höga kostnaderna, men man berättar inte att det är institutioner som Migrationsverket och dess tjänstemän som får den största delen av pengar i form av löner och annat. Att medvetet utmåla en felaktig bild av världen har alltid med avsikter att göra.

Behovet av ekonomiskt stöd för etniska organisationer

Enligt Migrationsverkets uppfattning är organisationer, bildade på etnisk grund, viktiga aktörer i mångfalds- och integrationsarbetet. De har stor betydelse och potential på framför allt introduktionsområdet. Det statliga bidragets olika former och dess nivåer är centrala i frågor hur dessa organisationer fungerar och bidrar till en effektivare integration.

En expert på Integrationsverket - Raouf Ressaissi – säger, att man ser ett ökat behov av det ekonomiska stödet till dessa frivilligorganisationer. Man menar att organisationerna måste få goda förutsättningar att stärka sin roll som aktörer i integrationsarbetet. Det statliga organisationsstödet har dock inte ökat under de senaste åren utan minskat relativt sett i och med att antalet organisationer som får bidraget ökar och det totala anslaget storlek är konstant. Man fortsätter ha en dialog med både dessa organisationer och regeringen för att öka samsynen om hur det krympande statsbidraget ska användas. (Den kommunala sektorn som förebild? Rapport, Integrationsverket, 2005).

Integrationsverkets mål är att rapporten *Den kommunala sektorn som förebild?* ska

användas som utgångspunkt i effektiviseringen av kommunernas fortsatta arbete för ökad etnisk mångfald. En analys visar bl.a. att kommunerna valt helt olika strategier för sitt mångfaldsarbete samt att nästan samtliga invånare med utländsk bakgrund är starkt underrepresenterade bland kommunanställda i allmänhet och inom kvalificerade yrkesområden i synnerhet.

Vilka kommuner i Sverige har högst respektive lägst andel utrikes födda i sin befolkning?

Kommuner i Sverige 2003 med högst andel utrikes födda

	Folk- mängd	Utrikes födda	Andel av bef.	Av dessa är flest födda i
Haparanda	10 346	4 070	39,3	Finland 97%, Ryssland 1%
Botkyrka	75 432	25 035	33,2	Finland 16%, Turkiet 15%
Södertälje	80 049	20 010	25,0	Finland 26%, Irak 13%
Malmö	267 171	66 198	24,8	f.d. Jugoslavien 14%, Irak 9%
Huddinge	87 121	18 637	21,4	Finland 18%, Turkiet 9%
Övertorneå	5 331	1 112	20,9	Finland 92%, Norge 2%
Upplands Väsby	37 397	7 633	20,4	Finland 36%, Iran 12%
Solna	57 994	11 767	20,3	Finland 14%, Iran 11%
Landskrona	38 658	7 742	20,0	f.d. Jugoslavien 26%, Bosnien-Herc. 16%
Eda	8 662	1 714	19,8	Norge 84%, Tyskland 3%
Göteborg	478 055	93 965	19,7	Iran 10%, Finland 9%
Sigtuna	36 028	7 072	19,6	Finland 25%, Libanon 7%
Burlöv	15 257	2 987	19,6	f.d. Jugoslavien 17%, Danmark 11%
Sundbyberg	33 738	6 559	19,4	Finland 19%, Iran 12%
Stockholm	761 721	148 045	19,4	Finland 14%, Irak 8%
Järfälla	61 473	11 687	19,0	Finland 22%, Iran 9%
Gnosjö	9 926	1 789	18,0	Vietnam 26%, Bosnien-Herc. 21%
Haninge	71 377	12 814	18,0	Finland 25%, Turkiet 8%
Upplands-Bro	21 252	3 809	17,9	Finland 33%, Irak 9%
Surahammar	10 200	1 825	17,9	Finland 71%, Norge 3%

Tabell 12 (SCB, It, 2006)

Invandrare - ett samlande begrepp för alla icke-svenskar

Ofta frågar man sig, varför forskarna mäter skillnader mellan invandrare och födda i Sverige? Enligt vad jag har fått läsa har Integrationsverket det senaste året publicerat en statistikrapport som följer upp integration och en fickbok med lättillgänglig statistik tillsammans med SCB. Man hittar tabeller som visar att den överlägset mest invandrartäta kommunen i Sverige är Haparanda. Närmare 40 procent av befolkningen i Haparanda är utrikesfödd.

Men så där kan man alltid hålla på med inom statistik. Jag hör invändningarna. "Det är ju mest finnar", tänker den allmänbildade. Men är inte Finlandsfödda också invandrare? Det är just Finlandsfödda som ÄR invandrare i Sverige. I diagrammet med grupper av utrikes födda seglar stapeln med Finland i väg upp mot 187 000 invånare. Sedan kommer ingenting, ingenting. Nästa invandrargrupp storleksmässigt kommer från Exjugoslavien. Däribland är slovenerna inräknade. Därefter kommer invandrare från Irak, Bosnien-Hercegovina och Iran. Men bland de tio största invandrargrupperna i Sverige i dag så återfinns även grupper av invånare som är födda i Polen, Norge, Danmark och Tyskland. Bland de tio största invandrargrupperna i Sverige finns tyskfödda. Säger vi bara invandrare så menar vi till 17 procent invånare som är födda i Finland. Jo, visserligen, kanske du tänker, men Haparanda är fortfarande inte representativt, vilka kommer därefter i listan över invandrartätaste kommuner?

Botkyrka och Södertälje. Finlandsfödda är största invandrargruppen även i Botkyrka med en andel bland "invandrarna" på 16 procent. Finlandsfödda är största invandrargruppen i Södertälje med 26 procent. Så är det i de flesta invandrartäta svenska kommuner. Fickboken presenterar en statistisk kartläggning. Har den låst fast vårt tänkande? Eller kanske är det ett sätt att blottlägga resonemanget om invandrare i Sverige som vi alla säkerligen bär. Stämmer statistiken med vår svenska mentala bild av invandringen? Är det invånare från rika väst- och grannländer som Norge, Danmark, Tyskland och Finland vi tänker på när vi tecknar den ofta så mörka bilden av invandring och integration? Mer vanligt är att man generaliserar - att "invandrare" bara är ett samlande begrepp för alla invånare som är födda utanför Sverige. Begreppet "invandrare" har i många fall blivit synonymt med segregerade bostadsområden, utanförskap och låg socioekonomisk status.

Pedagogiska syften

Bokens främsta syfte är att presentera fakta om slovenernas situation i Sverige fram till nu, genom att se bakåt kan vi gå framåt. Allt som sker eller borde ske i ett samhälle skraddarsys genom politiken av regeringen, så en presentation av den rådande migrationspolitiken har varit på plats. Våra efterkommande generationer i Sverige kommer förhoppningsvis att ha nytta av innehållet om några decennier. Urvalet och sammanställningen gjordes främst med tanke på att det blir allt svårare att hitta några autentiska källor från första generationens slovenier i Sverige, de blir äldre för varje år som går... För att komma fram till ett resultat med ett praktiskt pedagogiskt syfte, har jag sökt belysa valda områden, som kan vara till nytta i ett längre tidsperspektiv.

En sådan undersökning måste dock genomföras med vissa teoretiska föreställningar

för att kunna finna sig till rätta bland de mångskiftande och komplicerade aspekter om den slovenska gruppens verklighet i Sverige, så som den gestaltar sig efter dryga fyra decennier i landet. Det finns gott om fakta om slovenernas ursprungsland Slovenien; också uppgifterna om det slovenska språket har figurerat i hemspråksundervisningens sammanhang. Slovenier som invandrargrupp i Sverige behandlas dock i en klump med andra invandrargrupper i Sverige – om inget annat så klumpas de ihop med ”jugoslaver”, det vill säga ex-jugoslaver eftersom Jugoslavien inte finns längre, och detta hämmar sloveners identitetskänsla. Det är svårt för en sloven i Sverige att tala om en individuell känsla. Därför visar min studie att etnisk registrering vore bra för individen. Kyrkan och föreningslivet är viktiga för slovenernas fortlevnad i Sverige.

Enligt de tillgängliga uppgifterna är talet för förstagenerationen slovenier i Sverige allt mellan 68, 765 och upp till 7000 (Tommy Holm, 1989). Att jag själv fått undersöka dessa problemområden har varit intressant. Genom mitt arbete har jag kommit fram till uppgiften att det i Sverige den 31 december 1999 fanns drygt 5000 personer födda i Slovenien (hit räknas inte de som har avlidit). Till dessa bör man lägga till minst det dubbla talet för andragenerationens slovenier – allt enligt definitionen av begrepp *personer med utländsk bakgrund* till populationen personer med utländsk bakgrund räknas alla utrikes födda och alla inrikes födda med en eller två utrikes födda föräldrar. Då får vi ett tal på uppåt mellan 10 000 och 12 000 slovenier i Sverige.

Den tredje generationen slovenier i Sverige är redan här, men dessa kommer enligt olika uppgifter oftast från blandäktenskap eller blandade samboförhållanden och är därför svåra att definiera etniskt. Enligt SCB:s definition hör även flertalet av dessa till kategorin *invandrare* genom deras far- och morföräldrars utländska påbrå. Enligt SCB finns det dock inte någon generell definition av begreppet invandrare (se inledningen), så begreppet används på ett något flummigt sätt. Undersökningen gav mig en hel del ny och intressant kunskap – dels fakta om sloveners och andra sydslaviska folks historia i korthet, dels hur man också kan göra statistik. Jag är medveten om att min undersökning inte ska förändra något statistiskt sätt, men jag har fått nya synvinklar på flera frågor och hoppas att resultat kommer flera till nytta på ett eller annat sätt.

Utanförskapet ska vi givetvis bekämpa, men vägen är kanske snabbare om vi inte tar utgångspunkt i att se invandring som utanförskap, utan istället att invandring är det vi gemensamt har byggt och kan fortsätta bygga vår välfärd på. Bakom varje invandrad och infödd människa – bortsett från alla staplar och diagram - finns invånare med egna drömmar och förhoppningar om att tillsammans bygga ett bättre liv i Sverige. Förhoppningarna finns såväl hos slovenen som arbetskraftsinvandrat på 60-talet som hos flyktingen från Kosovo på 90-talet. De stora skillnaderna finns inte hos den enskilde, utan hur det svenska samhället möjliggjort att förverkliga människors drömmar. Detta skulle kunna vara en utgångspunkt för människor som arbetar för integration.

Identitetsfrågor

Sverige är och kommer att vara i behov av tvåspråkig personal. Det har därför varit och är fortfarande viktigt att andra generationens invandrare lär sig sitt hemspråk. Det kommer t.ex. att behövas personal, inom sjukvården och äldreomsorgen, som kan tala med patienterna. Med stigande ålder glömmar människorna sitt andra, senare inlärd språk. Det

behövs med andra ord någon som kan tala deras språk när de blir äldre och gamla. Etnisk registrering skulle underlätta vid personalrekryteringen, då den behövs. Alla invandrare talar ju inte tillräckligt bra svenska.

Sin identitet får människan främst genom språket. Men även kulturen och dess yttringar är viktiga. Genom språket förs de nya gruppmedlemmarna, barnen, vartefter de utvecklas, djupare och tätare in i sin egen grupp och sin egen kultur med alla dess komplexa delar, regler och värderingar (Heyman, 1990: 42). En människas språk placerar individen i den sociala hierarkin. Det finns en risk att invandrare placeras socialt genom vilken dialekt de talar, eller vilken brytning de har. I vårt samhälle har människor, som inte behärskar språket helt, lägre status. Detta faktum berör i allra högsta grad invandrades situation i det nya samhället. Ett exempel som man kan se gäller anpassningen till den svenska arbetsmarknaden. Talar man med brytning finns det risk att man inte anses behärska språket tillräckligt bra.

Genom att konstruera invandrare, deras barn och barnbarn som en enhetlig grupp och tillskriva denna grupp olika negativa egenskaper som t.ex. att invandrare är lata och inte vill arbeta, kan svenskarna definiera sig själva som bättre. Slovener, som boken handlar om, har bott i Sverige i över 40 år. Invandrare, liksom svenskar, har värderingar och normer som uppkommer medvetet eller omedvetet – beroende på utbildning, klasstillhörigheter och socialt status. Det flesta individer med invandrarbakgrund, oavsett om de tillhör första eller andra generationen, befinner sig mellan två tankesätt. Dessa personers dilemman kan vara svåra att upptäcka och beskriva konkret för den som inte har växt upp med två olika kulturer. De få intervjupersoner som är representerade tror sig i första hand ha kvar sitt ursprungliga slovenska tankesätt, som med tiden implementeras med ett svenskt tankesätt, svenska normer och värden. På samma gång känner de någon slags avsaknad i fråga om gemenskap både med hemlandet och med svenskarna. När man är bland svenskar känner man sig som sloven och viceversa. Det är viktigt för alla att få veta sitt ursprung och få det bekräftat av omgivningen. Fler och fler människor släktforskar för de vill ta reda på vilka anor de har, vilka som är ens förfäder osv. Det är naturligtvis lika viktigt för dem som invandrat till Sverige att få hålla kvar vid sin kultur, sitt språk och sin kontakt med sitt gamla hemland. Även den svenske skalden Carl Snoilsky har sökt efter sina rötter i Slovenien. Den andra, tredje och de följande generationer slovener i Sverige kommer säkert att söka efter uppgifterna om sitt ursprung.

Människor reser runt i världen för att få se nya spännande kulturer men en del människor vill inte att de främmande kulturerna skall komma till Sverige och göra intrång i deras vardagsliv. Den svenske författaren Alfred Jensen och många andra var av en annan åsikt. Att öppna sig mot världen innebär att man vill och vågar ta emot det som är annorlunda. Intervjupersonerna och andra slovener (liksom andra nationaliteter i Sverige) som en gång har invandrat till Sverige har tvingats att ta emot och leva i och med två kulturer. Hur skulle de annars klarat av att leva med sina familjer och leva i samhället?

Att vara invandrare betyder att man antas vara ”icke-svensk”. Hur kan man ha en identitet som är en negation? En konflikt ligger inbyggd i samvaron och en mur byggs upp mellan ”människor med invandrarbakgrund” och andra ”svenskar”. Genom att sluta föra etnisk registrering i Sverige, klumpas alla icke-svenskar ihop i en klump bestående av ca 160 nationaliteter och som försvårar identitetsprocessen hos enskilda. Man blir en icke-svensk, en invandrare, där den etniska bakgrunden är obekant och således ointressant för myndigheter. Det blir svårt att hitta en plats i samhället eftersom deras utgångspunkt inte

är densamma som majoritetsbefolkningens. Enligt undersökningen är det positivt att låta och stödja människor i att de gör och utför något som de är bra på. Det må vara kultur, författarskap, forskning, företagsamhet, sport eller något annat. En nöjd individ är till glädje för sin omgivning.

Slovenernas framtidsvisioner i Sverige

Fördelar Vissa fördelar finns i kulturaktiviteternas olikheter samt relativt bra organiserat samarbete mellan den slovenska Kyrka, föreningarna och det Slovenska riksförbundet i Sverige. Dessa fakta hjälper slovenerna till högre medvetande om slovenskheten bland slovener i Sverige och samtidigt till större transparens, insyn i sin svenska omgivning. Den ständiga påverkan av andras sätt att leva och andras kulturer blir utan tvivel också berikande för slovener. Kanske kommer alla att bli européer eller världsmedborgare.

Nackdelar De största nackdelarna finns troligen i slovenernas stora utspridning i Sverige, de bosatte sig kring stora industricentra i Sverige. Även det geografiska avståndet blir till nackdel för slovener i Sverige. Både det ena och det andra medför stor oenighet sinsemellan, när det gäller att lösa aktuella problem som berör slovenerna i Sverige. Konsekvenserna blir då att slovenerna av svenska och slovenska myndigheter behandlas som objekt och att olika viktiga beslut fattas utan möjlighet till påverkan. Detta hindrar slovenerna i Sverige att bli delaktiga i en enhetlig kulturpolitik. Varken i Sverige eller i Slovenien tar man tillvara deras kulturutövning på allvar. Det finns risk att en individs kunskaper och erfarenheter som inte efterfrågas eller tillmäts något värde inte heller värderas av individen själv. Vi kan se på vissa exempel, där initiativet till förändring saknas delvis eller helt:

- ♣ på kulturområden - att värda och inventera den slovenska kulturen i Sverige
- ♣ arkiv - att arkivera och katalogisera den slovenska kulturen, bevara den till eftervärlden, rädda den så den inte förfaller helt med den första generationen slovener i Sverige
- ♣ allmän information når inte slovenerna tillräckligt, det slovenska språket och program P2 i Radion har efter 18 års verksamhet upphört helt år 2000, utan hänsyn till slovenernas behov
- ♣ politisk manipulering bland slovenerna i Sverige och från vissa håll i hemlandet är i hög grad fortfarande närvarande, gamla (politiska) klyftor fördjupas med tiden och ingenting görs i riktning till det motsatta
- ♣ institutionella mönster i det svenska samhället slår olika beroende på etnisk bakgrund, där även slovenerna ofta känner sig utanför trots att de har medverkat i Sveriges utvecklingsprocess genom att de levt och verkat hela sitt vuxna liv i landet

Avslutande reflektion

Det finns gott om källor som man kan slå upp i för att bekanta sig med landet Slovenien och det politiska och kulturella läget där. Bland annat kan man gå in på Internet och hitta

informationen där. Detta gäller dock inte informationen som skulle belysa slovenska gruppen som under efterkrigstiden (1900-talet) utvandrade från Slovenien och som sedan som arbetskraft har slagit sig ner i Sverige. Den enda tillgängliga aktuella informationen för tillfället är den som har grävts fram i samarbetet med SCB.

Som det framgår av undersökningen så fanns det sammanlagt 5 098 personer, födda i Slovenien, folkbokförda i Sverige den 31/12-1999. Av dessa var hela 2 657 slovenier av manligt kön och 2 441 kvinnor. Slovenerna som kom till Sverige före 1961 hade flyktingstatus och efteråt började man uppmuntra utvandringen i hemlandet. Utvandringsorsakerna var för det mesta bostadsbristen i Slovenien.

Det kom bara 186 slovenier under tiden 1995-1999 till Sverige; dessa var födda allt mellan 1929 och 1999, alltså personer befann sig i skiftande åldrar. Man kan inte säkert veta, varför de personerna kom till Sverige. Med hjälp av uteslutningsstrategi skulle man kunna anta att de inte har kommit pga. arbetskraftsinvandringen som upphörde redan under 1970-talet och att dessa personer inte var flyktingar heller - då återstår det att anta det tredje alternativet som skäl till invandringen – familjesituationen.

Det är känt att invandringen inte är någon ny företeelse. Människors rörlighet över nationsgränserna är lika gammal som nationalstatens framväxt. Folk flyttar från områden till områden, från land till land av många olika skäl. Migrationer har alltid pågått av någon anledning och kommer förmodligen alltid att pågå även i framtiden. Länder med en befolkning, där alla talar samma språk (enspråkiga nationer), är snarare ett undantag än en regel. Teoretiskt innebär mångfalden en tillgång för samhället, i praktiken får den dock oftast en helt annan behandling.

Slovenier har integrerats i det svenska samhället bättre än många andra befolkningsgrupper. Detta gäller särskilt andra och tredje generationen. Med tanke på att föräldrarna oftast inte kunde hjälpa sina barn genom skolgång i brist på språkkunskaper och den kulturen som var obekant för föräldrarna, har slovenska ungdomar klarat sig utmärkt. Oavsett om barnen var i behov av föräldrarnas stöd i skolan så fick de klara sig själva i konkurrensen med svenska barn. Det är inte att förglömma att de slovenska andragenerationens barn har haft slovenska som sitt första språk oavsett att de föddes i Sverige. De är idag verksamma inom socialomsorg, vård lärar- och läkaryrken, de är konstnärer, kulturarbetare och författare, musiker och forskare, professorer samt även vanliga arbetare. Det finns de som är arbetslösa, pensionerade och sjukskrivna, högutbildade och lågutbildade, precis som svenskar i allmänhet.

Hur kan vi veta något?

Det har påpekats flera gånger att det saknas litteraturkällor om slovenier i Sverige. Av egen erfarenhet kan jag hävda att problemet har sträckt sig även till myndigheternas byrååldor, där det förekommer att slovenerna förväxlas med slovakier och viceversa eller så vet man helt enkelt inte varifrån Sverige-slovenerna härstammar. I vissa forskningssammanhang och i de statistiska källorna finner man dock många olika resultat i rapporter som återspeglar invandrare i klumpar, särskilt när man undersöker områden som t.ex. arbetsmarknaden, hälsan, utbildning, kultur eller något annat område – och slovenerna som folkgrupp nämns i bästa fall i samband med de ”jugoslaviska” undersökningarna. I massmedierna får de små grupperna knappast någon uppmärksamhet alls. De intervjuer

och reportage som är publicerade visar en del av den slovenska verkligheten i Sverige. Att ta för givet att dessa är helt representativa för hela gruppen skulle vara för mycket begärt. Det måste genomföras fler undersökningar om slovenier för att få en klarare bild.

Hittills har allmänheten inte känt till särskilt mycket om den slovenska folkgruppen i Sverige, utom i speciella fall, då man till exempel råkar ha någon nära relation till enskilda personer eller familjer med slovenskt ursprung. Även inom sport dyker ibland något slovenskt namn upp i massmedierna. Den egna etniska tillhörigheten brukar utgöra en bra grogrund för att människorna blir intresserade och vill veta mer om sin egen och sin folkgrupps bakgrund, det kan även i mitt fall ha varit driftkraften bakom den framliggande undersökningen om slovenier i Sverige. Det gäller bara att hitta sitt språk och höja sin röst och komma ut ur passiviteten!

Som det framgår av en kommentar som jag har fått från utomstående (t ex från ÅP på SCB) under min arbetsgång, angående det svaga intresset hos myndigheterna för att kartlägga situationen för små invandrargrupper i samhället, så är det ofta en fråga om pengar som avgör. Jag fick ju erfara hur det förhåller sig med prioriteringar för små grupper och när det gäller invandrarforskning (både som subjekt och objekt) i samband med SCB:s medverkan i undersökningen, trots att tolkningar av resultatet kommer alla tillgodo. Man prioriterar andra områden i samhället som man lägger resurserna på. Det är viktigt att lägga på minnet att det inte är invandrare som beslutar i dessa frågor utan att det handlar om den svenska invandrapolitiken som beslutar i samtliga invandrarfrågor – även när det gäller forskningsfrågor.

På basis av det ovan sagda och med hjälp av litteraturen kan vi kanske dra vissa slutsatser. För det första känns det helt fel att offentligt klumpa ihop alla invandrare i Sverige till en enda grå massa. Är det för att underlätta för sig eller för att visa förakt till olikheterna? Detta strider även mot mänskliga rättigheter att vägra människorna tillerkänna deras etniska tillhörighet, anser jag. För det andra pekar allting mot att statistikbrist kring människornas etniska tillhörighet i Sverige kan bli hindret mot insatser. Begreppet invandrare finns ju kvar, vilka menas med invandrare i så fall, när man inte längre har uppgifterna om människornas etniska tillhörighet att tillgå, är det alla icke-svenskar? Mångfald är en gemensam tillgång. Arbetet för ökad mångfald är ingenting enbart för Integrationsverket eller andra myndigheter. Integrationspolitikens mål är mål för hela samhället. Alla som bor i Sverige ska ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter oavsett etnisk och kulturell bakgrund. Samhällets gemenskap ska ha mångfalden som grund och samhällsutvecklingen ska präglas av respekt för olikheter inom de gränser som följer av samhällets grundläggande demokratiska värderingar. Integrationspolitikens mål gäller hela samhället. Gemensamt för alla invandrare i Sverige är bara att de har invandrat till Sverige, allt annat är ju individuellt. Staten står för insatser som ger förutsättningar för individens delaktighet inom samhällslivet. Politiken involverar och kräver engagemang från olika samhällsaktörer inom flera olika sektorer.

Möjligheterna att göra insatser för integrationen som verkligen förändrar vardagen för enskilda finns hos skolor, företag, organisationer, föreningar, kommuner, myndigheter – och inte minst hos engagerade människor och eldsjälur. Myndigheten har dock det övergripande ansvaret för att verka för lika rättigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund samt för att förebygga och motverka diskriminering, främlingsfientlighet och rasism. Vidare ska myndigheten följa och utvärdera

samhällsutvecklingen mot bakgrund av samhällets etniska och kulturella mångfald. Detta kan slutligen göras bara om man har tillgång till ett etniskt register.

Att få göra en studie om slovener i Sverige var lärorikt och intressant. Jag har fått veta att små folkgrupper i samhället inte betyder så mycket var för sig och ju äldre de människorna är desto mindre intressanta framstår de ur forskningens synpunkt. Min undersökning har begränsats till ett mera globalt historiskt perspektiv. fåtaliga intervjuer och fältstudier är inbegripna, jag hade fullt upp med att vara med och bygga upp vissa grundläggande statistiska data om slovener i Sverige, vilket framkommer i undersökningen. Den framliggande boken är inte garanterat fri från ytlighetens fallgropar och eventuella blindskär, inte heller från författarens missuppfattningar. Ytligheter kan i någon mån motverkas även i översikter av det här slaget. I det syftet har mitt arbete burits fram av en ”röd tråd”. Nyckelbegreppet har varit viljan att få nya kunskaper om slovener i Sverige samt att genom en litteraturstudie kunna diskutera paralleller för dagens förhållande hos den slovenska gruppen (samt flera andra minoritetsgrupper i Sverige), en studie i relation till invandrapolitiken genom tiderna. Delvis var min avsikt att belysa hur vissa folkgrupper i vårt samhälle glöms bort – avsiktligt eller oavsiktligt. Har min framställning visat det? Går det att jämföra denna eventuella utveckling med andra områden i vårt samhälle; går det att sammanfatta slutsatserna i några stora linjer? Jag gör ett försök och svarar **ja** på dessa frågor.

Bokens innehåll ska bedömas för vad den är; ett personligt färgat försök att belysa och bringa reda i vissa frågor om slovenernas existens i Sverige historiskt sett. Jag skulle gärna vilja rekommendera den intresserade läsaren att leta bland referenser i anslutning till boken, för att få reda på lite mer om bland annat tolkning av konsekvenserna för svensk invandrapolitik och om vissa minoritetsgruppers situation i Sverige. När det gäller slovener så hittar man källor om dem här och där bland beskrivningar om *jugoslaver*. *Jugoslaver* som folkgrupp har inte funnits och finns inte nu, men det har funnits serber, kroater, montenegriner, makedonier, bosnier, slovener och albaner plus ett 30-tal andra minoriteter inom den forna statsbyggnationen – den federala Jugoslavien (jämför forna Sovjetunionen).

Ur invandringen har sedan en lång tid tillbaka olika grupper etablerats, människor med olika kulturella och etniska bakgrund har levt och vuxit upp tillsammans och återfinns nu på många olika områden i vårt samhälle. Hos myndigheter och organisationer finns en vana att befolkningen i Sverige numera består av människor med olika bakgrund. Vad som saknas är att även dessa människor med olika bakgrund framträder i myndighets ställning - där det finns möjlighet och behov (till exempel inom skola, vård och andra institutioner), för oftast är det fortfarande så att invandrare – det gäller slovener också - förblir ett objekt som man **talar om** i stället för att **samtala med**. Vi har redan en skolminister med en icke-svensk bakgrund i Sverige, vi kanske kommer att få en integrationsminister med utländskt ursprung också. Frågan är om det skulle förändra något i positiv mening; invandrare är inte en homogen grupp människor, utan de har var och en olika kulturella och etniska bakgrund med sig till Sverige.

Vad vi alla behöver – både svenskar, slovener och andra folkgrupper, är att närma oss andra civilisationer för att uppnå en större medvetenhet om det egna kulturarvet. Först när man står stadigt i den egna myllan kan vi ta klivet till andras kulturområden. Slovensk invandring till Sverige har pågått i 50 år. Hur länge och på vilket sätt räknas det att en

integrationsprocess kan pågå? Genom tolerans, arbete, fritid, föreningsliv och andra aktiviteter i samhället integreras människorna på bästa sätt. Det går inte att integrera invandrare bara med hjälp av dans, sång, scenkonst och hantverk. Det ska mer till. Litteratur på det egna språket samt översättningar till och från svenska är en viktig länk i integrationsprocessen, hävdar jag. Det satsas för lite inom dessa områden, både med stöd till invandrarförfattare i Sverige och att översätta klassikerna till respektive språk. För detta krävs dock att även respektive hemländer - Slovenien och andra - stödjer slovenernas identitetskänsla och uppmuntrar kontinuiteten i deras kulturliv i Sverige genom olika projektstöd och stöd i utvecklingen av slovenska språket hos första och de följande generationer. Utan ett bra språk, må det vara svenska eller hemspråk, fungerar inte litteraturen, varken läsa och ännu mindre författa den. Det har gått så långt att det krävs särskilt utformade program för att kunna uppnå resultat.

Slovenien i korthet

Republiken SLOVENIENS karta (Slovenija)

Källa: Internet – karta Evrope och karta Slovenije, 2006

Geografiskt har Slovenien en omväxlande natur med både alplandskap och kort Medelhavskust mot Adriatiska havet. Landets högsta punkt är Triglav på 2 864 meter över havet, landets medelhöjd över havet är 557 meter. Ungefär halva landets yta (10 124 km²) är täckt av skog, vilket gör Slovenien till Europas tredje skogstätaste land efter Finland och Sverige. Rester av de uråldriga skogarna kan fortfarande hittas, den största finns i Kočevjeområdet. 5593 km² av landet täcks av gräsmarker, och 2471 km² täcks av fält och gårdar.

Landet har Medelhavsklimats vid kusterna, alpint klimat i bergen och kontinentalt klimat med milda till varma somrar och kalla vintrar i plåtåerna och dalarna i öst. Medeltemperaturen är -2°C i januari och 21°C i juli. Medelnederbörden är 1000 mm vid kusten, upp till 3500 mm i Alperna, 800 mm i sydöst och 1400 mm i centrala delarna av landet.

	
(Flagga)	(Statsvapen)
Nationellt valspråk: inget	
Nationalsång: <i>Zdravljica</i>	
Tppdomän .si	
Huvudstad	Ljubljana 46° 03' N, 14° 30' E
Största stad	Ljubljana
Officiellt språk	slovenska, ungerska ¹ , italienska ¹
Statsskick president premiärminister	republik Janez Drnovšek Janez Janša
Självständighet • Deklarerad • Erkänd	från Jugoslavien 25 juni 1991 1992
Yta • Totalt • Vatten	20 273 km ² (150:e) 0,6%
Folkmängd • Totalt • Befolkningstäthet	2 011 070 (142:a) 99,8 inv/km ² (77:e)
BNP • Totalt 2003 • Per capita	\$26 284 milj (63:e)
Valuta	tolar (SIT) (år 2007 - Euro)

Tidszon	UTC+1
Topografi • <u>Högsta punkt (m ö.h.)</u> • <u>Största sjö (km²)</u> • <u>Längsta flod (km)</u>	Triglav (2 864) Cerknica (26) Sava (221)
Nationaldag	25 juni

Slovenien i korthet, uppgifter och Europakarta;

Källa: IT, 2006

Några historiska möten att minnas

A) Konstitutionsmöte för Slovenska Världskongressen, Ljubljana, 25 juni 1991. Slovenska delegater från Sverige: Jože Bergoč, Janez Bajt och Augustina Budja; B) Vadstena 1995; Fr v: Ilko Stopinšek, Gabrijela Karlin, dåvarande radioreporter Jasna Carlen, Olga Budja, nuvarande slovensk premiärminister Janez Janša, Ivo Vajgl, dåvarande ambassadör i Stockholm, två kvinnliga besökare och Augustina Budja;

C) Borgmästare från Ribnica, Jože Tanko och från Landskrona Gösta Nilsson med systrarna Budja, Göteborg, 2001; D) Ny borgmästare Alojz Marn från Ribnica med systrarna Budja och några slovenska delegater, Malinska (ön Krk, Kroatien) 2003; E) Invigning av hederskonsulat i Helsingborg: Slovenska ambassadören Ivo Vajgl, systrarna Budja och Branko Jenko, dåvarande ordförande i Slovenska riksförbundet i Sverige, 1993.

A) Slovenskt besök på Slovenska Ambassaden i Stockholm, 1998: nuvarande minister i Slovenien Janez

Podobnik; **B)** Invandrarkonferens i Stockholm, Augustina Budja och Göran Persson, Sveriges statsminister, 1999; **C)** Augustina Budja vid lärarseminarium i Izlake, Slovenien, till höger Janez Drnovšek, nuvarande statschef

i Slovenien och dåvarande statsminister; **D)** Julhelgen 2004 hos mormor och morfar

Gusti och Zvonko i Landskrona; det är roligt med olika spel, moster Dora satte igång oss, så att tiden bara rusade iväg... Och ett foto säger mer än tusen ord!
E) Fotot är taget efter Matjaž Konciljas videoinspelningen MUSIKBROAR, ett projekt i samarbetet mellan Systrarna Budja, Landskrona kommun och Ribnica

kommun (Slovenien). Landskrona 2000.

Kronprinsessan Viktoria besöker Landskrona; Samtidigt gästade delegationen

från Ribnica kommun Landskrona, ett möte som man sent ska glömma. April 2005.

- A) Den katolska kyrkan firar 10 år, L-a, (2005)
- B) Torsten Sjöfors, översättaren av berättelsen om Martin Krpan från Vrh, på besök hos Benceks i Landskrona, 2004
- C) En vänskaplig samvaro med släkt och gamla bekanta, svenska paret Magnusson, hemma hos Gabrijela Karlin, en solig sommardag, 2005

Apendix

På föregående sidor har några enstaka personer och familjer, slovenska ättlingar i författarens omgivning, fått huvudrollen. Skriftens syfte var att förmedla slovenernas situation i Sverige och hur migrationspolitiken påverkat deras integrationsprocess hittills. Vid framställningen av boken SLOVENER I SVERIGE har författaren haft ovärderlig hjälp av egna familjemedlemmar, som gav henne stöd och inspiration, samt från sin yrkesverksamhet som pedagog, av sina studier genom vilka hon lärde sig tänka kritiskt, sina fritidsintressen sång och musik och av sin egen slovenska bakgrund. En del hjälp har hon även fått av andra vänner och medarbetare, vilka hon tackar hjärtligt. Det kan tyckas att familjemedlemmarna har fått en förstor plats i boken, det tycker dock inte författaren själv. Hon menar att dessa personer också kan ses som representativa för den slovenska gruppen i Sverige, precis som vilka andra slovenier i Sverige som helst. Men klart, hade någon annan skrivit boken så hade andra personer valts ut, sådana som hon/han hade tillgång till som underlag för dokumentation. Det samma gäller för punktpresentation av slovenska föreningen i Landskrona. Och när det gäller presentation av musikutövning och produktion – CD-utgivning - så är just föreningen Orfeum unik i den bemärkelsen att kören numera består bara av familjemedlemmar och satsar på inspelningar.

Den här boken har vuxit fram ur olika situationer. Bokens författare Augustina Budja är kulturvetare (Fil kand. på Kulturvetarlinjen, 1991, och har läst Vuxenpedagogik samt Svenska som andraspråk vid Institutionen för nordiska språk, 1990-talet, Lunds universitet, med mera). Hon har under 1988/89 även studerat vid Filosofiska fakulteten i Ljubljana, där hon specialiserade sig på slovenernas och sydslavernas äldre historia. Augustina Budja har

varit aktiv medlem i slovenska föreningen i Landskrona sedan 1968 (Triglav, Lipa, Orfeum). Hennes yrkesliv i Sverige byggde på läraryrket – hemspråklärare i slovenska sedan 1976 samt Sv2-lärare (Svenska som andraspråk) sedan 1990.

Efter att Slovenska riksförbundet i Sverige bildades 1991 har A Budja varit förbundssekreterare i nio år, fram till år 2000. Genom föreningsverksamhet och som sekreterare i Slovenska riksförbundet har hon hela tiden haft insyn och kunnat följa upp assimilering- och integrationsprocessen hos slovenerna och några andra folkgrupper i Sverige. Sedan 2002 är hon ansvarig redaktör för utgivningen av den enda slovenska tidskriften i Sverige – Informationsbladet. Hon har också utgivit en del faktaböcker för slovenier och om slovenier i Sverige. Genom sitt engagemang för slovenerna blev hon känd bland sina landsmän i Sverige och även hos slovenerna i hemlandet som sakkunnig, ofta kom de till henne med olika frågor, rörande den slovenska gruppen i Sverige.

Det visade sig dock ofta som svårt att svara på många av dessa frågor, till exempel om hur många slovenier som bor i Sverige, hur många av dessa är kvinnor, män och barn, hur de anpassat sig, vilka problem finns hos första, andra och följande generationer och så vidare. Dessa frågor tycks teoretiskt vara enkla att besvara, men så var inte fallet i praktiken eftersom svensk statistik går ut på att alla som kom från forna Jugoslavien betraktas som jugoslaver, oavsett deras etniska bakgrund - slovenier, kroater, montenegriner, serber, bosnier, makedonier, Kosovoalbaner, med flera. Svenska myndigheter tycker fortfarande att enskilda människor – slovenier och andra - själva ska ta saken i egna händer och ordna upp frågan kring sin etniska tillhörighet genom att gå

till sina respektive lokala Skattekontor och be ansvariga där ändra uppgifterna, så att det rätta antalet för respektive folk så småningom kommer fram.

Gruppsamtal och individuella kontakter med slovener i Sverige har utöver litteraturstudien och författarens egen invandrarbakgrund gett stoff till boken. Den är skriven ur en slovensk synpunkt, eftersom författaren själv är sloven och delar erfarenheter och observationer med majoriteten av andra slovener i Sverige. Innehållet är sådant som det fanns underlag att framställa det på – trots flera uppmaningar och böner till föreningar och enskilda slovener kom det lite autentiskt material in för att utgöra grunden till SLOVENER I SVERIGE; Författaren använde sig av det som fanns tillgängligt, därför finns det relativt mycket stoff från den egna omgivningen, det vill säga familj, vänner och bekanta. Från början var det inte menat så, men författaren kunde inte tvinga någon att vara med och dela berättelsen om sitt liv med andra mot dennes vilja. Förhoppningsvis är stoffet ändå representativt och allmängiltigt ur Sverige-slovenernas synpunkt.

Föreningslivet, kyrkan och annat organiserat liv är viktigt för att människor ska kunna känna sin tillhörighet. Att bygga vidare på något som man har påbörjat i hemlandet, kulturarvet och föräldrarnas prägel - var man än befinner sig, är viktigt. Det är avgörande för alla att kunna vara med människor, som tänker och associerar likadant som en själv, människor vars erfarenhetssfär är så lik ens egen att man slipper förklara sig hela tiden och sina reaktioner. Och när det gäller språkkunskaper så kan det vara så att i invanda vardagliga situationer språket inte är så viktigt utom i det offentliga rummet, i samhället. Bekanta människor kan ibland kommunicera med hjälp av gester, mimik, hänvisningar, med mera. Det är först när man möter nya människor, vilkas

bakgrund är obekant för oss, som vi blir beroende av det verbala språket.

I allmänhet tror man felaktigt att det handlar om att lära sig ord och uttryckssätt på det nya språket, och sedan är man automatiskt i samma situation som de infödda. Vi vet vad saker och ting heter och det är bara att översätta det som man vill ha sagt. Men så är inte verkligheten: Man blir inte svensk bara för att man bor i Sverige! Inte med alla de begrepp som man har skapat för att hålla invandrare utanför. Utöver den psykologiska aspekten att ha olika tankespråk, identitetsspråk och talspråk, så blir man tvungen att i praktiken använda fler ord, vara dubbelt så duktig, därför att den man talar med inte har samma erfarenheter, kunskaper och värderingar. För att kunna samtala med svenskarna behöver slovenerna använda flera ord för att kunna beskriva samma sak, förmedla samma budskap än när man är med sina slovenska landsmän. De vuxna slovenerna behåller oftast sin språkliga brytning trots sina ansträngningar att bearbeta den, och de bedöms ändå efter detta av sin omgivning, språket blir ett klassmärke. Detta blir tröttsamt och kräver mycket energi av slovenen. Att vara icke-svensk i Sverige är tufft!

Bokens framställning är inte strikt vetenskaplig i den meningen att någon systematisk undersökning ligger till grund för innehållet, bortsett från undersökningen om antal slovener i Sverige. Den som letar efter en vetenskapligt objektiv granskning och analys av alla de faktorer som samverkar och gör de flesta sloveners situation i Sverige svår, hänvisas till andra källor. Detsamma gäller den som söker en sammanställning av alla de många specifika sätt att uppleva en invandring på basis av en annorlunda kulturell och språklig bakgrund. Att kulturella faktorer gör att invandrare från olika länder, även slovener, ser mycket olika på Sverige och svensk politik, är välkänt. Men det är även känt att svenskarna ser mycket olika på

olika invandrare i Sverige. Och vissa grupper ser man inte alls, bland dessa finns den slovenska invandrargruppen, hävdar författaren.

Enligt författarens erfarenheter och en viss kännedom om situationen för slovenier i Sverige som också i stora drag utgör grunden till bokens innehåll, räknar hon med att om några decennier inte kommer att finnas många slovenier av den första generationen kvar. Många har redan gått hädan, vissa i sina bästa år, några av ålderdom och sjukdomar. Under 1970-talet flyttade flera familjer till Slovenien. Vissa återvände till Sverige igen efter några års misslyckad kamp om att kunna smälta tillbaka in i det slovenska samhället. Dåvarande slovenska regimer var inte särskilt vänliga och förstående mot de återvandrade slovenerna, så alla kunde inte anpassa sig och utvandrade igen. Kanske blir det i framtiden positiva förändringar även på den punkten, när Sloveniens regeringar inser, hur situationen för utvandrade slovenier är.

Nu har vi 15 år av Sloveniens självständighet bakom oss, landet har blivit en fullvärdig medlem i EU (2004) och ett europeiskt samarbete är att förväntas i ännu större utsträckning än hittills. Under tiden betraktas alla ex-jugoslaver i Sverige av svenska myndigheter som serber och montenegriner, eftersom Serbien och Montenegro bar namnet Jugoslavien till för några år sedan (2004). När dessa två republiker sedan genom politiska beslut ändrade namnet till Serbien och Montenegro, följde inte ändringarna för statistisk registrering ur etnisk synpunkt om dessa sydslaviska folkgrupper med här i Sverige. Det händer nu att slovenier söker ett svenskt personbevis, där det framkommer att de har serbisk och montenegrinsk bakgrund. Förhoppningsvis tvingar detta alla dessa slovenier att ta steget ut och bege sig till sina

respektive lokala kontor för Skattemyndigheten och få frågan om sin etniska tillhörighet ordnad.

På basis av det offentligt låga antalet slovenier i Sverige – enligt SCB finns det ca 700 slovenier i landet – har man vid SR (Sveriges Radio) beslutat att ta bort det enda slovenska radioprogrammet. Det hjälpte inte att klaga och anstränga sig från sloveners sida för att bevisa att det finns ett underlag för att behålla programmet på slovenska. Det togs bort, punkt slut. Man har även helt tagit bort svenskt kulturstöd för tidskriften Informationsbladet på slovenska. Allt arbete med utgivningen sker ideellt och det Slovenska riksförbundet i Sverige tvingas att dela med sig av dess knappa resurser för vissa nödvändiga utgifter i samband med tidskriftens utgivning 4 ggr/år. Slovenerna anser detta livsviktigt att behålla det enda slovenska språkröret för slovenier i Sverige. Utan sin tidning skulle assimilationen strypa slovenernas identitet ännu hårdare och snabbare än den redan är på väg att göra.

Utanförskapet bör bekämpas, men vägen är kanske snabbare om vi inte tar utgångspunkt i att se invandring som utanförskap, utan istället som något vi gemensamt har byggt och kan fortsätta bygga vår välfärd på. Förhoppningarna finns såväl hos finländaren och slovenen som på 60-talet invandrade som arbetskraft, liksom hos flyktingen från Somalia och Iran på 90-talet. De stora skillnaderna finns inte hos den enskilde, utan hur det svenska samhället möjliggjort att förverkliga drömmarna. Etnisk registrering kan bara vara till fördel och inte något hinder - varken för individer eller för människor som arbetar för integration. Författaren har försökt fånga de sidor av slovenernas upplevelser som tycks vara gemensamma för de flesta slovenier och vissa andra mindre folkgrupper i Sverige. Det vill säga att de känslor och reaktioner som Augustina Budja föreställer sig är allmänmännsliga,

sådana som alla utvandrare och invandrare kan uppleva, när de byter fosterland. Här tänker hon inte på den rent geografiska förflyttningen utan mest på den psykologiska – att man passerar en gräns där man på ena sidan känt sig hemma, och på den andra känt sig som en främling. Ingen människa byter sitt fosterland utan att på något sätt påverkas i sitt inre. Några lösningar på invandringens problem finns inte, tiden kan man inte vrida tillbaka och livet går för fort för att man ska hinna ändra på vissa saker som är förknippade med utvandringen och invandringen. Det är viktigt att bygga upp toleransanda och ömsesidigt förståelse och respekt för varandra för att få en ljusare framtid tillsammans.

Huvudsakligen handlar det här arbetet allmänt och i några fall mera detaljerat om vuxna slovenier så som de minns sitt liv – både i hemlandet Slovenien och i Sverige. Delvis uppmärksammas även de svårigheter som möter andra och tredje generationen slovenier (och andra invandrare) de som är födda och uppväxta i Sverige och inte själva känner det hemland som föräldrarna härstammar ifrån. Dock berörs den andra generationens sloveners svårigheter i mindre grad. Författaren menar till och med att dessa yngre och unga slovenier har lyckats med integrationsprocessen och smält in i det svenska samhället trots att de

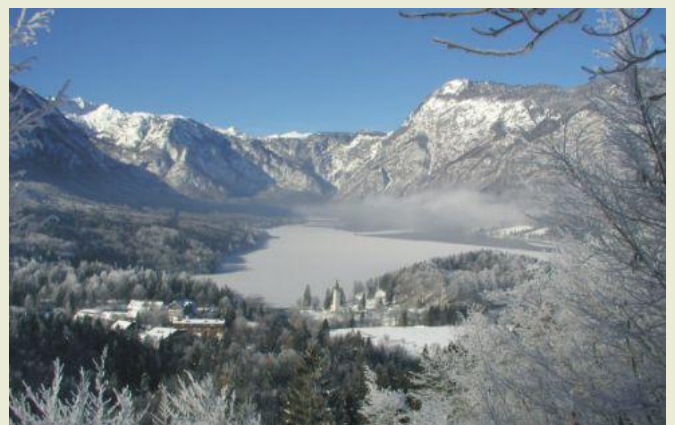
Vintern i Bohinj, Slovenien

Piran vid Adriatiska havet, Slovenien

har fått kämpa mer eller mindre extra utan föräldrarnas värdefulla stöd under sin skolgång. Och detta sker på gott och ont. På gott för att de har svenska anor och börjar känna sig som svenskar och på ont för att de håller på att mista sin slovenska identitet. I bästa fall känner de sig som européer eller som svenskar när de vistas i Slovenien och som slovenier när de är i Sverige. Sådana känslor finns ofta även hos den första generationen slovenier i Sverige. Är detta bra eller dåligt? Allting är relativt.

Ett varmt tack - främst till dottern Anne-Marie – men också till övriga familjen som har stöttat hennes arbete genom bland annat att korrekturläsa manuset. Sist men inte minst framför Augustina Budja sitt tack till samtliga medverkande slovenier, de som har själv skickat sina berättelser och annat och de som gav sitt tillstånd till att författaren har fått publicera deras bidrag i sin bok.

AUGUSTINA BUDJA

Källa: IT, 2006

LITTERATUR- OCH KÄLLFÖRTECKNING

- Ahlberg, A. & Regnell, H. (red) (1974). *Filosofisk lexikon*. Uppsala: Almqvist & Wiksell Tryckeri AB.
- Ahmadi, Nader (2000) "Kulturell identitet i gungning" i Allwood, C. M. & Franzén, E. C., Red.: *Tvärkulturella möten. Grundbok för psykologer och socialarbetare*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Al- Baldawi, Riyadh (1998) "Migration och familjestruktur" i Ahmadi, Nader, red.: *Ungdom, kulturmöten, identitet*. Stockholm: Liber i samarbete med SIS.
- Alvesson, M. & Sköldbberg, K. (1997). *Tolkning och reflektion: Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Bildarkiv /Fotoarkiv Budja, A.
- Bonniers Compact Lexikon. (1995). Lidman production AB. Prepress: Ytterlids prepress AB. Tryckning: Mladinska knjiga, Ljubljana, 1995.
- Budja, A. (1999). Slovenski izseljenci v Evropi po letu 1945: Švedska. I *Slovenska izseljenska književnost*. Ljubljana: Založba ZRC SAZU (= Inštitut za slovensko izseljenstvo).
- Budja, A. Slovener i Sverige. Uppsats, 2001. IT.
- Budja, A. Slovenci na Švedskem, 2005.
- Budja, A. Letni časi / Årstider, 2005.
- Delbetänkande av Nationella folkhälsokommitten. (1999) *Hälsa på lika villkor. Andra steget mot nationella folkhälsomål*. SOU:1999:137. Stockholm: Fakta info direkt.
- Elmfeldt, J. ((1997). *Läsningens röster*. Stockholm: Stehag.
- Halvorsen, Knut (1992) *Samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Hartman, J. (1999). *Vetenskaplig tänkande: Från kunskapsteori till metodteori*. Lund: Studentlitteratur.
- Heyman, Anna-Greta (1990) *Invanda kulturer och invandrarkulturer*. Arlöv: Berlings. Tredje upplagan.
- Holm, Tommy (1984). *Migrationspolitikens förändring och effekter under efterkrigstiden i Jugoslavien*. EIFO, Stockholm. Rapport nr 25
- Hwang, Philip & Nilsson, Björn (1998) *Utvecklingspsykologi - Från foster till vuxen*. Borås: Natur och Kultur. Första utgåvan, tredje tryckningen.
- Illustrerad vetenskap, olika årtal
- Informationsbladet (Slovensko - Informativno GLASILO), Utges av Slovenska riksförbundet i Sverige. Olika nr, 2001 - 2005
- Integrationsverket. Rapport 2005. Den kommunala sektorn som förebild?
- Internet, olika källor, 2005 - 2006
- Invandrarrapport. (1996). Årgång 24, nr 1, 1996.
Invandrarernas debatt- och kulturtidskrift. Borås.
- Kulturdepartementet. (1999). *Social ekonomi. En tredje sektorn för välfärd, demokrati, och tillväxt?* Rapport från en arbetsgrupp. Stockholm: Fakta info direkt.
- Lange, Anders & Westin, Charles (1981) *Etnisk diskriminering och social identitet*.
- Lilja, S. (1989). *Historia i tiden*. Lund: Utbildningshuset. Studentlitteratur.
- MULTIETHNICA, 2000, Meddelande från Centrum för multietnisk forskning, Uppsala universitet. NR 26 –27. Juli 2000
- Naš glas. (1973-2000). Slovenernas tidskrift i Sverige. Stockholm.
- Oweini, S. & Holmgren, A. (1999). *Folkhemmets bakgård*. Att bana väg för integration i Sverige. Stockholm: Bokförlaget Atlas.
- Patel, R. & Davidsson, B. (1994). *Forskningsmetodikens grunder*. Lund: Studentlitteratur.
- SCB; Internet-korrespondens, 2000/2001. Befolkningsstatistiken
- SCB; Statistiska Centralbyrån, It, 2005
- Selander, T. (1969). *Sverige år 2000*. 24 svenska forskare om morgondagens samhälle.
Tema: Raben & Sjögren.
- Sjögren, Annick (1998) "Kulturens roll i identitetens byggande" i Ahmadi, Nader, red.: *Ungdom, kulturmöten, identiteter*. Stockholm: Liber AB.
- Stensmo, C. (1999). *Pedagogisk filosofi*. Lund: Studentlitteratur.
- Svanberg, I. & Runblom, H. (red.) (1989). *Det mångkulturella Sverige. En handbok om etniska grupper och minoriteter*. Stockholm: Gidlunds Bokförlag.
- Sveriges officiella statistik. (1983). *Sveriges framtida befolkning*. Prognos för åren 1983 – 2025. SCB:s publikation.
- Tallberg Broman, I. (1998). *De lärarstudierande och könsperspektiven*. Pedagogisk- psykologiska problem Nr 640, Lärarhögskolan i Malmö.
- Tingbjörn, Gunnar. (1981) *Invandrabarnen och tvåspråkigheten*. Skolöverstyrelsen, 1981.
- Trost, J. (1997). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.

SLOVENER I SVERIGE och integrationspolitiken

Den här litteraturstudien handlar om slovensk invandring till Sverige. Hur länge och på vilket sätt räknas det att integrations-processen ska pågå? På basis av de nyaste inom internationell dokumentation om migration skulle det också för slovenier i Sverige vara av stor betydelse, att där det finns förutsättningar för en kulturpluralism, aktivt kunna integreras i det svenska samhället och samtidigt bevara sin sloven-ska identitet.

För detta krävs att även hemlandet Slovenien stödjer slovenernas identitet och uppmuntrar kontinuiteten i deras kulturliv i Sverige genom olika projektstöd och stöd i utveckling av slovenska språket hos första och de följande generationer. Det krävs särskilt utformade program för att kunna uppnå resultat. Ett generationsbyte i Sverige pågår redan, antal slovenier, som kom hit under 1960- och 70-talen, har börjat krympa av olika skäl.

Invandrar- och minoritetspolitiken i Sverige slogs fast 1975 utifrån målen VALFRIHET – JÄMLIKHET – SAMVERKAN. Med målet för valfrihet menar man att medlemmar av språkliga minoriteter ska kunna välja i vilken grad de önskar en svensk kulturell identitet eller behålla och utveckla den ursprungliga identiteten. Det måste finnas vissa förutsättningar för valfriheten. Tryggheten i den egna kulturen är viktig. Föreningarna samlar människor som saknar inflytande på politiken. Språksvårigheter och umgängestraktioner är bara några faktorer som utgör spärar för invandrare att kunna smälta in och integreras i Sverige. Erfarenheterna visar att deltagande i invandrarföreningar leder till ökad delaktighet även i övrigt föreningsliv i Sverige (inom idrott, kultur, facket, politik). Detta bidrar nämligen till en bättre förståelse mellan olika befolkningsgrupper, vilket i sin tur motverkar fördomar.

ISBN 978-91-974694-4-0

ISBN 91-974694-4-0

Människorna kommer inte från ingenstans, utan de har levt i något land innan de har under en eller annan form och av olika orsaker invandrat till ett annat; en invandrare är också en utvandrare. Precis som slovenernas historia så består även svenskarnas historia av en lång rad invandringar och utvandringar, från stenåldern fram till idag. Folk och kulturer har alltid blandats i Europa och i andra länder och kontinenter. Det är snarare ett undantag än regel att ett lands befolkning skulle vara helt homogen.

SLOVENER I SVERIGE och integrationspolitiken är avsedd för svenskar och slovenier i Sverige. Olika avsnitt behandlar i korthet Sloveniens historia, några fakta om folkgrupper i Exjugoslavien, om vissa händelser kring EU-inträde, slovenernas invandring till Sverige, antal, tidpunkt, kön och integrations-processen, etc. Ett teoretiskt resonemang kring orsaker till utvandring och invandring, med betoning på slovenerna behandlar avsnitten i korthet sydslavernas äldre, nyare historia samt umgängesformer, samhällsliv i vardag och fest. Jag har försökt att presentera stoffet enkelt, sakligt och konkret. Sloveners liv, arbete och det historiska händelseförloppet innehåller så mycket dynamik och stoff för läsarnas fantasi att det inte finns anledning att ge boken den fabulerande novellens karaktär.

På flera punkter liknar slovenernas situation andra nationers situation, därför kan innehållet i uppsatsen ses som universellt, något som i stora drag liknar andra nationers historiska processer, men ändå inte. När det gäller slovenier i Sverige, har de precis som andra grupper i landet olika bakgrund och utgångspunkt från början till slut. Det som är gemensamt för alla är bara - att de en gång på något sätt har lämnat sitt land och bosatt sig i Sverige.